

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇOCUK HAKLARI
KONUSUNUN EĞİTSEL OYUNLARLA GELİŞTİRİLMESİ:
EYLEM ARAŞTIRMASI

Emine AKÇA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2025

©2025- Emine AKÇA

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇOCUK HAKLARI
KONUSUNUN EĞİTSEL OYUNLARLA GELİŞTİRİLMESİ:
EYLEM ARAŞTIRMASI

IMPROVING THE TOPIC OF CHILDREN'S RIGHTS IN
5TH GRADE SOCIAL STUDIES THROUGH
EDUCATIONAL GAMES: ACTION RESEARCH

Hazırlayan

Emine AKÇA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Durdane ÖZTÜRK

KIRŞEHİR-2025

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Emine AKÇA tarafından hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Çocuk Hakları Konusunun Eğitsel Oyunlarla Geliştirilmesi: Eylem Araştırması” adlı tez çalışması 07/07/2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman .....(İmza)

Doç. Dr. Durdane ÖZTÜRK

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Tuğba KAFADAR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

07/07/2025

(İmza)

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

07/07/2025

Emine AKÇA

İmza

ÖZET

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÇOCUK HAKLARI KONUSUNUN EĞİTSEL OYUNLARLA GELİŞTİRİLMESİ: EYLEM ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Emine AKÇA

Danışman: Doç. Dr. Durdane ÖZTÜRK

2025 – (XVIII+208)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Durdane ÖZTÜRK (Danışman)

Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Doç. Dr. Tuğba KAFADAR

Bu araştırma ile ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde çocuk haklarına yönelik algılarını ve farkındalıklarını eğitsel oyun yoluyla geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Yozgat ili Yerköy ilçesinde bir ortaokulda öğrenim gören 22 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak açık uçlu soru formu, yarı yapılandırılmış görüşme formu, saha notları ve KİT kullanılmıştır. Araştırmanın başında, çocuk haklarını belirlemek için 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ve ÇHDS’de yer alan çocuk haklarından yararlanılmıştır. Ders kitaplarında ve ÇHDS’de yer alan 14 çocuk hakkına ilişkin açık uçlu soru formu geliştirilip örneklem dışı 165 öğrenciye uygulanmıştır. Daha sonra çalışma grubundaki öğrencilerin çocuk haklarına ait algılarını tespit etmek amaçlı yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu soru formu ve yarı yapılandırılmış görüşme sonucunda elde edilen veriler MAXODA 2024 programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi sonucu öğrencilerin 6 çocuk hakkına ilişkin algılarında ve öğrenmelerinde eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. 6 hafta süren araştırmada korunma hakkı, bir işte çalıştırılmama hakkı, eğlenme, kültür ve sanatsal faaliyette bulunma hakkı, eşitlik/ ayrımcılığa uğramama hakkı, özel gereksinimli çocuk hakkı, isim hakkına yönelik algılarındaki ve öğrenmelerindeki eksiklikleri tamamlamak amacıyla haftalık eylem planı oluşturulmuştur. Eylem planı öncesi çalışma grubuna 6 çocuk hakkı ile ilgili KİT uygulanmıştır. KİT’ten elde edilen veriler doğrultusunda eğitsel oyunlar geliştirilmiş ve eğitsel oyun eylem etkinliği gerçekleştirilmiştir. Ardından son durum tespitine yönelik KİT tekrar uygulanarak haklara ilişkin algı eksikliklerinin ne oranda giderildiği belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda 6 çocuk hakkına ilişkin var olan algı ve öğrenmelerindeki eksikliklerin giderilmesinde hazırlanan eğitsel oyun eylem faaliyetlerinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Eylem araştırması boyunca uygulanan eğitsel oyun eylemsel faaliyetinin hakların öğretiminde kalıcı öğrenmeleri sağladığı ve derse karşı motivasyonu artırdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: çocuk hakları, oyun, eğitsel oyun, eylem araştırması, maxoda, sosyal bilgiler.

ABSTRACT

IMPROVING THE TOPIC OF CHILDREN’S RIGHTS IN 5TH GRADE SOCIAL STUDIES THROUGH EDUCATIONAL GAMES: ACTION RESEARCH

M.Sc. Thesis

Preparer: Emine AKÇA

Advisor: Doç. Dr. Durdane ÖZTÜRK

2025 - (XVIII+208)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Department of Turkish and Social Science Education

Department of Social Studies Education

Jury

Assoc. Dr. Durdane ÖZTÜRK (Advisor)

Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Assoc. Dr. Tuğba KAFADAR

This study aims to enhance the perceptions and awareness of 5th grade primary school students regarding children’s rights within the scope of the Social Studies course through the use of educational games. Designed as an action research based on qualitative research methods, the study was conducted with 22 students attending a middle school in the Yerköy district of Yozgat province during the 2023–2024 academic year. Data were collected through open-ended questionnaires, semi-structured interview forms, field notes, and the Word Association Test (WAT). Initially, children’s rights were identified by reviewing the 4th and 5th grade Social Studies textbooks and the United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC). An open-ended questionnaire covering 14 rights was administered to 165 students outside the study group. Subsequently, semi-structured interviews were conducted with the sample group to determine their perceptions of these rights. The collected data were analyzed using MAXODA 2024 content analysis software. Findings revealed that students had deficiencies in their understanding of six specific rights: the right to protection, the right not to be subjected to child labor, the right to rest and leisure and to engage in cultural and artistic activities, the right to equality and non-discrimination, the rights of children with special needs, and the right to a name. To address these gaps, a weekly action plan was developed and implemented through educational games. The WAT was applied before and after the intervention to assess changes in students’ perceptions. The results indicated that the game-based activities effectively improved students’ understanding of the targeted rights. Moreover, the process contributed to more permanent learning and increased motivation towards the course.

Keywords: children’s rights, game, educational games, action research, maxoda, social studies.

ÖN SÖZ

Bu araştırma, ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersi “Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer alan Çocuk Hakları konusunun eğitsel oyunlar aracılığı ile kazandırılması ve geliştirilmesine ilişkin hazırlanan eğitsel oyun etkinliklerinin eğitim sürecindeki verimliliğini ortaya çıkarmak amacıyla, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Programı’nda yüksek lisans tez çalışması olarak gerçekleştirilmiştir.

Tezin hazırlanma sürecinde bana yol gösteren, yüksek lisans eğitimimin ders aşamasında bana rehberlik eden, akademik katkılarıyla gelişimimi destekleyen, araştırmam için gerekli kaynakları sağlayan değerli tez danışmanım **Doç. Dr. Durdane ÖZTÜRK**’e sonsuz teşekkür ederim.

Hem yüksek lisans ders döneminde hem de araştırmamın her aşamasında bilgi ve tecrübelerini aktaran, eleştirileriyle yol gösteren ve değerli düşünceleriyle tezime katkı sağlayan değerli hocam **Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA**’ya, görüş ve önerileri ile tezime katkı sağlayan tez jüri üyeliğinde yer alan değerli hocam **Doç. Dr. Tuğba KAFADAR**’a kıymetli görüş ve önerileri için çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans ders döneminde akademik anlamda kendisinden çok şey öğrendiğim, araştırma sürecinde hazırladığım eğitsel oyunlarla ilgili değerli görüşlerini benimle paylaşan değerli hocam **Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ**’a ve bu süreçte ders aldığım bütün hocalarıma bana katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans başvuru sürecinden itibaren her türlü desteği gösteren, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşıp bana rehber olan, her alanda desteğini her zaman hissettiğim, sevgili arkadaşım **Dr. Öğr. Üyesi Özlem ELVAN**’a ve yüksek lisans öğrenimim boyunca sürekli desteğini hissettiğim, kendisinden çok şey öğrendiğim, bu yolda beraber yürüdüğümüz sevgili arkadaşım **Mevra AKBAŞ DEMİR**’e katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans öğrenimim döneminde süreci benim adıma kolaylaştıran, süreç boyunca desteklerini esirgemeyen görev yaptığım okulun değerli idarecilerine ve değerli öğretmen arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Çalışmamın uygulama sürecinde bana destek olan, çalışmama katkı sağlayan 5. sınıf öğrencilerime çok teşekkür ederim.

Eğitim hayatımda büyük emeği olan bugünleri görmesini çok istediğim rahmetli babama, anneme ve desteklerinden dolayı kız kardeşlerime de çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmama en ufak bir katkısı olan herkese çok teşekkür ederim.

Araştırmamın sosyal bilgiler eğitimine katkı sağlaması ve bu alanda yapılacak yeni çalışmalara yol gösterici olmasını temenni ederim.

Babama ve

yeryüzünün tüm çocuklarına ithafen...

Kırşehir-2025

Emine AKÇA

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
TABLOLAR LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
GÖRSELLER LİSTESİ.....	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xviii
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	6
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	7
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	8
1.4. VARSAYIMLAR.....	9
1.5. TANIMLAR.....	9
BÖLÜM II	11
2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	11
2.1. ÇOCUK KAVRAMI VE GELİŞİMİ.....	11
2.2. ÇOCUKLUK KAVRAMI VE GELİŞİMİ.....	12
2.3. HAK KAVRAMI	15
2.3.1. Çocuk Hakları Kavramı.....	16
2.3.2. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi.....	18
2.3.2.1. Uluslararası Düzeyde Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi	18
2.3.2.2. Ulusal Düzeyde Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi	19

2.4. ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME	22
2.4.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Yapısı ve Temel Amacı	23
2.4.2. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Çocuklara Tanıdığı Haklar.....	24
2.4.3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Temel İlkeleri.....	25
2.5. ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ VE ÖNEMİ.....	26
2.6. OYUN KAVRAMI VE ÖNEMİ.....	27
2.7. EĞİTSEL OYUN KAVRAMI.....	30
2.7.1. Eğitsel Oyunlarda Dikkat Edilmesi Gerekli İlkeler.....	30
2.7.2. Eğitsel Oyunların Uygulama Basamakları	32
2.7.3. Eğitsel Oyunların Avantaj ve Sınırlılıkları.....	32
2.7.4. Eğitsel Oyunun Çocuk Gelişimine Etkisi.....	33
2.7.4.1. Fiziksel Gelişime Etkisi.....	34
2.7.4.2. Bilişsel Gelişime Etkisi	34
2.7.4.3. Dil Gelişimine Etkisi	34
2.7.4.4. Sosyal ve Duygusal Gelişime Etkisi.....	35
2.8. 2018 ve 2024 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA EĞİTSEL OYUN.....	35
2.9. SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇOCUK HAKLARI VE ÖĞRETİMİ....	36
2.10. EĞİTSEL OYUNLARIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILMASI	39
2.11. EĞİTSEL OYUNLARIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇOCUK HAKLARI ÖĞRETİMİNDE KULLANILMASI	41
2.12. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	42
2.12.1. Oyunlar İle İlgili Yapılan Araştırmalar	43
2.12.2. Çocuk Hakları İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	50
BÖLÜM III.....	56
3. YÖNTEM	56

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	56
3.2. ÇALIŞMA GRUBU.....	57
3.3. ARAŞTIRMACININ ROLÜ	57
3.4. ARAŞTIRMA ORTAMI.....	58
3.5. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ARAÇLARI	58
3.5.1. Durum Tespiti Amacıyla Kullanılan Veri Üretme Araçları	60
3.5.2. Kavram Kazandırmaya Yönelik Olarak Uygulanan Veri Üretme Araçları.....	62
3.5.3. Süreci Genel Olarak Desteklemeye ve Anlamaya Yönelik Veri Üretme Araçları	62
3.6. VERİLERİN ANALİZİ	66
3.7. ARAŞTIRMA SÜRECİ	68
3.8. İNANDIRICILIK	70
3.9. ARAŞTIRMA ETİĞİ.....	72
BÖLÜM IV.....	73
4. BULGULAR	73
4.1. ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	73
4.1.1. Çocuk Hakları Tanımı Teması	74
4.1.2. Sahip Olunan Haklar Teması.....	75
4.1.3. Çocuk Haklarının Önemi Teması	76
4.1.4. Sahip Olunmak İstenen Haklar Teması	76
4.1.5. Hakların Öğrenildiği Kaynaklar	78
4.1.6. Kullanılmayan Haklar Teması	79
4.1.7. Çocuk Hakları İhlali Teması.....	80
4.1.8. Kendi Hak İhlali Teması.....	81
4.1.9. Kendi Hak İhlaline Karşı Alınan/Alınabilecek Önlem.....	82
4.2. KORUNMA HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA	

ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ	83
4.2.1.Korunma Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler.....	83
4.2.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması	87
4.3. BİR İŞTE ÇALIŞTIRILMAMA HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ.....	88
4.3.1. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler	89
4.3.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması	93
4.4. EĞLENME, KÜLTÜR VE SANATSAL FAALİYETTE BULUNMA HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ.....	94
4.4.1. Eğlenme Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler	95
4.4.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması	98
4.5. EŞİTLİK/AYRIMCILIĞA UĞRAMAMA HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ	99
4.5.1. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler ...	100
4.5.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması	103
4.6. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUK HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ.....	104
4.6.1. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler.....	105
4.6.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması	108
4.7. İSİM HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ.....	109
4.7.1. İsim Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler.....	109
4.7.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının	

Karşılaştırması	113
4.8. EYLEM PLANINDA UYGULANAN EĞİTSEL OYUNLARA YÖNELİK ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE AİT BULGULAR.....	114
4.8.1. Korunma Hakkına Yönelik Oynanan Kulaktan Kulağa Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular	114
4.8.2. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Oynanan Deve-Cüce Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	117
4.8.3. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Oynanan Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular	120
4.8.4. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Oynanan Tornado Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	122
4.8.5. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Oynanan Tik Tak Bom Özel Hak Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular	125
4.8.6. İsim Hakkına Yönelik Oynanan İsim Avı Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular	128
BÖLÜM V	132
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	132
5.1.BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA	132
5.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA.....	136
5.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA	137
5.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA.....	139
5.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA	140
5.6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA	141
5.7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA	142
5.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA	143
5.9. ÖNERİLER.....	147
KAYNAKÇA.....	149

EKLER	161
EK 1- Etik Kurul İzni.....	163
EK 2- Veli İzin Belgesi	164
EK 3- Millî Eğitim Müdürlüğü İzni.....	165
EK 4- Çocuk Haklarına Yönelik Açık Uçlu Soru Formu Örneği.....	166
EK 5- Uygulama Öncesi Öğrencilerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Örneği.....	168
EK 6- Korunma Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT.....	169
EK 7- Korunma Hakkı'na Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği.....	170
EK 8- Korunma Hakkına Yönelik Kulaktan Kulağa Oyunu.....	171
EK 9- Korunma Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği.....	173
EK 10- Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT.....	174
EK 11- Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği.	175
EK 12- Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Deve-Cüce Oyunu	176
EK 13- Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği.....	178
EK 14- Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT	179
EK 15- Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği.....	180
EK 16- Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu	181
EK 17- Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği.....	183
EK 18- Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT	184
EK 19- Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği	185

EK 20-Eşitlik/ Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Tornado Oyunu	186
EK 21- Eşitlik/ Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği	189
EK 22- Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT	190
EK 23- Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği	191
EK 24- Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulanan Tik Tak Özel Hak Oyunu	192
EK 25- Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği	195
EK 26- İsim Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT Örneği.....	196
EK 27- İsim Hakkına Yönelik Hazırlanan Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği	197
EK 28- İsim Hakkına Yönelik Uygulanan İsim Avı Oyunu	198
EK 29- İsim Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği.....	200
EK 30- Kulaktan Kulağa Oyunu Öğrenci Görüşleri Örneği	201
EK 31- Deve- Cüce Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği	202
EK 32- Yağ Satarım- Bal Satarım Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği	203
EK 33- Tornado Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği.....	204
Ek 34- Tik Tak Özel Hak Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği.....	205
EK 35- İsim Avı Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği	206
EK 36- Uygulama Öncesi Kavram Ağı Örneği.....	207
ÖZGEÇMİŞ	208

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Yörükoğlu Gelişim Dönemleri Sınıflandırması.....	13
Tablo 2.2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Çocuk Hakları ile İlgili Kazanımlar.....	38
Tablo 3.1. Öğrencilerin 14 Çocuk Hakkına Yönelik Olarak Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	59
Tablo 3.2. Araştırmanın 6 Haftalık Eylem Planı	69
Tablo 4.1. Korunma Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları	84
Tablo 4.2. Korunma Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları	88
Tablo 4.3. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları	90
Tablo 4.4. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına İlişkin Yazılan Cümlelerin Frekansları	94
Tablo 4.5. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları	95
Tablo 4.6. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları	98
Tablo 4.7. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları	100
Tablo 4.8. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları	103
Tablo 4.9. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları	105
Tablo 4.10. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları	108
Tablo 4.11. İsim Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları	110
Tablo 4.12. İsim Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları	113

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Franklin'in Çocuk Hakları Sınıflandırması.....	17
Şekil 3.1. Johnson'un Eylem Araştırması Döngüsü	70
Şekil 4.1. Çocuk Hakları Temasına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	73
Şekil 4.2. Çocuk Haklarının Tanımına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	74
Şekil 4.3. Sahip Olunan Haklara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	75
Şekil 4.4. Çocuk Haklarının Önemine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	76
Şekil 4.5. Sahip Olunmak İstenen Haklara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	77
Şekil 4.6. Hakların Öğrenildiği Kaynaklara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	78
Şekil 4.7. Kullanılmayan Haklara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	79
Şekil 4.8. Çocuk Hakları İhlaline İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	80
Şekil 4.9. Kendi Hak İhlaline İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	81
Şekil 4.10. Kendi Hak İhlaline Karşı Alınan/Alınabilecek Önleme Yönelik Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	82
Şekil 4.11. Birinci Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası.....	85
Şekil 4.12. Birinci Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası.....	86
Şekil 4.13. İkinci Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası	91
Şekil 4.14. İkinci Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası	92
Şekil 4.15. Üçüncü Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası	96
Şekil 4.16. Üçüncü Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası	97
Şekil 4.17. Dördüncü Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası.....	101
Şekil 4.18. Dördüncü Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası.....	102
Şekil 4.19. Beşinci Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası.....	106
Şekil 4.20. Beşinci Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası.....	107
Şekil 4.21. Altıncı Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası.....	111
Şekil 4.22. Altıncı Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası.....	112
Şekil 4.23. Oyunda Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	114
Şekil 4.24. Oyunda Beğenilen, İlgi Çeken Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	115
Şekil 4.25. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	116
Şekil 4.26. Oyunda Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	117

Şekil 4.27. Oyunda Beğenilen, İlgi Çeken Yönlere İlişkin İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	118
Şekil 4.28. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	119
Şekil 4.29. Oyunda Öğrenilenlere Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	120
Şekil 4.30. Oyunda Beğenilen, İlgi Çeken Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	121
Şekil 4.31. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	122
Şekil 4.32. Oyunda Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	123
Şekil 4.33. Oyunda Beğenilen, İlgi Çekici Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	124
Şekil 4.34. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	125
Şekil 4.35. Oyun İle Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	126
Şekil 4.36. Oyunda Beğenilen, İlgi Çekici Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	127
Şekil 4.37. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	128
Şekil 4.38. Oyunda Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	129
Şekil 4.39. Oyunda Beğenilen, İlgi Çekici Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	130
Şekil 4.40. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	131

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 4.1. Kulaktan Kulağa Oyunun Oynanması.....	84
Görsel 4.2. Deve-Cüce Oyunun Oynanması.....	89
Görsel 4.3. Yağ Satarım Bal Satarım Oyunun Oynanması.....	95
Görsel 4.4. Tornada Oyunun Oynanması	100
Görsel 4.5. Tik Tak Özel Hak Oyunun Oynanması.....	105
Görsel 4.6. İsim Avı Oyunun Oynanması.....	110

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
BBİC	Bilimsel Bilgi İçeren Cümle
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
ÇHDS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
KİT	Kelime İlişkilendirme Testi
KN	Kesme Noktası
KYİC	Kavram Yanılgısı İçeren Cümle
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
ÖĞRENCİ	Bu çalışmada eylem faaliyetine katılan 5. sınıf öğrencileri
TDK	Türk Dil Kurumu
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
YBİC	Yüzeysel Bilgi İçeren Cümle

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Sosyal Bilimler insanların toplum içinde daha güzel, daha mutlu ve daha iyi bir durumda yaşamalarının yollarını bulmaya çalışan planlı bir araştırma alanıdır. Edebiyat fakültelerinin coğrafya, tarih, sosyoloji gibi bölümlerinde daha çok lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim verilen alanıdır (İnan, 2019, s.5-6). Sosyal Bilgiler ise 4-7. sınıflarda okutulan bir derstir. Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin ürettiği bilgiyi damıtıp, ilköğretimdeki öğrencilere hitap edebilecek bir düzeye getirerek öğrenmeye sunmaktadır (Kabapınar, 2019, s.20). Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekleri kanıtlamaya dayalı bağ oluşturma süreci ve bunun sonunda elde edilen temel bilgiler olarak da tanımlanabilir. Toplumsal hayatı düzene koyan bütün faaliyetler toplumsal gerçek olarak ifade edilir. İnsanın yaşamında yararlandığı ve gerekli olan, onun daha mutlu, huzurlu ve kolay bir şekilde yaşamasını, kendini gizil güçlerine göre geliştirip gerçekleştirilmesini sağlayan tüm sosyal olgu ve ilişkiler sosyal bilgiler kavramının içine girer. Sosyal Bilgiler aynı zamanda Sosyal Bilimlerin diğer faaliyetlerin kesiştiği bir alan olarak da değerlendirilebilir (Sönmez, 2010, s.3). Toplumun istediği özellikleri kazandıran, hayatın içinden görülen, eğitim öğretim sürecinde etkin vatandaş yetiştirme amacına sahip olan bir derstir (Gürdoğan Bayır ve Balbağ, 2017, s.1). Sosyal Bilimleri oluşturan tarih, coğrafya, psikoloji, felsefe, ekonomi vb. birçok bilim alanının sosyal bilgiler dersini desteklemekte ve beslemekte olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler, günden güne değişen ve gelişen dünya şartlarında bilgi temelli kararlar alarak problemlere çözüm üreten etkin vatandaşlar yetiştirmeyi hedefleyen, sosyal ve beşerî bilimlerden edindiği bilgi ve metotları kaynaştırarak kullanılmasını sağlayan bir derstir (Öztürk, 2012, s.4). Bu bağlamda sosyal bilim alanlarından oluşan Sosyal Bilgiler dersinin vatandaşlık ve insan hakları konularıyla bütünleşmesi bu dersin çok disiplinli bir yapıya sahip olduğunu gösterir (Ok, 2023, s.11). Bireyi toplumsal hayata bağlayan zengin içerikli bir ders olan Sosyal Bilgiler; geçmişin anlaşılması ve günümüz şartlarına başarıyla adapte olmak için bireyleri bilgilendirir. Onların öğrendikleri yeni bilgileri kolaylıkla hayata geçirmeleri ve çoklu bakış açısıyla geleceği görmeleri noktasında bireye yardımcı olacağı düşünülen bir derstir. Bu sebeple bu derste öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyeleri dikkate alınarak bilgilerin verilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Nitekim soyut konulardan oluşan Sosyal Bilgiler dersinde geleneksel yöntemlere dayalı ders işlenmesi öğrencilerin bu dersi sıkıcı olarak algılamasına sebep olmuştur. Yeşilkaya (2013, s.4), derse ait içeriklerde soyut konuların olmasının Sosyal Bilgiler öğretimini bir hayli zorlaştırdığını ifade etmektedir. Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretmen merkezli anlatım öğrencinin Sosyal Bilgiler dersine ilgisini azaltmakla beraber farklı bakış açısı kazanamayan, kendini ifade etmekte zorlanan bireyler olarak yetişmesine neden olabilecektir. Öğretmenin merkezde olduğu tek taraflı anlatım ile öğrenci bilgileri ezberlemektedir. Bilgilerin ezberlenmesi tek taraflı etkileşim olup yalnızca bilişsel basamağı kapsamaktadır. Günümüz toplumunda bilgiyi ezberleyen bireyler yerine, sorgulayan, analitik düşünen, düşündüklerini hayatına uygulayabilen, karşılaştığı problemler karşısında çözümler üretebilen bireylerin yetişmesi beklenmektedir.

Eğitim öğretim ortamının daha zevkli, verimli ve kalıcı olabilmesi için derslerde kullanılan yöntemlerin çok önemli olduğu söylenebilir. Okulda kullanılan yöntemler ne kadar dikkat ve ilgi çekici olursa öğrenciler o kadar öğrenmeye istek duyar. Farklı yöntem ve tekniklerin derslerde kullanılması dersleri tek düzelikten kurtararak eğitim ve öğretimin daha etkili bir ortamda meydana gelmesini sağlar. Öğrencilerin tüm duyularıyla derse aktif olarak katılmalarını sağlamak eğitimde başarının artması için önemli bir unsurdur. Öğrenme sürecinde ne kadar çok duyu organı işe katılırsa öğrenmeler o kadar verimli, eğlenceli ve kalıcı olabilir. Nitekim kalıcı izli öğrenmelerin daha çok yaparak yaşayarak gerçekleştiği söylenebilir. Bir Kızılderili atasözü “Anlatırsan, unutabilirim; gösterirsen, anımsayabilirim; beni işin içine katarsan asla unutmam, öğrenirim” der (Torun ve Duran, 2014, s.421). Bu tespitlere göre öğrencilerin derslerde daha başarılı olmaları ve kalıcı öğrenmenin sağlanabilmesi için derslere daha fazla katılımlarının sağlanması gerektiği söylenebilir.

Önceki dönemlerde olduğu gibi her şeyin hızlı bir şekilde değişime uğradığı günümüz teknoloji devrinde de eğitimde birtakım değişiklikler ve yenilikler yapılmaktadır. İnsanların eğitimleri adına programlar, bu programları uygulamaya geçirmek için yöntemler, yöntemleri uygulamak için de çeşitli araçlar geliştirilmiştir ve halen de geliştirme çalışmaları devam etmektedir (Altunay, 2004, s.1). Eğitim öğretim sürecinin sürekli gelişmeye açık olması nedeniyle de her ders ve konu için pekiştirilecek alternatif birçok yöntem, teknik ve etkinlik bulunmaktadır (Ülküdü, 2016, s.15). Oyunla öğretim de bu doğrultuda ele alınacak öğretim yöntemlerinden birisidir.

İnsanlık tarihi kadar çok eski ve köklü bir kavram olan oyun çocuğun özüdür. Çocuğun gelişim özelliklerine bağlı ortaya çıkmış, nesilden nesile ve kültürler boyu aktarılarak günümüze gelmiştir (Akandere, 2006, s.2-3). İçerisinde birçok farklı özelliği içermesi nedeniyle oyun kavramına ait temel bir tanım oluşturmanın oldukça güç olacağını ifade edebiliriz. Bu nedenle oyun kavramına ait birden fazla tanımlamalar yapılmıştır (Koka, 2018, s.21). Oyun; “yetenek ve zekâ geliştirici, belirli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2025). Er ve Karadeniz’e (2023, s.4) göre oyun, çocuğun yaşamı anlamlandırmasına, bireysel özelliklerini tanımasına ve kendini ifade etmesine, etrafı ile ahenkli bir yaşam sürmesine olanak sağlayan çok amaçlı etkinliklerdir. Oyunun öğrencileri pasif durumdan aktif hale getiren ve diğer tekniklere göre oldukça etkili bir öğretim yöntemi olduğu söylenebilir (Kaytez ve Durualp, 2014, s.111). Oyun yaşamın her döneminde insanları eğlendiren, öğretilmesine ihtiyaç duyulmadan doğuştan gelen güdüsel bir davranış olarak tanımlanmaktadır. Annesinin yüz hareketlerine gülerek tepki veren bir çocuk ve kedinin topu gördüğü zaman oynaması, oyunun öğretilmeyen bir davranış olduğunun ispatıdır. Oyun çocuğu yaşama hazırlayarak, çocuğa zarar görmeden hata yapma olanağı tanır. Oyunda başarısızlık kişiye tecrübe etme imkânı verirken, başarılı olmak ise doyum hissi verir (Tan, 2022, s.14). Oyun çocuk için öğrenmeyi eğlenceli hale getiren doğal bir ortamdır. Birey oyun oynarken farkında olmadan kuralları tanır ve hayata dair ilk tecrübeleri edinir (Varışoğlu ve diğerleri, 2013, s.1060). Oyun, kendine ait belirli kuralları olan, yer ve zaman bakımından sınırlandırılmış, maddi bir çıkar amacı gütmeyen, bedensel ve zihinsel yetenekler ile toplumsal uyum ve hissi olgunluğu geliştirmek amacı taşıyan, katılanları etkisi altında bırakan eğlenceli bir etkinlik olarak da tanımlanmaktadır (Özdemir, 2006, s.13). Nitekim oyun yalnızca eğlence aracı olarak görülmemeli; aynı zamanda çocuğun gelişimi açısından bir gereklilik unsuru olarak ele alınmalıdır. Yapılan bilimsel araştırmalar insan yaşamında oyunun önemli bir rolü olduğunu gösterir (Kuru, 2022, s.12). Çocuklar oyun sayesinde öğrenir; öğrendikçe daha sonraki yıllarda dayanıklı olmanın, yaşamı daha iyi kavramanın, olgunlaşmanın ve kendini tanımanın yollarını bulur. Oyun çocuk için doğuştan getirilen bir haslettir (Selçuk, 2022, s.67-68).

Oyunun en önemli rollerinden biri de çocuğun saldırgan tutumlarını azaltarak çocuğun deşarj olmasına olanak sağlamasıdır. Çocukta olumlu özelliklerin ortaya çıkması, olumsuz özelliklerin değişmesi oyunun eğitici bir deneme ortamı olduğunu gösterir (Yörükoğlu, 2002, s.27). Yörükoğlu (2002, s.28), çocuğun yaşamında sevgiden sonra

gerekli olan en önemli unsurun oyun olduğunu ifade etmiştir. Çocuklar oyun yoluyla en kolay ve en dolaysız yoldan kendini rahatça ifade edebilir. Yetişkin bir kişi, bir çocukla en güzel iletişimi oyun yoluyla sağlayabilir. Oyun vasıtasıyla çocuk gizlediği hislerini ve düşüncelerini ortaya koyabilir. Açıkça ifade edemediği öfke, düşmanlık, kırgınlık gibi duygularını oynadığı oyununa yansıtır. Neşesini, mutluluk ve sevgisini de oyunla gösterebilir. Oyun yoluyla çocuk, yetişkinlere farkında olmadan iç dünyasını açar ve sorunlarını ifade eder (Çoban ve Nacar, 2015, s.16). Çocukların dikkat süreleri kısa olduğundan derslerde belirli bir süre sonra sıkılma, yorulma, dikkat dağınıklığı durumları görülmektedir. Özellikle günümüz toplumunda teknolojik araçların sık bir şekilde kullanımı bu durumun daha da sıkıntılı bir hal almasına neden olmuştur. Yaşanan bu olumsuzluklardan kurtulmak için oyunların eğitimde kullanımı düzeltici bir işlev oluşturabilir (Er ve Karadeniz, 2023, s.10). Oyunun çocuğun tüm gelişim alanlarına katkı sağlaması ve çocuğun hakları arasında olması eğitim öğretim sürecinde oyun temelli etkinliklere yer verilmesini ve eğitsel oyun kelimesini öne çıkarmıştır (Mindivanlı Akdoğan ve Öner, 2021, s.268).

Eğitimde oyunlara yer verilmesi öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmeleri ve kendilerini daha rahat ifade etmeleri bakımından önemli olduğu düşünülmektedir (Altınbulak, 2004, s.26). Eğitsel oyunlardan daha çok eğitim öğretim sürecinde faydalanılmaktadır. Bu süreçte dersin hedeflerine ulaştıran, geçmişte öğrenilenlerin tekrar edilmesini sağlayan, eksik ve yanlış öğrenmelerin düzeltilmesine olanak sağlayan, plan ve kural doğrultusunda hazırlanan oyunlar eğitsel oyun olarak tanımlanmaktadır (Çangır, 2008, s.8). Öğrenmede kalıcılığı sağlayan eğitsel oyunlar en etkili yöntemler arasında yer almaktadır (Uslu, 2022, s.821). Dersin farklı aşamalarında eğitsel oyunlardan yararlanılabilir. Dersin giriş kısmına oyunla başlanarak, öğrencilerin dikkati çekilebilir. Gelişme bölümünde farklı uygulamalarla öğrenciler istenen hedeflere ulaşabilirler, sonuç kısmında süreçte öğrenilen bilgiler öğrenciler tarafından pekiştirilir, değerlendirme aşamasında ise sürecin hepsini içine alacak şekilde bir oyun tasarlanıp uygulanabilir (Biter, 2019, s.15).

Hem öğrenci hem de öğretmen açısından eğitsel oyunlar eğitim öğretim sürecinin daha verimli olmasını ve hedeflenen amaçlara ulaşılmasını sağlayan önemli bir öğretim tekniği olarak görülmektedir. Öğrenci bakımından yaparak yaşayarak kalıcı öğrenmeyi sağlarken, öğretmen bakımından ise, farklı oyun teknikleriyle öğrencilerin çoklu zekâ alanlarına ulaşabilme, bireysel açıdan farklılıkları inceleyip değerlendirebilme olanağı

sunar (Hazar ve Altun, 2018, s.56). Eğitsel oyunun birey açısından faydaları düşünüldüğünde Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel oyunlardan yararlanılmasının uygun olduğu söylenebilir.

İlkokul ve ortaokul kademesinde 4-7. sınıflarda bulunan Sosyal Bilgiler dersinin bireylerin yetkin, ruhsal ve bedensel açıdan sağlıklı olmalarında önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında bulunan derse ait 131 kazanım, 27 temel beceri ve 18 değer incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin bireyin kendine ait özellikleri tanınmasında, bulunduğu ortamı anlamlandırmasında, etkin bir vatandaş olmasında, sosyalleşerek topluma ayak uydurmasında, milli, manevi ve evrensel değerleri özümsemesinde önemli bir ders olduğu söylenebilir (Er ve Karadeniz, 2023, s.29). Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin öğretimi sürecini somut hale getirmek için oyun, oyunlaştırma ve drama gibi etkinliklerden yararlanılabilir. Bu bağlamda belirtilen bütün bu beceri, değer ve kazanımların Sosyal Bilgiler eğitiminde eğitsel oyunlar aracılığıyla öğrenciye kazandırılması büyük önem arz etmektedir (Bozkurt ve Emir, 2021).

Sosyal Bilgiler dersi öğrencinin kendi deneyimleri ile okulda edindiği bilgiler arasındaki etkileşimi yansıtmalıdır (Mishra, 2015, s.2). Günlük deneyimler ise özellikle erken yaşlarda oyun oynayarak kazanılır (Jančić ve Hus, 2018, s.68). Sosyal Bilgiler dersinde deneme-yanılma yoluyla öğrenme, keşfederek öğrenme, problem çözmeye dayalı öğrenme gibi öğrencinin eğitimin merkezinde olduğu, gerçeği aramayı amaçlayan yenilikçi yöntem ve tekniklerin kullanılmasına odaklanmalıdır (Adeyemi ve Ajibade, 2011, s.65).

Okullarda sosyal bilgiler ders saatlerinin kısıtlı olması nedeniyle müfredatı yetiştirme kaygısı, Sosyal Bilgiler öğretim programındaki kazanımların aktarımında çoğunlukla düz anlatım yöntemine başvurulduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretim programındaki kazanımların aktarılmasında alternatif bir yöntem olarak oyun ve oyunlaştırmanın kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir (Ak, 2022, s.2). Öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerini dikkatli ve istekli bir şekilde takip etmeleri oyunla desteklenecek etkinliklerle olacağı söylenebilir.

Oyun, çocuğun hayatının bir parçası ve onun için vazgeçilmez bir etkinlik olarak ele alınmalıdır (Torun, 2011, s.3). Oyun oynama hakkı Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin (ÇHDS) 31. maddesinde çocukların sahip oldukları sosyal haklardan biri olarak yer almıştır (ÇHDS Madde 31/1). 191 ülkenin taraf olduğu bu sözleşmede oyun oynama hakkı ile çocuklara

birçok hak verilmiştir. Kendi hak ve sorumluluklarını bilen, uygulayan, özgüveni yüksek ve akademik açıdan başarılı yurttaşların yetişmesi için çocuklara haklarını öğretmek gerekmektedir (Torun ve Duran 2014, s.423). Hakları hakkında bilgi sahibi olan ve bu haklarını yaşamlarına uygulayan, haklarının ortaya çıkardığı sorumluluk ve özgürlüklerini yerine getirebilen çocuklar yetiştirebilmek için çocuk hakları eğitiminin öncelikle etkili ve planlı bir şekilde okullarda öğretilmesi gerekmektedir (Allan ve I'Anson, 2004, s.123).

Çocukları kendi hakları hakkında bilgilendirmek ve bu haklara uygun davranışlar sergilemelerini sağlamak için verilen eğitime çocuk hakları eğitimi denir (Peker Ünal, 2010, s.21). Çocukların ailelerine, içinde yaşadıkları topluma ve bireysel olarak diğer insanlarla beraber yaşamlarına ortam hazırlanması çocuk hakları eğitimi ile olur (Washington, 2010, s.45). Çocuk hakları eğitimi sadece çocuk hakları ile ilgili maddelerin çocuklara teorik şekilde öğretilmesi değil bu hakların çocuklara davranış şeklinde kazandırılıp yaşama yansıtılması ile olur.

Dündar ve Hareket'e (2016, s.86) göre insan haklarının temel dayanaklarından beslenerek oluşturulmuş olan çocuk haklarına ilişkin tutum ve değerlerin, erken yaşlarda çocuklara kazandırılması büyük önem ve gereklilik arz etmektedir. İnsan hakları, demokrasi gibi evrensel değerlerin çocuklara kazandırılmasında en önemli unsur yaşama yakınlık ve bu kavramları çocukların kavrayabileceği düzeye indirgeyebilmektir. Okullarda çocuk hakları eğitiminin belirli bir plan doğrultusunda verilmesi ile çocukların haklar konusuna ait tutum ve farkındalıkları artacağı ve kalıcı olacağı düşünülmektedir (Çarıkçı, 2019, s.4).

Çocuk hakları ile ilgili öğretmenlerin büyük çoğunluğunun yeterli düzeyde bilgisinin olmadığı ve derslerde doğrudan çocuk haklarının öğretilmesine dair uygulamalar yapmadıkları tespit edilmiştir (Erbay, 2012, s.139; Ersoy, 2012, s.372-373; Uçuş, 2009, s.111). İlköğretim programlarında konu içeriklerinin oldukça yoğun olması sebebiyle öğretmenlerin çocuk hakları konusunu genellikle hızlı bir şekilde ve düz anlatım yöntemiyle anlatma eğiliminde oldukları düşünülmekte ve bu sebeple çocukların çocuk hakları konusunda tecrübe kazanmaları tam desteklenememektedir (Avcu ve diğerleri 2015, s.108).

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Araştırmanın genel problemi, "5. sınıf sosyal bilgiler dersinde çocuk hakları konusunun öğretiminde eğitsel oyunların rolü nedir?" sorusunun cevabını bulmaktır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

“5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde çocuk haklarının öğretiminde eğitsel oyunların rolü nedir?” sorusunun temel alındığı bu çalışmanın asıl amacı çocuk hakları konusunda öğrencilerin algıları ve öğrenmeleri üzerindeki eğitsel oyun uygulamalarının etkilerini ve öğrencilerin eğitsel oyun uygulamaları süreci ile ilgili görüşlerini ortaya koymaktır.

Toplumların gelişmesinde hakları konusunda farkındalık ve bilinç sahibi olan çocukların önemli rolü olacağı düşünülmektedir. Günümüz çocuklarına kazandırılan haklarına yönelik bilinç geleceğin çocuklarına miras olarak kalacaktır. Nitekim bilinçli ve haklara saygılı çocuklar yetiştirmek, geleceğin liderlerini ve sorumluluk sahibi bireylerini hazırlamak olarakta düşünülebilir.

Çocuk hakları konusunda nitelikli ve etkin bir öğretim süreci için sınıfta yapılan faaliyetlerin oldukça önemli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda önemli bir konu olan çocuk hakları yalnızca ders kitaplarına dayalı öğretilmemelidir. Ders kitaplarından farklı olarak uygulamalı etkinliklere derslerde yer verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir (Dönmez, 2022, s.2). Çocuk haklarının geleneksel yöntemlerden farklı olarak, kalıcı öğrenme alışkanlıkları oluşturan ve haklara saygı konusunda istendik tutumlar geliştirebilen çağdaş öğretim metotlarıyla öğretilmesi savunulmaktadır (Çarıkçı, 2019, s.7). Torun (2011, s.127), eğitim öğretim süreçlerinde bilhassa oyunların dahil olduğu çocuk hakları eğitiminin öğrenciler üzerinde etkili olduğu ve kalıcılığı sağladığını çalışmasında ifade etmiştir.

Çocuklara hakları ile ilgili eğitim verilmesinde, sorumluluk sahibi, etkin vatandaş olarak toplumda yer alabilmesinde Sosyal Bilgiler dersinin öneminin oldukça fazla olduğu söylenebilir. Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çocuklar haklarının farkında olan ve haklarını uygulayabilen yaşamda aktif vatandaşlar olabileceklerdir.

Literatür incelendiğinde çocuk haklarını farklı boyutlarıyla ele alarak inceleyen birçok çalışmaya rastlanılmıştır. Öğrencilerin, öğretmenlerin, öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik görüşleri (Akgül, 2015; Akgül, 2018; Aslan, 2022; Atik, 2019; Ay Zög, 2008; Bal, 2019; Bayhan, 2023; Çavuş, 2019; Çetinkaya, 1998; Çoban Sural, 2018; Dağlı, 2015; Dönmez, 2015; Filiz, 2024; Hançer, 2019; Karatay, 2021; Karcı, 2016; Kaya, 2011; Korkmazer, 2021; Pilatin, 2019; Püsküllü, 2022; Sural ve Aksoy, 2021; Tiftikçi, 2018; Uçuş ve Şahin, 2012; Yurtsever, 2009), çocuk hakları eğitimine yönelik (Dönmez, 2022; Topçu, 2019; Torun, 2011; Tunç, 2023), ders kitaplarında çocuk hakları (Çelik, 2020;

Merey, 2012; Sucu, 2020), çocuk hakları eğitimi programı (Çarıkçı, 2019; Peker Ünal, 2010; Washington, 2010), eğitim hukuku çerçevesinde çocuk hakları (Hareket, 2018), 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı (Durgut, 2014) ile ilgili çalışmalar yer almaktadır. Bu bağlamda yapılan bu çalışmaların daha çok öğretmenlerin, öğretmen adaylarının, öğrencilerin çocuk hakları ile algılarını belirlemeye yönelik olduğu söylenebilir. Çocuk haklarının eğitimi ve öğretimine yönelik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu ifade edilebilir. Nitekim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları konusunun eğitsel oyunlarla geliştirilmesi ve farkındalıklarının artırılmasına yönelik eylem araştırması deseniyle tasarlanmış bir çalışmaya da rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu araştırmanın alandaki eksikliği dolduracağından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu noktadan hareketle öğrencilerdeki çocuk hakları kavramının eğitsel oyunlarla somutlaştırılması, öğrencilerin haklarının farkına varması ve haklarından yararlanması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda araştırmanın amacı ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları kavramına ilişkin algılarını ve öğrenimlerini eğitsel oyun uygulamaları ile geliştirmektir. Bu amaçtan hareketle aşağıda yer alan alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. 5. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları kavramına yönelik görüşleri nelerdir?

5.sınıf öğrencilerinin çocuk haklarından;

2. Korunma Hakkına,

3. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına,

4. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına,

5. Eşitlik, Ayrımcılığa Uğramama Hakkına,

6. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına,

7. İsim Hakkına yönelik ön bilgi ve alguları eğitsel oyun uygulamaları öncesi ve sonrası nasıldır?

8. Eylem planında uygulanan eğitsel oyun uygulamalarına ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma sınırlılıklarını şunlar oluşturmaktadır:

- Bu araştırma Yozgat ili Yerköy ilçesinde bulunan bir ortaokul,
- 2023-2024 eğitim öğretim yılı,
- Ortaokul 5. sınıfta öğrenim görmekte olan 22 öğrenci çalışma grubu,

- Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer alan “Çocuk Hakları” konusu,
- Araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama araçları olan yarı yapılandırılmış görüşme formuna, kelime ilişkilendirme testine (KİT) ve açık uçlu soru formuna öğrencilerin verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

Bu araştırmada;

- Araştırmaya katılan öğrencilerin araştırma boyunca gerçekleştirilen gözlem süreçlerinde doğal ve içten davrandıkları,
- Araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama araçlarına verdikleri cevapların gerçek fikir ve görüşleri taşıdığı,
- Araştırmacı tarafından oluşturulan oyunların ortaokul beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Çocuk Hakları” konusu ile ilgili kazanımlara uygun olduğu,
- Eylem araştırması doğrultusunda hazırlanan eğitsel oyunla öğretim etkinliklerinin çocuk hakları konusuna yönelik farkındalığı, bilgiyi ve öğrenmeleri artırmada etkili ve yeterli olduğu,
- Araştırmanın veri toplama araçlarının, araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu,
- Araştırmacının, araştırma süreci boyunca gözlediği durumları, araştırmacı günlüğüne gerçek duygu ve düşünceleri doğrultusunda objektif yansıttığı varsayılmıştır.

1.5. TANIMLAR

Çocuk: ÇHDS’de, bireyin daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılmıştır (United Nations International Children’s Emergency Fund [UNİCEF] 2005, s.7).

Çocuk Hakları: Çocuk hakları, bütün dünya çocuklarına doğuştan verilen yaşama, sağlık, eğitim, korunma, barınma vb. hakların açıklanmasında kullanılan bir kavram olarak da bilinmektedir (Güçlü, 2016, s.9).

Oyun: Yetenek ve zekâ geliştirici, belirli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2025).

Eğitsel Oyun: Çocuğun hem ruhen hem de bedenen sağlıklı olmasını sağlayan,

çocuğa faydalı alışkanlıklar kazandıran, oynayana mutluluk veren etkinliklere eğitici oyun denmektedir (Akandere, 2006, s.2).

Eylem Araştırması: Bir eğitim ortamında görev yapan öğretmen veya akademisyenin, doğrudan kendisinin gerçekleştirdiği, uygulama sürecine ait problemlerin ortaya konduğu ya da daha önceden ortaya çıkmış bir sorunun anlaşılma ve çözülmesine yönelik veri toplamayı ve analizi içeren araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.333).

Hak: Adaletin ve hukukun sağladığı kazanç; eşit davranma, emeğin manevi karşılığı; doğruluk, ortaya atılan savların gerçeğe uygunluğu olarak ifade edilmektedir (TDK, 2025).

Sosyal Bilgiler: “Sosyal Bilgiler, bireylerin topluma aktif katılımını sağlamak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji ve psikoloji gibi sosyal bilimlerden seçme ve ayıklama yoluyla elde edilen bilgi, beceri, tutum ve değerlerin, öğrenciye disiplinler arası bir yaklaşımla kazandırılmasını amaçlayan bir ilköğretim dersidir.” (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005, s. 7)

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde çocuk ve çocukluk kavramlarının tarihsel ve kavramsal açıdan gelişimi, hak kavramı, çocuk haklarına dair sözleşme, çocuk hakları eğitimi ve önemi, oyun ve eğitsel oyun kavramları, eğitsel oyunun sosyal bilgiler ve çocuk haklarının öğretiminde eğitsel oyunun kullanımına ilişkin araştırmanın kuramsal çerçevesine dair açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalardan sonra konu ile ilgili ulusal ve uluslararası araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. ÇOCUK KAVRAMI VE GELİŞİMİ

İlkel zamanlarda çocuk, çocukluk, çocuk hakları gibi kavramlar konuşulmazken, modern toplum sürecine geçiş ile çocuk kavramı üzerine yoğunlaşmalar başlamıştır (Solak, 2023, s.13). Çocuk ve çocukluk dönemi yaşamın önemli bir evresine denk gelmektedir (Fazlıoğlu, 2007, s.7). Günümüz dünyasında çocuk ve çocukluk dönemi için yapılan tanımlar psikolojik, biyolojik, fizyolojik, sosyolojik tanımları içeren çocuğu kendine ait özellikleri ve yaşadığı çevresi ile bir bütün olarak değerlendiren, gelişimsel özelliklerine ve haklarına değer veren bir bakış açısıyla ele alınmaktadır (Sağlam ve Aral, 2016, s.45).

Farklı bilim dalları kendi alanlarına göre çocuk kavramını ifade etmişlerdir. Tanımlar bilim dallarına göre farklılık içerse de birbirine benzeyen çocuk tanımlarının olduğu söylenebilir. Çocuk kavramı tıp biliminde tam olarak tanımlanamasa da çoğunlukla psikolojideki kavram ile benzerlik taşıdığı söylenebilir (Kaya, 2011, s.13). Hukuk alanında, bir anne ve babadan dünyaya gelen çocuğun korunması ve gelişmesi bakımından 18 yaş altındakiler çocuk sayılmıştır (Uçuş, 2009, s.21). Medeni hukuk, ceza hukuku, iş hukuku gibi hukukun çeşitli dallarında da çocuğa ait 18 yaş sınırlaması farklılık göstermektedir (Öztürk, 2018, s.21).

Çocuk kavramı, farklı kültürlerde de farklı anlamlar taşıyan, zaman içinde değişen, genel kabul gören açıklığa kavuşamayan bir kavramdır (Hançer, 2019, s.12). Çocuğun ne olduğu sorusuna verilecek her cevap farklı ve görecelidir, çünkü insanın olduğu her yerde ve değişen her zamanda çocuğa farklı manalar yüklenmekte ve çocuk kavramı bu yapılar doğrultusunda biçimlenmektedir (Çelik, 2020, s.8).

Polat'a (2001) göre çocukluk döneminin başlama ve bitiş zaman dilimlerinin farklı olması da çocuk kavramına ait tanımların göreceli olmasına neden olmuştur. ÇHDS' de,

çocukluk döneminin bitişi ile ilgili kesin bir tarih bulunmasına karşın başlangıcına dair belirli bir tarihe yer verilmemiştir (s.61).

TDK çocuğu, bebeklik ile ergenlik dönemi arasındaki gelişme evresinde yer alan erkekler veya kızlar, yavru olarak tanımlamıştır (TDK, 2025). ÇHDS’de, bireyin daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılmıştır (UNİCEF, 2005, s.7). Çocuk kavramı Divan-ı Lügat’it Türk’te ise “her şeyin en küçüğü” olarak geçmektedir (Cengiz Tepetaş, 2018, s.2). Akyüz’e (2013) göre çocuk, kendisinin ve ileride toplumun mutluluğu için çocukluğa ait zaman dilimini oyun oynayarak, eğlenerek ve gelişerek geçirmesi gereken masum, araştırmacı, büyüklerine bağlı, ümitli, gelişmekte olan insan varlığıdır (s.1). Çocuk kelimesi insan yavrusu şeklinde de tanımlamıştır (Dönmez, 2022, s.18; Kaya, 2011, s.11). Sosyolojik açıdan çocuk, yetişkin ve akli başında birisi tarafından desteğe ve bakıma gerek duyan, 0-18 yaş zaman dilimindeki insan yavrusudur (Ayhan, 2021, s.8). Doğan (2000) ise doğumla başlayıp ergenliğe kadar süren zaman dilimindeki insan yavrusunu çocuk olarak adlandırmaktadır (s.175). Geleceğin teminatı çocuklar için Postman, “Çocuklar göremeyeceğimiz bir zamana gönderdiğimiz canlı mesajlardır” demiştir (Postman, 1995, s.7).

Çocuklara sadece yarının yetişkini değil, bugünün çocukları olarak da bakmak gerekir. Çünkü çocuklar, fizyolojik ve psikolojik açıdan yetişkinlerden farklı ihtiyaçlara sahiptirler (Tunç, 2023, s.6). Dünyada eşsiz bir varlık olan çocuk meraklı olduğu için soru sorar, gözlemde bulunur, olanları anlamlandırmaya çalışır ve bütün bunları çevresindeki yetişkinlere karşın yapar (Hançer, 2019, s.12). Toplumun geleceği ve kültürün de aktarıcısı olan çocuklara hak ettiği değerin verilmesi gerektiği söylenebilir.

2.2. ÇOCUKLUK KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Çocuk ve çocukluk farklı anlamları içeren kavramlardır (Şahin, 2020, s.3). Çocukluk kavramının kültürden kültüre, uygarlıktan uygarlığa ve ele alınış şekline göre değişmesi toplumların kendi kültürlerine göre veya kullanım şekline göre tanımlamalarda farklılıklar yaratmasına neden olmuştur. Bu nedenle çocukluk kavramının tek ve evrensel kültüre göre tanımlanması olanaksız olmuştur (Doğan, 2000, s.1-2).

TDK (2025) sözlüğünde çocukluk, “çocuk olma hali, insan yaşamının bebeklik ile ergenlik arasındaki zaman dilimi” olarak tanımlanmıştır. Çocukluk, norm ve değerlere göre biçim aldığından evrensel bir durum olduğu kadar aynı zamanda kültürel bir olgudur (Karyağdı, 2023, s.7).

Franklin (1993), çocukluğa ait beş noktanın açıklanması gerektiğini savunur. Birincisi, çocukluk tarihsel bakımdan değişim geçiren kültürel bir oluşumdur. Sabit bir zaman diliminin herkesçe kabul gören deneyimi değildir. İkincisi, yapılan faaliyetler bakımından çocukluk bazen küçüklük bazen büyüklük olarak algılanır. İki yaş grubu arasındaki çizgi belirsiz ve tutarsızdır. Üçüncüsü, çocuklar “yetişkin olmayanlar” şeklinde çoğunlukla negatif yaklaşımla tanımlanırlar. Dördüncüsü, çocuk kavramı belirli bir zaman dilimi ile ilgili olmayıp devletin otoritesi ile bağlantılıdır. Kavram belli bir zaman dilimini kapsamaktan çok bir devlet otoritesini açıklama eğilimindedir. Başlangıçta düşük statülü bireyleri tanımlamada kullanılmıştır. Beşinci son nokta ise çocukluğun yeni bir icat olduğudur (s.22-23).

Çocukluğun başlangıcı ve bitişi konusunda fikir ayrılıklarının yaşandığı söylenebilir. Çocukluğun sınırlarına ait fikir ayrılıklarının sebebi; fiziksel, bedensel, ruhsal ve sosyal gelişime ait özelliklerinin önemli ölçüde farklı dönemler içerisinde gerçekleşmesidir (Akar, 2013, s.7). Kimi araştırmacılar çocukluk döneminin doğum ile başladığını kimi araştırmacılar da ana rahmine düşme ile başladığını ifade etmişlerdir (Karaman, 2019, s.22). ÇHDS'nin birinci maddesi 18 yaşından küçük bireyleri çocuk olarak tanımlamaktadır (UNICEF, 2004, s.5). Bu maddedeki ifade de çocukluğun başlangıç zamanının belirsiz olduğu görüşüne vurgu yapmaktadır.

Çocukluk gelişim dönemleri kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır. Çocukluğa ait her gelişim evresi kendine uygun bir isimle adlandırılmıştır. Bu evrelerin ne zaman başladığı ve ne zaman bittiği konusu tartışmalıdır. Bu döneme ait sınıflandırma Tablo 2.1' de yer almaktadır.

Tablo 2.1. Gelişim Dönemleri Sınıflandırması (Yörükoğlu, 2002, s.30)

Gelişim Dönemi	Yaş Aralığı
Süt Çocukluğu Dönemi	1-12 ay
Oyun Çocukluğu Dönemi	1-3 yaş
Okul Öncesi Dönemi	3-6 yaş
Ergenlik Dönemi	12-21 yaş

Polat (1997, s.15) ise çocukluk çağındaki gelişimi; bedensel, bilişsel, motor, dil, duygusal ve sosyal gelişim olarak altı ayrı bölümde incelemiştir. Çocukluk, gelişim özellikleriyle sınırlı bir dönem olmaktan ziyade çocuğa özgü, yaşanılması gereken doğal

bir dönemdir. Bu doğrultuda çocuk ve çocukluğa yönelik ifadeler, subjektif görüşlere bağlı olarak doğru ve yanlış tanımlar içerebilmektedir. Bu yanlışlığın giderilmesinde her insana en başta eğitimcilere büyük sorumluluk düşmektedir.

Çocukluğun tarihsel gelişimine bakıldığında bireylerin çocukluğa bakış açısı ve tutumlarının zaman içinde değişikliğe uğradığı görülmektedir. Polat (1997, s.8), tarihsel süreçte günümüzdeki çocuk kavramının ancak orta çağ döneminde “çekirdek aile” modeli tarzında ortaya çıktığını belirtmektedir. Antik dönemde çocuklara yönelik algı ile ilgili bilgilerin çok az olduğu söylenebilir. Bu dönemde yaş kategorisi olarak çocukluk dönemine ilgilerinin az olduğu söylenebilir. Mesela Eski Yunan toplumunda çocuk ve genç kavramları için kullandıkları sözcükler belirgin değildir. Kullanılan sözcüklerin bebeklik ve yaşlılık arasındaki hemen her dönemi içine aldığı görülmektedir. Ayrıca, Eski Yunan toplumunda çocuk resimleri yapmaya değer vermedikleri ve günümüze kadar ulaşılabilen heykellere bakıldığında çocuk heykelinin yer almadığı bilinmektedir (Postman, 1995, s.16). Kısacası Eski Yunanlılarda çocuk kavramının sınırları belirsiz ve çocukluk çağının önemsiz bir dönem olduğu söylenebilir.

Çocukluğu ortaya çıkaran önemli icatlardan biri Gutenberg’in matbaayı buluşu olmuştur. Matbaanın icadı ile, zaman içinde konuşulan konu sayısı artmış, konular kitaplarda yer almış ya da basılı kaynak olarak muhafaza edilmiştir. Yaşanan gelişmeler, çocuklara yönelik algıda önemli bir değişimi sağlamıştır. Önceleri “küçük insan” denilen çocuklar, gelişimini tamamlamış yetişkinler olarak algılanmışlardır. Okul, çocukların kendisine ait olan özel doğayla bütünleşmesini sağlamıştır. 16. ve 17. yüzyıllarda ise okula gitmek çocukluk kavramının tanımlanmasında kullanılmıştır. Bu durum çocukluğun öneminin ilk defa artmasını ve gelişime açık bir dönem olarak görülmesini sağlamıştır. 17. yy.’a kadar çocuklara ait özel bir kelime yer almamaktaydı. 17. yy.’a gelindiğinde kelime dağarcığındaki gelişmelerde çocukluk döneminin özel bir dönem olarak ortaya çıkışını gözlemek mümkündür. Çocuklara yönelik kelime dağarcığı ve dilin moda haline gelmesi ancak bu dönemden sonra olmuştur (Dikmen, 1998, s.20-23).

20. yy.’daki çocuk anlayışı, çocukluğun kendine ait bir dönem olduğu temelinde ele alınmıştır. Çocuklar, yetişkinlerden ayrı olarak ifade edilmiş, zihinsel, bedensel ve sosyal bakımdan yetişkinlerden ayrı ihtiyaç ve isteklere sahip olmuşlardır. Çocuklar geleceğin yetişkinleri olarak değil, yalnız bugünün çocukları olduğu için değerli sayılmışlardır (Dikmen, 1998, s.26). Özetle geleneksel toplumlarda çocukluk, hemen bitirilmesi gereken gereksiz bir dönem olarak algılanırken, modern toplumlarda yetişkinlerden farklı ihtiyaç ve

beklentileri olan, kendine ait birtakım özelliklere sahip çok özel bir dönem olarak kabul edilir (Işıkçı, 2015, s.19). Çocukluğun önemsiz bir dönem olarak algılanışı Rönesans ve sanayileşmenin başlaması ile değişmeye başlamış, çocuğa verilen değer 1600'lerden itibaren artmış ve çocukluğun özel bir zaman dilimi olduğu düşüncesi gelişmiştir (Fazlıoğlu, 2007, s.9).

Çocukluk dönemi bireyin yaşamında oldukça önemlidir ve uzun süredir birçok araştırmamanın konusu olmuştur. Bu kadar önemli olan çocukluk döneminin hemen hemen tüm toplumlarda ihmal edildiği söylenebilir. Uzun yıllar “küçük insan” veya “insan ufağı” olarak nitelendirilen çocuk gerek toplumsal statü gerekse gelişimsel özellikler bakımından yetişkin insanların minyatürü olarak görülmüştür (Torun, 2021, s.396).

Çocuklar bir toplumun geleceği, mihenk taşı ve toplum için hediye niteliğinde olduğundan zihinsel, bedensel, toplumsal açıdan iyi ve mutlu olmaları oldukça önem arz etmektedir. Çocukların iyi olduğu, çocuklara önem verilen toplumlarda gelişmişlik yönünden ilerleme olacaktır. Aynı zamanda çocukluk dönemi tehlikelere karşı kendini korumakta zorluk çeken, savunmasız, bir başkasının yardımına ihtiyaç duyan en hassas dönemdir. Bu nedenle çocukluk dönemine ayrı bir özen ve önem gösterilmesi gerektiği söylenebilir.

2.3. HAK KAVRAMI

Çocuk haklarından bahsetmeden önce hak kavramının bilinmesinin daha iyi olacağı düşünülmektedir. Çeçen'e (1995) göre, hak kavramı içinde bulunulan zamana, yere ve topluma göre farklılık gösteren değişken bir içeriğe sahiptir. Benzer toplumda daha önce hak olan bir olay daha sonra kanunlarla kaldırılabilir ve hak olmayabilir ya da tam tersi bir durum olabilir. Hak olmayan bir durum kanunlarla da hak olabilir (s.24). Hak kavramı için TDK (2025) sözlüğünde “Adaletin ve hukukun sağladığı kazanç; eşit davranma, emeğin manevi karşılığı; doğruluk, ortaya atılan savların gerçeğe uygunluğu” olarak ifade edilmektedir.

Hak, hukuk düzeninin kişiye tanıdığı yetkidir. Bu tanımda da görüldüğü üzere hak ve hukuk kavramı arasında anlam açısından paralellik olduğu söylenebilir. Bir yerde haklar çiğneniyorsa ve haklara saygı duyulmuyorsa orada hukuktan bahsedilemez. Hukuk düzeni, hakların korunması, güvence altına alınması ve uygulanmasında önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Nitekim Çeçen (1995), hukuku bir binaya, hakları da binanın kolonlarına benzetmektedir. Kolonlar binanın ayakta durması işlevini sağlayan önemli yapılardır.

Kolonlardan birinin zarar görmesi demek binanın çökmesi demektir. Bu sebeple de her hukuk düzeni uygulamada öncelikli hakların hayata geçmesini sağlamalıdır (s.26).

Çağdaş demokratik sistemin olduğu toplumlarda bireylerin vazife ve yükümlülüklerinden haberdar olmaları, demokrasiyi, temel hak ve özgürlükleri özümsemeleri ve bunları yaşam felsefesi haline getirmeleri istenir. Toplumda demokratik bir sistemin oluşması için devletler vatandaşlarına gerekli eğitim olanakları sağlayarak hak, özgürlük, sorumluluk gibi konularda bilinçli fertlerin yetişmesini sağlar (Ulubey ve Gözütok, 2015, s.87).

Çocuk haklarının hak kavramı içerisinde oldukça önemli bir yeri olması ve tez konusunu oluşturması sebebiyle çocuk hakları kavramından bahsetmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

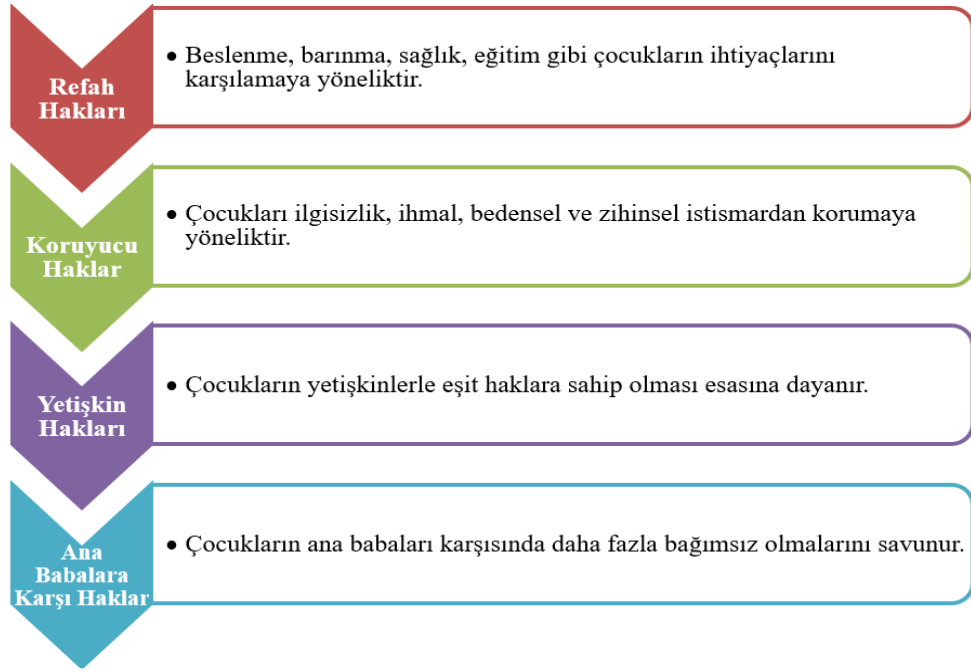
2.3.1. Çocuk Hakları Kavramı

Çocuklar iyi niyetli, temiz, duyarlı ve başkalarına bağımlı bireylerdir. Kendilerini koruma noktasında çaresizdirler. Bu bağlamda insan haklarının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan çocukların haklarını koruyan düzenleme ve sözleşmelere ihtiyaç vardır.

Çocukları, yaşları küçük diye önemsemeyen, onların birtakım haklardan mahrum bırakılması gerektiğine inanan yaklaşımlara tepki olarak çocuk hakları kavramı ortaya çıkmıştır (Turanlı, 2004, s.27). Çocuk hakları, çocuklara sadece çocuk olduğu için verilmiş haklardır (Şenlik, 2019, s.37). Çocuk hakları, insan hakları kapsamında yer alsada özel bir hak kavramsallaştırması olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda çocukluk döneminin yetişkinlikten ayrı olarak görülmesi ve bu dönemin bireyin hayatında çok fazla önemli olduğunun belirtilmesinin etkisinin büyük olduğu söylenebilir (Erbay, 2012, s.47).

Alan yazın araştırmaları sonucunda çocuk hakları ile ilgili tanımlamalar farklı şekillerde ifade edilse de benzer tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Güçlü (2016, s.9) çocuk haklarını, bütün dünya çocuklarına doğuştan verilen yaşama, sağlık, eğitim, korunma, barınma vb. hakların açıklanmasında kullanılan bir kavram; Topçu (2019, s.10) çocukların yaşama, gelişme, katılım ve korunma haklarını kapsamakta olup toplumsal yaşamdaki konumlarının güvenliğini sağlamaya yönelik haklar, Uçuş ve Şahin (2012, s.26) ise, çocuk haklarını, kanunen ve toplumsal kurallara bağlı olarak, dünyadaki tüm çocukların doğumdan itibaren sahip olduğu psikolojik, sosyolojik, fiziksel ve politik nitelendirilen hakların hepsini birden içine alan evrensel bir kavram olarak ifade etmişlerdir.

Franklin (1993) çocuk haklarına yönelik, çocuk haklarının tarihsel gelişimini ve çocuk hakları üzerindeki tartışmaları yansıtan geniş çaplı bir sınıflama yapmıştır. Çocukla ilgili hakları felsefi ve hukuksal olmak üzere iki boyutta; refah hakları, korumacı haklar, yetişkin hakları ve ana-babalara karşı haklar olmak üzere de dört grupta ele almıştır. Şekil 2.1' de Franklin'e ait sınıflandırmaya yer verilmiştir.

Şekil 2.1. Çocuk Hakları Sınıflandırması (Franklin, 1993)

İnsan hakları ile ilgili yapılan çalışmaların gelişimine paralel olarak çocukların ve haklarının korunmasının öneminin arttığı da söylenebilir. Çocuk; masum, çevresine karşı duyarlı, büyüklerine bağımlı, ihmal ve sömürüye karşı kendini koruyamayan, savunamayan, toplum içinde en çaresiz gruptadır. Bu nedenle çocukların haklarını onlar adına koruyan yasa ve sözleşmelere gereksinim vardır (Dönmez, 2022, s.21). Çocukları tehlikelere karşı korumak, savunmak için geliştirilen haklarla birlikte onları özgürleştirecek hem yasal hem de manevi haklar verilmelidir (Fazlıoğlu, 2007, s.13).

Ruhsal ve bedensel gelişimlerini geç tamamlamaları çevredeki tehlikelere karşı daha korumasız kalmaları nedeniyle çocukların hakları insan haklarından ayrı ele alınmadır (Özel, 2023, s.23). Geçmişten günümüze kadar çocukların yetişkin insanlardan ayrı haklara sahip olması için farklı düzenlemeler yapılmış, dünya çapında kabul gören bazı belgelerle de hakları korumaya alınmıştır (Karakoç, 2018, s.121). Çocuk hakları, Birleşmiş Milletlerin (BM) 20 Kasım 1989'da kabul ettiği, çocukların hayat kalitesini düzeltmeyi

hedefleyen 54 maddelik ÇHDS'nin dünya çocuklarına verdiği hak ve ayrıcalıktır (Çarıkçı, 2019, s.30). Çocuklara tanınan haklar onlar için yarar sağlarken aynı zamanda çocuğun hak ve sorumluluklarını bilmesinde ve kendisini ilgilendiren konularda katılımcı olup doğrudan karar almasını amaçladığı söylenebilir. Bu bağlamda birey kendisine verilen hakları tanımalı, bilmeli ve farkında olmalıdır. Yetkilerini bilen, tanıyan bireyin farkındalığı artacak, başkalarının hakkına saygı duyacak daha huzurlu, refah düzeyi yüksek bir toplumda yaşama imkânı bulacaktır.

2.3.2. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

Çocuğun haklarını kazanma aşamasında geçmişten günümüze kadar uzanan tarihsel serüveni; çocuğun üzerinde serbestçe tasarruf edilebilir, devir ve terk edilebilir, hatta öldürülebilir bir varlık olarak algılanması durumundan çıkarılıp haklar konusunda yetkin, kişilik sahibi bir özneye dönüştürülmesi serüveni olarak karşımıza çıkar (Serozan, 2005, s.15).

Bu serüven çocuk haklarına yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası düzenlemelerle mevcut bulmuş ve belirli bir düzeye erişmiştir. Bu bölümde öncelikli olarak çocuk haklarının uluslararası düzeyde gelişimine değinilmiştir. Sonrasında çocuk haklarının ulusal düzeyde gelişimi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.3.2.1. Uluslararası Düzeyde Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

Çocukların mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşaması için kendileri için önemli olan haklara sahip olması oldukça uzun zaman almıştır. İnsanlığın doğuşu ile hak kavramının kullanımı, insanlık ile çocukluk geçmişinin birlikte ele alınması ve toplumsal hayatta meydana gelen değişiklikler çocuk haklarının ortaya çıkış sürecini etkilemiştir (Çarıkçı, 2019, s.31).

Çocukların güvenliğinin sağlanması ve bunun için de uluslararası kuruluş oluşturulması fikri, Jules Jeune tarafından 1984 yılında gündeme gelmiştir. 1984 yılı çocuk hakları bakımından dönüm noktası sayılabilir. Çocuk hakları konusunda gerçekleştirilen ilk uluslararası görüşme 1918 yılındaki Washington'daki iş toplantısıdır (Merey, 2018, s.77).

Çocuk hakları ülkemizde ve dünyada çeşitli uluslararası belgelerle koruma altına alınmıştır. Alan yazında çocuk haklarının tarihsel sürecinde dört temel belge dikkat çekmektedir. Bu belgeler; Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi (1924), Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959), Türk Çocuk Hakları Bildirgesi (1963) ve 1989 BMÇHDS 'dir (Erbay, 2019, s.36).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti dünya barışını sağlamak, çocukları her türlü ihmal ve istismara karşı korumak için çağdaş çocuk haklarının temeli olan 26 Eylül 1924'te Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'ni hazırlamıştır (Dönmez, 2022, s.21). Çocukların haklarının korunmasının uluslararası düzeyde ilk kez ele alındığı 5 maddelik bildirmede Mustafa Kemal'in imzası da yer alıyordu. Yapılan iyi niyetli çalışmalar İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile önce Milletler Cemiyeti'nin işlevselliğini kaybetmesine, buna bağlı olarak da Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin de yalnızca kâğıt üzerinde kalmasından öteye gidememesine sebep oldu (Müftü, 2001, s.7).

1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (BMGK) çıkardığı İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi'nde çocukların hak ve özgürlüklerine yeterli miktarda yer verilmediğinden çocuk hak ve özgürlüklerini muhafaza etmek ve yalnızca çocukları ilgilendirecek yeni ve farklı bir bildirme hazırlamak için gerekli işlemler başlatılmıştır (Çelik, 2020, s.11). 2. Dünya Savaşı'nın çıkması ile de Cenevre Bildirisi geçerliliğini yitirmiş, 20 Kasım 1959' da BMGK tarafından on ilkedan oluşan Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanmıştır (Dönmez, 2022, s.21).

Fakat zamanla gelişme gösteren ve kalkınan dünyamızda çocukların haklarının korunması, onların her türlü ihmal, kötü muamele ve istismardan uzaklaşmalarının sağlanması için yalnızca iyi niyet söylemlerinden ileri gidemeyen bu bildirmelerden hukuksal açıdan yaptırım ve bağlayıcılığı daha fazla olan uluslararası belgelere ihtiyaç olduğu gerçeğini açığa çıkarttı. BM tarafından Çocuk Yılı olarak kutlanan 1979 yılında Polonya'nın o dönem Yargıtay Başkanı Prof. Adam Lopatka'nın çalışmaları ve önderliğinde BM'nin değişik birimlerinde, uluslararası sivil toplum örgütlerinin de katılımıyla 10 sene süren çalışmalar sonucunda ÇHDS hazırlandı. 20 Kasım 1989 da New York'ta BMGK'da oy birliği ile kabul edilen sözleşme 26 Ocak 1990 tarihinde BM üye devletlerin imzasına sunulmuştur. Sözleşme aynı gün içerisinde 61 ülke tarafından imzalanmıştır. 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren Sözleşmeyi Türkiye 14 Eylül 1990'da imzalamıştır (Müftü, 2001).

2.3.2.2. Ulusal Düzeyde Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de geçmişten günümüze kadar çocuk hakları alanında birtakım çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye'de çocuk hakları konusunda en önemli çalışmalardan biri, Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda ölen ve sakat kalan askerlerin çocuklarına bakım ve eğitim hizmetlerini gerçekleştirmesi için Himaye-i Etfal Cemiyeti'ni kurmasıdır.

Bu cemiyet daha sonra “Çocuk Esirgeme Kurumu” adını almıştır. Cumhuriyetin ilan edilmesi ile çocuk hakları kapsamında ilk gelişme 1924 anayasasıyla gelen öğretim serbestliği ve eğitimin parasız olma hakkıdır. Ayrıca tüm Türkiye Cumhuriyeti yurttaşına parasız ve zorunlu eğitim verilmesi kararlaştırılmıştır (Toğrulca, 2019, s.19).

Birinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Savaş sonrası çocukların korunması ve onlara hak verilmesi bilinci önem kazanmış olup bu dönemde çocuk hakları ilk kez uluslararası düzeyde konuşulmaya başlanmıştır. 1920’de “Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği” isimli bir örgütün kurulması bu durumun göstergesi olduğu düşünülebilir. Bu örgütün girişimleriyle 1923’te Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi yayımlanmış, 26 Eylül 1924’te Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmiştir (Çavuş, 2019, s.23). 1928’de Mustafa Kemal Atatürk tarafından bu bildiriye imzalanmıştır. Atatürk bu bildiriye imzaladıktan belirli bir süre sonra 1935’te 23 Nisan’ı çocuklara bayram olarak hediye etmiştir. Bu çalışmaların ardından 1935’te Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur (Moroğlu, 2003, s.30-31). Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesinden sonra çocukların korunması için ilk uluslararası faaliyet 1936 I. Balkan ve 1938 II. Balkan Kongrelerine Türkiye’de katılmıştır (Dirican, 2018, s.45)

ÇHDS çerçevesinde çocuk haklarına ilişkin çeşitli araştırmalar yapılması için 25 Mayıs 1946’da Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanmış bir kanun kapsamında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu kurulması kararı alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda çeşitli çocuk hakları beyannamelerinden yararlanılarak bir çocuk hakları tasarısı planı oluşturulması kararlaştırılmıştır (Akyüz, 2000, s.15). Ülkemizdeki çocuk haklarının korunmasına ilişkin yasal çalışmalarda Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesinin etkisi olmuştur. Bu yasal çalışmaların ilki 1949’ da korunmaya muhtaç çocuklar için çıkarılan kanundur. Sonrasında 1957’de yürürlüğe konulan Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun çerçevesinde kurulan Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri Kurumu vasıtasıyla kimsesi olmayan ve korumasız çocuklar için hizmetler verilmiştir (Baysan Kobat, 2009, s.32).

1979 yılı bütün dünyada BM Çocuk Yılı olarak kutlandı. Bu dönemde ilk ve tek çocuk bayramı olarak kutlanan 23 Nisan’lar artık dünya çocuk bayramı olarak kabul olunmuştur (Yurtsever, 2009, s.41). 1979 yılından itibaren 23 Nisan tüm dünya çocuklarıyla birlikte gösterişli bir şekilde kutlanmaya başlamıştır (Moroğlu, 2003, s.31-32).

Türkiye, 14 Eylül 1990'da ÇHDS'yi imzalamıştır. Sözleşme TBMM'de 9 Aralık 1994'te kabul edilmiş ve 27 Ocak 1995 tarihinde uygulamaya geçmiştir. Bu sözleşme, BM kapsamında en yüksek katılımın gerçekleştiği sözleşmedir. Çocuk haklarını uluslararası düzeyde korumayı amaçlayan bu sözleşme, hukuki bağlayıcılığı olan uluslararası bir sözleşmedir. Türkiye, BMGK'da 25 Mayıs 2000 tarihinde kabul edilmiş olan ÇHDS'ye ek olarak hazırlanan ve çocukları korumayı amaçlayan “Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol” ile “Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmalarına İlişkin İhtiyari Protokol” New York'ta yapılan BM Binyıl Zirvesi kapsamında 8 Eylül 2000'de imzalayarak kabul etmiştir. Sözü edilen protokoller, Türkiye'de 19 Eylül 2002 ile 4 Mayıs 2004 tarihlerinde yürürlüğe girmiştir (Merey, 2018, s.79-80).

Türk çocuklarının haklarını koruma ve savunma açısından “Türk Çocuk Hakları Bildirisi” de önemli aşamalardandır. “Türk Çocuk Hakları Bildirisi” 28 Haziran 1963'te UNESCO Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulunda BM Çocuk Hakları Bildirisi çerçevesinde hazırlanıp onaylanmıştır. Hazırlanan bildiri kapsamındaki 6 temel ilke şu şekildedir (Erbay, 2019:40):

1. Özenli bakım, güzel yetiştirilme, uygun bir eğitim alma, yardım alma, her yerde sevgi, özel ilgi ve değer görme her Türk çocuğunun hakkıdır. Resmi ve özel kurumların, her bireyin çocuklara ait hakları tanımak ve eldeki imkanlarla bu hakları yerine getirmek görevidir. Sorun yaşayan çocuğun kurtarılması önceliklidir.
2. 16 yaşına kadar her çocuk eğitime devam eder. Çocukların eğitim hakkı elinden alınamaz. Eğitim görmek yerine özel işlerde çocuk çalıştırılmaz. Hiçbir çocuğa kötü muamelede bulunulamaz.
3. Her aile çocuğu ile özel ilgilenmek, onu en güzel becerili bir şekilde yetiştirmekle yükümlüdür. Orta dereceli öğrenime devam edemeyecek çocuklara devlet özel kurslar açarak çocuğa gerekli öğrenim imkânı tanır. Ailenin imkanının olmadığı yerde çocuğu yetiştirme görevi yakın akrabalara ve devlete düşmektedir.
4. İlköğretimden sonra orta dereceli okullarda eğitimini sürdüremeyenler için tarımsal, teknik bilgi ve beceriler kazandıracak kurslar düzenlenmesi ve bu kurslardan çocukların faydalanması için MEB, Belediye Başkanlığı ve

muhtarların iş birliği yapma yükümlülükleri vardır.

5. Uyum sağlayamayan ve engelli çocukların iyileştirilmeleri, yaşama güçlüğü olan çocukların kurtarılmaları, kendilerine özel uygun meslekler için kendi yaşamlarını sürdürebilecek düzeyde güçlü ve başarılı bir biçimde yetiştirilmeleri aile ile devletin ve bahsedilen amaç doğrultusunda oluşturulan kuruluşların öncelikli ödevidir.
6. Çocukların korunmaları ile ilgili yasal düzenlemeler öncelikli olarak hazırlanıp çıkarılmalı, zaman geçmeden uygulamaya geçilmelidir.

Hukuk alanında çocuk ve çocuk haklarının korunmasına ilişkin çerçeve farklı kanunlarda yer almaktadır (Akyüz, 2013, s.4). Çocukların korunmasına yönelik çerçeve 1982 Anayasa'sı ile hazırlanmıştır. Madde 41, 42, 50, 56, 58, 60, 61 ve 62' de çocuk haklarını kanunen koruyan ifadeler yer almaktadır. Bunun haricinde kişi hak ve ödevleri kısmında herkes ibaresinde yer alan haklardan çocuklar da yararlanabildiği görülmektedir (Akyüz, 2000, s.9).

Çocuk haklarının en güncel kaynağı olan ve 20 Kasım 1989' da BMGK' da kabul edilen ÇHDS, 9 Aralık 1994'te TBMM'de onaylanmış 27 Ocak 1995 tarihli 22184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmiştir (Erbay, 2019, s.42-43). Türkiye sözleşmeyi imzalayan ilk ülke olmasına rağmen sözleşmenin bazı maddelerine imza atmamış, 17., 29. ve 30. Maddeleri T.C (Türkiye Cumhuriyeti) Anayasası ve 24 Temmuz 1923' te Lozan Antlaşması maddelerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama haklarını gizli tuttuğunu belirtmiştir. Yani Türkiye belirtilen maddelerin uygulanmasına çekince koymuştur. Sözleşme 27 Ocak 1995'te 22184 sayılı resmî gazetede ilan edilerek 4058 sayılı kanun ile iç hukuk kuralı haline dönüşmüştür (Yıldırım Doğru, 2021, s.48).

ÇHDS'nin temelinde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi vardır. Ülkemizde çocuk hakları ile ilgili çalışmalar yapılmasına ve birçok uluslararası sözleşmeye taraf olunmasına karşın çocuğun yüksek yararının gözetilme durumunda eksiklik olduğu söylenebilir. Çocuk hakları alanında yapılan çalışmaların ülkemiz için önemi büyüktür. Geleceğimizin teminatı olan çocuklara verilen hakların gelişebilmesi ve geçmişe göre daha iyi olabilmesi için toplum içindeki bütün grup ve kurumların çocuk hakları eğitimine büyük destek vermesi gerektiği söylenebilir.

2.4. ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

ÇHDS bir anda ortaya çıkan bir gelişme değildir. Kökeni 1924 Çocuk Hakları

Bildirgesi'ne kadar uzanmaktadır. ÇHDS'den önceki bildirgelerin hukuki açıdan bir bağlayıcılığı yoktu. Çünkü bildirgeler devletlerin kabul ettiği, uyulmadığı durumlarda herhangi bir bağlayıcılığa sahip olmayan genel ilkelerdir. Oysa sözleşme, taraf ülkeleri bağlayıcı yasal özellik taşımaktadır (Akyüz, 2000, s.17-18). Bildirgelerin devletler karşısında bağlayıcı niteliğe sahip olmaması çocuk hakları konusunda yaptırım gücü olan yeni çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur (Merey, 2018, s.78). Çocuk hakları ile ilgili yapılan çalışmaların bağlayıcılığının olmaması ve çocukların haklarını koruma konusunda yetersiz oluşu BMGK tarafından ÇHDS'nin hazırlanmasını sağlamıştır.

ÇHDS şüphesiz, bütün dünya çocuklarının haklarını uluslararası hukuk düzeni içinde koruma altına almış en detaylı ve bu noktada geçerliliği en yüksek evrensel belge mahiyetindedir (Hareket ve Yel, 2021, s.41). ÇHDS, dünya çocuklarının "İnsan Hakları Yasası" olarak da nitelendirilmektedir (Yurtsever, 2009, s.33). Uluslararası hukukta çocuk haklarını düzenleyen temel yasal metin olarak ifade edilen sözleşmenin (Akyüz, 2013, s.39) hazırlanışı 1979 yılına kadar uzanmaktadır. Polonya yetkilileri 1979 Uluslararası Çocuk Yılı'nda ÇHDS'nin hazırlanması için öneride bulunmuştur. BMGK Polonya'nın önerisini göz önünde bulundurarak 1979 yılında 43 üye ülke temsilcilerinden bir "çalışma grubu" kurmuştur. Her yıl ocak ayında bir hafta toplanan grup sözleşmeyi hazırlamıştır. BMGK, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 30. yıl dönümünde 20 Kasım 1989 tarihinde oybirliği ile sözleşmeyi kabul etmiş, 26 Ocak 1990 tarihinde de sözleşme imzaya açılmıştır. Sözleşmenin imzaya açılışının ilk gününde 61 devlet sözleşmeyi imzalamıştır. 2 Eylül 1990 tarihinde sözleşme onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Akyüz, 2000, s.17-18).

BM üyesi 196 ülke arasından Amerika Birleşik Devleti (ABD) sözleşmeye katılmayan tek ülkedir. ABD, sözleşmenin hazırlanma aşamasındaki öncülüğü ve yapılan bütün eleştirilere karşı sözleşmeye taraf olmamayı devam ettirmektedir (Yaman, 2022, s.377). Türkiye ise sözleşmeyi, 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış, 9 Aralık 1994 tarihinde TBMM tarafından 17., 29. ve 30. maddelerine çekince koyarak onaylanmış ve 27 Ocak 1995 tarihinde yayınlanarak iç hukukumuzda eklenmiştir (Hareket ve Yel, 2021, s.41).

2.4.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Yapısı ve Temel Amacı

Sözleşme çocukların sosyal, ekonomik, kültürel, medeni ve siyasi haklarını içermektedir. Sözleşmenin içerisinde yer alan haklar dil, din, ırk, renk, siyasi görüş, mülkiyet farkı gözetmeksizin bütün çocuklar için eşitlik esasına dayanmaktadır (Akarslan, 1998, s.38).

Sözleşme ön söz (başlangıç) ve üç bölümden oluşmaktadır. Sözleşmedeki bölümler içerisinde toplam 54 madde yer almaktadır (Hareket ve Yel, 2021, s.41). Ön sözde, BM'nin esas ilkeleri, insan hakları sözleşmeleri ve bildirgeleri için gönderme yapmakta; savunmasız ve korumasız olmaları nedeniyle çocukların özel olarak korunmaya hakları olduğunu belirtmektedir Çocukları korumada birinci görevin aileye ait olduğunu, devletin de aileye destek olması gerektiğini belirtmektedir. ÇHDS'nin birinci kısmı 41 maddeden oluşmaktadır. Birinci kısımda, 18 yaş altı çocukların sahip olduğu haklar ve bunların hayata geçirilmesi için devletin görevlerinden bahsedilmiştir. İkinci ve üçüncü kısımlarda, sözleşmede bulunan hakların taraf devletlerce uygun ve etkili yöntemler yoluyla yetişkinlere ve çocuklara öğretilmesi görevine 42. madde de yer verildikten sonra madde 43 ile başlayıp 54. maddeye kadar devam eden kısımda sözleşmenin yürürlüğe girmesi ve sözleşmeye uyulmasını düzenleyen usullere yer verilmiştir (Akyüz, 2000, s.19).

Akyüz'e (2013) göre sözleşmenin amacı; çocukların korunması için evrensel düzeyde standart ve ilke belirlemek, şiddet, ihmal, istismar ve kötü davranışlardan korunmalarını sağlayarak onların hayatta kalma, gelişme ve katılma haklarını gerçekleştirmektir (s.41). Sözleşmede çocukların yaşam şartları iyileştirilerek onlar için kötü koşulları asgari düzeye indirmenin amaçlandığı söylenebilir.

2.4.2. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Çocuklara Tanıdığı Haklar

Sözleşmede bulunan haklar dört ana kategoride toplanmaktadır. Bu haklar, yaşama, gelişme, korunma ve katılma haklarıdır (Akyüz, 2013, s.4).

1. Yaşama hakkı, çocuğun hayatta kalma, uygun yaşam ölçütlerine sahip olma, beslenme, barınma, tıbbi bakım gibi esas gereksinimlerinin temin edilmesini sağlayan hakları içerir.
2. Gelişme hakkı, çocuğa ait yeteneklerin en üst düzeyde gerçekleşmesi için eğitim, oyun, dinlenme, bilgi edinme, din, vicdan ve fikir hürriyeti gibi hakları içermektedir.
3. Korunma hakkı, çocukları her çeşit ihmal, istismar ve sömürüye karşı koruyan haktır. Hukuk sisteminde, çalışma hayatında, silahlı çatışmada; bedensel, psikolojik, cinsel istismar, mülteci çocukların özel bakımı gibi konularda korunmasını sağlayan haklardır.
4. Katılma hakkı, çocuğun yaşadığı toplumda ve ailede ifade özgürlüğü kazanmasını sağlayan haktır. Düşüncelerini ifade etme, din ve vicdan hürriyeti, kendine ait

konularda alınan kararlara katılma, dernek kurma ve toplanma özgürlüğü gibi haklardır.

Hareket ve Yel (2021, s.80) literatürde yer alan “Sözleşmenin Çocuğa Tanıdığı Haklar” sınıflaması ile ilgili güçlükler yaşandığını belirtmektedir. Bu güçlüğüñ nedeni hakların birbiriyle bağlantılı olmasıdır. Örneğin yaşama hakkında yer alan bir hak gelişme hakkı ile ilgili, gelişme hakkında yer alan bir hakta katılım hakkı ile bağlantılı olabilmektedir. Ancak hakları kategoriye ayırmak zihinsel açıdan konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşünöldüğünden böyle bir sınıflamaya gidilmiştir. Bir hak hangi sınıflamaya daha uygunsa o sınıflama içinde değerlendirilmiştir.

Sözleşme, insan hakları alanında çığır açıcı pek çok düzenlemeyi beraberinde getirmiştir. Daha önceki bildirgelerde ele alınmayan bir konu olan katılım hakkı ilk kez ÇHDS’ de yer almıştır. Ayrıca sözleşmedeki bir başka düzenleme ise İngilizce’de jenerik olarak erkek ve kadını ifade etmek için kullanılan ‘he’ zamirinin ortak kullanılması yerine her iki cinsiyetin ayrı ayrı “he” ve “she” zamirleri olarak ifade edilmesi sözleşmede dikkat çeken unsurlardandır (Flowers, 2010, s.23).

2.4.3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Temel İlkeleri

ÇHDS’de çocuk hakları ile ilgili dört temel ilke yer almaktadır. Bu ilkeler (Flowers, 2010, s. 24):

Ayırım gözetmeme (2. Madde): Sözleşmede yer alan bütün haklar, istisnasız bütün çocukları kapsamaktadır. Devlet çocukları dil, din, ırk, renk, statü gibi her tür ayrımcılığa karşı koruma sorumluluğu vardır.

Çocuğun öncelikli yararı (3. Madde): Çocuk söz konusu olduğunda bu çocuğu ilgilendiren bütün çalışmalarda onun en yüksek yararı öncelikli olarak gözetilecektir. Her koşulda, çocuğun en yüksek yararı yetişkin menfaatinden önce gelecektir.

Flowers, çocuğun öncelikli yararının ne olduğu ve bunun nasıl belirleneceğinin tartışmaya açık, zorlu bir konu olduğunu belirtmektedir.

Yaşam, hayatta kalma ve gelişme hakkı (6. Madde): Çocuğun yaşama hakkı doğduğu günden beri var olan devrolunmaz bir haktır ve çocuğun bu hakkı devletin yükümlülüğü altındadır.

Çocuğun görüşlerine saygı (12. Madde): Çocuğun kendisini ilgilendiren bütün konularda görüş bildirme ve görüşlerinin dikkate alınması hakkına sahiptir.

2.5. ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ VE ÖNEMİ

Günümüz çocukları geleceğin liderleridir. Bu durum düşünüldüğünde demokratik farkındalığı artmış, başkalarının haklarına saygı duyan bireyler yetiştirmek isteniyorsa günümüz çocuklarının sürdürülebilir kalkınma, saygınlık, insan hakları, sosyal adalet ve barış gibi önemli konularda belirli yeteneklere sahip olmasını sağlamak önemlidir (Kent Kükürtcü, 2019, s.23). İyi eğitim imkanlarının gelecek nesillere sunulduğu toplumlarda çalışkan, yetenekli, hak ve sorumluluklarının farkında olan bilinçli nesillerin yetişeceği düşünülmektedir.

Akyüz (2013), çocuk hakları eğitimini, haklar ve bunları güvence altına alma yöntemlerinin öğrenilmesini, bunların davranış ve tutumlara dönüştürülmesini sağlayan ve insan haklarının ön şartını oluşturan insan hakkı olarak tanımlamıştır. Çocuk hakları eğitimi insan haklarının temelini oluşturduğu için çocuğa, insan hakları eğitiminden önce kendi hakları öğretilmelidir. Çünkü çocuk insan haklardan önce kendi haklarını kendi yaşamıyla ilişkilendirecektir (s.12-13). Genel olarak çocuk hakları eğitimi; çocukların sahip olduğu hakları öğrenmeleri, haklarına sahip çıkma ve başkalarının haklarına da saygı duyma gibi haklarına uygun davranışı yerine getirmelerini sağlayacak faaliyetlerin tümü, denilebilir.

Haklar uygulamaya geçmediği müddetçe kâğıt üzerinde kalmaya mahkumdur. Bireylerin sahip olduğu hakları öğrenmesi, uygulamaya geçmesi ve başkalarının hakkına da sahip çıkması için haklar konusunda eğitilmesi bir zorunluluktur (Torun, 2021, s.400). ÇHDS'nin 42. maddesinde de "Taraflar devletler, sözleşme ilke ve hükümlerinin, uygun ve etkili araçlarla, yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler" diyerek çocukların sözleşme tarafından kendilerine verilen hakları tanımaları ve bilmeleri gerekliliğini vurgulamıştır. Sözleşme, çocuklara haklarını kullanabileceği ortamlar yaratmanın yanı sıra, haklarını öğretme konusunda da taraf devletlere sorumluluk yüklemiştir (Ersoy, 2011, s.22).

Hakların öğretilmesi konusunda ilk görev aileye daha sonra da eğitim kurumlarına aittir. Çocuklar kendilerine yetişkinleri rol model alır. Aileler, öğretmenler çocukların haklarına saygı duyduğunda onların haklarını uygulamalarına fırsat verdiğinde çocuk hakları değer kazanacaktır (Torun, 2021, s.402). Kıraç (2019), bireylerin haklarını öğrenebilmesi ve gelişen dünya düzeninde topluma uyum sağlayabilmesinde okulların bu sürece destek vermesini ve gelişmelere ait yeni temeller oluşturmasından bahsetmiştir

(s.53). Bu bağlamda öncelik aile olmak üzere okulların çocuklardaki etkisinin büyük olması nedeniyle çocuk hakları eğitimi noktasında kendilerine düşen görevleri etkili bir şekilde yerine getirmeleri gerektiği söylenebilir. Bu durum çocuk hakları eğitiminin sadece çocuklara değil toplumun her kesiminden kişi ve kurumlara da verilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Nitekim Ejie ve Akinola (2009) yapmış oldukları çalışma sonucunda çocukların sahip oldukları haklara yönelik farkındalıklarının sınırlı düzeyde olduğu ve okullarda CHDS'nin amacına ulaşamadığını tespit etmişlerdir (s.182). Olanaklarının büyük birçoğunu çocukların sağlıklı büyümelerine ve kabiliyetlerinin geliştirilmesine harcayan toplumlar maddi ve manevi açıdan mutluluğa ulaşacaklar (Akyüz, 2000, s.1), tam tersi durumda ise toplumların refah düzeyi düşerek toplumda ilerleme zorlaşacaktır.

2.6. OYUN KAVRAMI VE ÖNEMİ

Bir çocuğu tanımının, anlamının ve ona değer vermenin yolunun oyunu tanımak, anlamak ve değer vermektir. Çünkü oyun çocuğun doğal ortamı olup bu ortamda çocuk olduğu gibi davranır. Çocuk oyun vasıtasıyla yetişkinlerden öğrenemeyeceği birçok şeyi öğrenir. Platon, bir çocuğu tanımak için onunla uzun bir süre beraber olmak yerine bir saat oyun ortamında onunla vakit geçirmek, onu gözlemek, tanımak ve anlamak için yeterli olacağı görüşündedir (Tuğrul, 2020, s.12). Doğal ortamında çocuğa öğrenme imkânı sağlayan oyunun, çocuk için bir hazine niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz. Çocuk oyun vasıtasıyla yetişkinlerden öğrenemeyeceği birçok şeyi öğrenir. Bu bilgiler doğrultusunda oyun kavramını ve bireyin gelişimindeki yerini öğrenmek için oyun kavramından ayrıntılı bir şekilde bahsetmek yararlı olacaktır.

Oyun kavramı ile ilgili alan yazına bakıldığında farklı tanımlamaların yer aldığı görülmektedir. Yapılan tanımlar daha çok oyunun özellikleri ve kapsamı üzerinedir. TDK (2025) sözlüğünde oyun, “yeteneği ve zekayı geliştiren, belirli kuralları olan ve iyi vakit geçirmeye yarayan eğlenceli etkinlik” olarak tanımlanmaktadır. Nalbant (2020, s.2) ise oyunu, bazı zamanlar kuralları olan, herhangi bir araca gerek kalmadan yaşamın her döneminde oynanabilen, zevk ve eğlence yanında eğitici bir yanı da olan gelişim alanı olarak ifade eder. Yüceci (2019, s.3) göre ise oyun, bir başkasıyla iletişim, mutlu olma, yeni şeyler öğrenme ve ilerleme durumudur. Er ve Karadeniz'e (2023, s.4) göre oyun, çocuğun yaşamı anlamlandırmasına, bireysel özelliklerini tanımasına ve kendini ifade etmesine, etrafı ile ahenkli bir yaşam sürmesine olanak sağlayan çok amaçlı

etkinliklerdir.

Huizinga (2006), bir oyunda yer alması gereken temel özellikleri şu şekilde açıklamıştır: Bunların başında öncelikle gönüllü bir eylem olma, bir kurala bağlı olmama gelir. Huizinga bir eylemin oyun olabilmesi için görev ya da sorumluluk olmaması, isteğe bağlı olması gerektiğini belirtmiştir. Böylece özgür olma ve serbest olma durumlarına özellikle dikkat çekmiştir. Oyunun bir özelliği de sıradan bir yaşam olmaması ve gerçek yaşamdan kaçarak kendine ait ilgileri olan geçici bir faaliyet alanı oluşturmasıdır. Zaman ve mekân bakımından ayrı ve sınırlı olması diğer önemli özelliklerindedir. Fayda sağlaması, tekrarlanabilir olması, kendi içinde mutlak bir düzene sahip olması, maddi açıdan bir beklentisinin olmaması, belirli kurallara bağlı olması, oyuncuyu oyunun içine çekme özelliğine sahip olması ve gerilim oyunu niteliğinde olması diğer önemli özelliklerindedir (s.24-29). Bu bilgiler ışığında Huizinga'ya göre oyun; bir amaç doğrultusunda, özgürce, istekli bir şekilde yapılan, kuralları olan, belirli bir yer ve zaman dilimi içinde gerçekleştirilen, bir korku ve sevinç duygusu ile gerçek yaşamdan uzaklaştıran faaliyet olarak tanımlamaktadır (Huizinga, 2006, s.50).

Oyun yaşamın her döneminde insanları eğlendiren, öğretilmesine ihtiyaç duyulmadan doğuştan gelen güdüsel bir davranış olarak da ifade edilir. Annesinin yüz hareketlerine gülerek tepki veren bir çocuk ve kedinin topu gördüğü zaman oynaması, oyunun öğretilmeyen bir davranış olduğunun ispatıdır. Oyun çocuğu yaşama hazırlayarak, çocuğa zarar görmeden hata yapma olanağı tanır. Oyunda başarısızlık kişiye tecrübe etme imkânı verirken, başarılı olmak ise doyum hissi verir (Tan, 2022, s.14). Oyun, insanların güzel bir zaman geçirmesini sağlayan aktivitedir. Cambazlık, sirk oyunları, dans vb. insanın estetik duygusunu geliştiren, insana mutluluk veren tiyatro, bale, opera vb. gösterilerdir (Akandere, 2006, s.2).

Oyun, kendine ait belirli kuralları olan, yer ve zaman bakımından sınırlandırılmış, maddi bir çıkar amacı gütmeyen, bedensel ve zihinsel yetenekler ile toplumsal uyum ve hissi olgunluğu geliştirmek amacı taşıyan, katılanları etkisi altında bırakan eğlenceli bir etkinliktir (Özdemir, 2006, s.4). Yetişkinler oyunu hiçbir amacı olmayan, çocukların eğlenebileceği, güzelce vakit geçirebileceği gelişmiş güzel faaliyet olarak düşünürler. Tam tersi olarak çocuk için oyun bir görev (Başal, 2017, s.1). ve ciddi bir iş olarak algılanır (Güneş, 2015, s.777). Huizinga' da (2006, s.8) oyunun ciddi bir iş olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle oyun yalnızca boş zamanı değerlendirme, eğlence aracı olarak görülmemeli; aynı zamanda çocuğun gelişimi açısından bir gereklilik unsuru olarak ele alınmalıdır. Oyun

sayesinde çocuk yeteneğinin ve gücünün farkına vararak kendini tanımayı öğrenir.

Hiç oyun oynamayan ya da az oynayan çocuğun ruhsal dengesi bozularak psikolojik manada gelişimi açısından şüphe edilir. Bunun yanında bireyin özellikle çocukluk dönemlerinde hem bedenen hem de zihnen gelişimine olumlu katkıları olan, aynı zamanda kendini ifade etmesini sağlayan bir faaliyettir (Çoban ve Nacar, 2015, s.7). Oyun çocukların duygularını en iyi ifade ettiği ortamdır. Normal zamanlarda paylaşılmayan duygular oyunda ifade edilir. Oyun çocuğun içsel dünyasının dışarıya yansımasıdır. Aynı zamanda çocuk oyun oynayarak zekasını, yeteneğini ve becerilerini geliştirebilir. Bu bağlamda bakıldığında insan yaşamında oyunun oldukça faydalı, yapıcı ve önemli bir rolü olduğu ifade edilebilir.

Fiziksel, zihinsel gelişimin yanı sıra oyun çocuğun iletişim becerilerini de geliştirmektedir. Çocuk başkasıyla kurduğu iletişim sayesinde sosyalleşir. Oyunda kullanılan oyuncakların paylaşılması çocukta paylaşma duygusunu geliştirir (Başal, 2017, s.1). Çocuk bulunduğu sosyal ortama uyum sağlar. Grup içinde birçok davranışı öğrenir ve uygular (Özdoğan, 2014, s.132). Oyunda oynayan kişiler arasında bir bağlılık, birliktelik olduğu söylenebilir.

Oyun öncelikle isteğe bağlı, gönüllü bir faaliyettir. Oyunda zorlayıcılık yoktur. Bu nedenle oyun serbest zamanlarda yapılır (And, 1972, s.71). Çocuğu oyun oynamaya iten nedenlerden biri de merak ve etkinlik yapma ihtiyacıdır. Çocuğun ilgisinin gelişmesi oyuna bağlı olduğundan oyun sayesinde ilgisi gelişir. İlgisini fark eden ve bunu geliştiren çocuk bu durumu yaşantı haline getirecek hem mesleki hem de özel yaşamında mutluluğunu artıracaktır (Osmanlıoğlu Uluğ, 1997, s.10). İlgi ve yeteneklerinin farkında olan çocuk dünyayı keşfetme, kendini geliştirme gibi olanaklara sahip olacağı düşünülmektedir.

Oyunların bir toplumdan diğer topluma; yaşam şekline, coğrafi bölgelere, gelenek, görenek, örf ve âdetlere göre benzerlik ve farklılık gösterdiği söylenebilir. Toplumun en ufak ferdi olan çocuğun da yaşayış tarzından etkilenmesi doğal bir sonuçtur. Toplumların vazgeçilmez bir parçası olan oyunlar, bireylerin sosyal ve kültürel bakımdan gelişmesini sağlayan gerekli bir eylemdir (Özdemir, 2006, s.9-10). Oyun ile çocuk kendi kendini mutlu eder. Oyun çocuğun kendini eğlendirmesinde önemli bir araçtır. Bu durum çocuğun hayatında oldukça önemli bir durumdur. Oyun sayesinde çocuk kendisini tanıırken aynı zamanda çevresinde bulunan eşyaları da iyi tanımasına yardımcı olur. Çocukta doğal olarak öğrenmeyi öğrenme eylemi oluşur (Osmanlıoğlu Uluğ, 1997, s.10).

Özetle söylemek gerekirse oyun insan yaşamının vazgeçilmez bir unsurudur. Oyunun çocuğun hayatında oldukça önemli bir yeri olması birçok araştırmaya konu olmasına sebep olduğu söylenebilir.

2.7. EĞİTSEL OYUN KAVRAMI

Eğitici oyun kavramının kullanılmaya başladığı tarih 17. yüzyıla dayanmaktadır. Öğrencilere faydası olmayan oyunların yerine onlara eğitim alanında katkı sağlayan oyunlara yer verilmesi anlayışı oluşmuştur (Güneş, 2015, s.781). Çocuğun hem ruhen hem de bedenen sağlıklı olmasını sağlayan, çocuğa faydalı alışkanlıklar kazandıran, oynayana mutluluk veren etkinliklere eğitici oyun denmektedir (Akandere, 2006, s.2). Eğitsel oyunlar, öğrencilere öğretilmek istenen bilgi ve davranışların oyuna dahil edilerek öğrenmeyi öğrenme, beceri veya teorik bilgileri pratiğe dönüştürme gibi kazanımları sağlayan oyunlardır (Samur, 2016, s.4).

Eğitsel oyunlardan daha çok eğitim öğretim sürecinde faydalanılmaktadır. Bu süreçte dersin hedeflerine ulaştıran, geçmişte öğrenilenlerin tekrar edilmesini sağlayan, eksik ve yanlış öğrenmelerin düzeltilmesine olanak sağlayan, plan ve kural doğrultusunda hazırlanan oyunlar eğitsel oyun olarak tanımlanmaktadır (Çangır, 2008). Bu bağlamda oyun eğitim – öğretim sürecinin ilgi çekici ve zevkli hale gelmesinde etkili olduğu ifade edilebilir.

Eğitsel oyunlar, öğrencilerin yaşamışlıkları yoluyla önemli tecrübeler kazanmalarında, özgür düşünebilmelerinde, problem çözme ve farklı bakış açısı geliştirmelerinde, düşüncelerini ifade edebilmelerinde, yaratıcı düşünme ve hayal güçlerinin gelişip iyileşmesinde adeta bir köprü vazifesi gören oldukça önemli bir araçtır (Aykaç ve Köğce, 2020, s.4-5).

Eğitim sürecinde oyunlar bir amaç olarak değil bir araç olarak kullanılabilir. Bu bağlamda öğretmenler eğitsel oyunların tasarlanmasında ve uygulanmasında daha dikkatli olması ve süreci bilinçli, etkili bir şekilde yönetmesi gerektiği düşünülmektedir.

2.7.1. Eğitsel Oyunlarda Dikkat Edilmesi Gerekli İlkeler

Eğitim öğretim sürecinde kullanılan oyunların daha etkili olabilmesi için süreç içerisinde yönetimin doğru bir şekilde olması ve bu konuya özen göstermenin oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle faydalanılacak oyunların seçimi esnasında gösterilecek özen ve uygulamada dikkat edilecek noktalar oyunlardan alınacak faydayı en üst seviyelere çıkaracaktır (Er ve Karadeniz, 2023, s.21). Hazırlanan eğitsel oyunlardan

istenen verimin alınabilmesi için bazı temel noktaların oyunu oynayacak olanlara açık ve net şekilde verilmesi gerektiğini ifade eden Akandere (2006, s.38), oyunların öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralamaktadır:

- Oyunda ödül olmalıdır.
- Oyunda süre iyi ayarlanmalıdır.
- Öğretmen ses tonunu iyi ayarlamalıdır.
- Çocuğun oyunu oynaması için teşvik edilmelidir.
- Oyundaki kurallar anlaşılır bir dille açıklanmalıdır.
- Oyun öğretilirken uygun ortam hazırlanmalıdır.
- Öğretmenler oyun öncesi oyun hakkında öğrencileri bilgilendirmelidir.

Eğitsel oyunların tasarlanması, hazırlanması ve ders esnasında uygulanması kadar önemli olan bir diğer husus da eğitsel oyunların seçimidir. Hangi oyunların oynanacağı noktasında öğretmenlere büyük görev düştüğünü ve öğretmenlerin bu konuda titiz davranıp dikkatli olması gerektiğini belirten Er ve Karadeniz (2023, s.23), sürecin önemli aşamalarından birini oluşturan bu durum dersin istenen hedeflere ulaşması ve dersten alınan verimin fazla olmasında büyük rol oynadığını ifade etmektedirler. Araştırmacılar eğitsel oyun seçiminde dikkat edilmesi gereken hususları ise şu şekilde sıralamışlardır (Akandere, 2006; Er ve Karadeniz, 2023; Şimşek ve Akdağ, 2023):

- Uygulanacak oyunlarda öğrenci seviyesi dikkate alınmalıdır.
- Oyunlarda konunun içeriğine göre zaman yönetimi iyi ayarlanmalıdır.
- Oyunlar işlenecek konunun içeriğine ve belirlenen hedeflere uygun olmalıdır.
- Oyunlarda sadece eğlendirme amacı olmamalı, eğlendirirken eğitici olmasına özen gösterilmelidir.
- Oyunun özelliklerine uygun materyal seçimi ve uygun alan belirlenmesi yapılmalıdır.
- Oyunlar geri bildirim sağlayıcı, motive edici ve üst düzeyde etkileşim sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır.
- Öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcı ve analitik düşünme gibi becerilerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

- Sınıfın durumu, okulun şartları ve dersin konusuna uygunluk göz önünde bulundurularak mevcut duruma adapte edilebilir oyunlar tercih edilmelidir.
- Oyunların öğrencilerin birbirine yardım etme, iş birliği yapma, empati ve iletişim kurma gibi değerleri içermesi ve öğrencilerin bu değerlere sahip olmalarını sağlayacak nitelikte oyunlar olmasına özen gösterilmelidir.

2.7.2. Eğitsel Oyunların Uygulama Basamakları

Eğitsel oyunlar uygulanırken takip edilmesi gereken basamaklar şunlardır (Akandere, 2006):

1. Oyunun Tanıtılması: Oyunun adının söylenmesi ve oyun ile bilgilerin verildiği aşamadır. Hangi materyallerin kullanılacağı ve değerlendirmenin nasıl olacağını detaylı bir şekilde açıklandığı aşamadır.

2. Oyunun Kurallarının Açıklanması: Oyun kuralları herkesin anlayabileceği şekilde detaylı olarak açıklanması gerekmektedir.

3. Oyunun Uygulanması: Oyunun aslını uygulamadan önce deneme uygulaması yapılmalıdır. Oyunda rekabet ve eğlence öğrenmenin önüne geçmemelidir. Öğrencilerin kurallara uygun hareket edilmesi sağlanmalıdır.

4. Oyunun Değerlendirilmesi: Bu aşamada oyun değerlendirilerek öğrencilerde istenen amacın gerçekleşip gerçekleşmediği, öğrenci seviyesine, sınıfın yapısına uygun olup olmadığı gibi eksiklikler belirlenmesi adına önemli bir aşamadır.

2.7.3. Eğitsel Oyunların Avantaj ve Sınırlılıkları

Her yöntem ve teknikte olduğu gibi eğitsel oyunlarında avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Eğitsel oyunun avantajları şu şekilde ifade edilmiştir (Başal, 2017, s.2; Karatekin, 2014, s.89; Kasap Süslü, 2020, s.26):

- Bir arada yaşamının kurallarını öğrenir.
- Birden fazla duyu öğrenme sürecine katılır.
- Öğrencilerde yaratıcılığın gelişmesi sağlanır.
- Arkadaşları ile iş birliği ve plan yapmayı öğretir.
- Fiziksel olarak kas gelişim süreci hızlanır ve güçlenir.
- Kaygı, sıkıntı ve endişelerini kontrol altına almayı öğrenir.
- Öğrenciler duygu ve tutumlarını daha rahat açıklama imkânına sahip olur.
- Öğrencilerde biriken enerji oyun sayesinde yerinde ve zamanında kullanılır.

- Dikkatin en verimli olduğu anlar kullanılarak öğrenme süreci kolaylaştırılır.
- Oyunlardaki dinamik yapı eğitime katıldığından öğrenme sıkıcı olmaktan çıkar.
- Kendini, içinde bulunduğu dünyayı, çevresindeki insanları tanıma ve anlama fırsatı bulur.
- Özgüveni düşük ve çekingen öğrenciler oyun grubunda kendilerini daha rahat hissederler.
- Karar verme, başkalarına saygı duyma, dürüstlük, davranışlarından sorumlu olma, iş birliğinde bulunma gibi değerler oyun içinde kazandırılır.

Eğitsel oyunun sınırlılıkları da şu şekilde ifade edilmiştir (Er ve Karadeniz, 2023, s.20; Karatekin, 2014, s.90; Gruending ve diğerleri (Akt. Pehlivan, 2014, s.74):

- Bazı öğretmenler oyun oynamayı sevmeyebilir.
- Tüm öğrenme biçimleri ile oyun belirlemek zordur.
- Her oyun sınıftaki bütün öğrencilere hitap etmeyebilir.
- Öğrenciler arası etkileşim bazen endişe verecek düzeyde olabilir.
- Oyuna katılan öğrencilerden üretken ve yaratıcı olması beklenir.
- Oyunlara öğrenci katılımının az olması, oyunların sıkıcı ve verimsiz olmasına neden olabilir.
- Başarılı ve yetenekli öğrenciler oyunda ön planda olup diğer öğrenciler geri planda kalabilir.
- Bazı oyunlarda kişi sayısının az olması, sınıf mevcudunun fazla olduğu durumlarda katılım düşer.
- Dersle ilgili, hedef kitlenin seviyesine uygun olmazsa oyunlar hedeflere ulaşmayı zorlaştırabilir.
- Eğitici oyun planı yapmak ve bunu sınıfta uygulamak fazla zaman aldığından ekonomik değildir.
- Oyunlara katılıp katılmama kararı öğrencide olduğundan bu durum amaca ulaşmanın önündeki engel olabilir.
- Bu yöntem sonuç almayı gerektirdiğinden öğrenciler zorluk çekerse özgürlükleri sınırlanmış hissedebilirler.

2.7.4. Eğitsel Oyunun Çocuk Gelişimine Etkisi

Oynanan oyunların çocuğun gelişiminde önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Oyun

sırasında çocuk kendini özgür ve bağımsız biri olarak hisseder. Bu bağlamda oyunların çocukların fiziksel, bilişsel, dil, sosyal ve duygusal alanlarda gelişimine önemli katkılarını ayrı başlıklar altında incelemek daha yararlı olacaktır.

2.7.4.1. Fiziksel Gelişime Etkisi

Bireyler doğdukları andan başlayarak küçük ve büyük kas hareketleri sergilemeye başlarlar. Bu kas hareketleri zaman geçtikçe oyunlar aracılığıyla daha da gelişmeye başlar (Akandere, 2006). Koşan, atlayan, tırmanan, sürünen, sıçrayan vb. fiziksel güç gerektiren oyunların çocuğun fiziksel gelişiminde önemli rolü olduğu söylenebilir. Çocuğun vücut sistemleri (dolaşım, boşaltım, solunum, bağışıklık sistemleri vb.) düzenli bir şekilde çalışır. Dışarıda oyun oynayan çocuklar temiz hava ve güneşin etkisiyle vücut için gerekli olan vitaminleri aldığı için bedensel gelişimi hızlanır. Terleme yoluyla vücudundaki zehirli toksinler dışarıya atılır ve negatif enerji pozitif bir şekilde sarf edilir (Çakmak ve Elibol, 2019, s.17).

2.7.4.2. Bilişsel Gelişime Etkisi

Oyun oynayan çocuk bulunduğu çevresini ve dünyayı keşfedip yeni bilgiler öğrenerek merak duygusunu giderir. Oyun ile çocuğun, bilgileri hafızada tutması kolaylaşır. Hatırlama, isim verme, sınıflandırma yapma gibi yetenekleri gelişir. Mantıksal akıl yürütme ve neden sonuç bağlantısı kurmayı öğrenir. Çocuğun bir amacı olduğundan dikkatini daha kolay toplayarak oyun sırasında ortaya çıkan problemleri tespit etmeyi ve bu problemlere yaparak yaşayarak çözüm bulmayı öğrenir. Bu bağlamda oyunun daha kolay bir eğitim imkânı sağladığını söyleyebiliriz (Çakmak ve Elibol, 2019, s.19).

2.7.4.3. Dil Gelişimine Etkisi

Diğer tüm gelişim alanlarında olduğu gibi oyunun çocuğun dil gelişimine de olumlu etkileri olduğu söylenebilir. Oyun çocuğun bilmediği kelimeleri öğrenmesini sağlamaya yardımcıdır. Sürekli iletişim halinde olmayı gerektiren oyun ile çocukların dil gelişimleri desteklenir. Dil bilgisine yönelik kazanımlar oyunla işlenerek daha anlaşılır ve eğlenceli hale gelebilir (Kendigelen, 2024, s.29). Türkçe'nin kurallarına uygun doğru ve etkili kullanılmasında da faydası vardır (Uygun ve diğerleri, 2018, s.89).

Öğrencilere sesli oyunların yanında çeşitli teknikler de gösterilmektedir. Bunlar dil bilgisi kurallarına uyma, hafif müzikal bir ses ahengi ile okuma, önemli görülen yerleri vurgulama, soru soracak şekilde okuma vb. olmaktadır. Bu teknikler ile öğrenci kendini kolaylıkla ifade edecek, projelerini uygulayacak, seyirci karşısında okuma ve sunu

yapabilecek düzeye gelecektir. Aynı zamanda drama, piyes ve tiyatro sahnesine çıkması, ses montajı yapılabilmesi oyunun sağladığı diğer avantajlardandır (Güneş, 2015, s.783).

2.7.4.4. Sosyal ve Duygusal Gelişime Etkisi

Oyunlar toplumsal kuralların öğrenildiği en iyi alanlardır. Paylaşma duygusu, hak ve sorumluluklarını bilme, başkasının haklarına saygı duyma, çevresi ile uyumlu yaşama, iş birliği, dinleme becerisi, düşüncelerini ifade etme oyun sırasında öğrenilen kazanımlardır (Çakmak ve Elibol, 2019, s.23). Oyun ile öğrencilerin kendine olan güveni artar. Oyun sırasında öğrencilerin bazı kaygıları oyunlarına yansır. Oyunu oynayan öğrenciye dikkatlerin yönelmesi, kurallara uyma gibi yaşanan durumlar utangaç öğrenciler için olumsuz durumlar oluşturmaktadır. Oyun ile elde edilen kendine güven duygusu diğer alanlara taşınarak, gruba ait olma, yardımlaşma, paylaşma, konuşma gibi duyguların oluşmasına faydası sağlamaktadır (Güneş, 2015, s.784).

Çocuk oyun yoluyla duygularını ifade eder. Oyun sayesinde kurallar ve kısıtlamalardan uzak durur. Oyun çocuğa özgür bir ortam sunarak kendini ifade etme ve etrafı ile uyumlu olma ihtiyacını giderir. Ruhsal sorunların tespit edilip çözülmesine yardımcı olur (Çakmak ve Elibol, 2019, s.22).

Mutluluk, öfke, korku, acıma, kaygı, nefret, sevgi, sevmeye, sevilme, güven duyma, ayrılık, ölüm, dost olma gibi pek çok duyguyu oyun vasıtası ile öğrenirken bunların yanı sıra bazı duygusal tepkilerini de kontrol ederek denetim altına alır (Mangır ve Aktaş, 1993, s.16).

2.8. 2018 ve 2024 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA EĞİTSEL OYUN

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ders kazanımlarının öğretiminde salt bilgi aktarılmasından ziyade bireysel farklılıkların dikkate alındığı, değer ve beceri kazandırmayı hedefleyen, sade ve anlaşılır bir yapıda, öğrencilerin etkin katılım sağladığı öğrenci merkezli bir yaklaşımın kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Programın uygulanmasında dikkat edilecek noktalar incelendiğinde dersin “sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda okul içi ve dışındaki olaylardan faydalanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri, çelişkili, karşıt durumlarla karşı karşıya getirilmeli ve yaşadıkları toplumsal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri için gerekli çalışmaların yapılması sağlanmalıdır (MEB, 2018).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan “4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır” (MEB, 2018) kazanımı, geleneksel çocuk oyunlarından bahsederek Sosyal Bilgiler dersinin kültürel aktarımı gerçekleştirme amacı taşıdığını gösterdiği söylenebilir. Programda eğitsel oyunların öğrenme sürecine etkisinden doğrudan bahsedilmemiştir. Eğitimde yapılandırmacı öğrenme yaklaşımından bahsetse de içeriğinde “eğitsel oyun” ifadesi doğrudan kullanılmamıştır. Programda belirtilen öğrencilerin etkin katılımının olduğu, öğrenci merkezli yaklaşım için eğitsel oyunlardan faydalanılması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, 2024-2025 eğitim-öğretim yılı itibari ile okul öncesi, 1, 5 ve 9. sınıflarda uygulanmaya başlamış; kademeli olarak diğer sınıflarda da uygulamaya geçirilecektir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ortak metni çerçevesinde 26 dersin öğretim programı güncellenmiştir. Türkiye Yüzyılı Maarif Model’inde bireylerin tüm yönleriyle gelişimi amaçlanarak bütüncül bir eğitim yaklaşımı temele alınmıştır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, kavramsal beceriler, alan becerileri, sosyal-duygusal öğrenme becerileri ile eğilimler, değerler ve okuryazarlık becerileri bütünsel yönden ele alınarak, öğrencilerin çok yönlü gelişimini etkili bir şekilde desteklemeyi amaçlamıştır. Ayrıca program, öğrencilerin hazır bulunuşluğu ve öğrenme stilleri dikkate alınarak öğrenme çıktılarıyla uyumlu olan farklı öğretim materyalleri geliştirilmesi ve kullanılması gerektiğinden bahsetmiştir. Öğretmenler çoklu zekâ kuramına yönelik öğrencilerin öğrenme stil ve profillerini de dikkate alarak farklı yöntem ve teknikleri derslerinde kullanabilirler. Programda sadeleştirme etkinlikleri kapsamında dramatizasyon, eğitsel oyunlar, bireysel öğrenci çalışmaları, gösterip yaptırma, örnek olay sunumu, hikâye anlatımı gibi aktif öğretim tekniklerinden faydalanabilir (MEB, 2024). Bu bağlamda 2024 yılında güncellenen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline göre hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı derslere katılımı artıran eğitsel oyunların öğrenme sürecinin zenginleştirme ve farklılaştırma kısmında destek olarak kullanılmasını teşvik etmektedir. Böylelikle öğrenme sürecinde bireysel farklılığı olan öğrencilerin öğrenme sürecine katılımının artacağı düşünülmektedir.

2.9. SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇOCUK HAKLARI VE ÖĞRETİMİ

Çocuk haklarının hayata geçirilmesi toplumda demokrasinin gelişmesi ve toplumun bağımsızlığıyla gerçekleşir. Bir ülkede demokrasi ve sosyal devlet anlayışı yoksa çocuk haklarının yaşama geçirilmesi zorlaşır (Serozan, 2005, s.28). Günümüz çocuklarına

kazandırılan insan hakları geleceğin çocuklarına miras olarak katlanarak yansıyacaktır. Günümüzde ekilen demokrasi kültürünün tohumları yarının en bereketli, en verimli demokratik ürünlerini topluma verecektir. Günümüz çocukları ve onların hakları için yapılan her türlü hukuki yatırım bu çocukların gelecekteki çocukları bundan dolayı da toplumun geleceğine yapılmış en faydalı yatırım olacaktır. Çocuklar toplumda sadece geçmişin mirası ve günümüzün değeri olarak yer almazlar. Aynı zamanda onlar gelecek nesillerin, bize korunması için emanet ettiği mirasçılardır. Gelecek kuşaklara huzurlu, sağlıklı, temiz bir çevre bırakmakla sorumluyuz aynı zamanda esenlikle, güvenilir, özgür bir şekilde yaşayabileceği hukuksal bir çevre bırakmakla da yükümlüyüz (Serozan, 2005, s.53-54).

Bir toplumda demokrasinin gelişmesi, toplumun bağımsız olması, sosyal devlet anlayışı, çocuk haklarının yaşama geçirilmesi gibi durumların çocuk hakları eğitimi ile mümkün olabileceği söylenebilir. Bu eğitimde, belirli bir program dahilinde okullarda verilen Sosyal Bilgiler dersi ile kazandırılacaktır. Nitekim Sosyal Bilgilerin temel amacı vatanına ve milletine bağlı etkin bir vatandaş yetiştirmektir. Ayrıca soyut işlem dönemindeki öğrencilere hak, hukuk ve sorumluluk kavramlarının en etkili bir şekilde öğretilabileceği derslerden birinin yine sosyal bilgiler dersi olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal Bilgiler dersi insan hakları ve eğitimi için her zaman önemli olanakların sunulduğu bir derstir. Bu bağlamda vatandaşlık, insan hakları ve demokrasinin gelişimi ve yaygınlaşması noktasında ülke ve dünya ailesinin bir ferdi olarak bireyin sorumluluklarını üstlenmesinde önemli fayda sağlayan bir derstir. (Tezgel, 2008, s.73).

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı özel amaçları madde 1’de “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri” ifadesi yer almaktadır. Yine özel amaçlardan madde 2’de “demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli birey yetiştirmek” ve madde 3’te “öğrencilerin hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmelerini” ifadeleri sosyal bilgiler dersinin bir toplumda demokrasi kültürünün oluşması için insanlara ve çocuklara haklarını öğretmek için önemli bir ders olduğunu gösterir. 2018 sosyal bilgiler eğitim programında adalet, vatanseverlik, eşitlik, dürüstlük, barış ve özgürlük değerleri ile hukuk okuryazarlığı becerisi bu dersin kazanımları arasında yer almıştır (MEB, 2018, s.7-8).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bulunan sınıf düzeyi ve öğrenme alanlarına göre çocuk haklarıyla ilgili olan kazanımlara Tablo 2.2’ de yer verilmiştir (MEB, 2018, s. 14-25).

Tablo 2.2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Çocuk Hakları ile İlgili Kazanımlar

Öğrenme Alanı	Sınıf	Kazanım
Birey ve Toplum	4	SB.4.1.1. Resmî kimlik belgesini inceleyerek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır. SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar. SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.
	5	SB.5.1.3. Sahip olduğu hakların farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği göreve ve sorumluluklara uygun davranır. SB.5.1.4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.
	6	SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.
	7	SB.7.1.1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.
Kültür ve Miras	4	SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere dayanarak aile tarihi çalışması yapar. SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki örneklerle karşılaştırır.
	5	SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	7	SB.7.3.4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.
Bilim, Teknoloji ve Toplum	4	SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır
	7	SB.7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir
Üretim, Dağıtım, Tüketim	5	SB.5.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışı sergiler.
	4	SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir. (Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedeki maddeler ele alınır.)
	5	SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.

Etkin Vatandaşlık	6	SB.6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar. SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.
	7	SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışı, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.

Tablo 2.2 incelendiğinde 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında daha çok tüm sınıflar düzeyinde “Birey ve Toplum” öğrenme alanında bulunan kazanımlarda sözleşme maddeleri ile ilgili konuların yer aldığı görülmektedir. Bu öğrenme alanını “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı takip etmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan 4.sınıf düzeyinde “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında doğrudan yer alan “Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.” kazanımı ile 5. sınıf düzeyinde “Birey ve Toplum” öğrenme alanı içerisinde yer alan “Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.” kazanımının öncelikle çocuk hakları konusunda ayrı bir öneminin olduğu söylenebilir. İlköğretim programları incelendiğinde de çocuk hakları kazanımlarının en fazla Sosyal Bilgiler dersinde bulunduğu söylenebilir (Durgut, 2014, s.92; Özdemir Uluç, 2008, s.262).

2.10. EĞİTSEL OYUNLARIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILMASI

Alan yazın incelendiğinde eğitsel oyunlar üzerine yapılan çalışmaların daha çok okul öncesi eğitiminde, ders olarak da beden eğitimi derslerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Son zamanlarda da ağırlıklı olarak eğitsel bilgisayar oyunları üzerine yapılan çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak alan yazında eğitsel oyunların sosyal bilgiler dersinde kullanılması üzerine yapılan çalışmaların oldukça az sayıda olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgilerin soyut konulardan oluşması ve içerisinde birçok bilimi barındırması sebebiyle eğitsel oyunların sosyal bilgiler de kullanılması önem arz etmektedir (Mindivanlı Akdoğan ve Bilgili, 2020, s.172).

Piaget'in kurallı oyun dönemi dediği dönem 11-12 yaş sonrası dönem zihinsel açıdan en ileri seviyede olduğu dönem oyun kadar oyunun kurallarının da önemli olduğu zaman dilimidir (Koçyiğit ve diğerleri, 2007, s.334). Kurallı oyun zaman dilimine denk gelen sosyal bilgiler dersinin verildiği sınıflar için hazırlanacak oyunlar ergenlik dönemine denk geldiğinden ve soyut düşünce henüz gelişmediğinden özenli bir şekilde hazırlanması

gerektiği düşünölmektedir.

Çocukların temel ihtiyaçlarından biri olarak görölen oyunların, onların yaparak yaşayarak kendi kendilerine öğrenmelerine olanak verdiği bilinmektedir. Özellikle sosyal bilgiler gibi bilgi ağırlıklı konuları kapsayan ilköğretim çağındaki öğrencilere derslerin düz anlatım yöntemi ile verilmesinin, hedeflere ulaşmada eksik kalacağı söylenebilir (Kuru, 2022, s.53). Sosyal Bilgiler dersinde konuya uygun olarak kullanılacak farklı öğretim yöntem ve teknikler dersi anlaşılır duruma getirerek ders daha zevkli ve akıcı geçeceği düşünölmektedir.

Derste öğrenciyi aktif hale getirmek, öğrenciyi derse güdülemek, konuların çocukların anlayacağı düzeye uygun olması ve konuların tekrarının sağlanması için sosyal bilgiler dersinde eğitsel oyunların alternatif bir yaklaşım olarak kullanılması dersin zevkli hale gelmesini sağlayacaktır (Mindivanlı Akdoğan ve Bilgili, 2020, s.172). Sosyal bilgiler dersinin kapsamı geniş olduğundan sadece bir alanı kapsamaz. Sosyal bilimleri de içine alan bir ders olması sebebiyle sosyal bilgiler konularında sözlü ifade ve terimlerin bulunması dersin kalıcılığını, algılanmasını ve öğrenilmesini zorlaştırmaktadır. Eğitici oyunların sosyal bilgiler dersinde kullanılması öğrenciyi aktif kılabilir ve dersin öğrenilmesi kolaylaştırarak kalıcılığı artırabilir (Korcu, 2019, s.40). Sosyal bilgiler dersinin hedeflediği kazanımlara ulaşmada eğitsel oyunların olumlu etkilerinin olduğü söylenebilir. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler dersindeki her konu için de eğitsel oyun tasarımı uygun olmayabilir. Ancak öğrenilen konuların pekiştirilmesi, tekrarlanması ve yanlış, eksik öğrenmelerin düzeltilmesinde eğitsel oyunlardan faydalanılabilir (Keskin, 2022, s.26).

İlgili alan yazında sosyal bilgiler dersinde eğitici oyunlardan yararlanmanın öğrencilerin öğrenme düzeyine (Pehlivan, 1997), akademik başarıya (Akkuş ve Aslan, 2013; Akkuş ve Öğütveren, 2024; Polat ve Varol, 2002; Torun, 2011; Yeşilkaya, 2013), derse yönelik ilgiye (Özdemir, 2006; Uygun ve diğerleri, 2018), kalıcı öğrenmeye (Korcu, 2019; Özdemir, 2006; Torun, 2011), derse yönelik motivasyona (Bakar ve diğerleri, 2008; İşçi ve Yeşiltaş, 2020; Savaş ve Gülüm, 2014), derse yönelik tutuma (Akkuş ve Öğütveren, 2024; Torun, 2011; Yeşilkaya, 2013), kavram öğretimine (Akkuş ve Aslan, 2013; Kılıçaslan, 2021) ve soyut konuları somutlaştırmaya (Kılıçaslan, 2021) yönelik olumlu etkilerinin olduğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin hedeflerine ulaşmada önemli yöntemlerden birisinin de eğitsel oyunlar olduğünü söyleyebiliriz. Eğitsel oyunlar sayesinde çocukların motivasyon ile derse katılımı artarak, yaparak yaşayarak gerçekleştirilen uygulamalar ile kalıcı öğrenmelerin gerçekleşeceği ifade edilebilir.

2.11. EĞİTSEL OYUNLARIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇOCUK HAKLARI ÖĞRETİMİNDE KULLANILMASI

Bir toplumda korunmayı en fazla hak eden kesimin çocuklar olduğu söylenebilir. Çünkü onlar zihinsel, fiziksel ve ekonomik yönden zayıf ve başkasına bağımlı bireylerdir. Çocukların bu durumu onların hem anayasada hem de uluslararası anlaşmalar ile korunmasını sağlamıştır (Serozan, 2005, s.4). Çocuk toplumunda hakları sayesinde daha mutlu ve huzurlu yaşar. Bu bilgiler doğrultusunda günümüzde en çok üzerinde durulan konulardan biri, çocuk ve insan hakları konusu olmuştur. Birçok ülkenin haklar konusunda geçmişe oranla günümüzde çok daha duyarlı olduğu bilinmektedir. Hem çocuk haklarının hem de insan haklarının hayata geçirilmesinin, bireylerin tam potansiyeline ulaşmalarına ve daha kaliteli bir hayat sürdürmelerine olanak sağlanacağı düşünülmektedir.

Bireyin çocukken geçirdiği yaşantıların ileriki dönemlerde hayatını etkilediği söylenebilir. Özgür bir ortamda yaşadığı özgürlüğü yaşamına uygular ve etrafa yayar. Bu nedenle çocuk haklarının kökünün sağlamlaştırılması bir toplumun demokrasi kültürüne ve istikbaline ilişkin en yararlı yatırım, en verimli destekler arasında sayılabilir. Çocukken kötü muamele görmeyen, görüşü alınan, kendisine yardım edilen, anlayış ve hoşgörü ile yetişen çocuk daha sonraki yıllarında bunlara dikkat ederek başkalarına karşı anlayış ve hoşgörü gösterir. Böyle bir ortamda barışçıl, dayanışmacı ve hoşgörü sahibi demokratik toplumlar oluşur. (Serozan, 2005, s.9). Demokratik toplumların oluşmasının da bir toplumun eğitimine bağlı olduğu söylenebilir. Öztürk (2022), bir toplumda sorunların çözülmesi, herhangi bir konuda eksiklik olup olmadığının tespit edilip telafi edilmesi veya mevcut şartların istenilen daha iyi seviyelere çıkması eğitim ile gerçekleşmektedir. Eğitimin istenilen üst seviyeye çıkmasına vesile olan bu hususlardan biri de kuşkusuz çocuk haklarıdır (s.401). Bu bağlamda çocuk haklarının başta çocuk olmak üzere toplumun tüm kesimlerine öğretmenin bir gereklilik olduğu söylenebilir.

ÇHDS'nin ilke ve hükümlerinin yetişkinlere öğretilmesi ile yaygın biçimde çocuklara da öğretilmesi gerekliliği madde 42' de "Taraflar devletler, sözleşme ilke ve hükümlerinin, uygun ve etkili araçlarla, yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler" ifadesiyle öngörülmüştür. Çocuklara, haklarını klasik yöntemlerle anlatarak onların bu hakları öğrenmesini ve haklarını kullanan sorumluluk sahibi kişiler ve geleceğin yetişkinleri olmasını beklemek yanlış bir algıdır. Haklar gibi çok kritik, hassas bir konu, öğrencilerin kolaylıkla unutmayacağı, öğrendiklerini hemen uygulamaya geçirebilecekleri yöntem ve tekniklerle öğretilmelidir

(Durgut, 2014, s.32). Derste kullanılacak uygun yöntem ve tekniklerle çocuk haklarının öğretilmesi çocuğun derse katılımını artırmakla beraber haklarını içselleştirmelerini de sağlayacaktır. Topluma katkısı olan, insan haklarına saygı duyan kişiler yetiştirmenin esası kendi hakkının farkında olan ve bu hakkı içselleştiren kişiler yetiştirmeye dayanır. Nitekim bireyin elde edeceği bu kazanımların öğretilmesinde okulların öneminin büyük olduğu söylenebilir (Elvan, 2018, s.279). Okullar çocukların eğitim haklarını kullandıkları yerin ötesinde, çocukların hakları konusunda bilgilendiği ve haklarının uygulandığı yerler olması gerektiği söylenebilir (Osler ve Starkey, 1998, s.331).

Derslerde kullanılacak dersin yapısına uygun planlı bir şekilde kullanılacak farklı öğretim yöntem ve teknikler dersin anlaşılmasında büyük önem taşımaktadır. Çocuk hakları okullarda düz anlatım yerine farklı yöntem ve tekniklerle öğrencilere öğretilir. Uygulanacak olan yöntem ve teknikler bireyin aktif kılınacağı, öğrendiklerini yaşamına yansıtabileceği, farklı bakış açısı kazanabileceği, etkileşimli, öğretmen odaklı anlayıştan uzak olmalıdır. Bahsedilen kazanımlara ulaşmanın en etkili yöntemlerinden birinin de eğitsel oyunlar olduğu söylenebilir.

Çocuk hakları ve oyun çocuğun hayatında yer alan önemli unsurlardandır. Çocuk hakları çocuğun hayatında korunması için gerekli bir unsur olarak yer alırken oyun oynamak ise çocuk olduğu için onun en doğal hakkı olan bir diğer unsurdur. Çocuk hakları ve oyun oynamak bu iki kavramın bir araya gelmesi başka bir söylemle çocuklara haklarının eğitsel oyunlarla öğretilmesi hak ve sorumluluklarını bilen, tanıyan, günümüzün ve gelecek yüzyılların toplumsal gelişimine katkıda bulunan, sağlıklı bireylerin yetişmesi sağlanacaktır (Öztürk, 2022, s.404).

Çocuk hakları eğitiminde en etkili yöntem olarak eğitsel oyunların seçilmesi, öğrencilerin derse aktif katılımını sağlamakla beraber hak ve sorumluluklarını bilen ve hakların ihlâl edildiğini fark eden bireylerin yetişmesi sağlanır. Nitekim eğitsel oyunların çocuk hakları eğitiminde öğrencinin birden fazla alanda gelişimine olumlu katkı yaptığını ortaya çıkarmıştır (Neslitürk ve Ersoy, 2007, s.255; Torun, 2011, s.127).

2.12. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öncelikle oyunlarla ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Daha sonra da çocuk hakları ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Geçmişten günümüze kadar yapılan araştırmalar tarihe göre sıralanarak özetlenmiştir.

2.12.1. Oyunlar İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Karabacak (1996), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Öğrencilerin Erişi Düzeyine Etkisi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde eğitsel oyun etkinlikleri ile yapılan etkinliklerin öğrencilerin erişim düzeyine etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet okulunda okuyan 4. sınıfta öğrenim gören toplam 46 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma sonucunda eğitsel oyunların sosyal bilgiler dersinde erişim ve kavrama düzeyine olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

Pehlivan (1997), “*Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi*” adlı doktora tez çalışmasında, geleneksel yolla öğretim, örnek olay yoluyla öğretim ve oyun yoluyla öğretim yapan üç grup üzerinde çalışmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara’da bir ilköğretim okulunda okuyan 4.sınıfta öğrenim gören 49 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden yarı deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma sonucunda oyun yoluyla öğretimin geleneksel yolla ve örnek olay yoluyla öğretime göre daha etkili olduğu görülmüştür. Bu sebeple de kavramların kazandırılmasında oyun yoluyla öğretime yer verilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Altınbulak (2004), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Erişime ve Kalıcılığa Etkisi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, eğitsel oyunlarla yapılan etkinliklerin sosyal bilgiler dersi “Cumhuriyet’e Nasıl Kavuştuk” ünitesinde erişim ve kalıcılık düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Deneysel yöntemin kullanıldığı araştırmada deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup yer almaktadır. Deney grubunda sosyal bilgiler dersi eğitsel oyunlarla araştırmayı yapan öğretmen tarafından işlenirken, kontrol grubunda geleneksel yöntem ile sınıf öğretmeni tarafından işlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, bilgi, erişim, kavrama, uygulama ve sentez düzeyi bakımından deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Ayrıca eğitsel oyunları uygulayan grubun kalıcılık ve tutum ortalama puanı ile geleneksel öğretimin uygulandığı grubun kalıcılık ve tutum ortalama puanları arasında deney grubunun lehine anlamlı sonuca ulaşılmıştır.

Nicolopoulou (2004), “*Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: Piaget, Vygotsky ve sonrası*” adlı makalede, oyun ile bilişsel gelişim arasındaki ilişkiyi inceleyen iki önemli

kuramı (Piaget ve Vygotsky'nin kuramları) analiz etmeyi ve bu kuramlarla ilgili yapılmış çalışmaları eleştirel bir gözle incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı bu amaçla Piaget ve Vygotsky'nin konu ile ilgili kuramlarını incelemiş ve daha sonraki dönemlerde kuramlarla ilgili başka araştırmacılar tarafından yapılmış çalışmaları analiz etmiştir. Araştırmacı yaptığı çalışma sonucunda Piaget'in oyunun gelişim üzerinde etkisinin olduğunu belirtmesine rağmen sosyokültürel öğeleri göz ardı ettiği, Vygotsky'nin ise oyunu çocuğun gelişiminde etkili bir yöntem olarak gördüğü ve oyunun sosyal çevreden bağımsız sadece çocuğun iç dünyasından kaynaklanan bir olay olmadığı şeklinde ifade ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Hong ve Masood (2014), "*Effects of Gamification on Lower Secondary School Students' Motivation and Engagement*" adlı makale ile oyunlaştırmanın ortaokul öğrencilerinin motivasyon ve derse katılımlarına olan etkisini tespit etmeyi amaçlamışlardır. İki gruplu son test deneysel tasarımın kullanıldığı araştırma 60 ortaokul öğrencisi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuca göre geleneksel öğretime göre oyunlaştırmanın kullanıldığı öğretimin derse katılım ve motivasyonu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir (2006), "*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Oyun*" adlı yüksek lisans tez çalışmasında, oyunun sosyal bilgiler dersinde bir teknik olarak kullanılmasını amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda yerli ve yabancı literatür taranarak ilgili konuya ait ayrıntılı örnekler verilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin istenilen seviyede olabilmesi için oyun tekniğinin etkin olarak sosyal bilgiler öğretimi içinde yerini alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Torun (2011), "*Çocuk Hakları Öğretiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi*" adlı yüksek lisans tez çalışmasının çalışma grubunu Adıyaman'ın merkez ilçesinde bulunan bir ortaokuldaki toplam 56 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma desenlerinden yarı deneysel desen kullanılmıştır. 29'u kontrol, 27'si deney grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda kontrol grubunda bulunan öğrencilerin akademik başarı, tutum ve kalıcılık düzeylerindeki artışın deney gruplarına göre daha düşük düzeyde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Deney grubu ile kontrol grubu arasında anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı görülmüştür.

Noemi ve Maximo (2014), "*Educational Games For Learning*" adlı makalede,

eğitsel oyun kullanmanın eğitim ve öğretim çalışmalarındaki etkilerini ortaya koymayı ve oyunlar yoluyla ne tür yetenek ve becerilerin kazanılabileceğini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada eğitsel oyun kullanmanın öğrenciler üzerinde önemli ölçüde olumlu etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni, oyunun öğrencilerin ilgilerini çekmesi ve onları kendi öğrenme süreçlerinin sorumluluğunu almasını sağlamasıdır. Araştırma ile eğitsel oyunların eğlenmenin ötesinde öğrenmeyi hareketli kılması, etkileşimi ve motivasyonu artırması, dayanışma, yenilikçilik, problem çözme gibi becerileri geliştirmesi ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Doğan (2017), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Deprem Konusunun Dijital Oyunla Öğretiminin Akademik Başarıya Etkisi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, sosyal bilgiler dersinde deprem konusunun dijital oyunla öğretiminin akademik başarıya etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Sivas ve Tokat ilinde bulunan bir ortaokuldaki toplam 108 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Dijital oyunla yapılan öğretimin başarı puanlarının geleneksel yöntemle öğretim yapılan grubun başarı puanlarından daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Koka (2018), “*Sosyal bilgiler dersinde kullanılan bilgisayar destekli eğitsel oyunların öğrencilerin ders başarısına olan etkisi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, 6. sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde bilgisayar destekli eğitsel oyun kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin başarısına etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Deneysel desenin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu Şanlıurfa ili Viranşehir ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulundaki 6. Sınıfta öğrenim gören 70 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin akademik başarısını bilgisayar ile desteklenmiş eğitsel oyunların olumlu etkilediğini, sosyal bilgiler dersini dikkatle dinlemelerini sağladığını, somut ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleştiğini ortaya koymuştur.

Jančić ve Hus (2018), “*Oyunlarla Sosyal Bilgiler Öğretimi*” adlı makalede, ilköğretim sosyal bilgiler dersinde oyunların temsilini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini dördüncü ve beşinci sınıfta okuyan 290 öğrenci, dördüncü ve beşinci sınıflarda çalışan 177 öğretmen ve gözlemlenen 56 Sosyal Bilgiler dersi kapsamaktadır. Anket uygulanarak elde edilen veriler sonucunda; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde didaktik oyunları ve sosyal bilimler öğretiminde oyun temelli öğrenmeyi nadiren kullandıkları tespit edildiği görülmüştür. Ayrıca çoğu öğrencinin sosyal bilgiler dersinde oyunla öğretimi beğendiği ve sosyal bilgiler dersinde oyunların yeterince oynanmadığını belirtmeleri ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Uygun ve diğeri (2018), “*Eğitsel Oyunların Sosyal Bilgiler Öğretimine Etkisi: Etkinlik Örneği*” adlı makalede, öğrencilerin etkinlikten sonra derse katılımlarının arttığını, iş birlikli öğrenmeye daha hevesli olduklarını ve arkadaşları ile iletişimlerinin daha fazla arttığını ortaya koymuşlardır. Geleneksel öğretimi benimseyen öğretmenlerin etkinliklerin derste kullanılmasını zamanın boşa gitmesi şeklinde değerlendirdiklerini çalışmasında belirtmiştir.

Yıldırım (2018), “*Oyunlaştırmanın 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Başarıları Üzerindeki Etkisinin Oyunlaştırılmış Testlerle Sınanması*” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, oyunlaştırma ile yapılan etkinliklerin beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi başarılarına katkısını incelemeyi amaçlamıştır. Karma yöntemi kullandığı ve toplam 68 ortaokul öğrencisiyle yürüttüğü çalışma İstanbul il ’inde özel bir okuldaki beşinci sınıflardan iki deney ve iki kontrol grubu Solomon Dörtlü Tasarım Modeli ’ne göre oluşturulmuştur. Deney gruplarında “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesi ve “İklimin İnsan Faaliyetlerine Etkisi” konusu bir ders saati boyunca oyunlaştırılmış etkinliklerle uygulanmıştır. Kontrol gruplarındaki dersler yapılandırmacı müfredata ve okul müfredatına uygun farklı etkinliklerle yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda deney ve kontrol gruplarının başarılarında belirgin farklılığa rastlanmamıştır. Diğer yandan araştırmanın yarı yapılandırılmış görüşmeden ulaşılan verilerinde oyunlaştırmanın öğrencilerin ilgisini çeken bir yaklaşım olduğu söylenebilmektedir.

Bitir (2019), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunlarla Değerler Eğitimi: Bir Eylem Araştırması*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Birey ve Toplum” ünitesinde yer alan sorumluluk sahibi olma, bireysel farklılıklara saygı ve özgürlük değerlerinin öğretiminde eğitsel oyun etkinliklerinin değer kazandırma açısından öğretme-öğrenme süreci üzerindeki başarısını meydana çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Şırnak iline bağlı ilköğretim 7. sınıfta öğrenim gören 9 erkek, 17 kadın toplam 26 öğrenci, sosyal bilgiler öğretmeni ve araştırmacı öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. 9 ders saati boyunca eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış sosyal bilgiler ders planları uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılan ve ürün dosyasıyla desteklenen öğretimin ders sürecini pozitif bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Araştırmanın sonunda ürün dosyasıyla desteklenen, eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılan öğretimin öğrenme ve öğretme ortamlarına olumlu katkıları olduğu tespit edilmiştir.

Erkan (2019), “*İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Eğitsel Oyun Ve Dijital Oyun Öğretiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan eğitsel oyunlardan yararlanmanın ve dijital oyun öğretiminin öğrencilerin başarı ve tutumlarına olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bir devlet okulunda bulunan toplam 36 dördüncü sınıf öğrencisi çalışmaya katılmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada yarı deneysel desen kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler Başarı Testi ve Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinden araştırmada veri toplama aracı olarak faydalanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin başarı testi son test puanları arasında belirgin bir fark olmasa da öğrencilerin derse karşı tutumları üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Korcu (2019), “*Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde oyunla öğretim uygulamaları (deneysel bir çalışma)*” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” ünitesi kazanımlarının eğitsel oyun etkinlikleri ile öğretilmesinin öğrenci başarı durumu ve öğrenmelerin kalıcılık düzeyine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Balıkesir ili, Gömeç ilçesindeki ortaokul öğrencileri teşkil etmektedir. Nicel araştırma yöntemlerinden deneysel modelin kullanıldığı araştırmada başarı testi veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere ön test- son test, uygulamanın tamamlanmasından 30 gün sonra kalıcılık testi uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 21 programı kullanılmıştır. Öğrenci grupları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için T- Testi, ilişkili örneklem T- Testi ve ilişkisiz örneklem T- Testinden faydalanılmıştır. Araştırma sonunda deney grubu lehine pozitif yönde bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Soyut özellikteki tarih konularının öğretiminde eğitsel oyundan faydalanmanın öğrenci başarısını pozitif yönde etkilediği ve öğrencilerin derse sevrerek katıldıkları, öğrenme süreci boyunca dersten zevk aldıkları, eğitsel oyunla öğretime daha da önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Chin ve Wahid (2020), “*Digital Game-Based Learning In Enhancing Recycling Awareness*” adlı makalede, geri dönüşüm konusunun öğretiminde dijital eğitsel oyunların etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Yarı deneysel yöntemin kullanıldığı bu araştırmada bu çalışmanın örneklemini 80 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler analiz edildiğinde, dijital eğitsel oyunun geri dönüşüm konusunu öğretmede geleneksel yöntemle göre etkili olduğu sonucunu gösterdiğini ortaya koymuştur.

Karataş (2021), “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitsel Oyun Kullanımına İlişkin*

Öğretmen Görüşlerinin Araştırılması” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasını kullanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 30 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. 10 maddelik görüş formu oluşturulup veri toplama aracı olarak literatür taramasından yararlanılmıştır. Veri analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Öğretmenlerin, eğitsel oyunların öğrenciler üzerindeki faydasını gözlemlenmeleri, araştırmanın sonuçlarındandır. Eğitim öğretim ortamlarında öğretmenlerin eğitsel oyundan faydalandıklarını fakat eğitsel oyun konusunda kendilerini yetersiz gördüklerini, bu konuda eğitimler alınması gerektiğini ifade ettikleri gözlenmiştir. Öğretmenlerin derslerinde eğitsel oyun kullandıklarını, eğitsel oyun seçiminde çeşitli kriterlerinin olduğunu ve kendilerini bu konuda yeterli görmediklerini sürekli değişim ve gelişime açık olduklarını bu alanda eğitimlerin alınması gerektiğini belirttiklerini gözlemleriz.

Altunel (2022), *“Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunlar Aracılığıyla Kök Değerlerin Kazandırılması: Bir Eylem Araştırması”* adlı yüksek lisans tezinin çalışma grubunu Kastamonu ili Araç ilçesinde bulunan bir ortaokuldaki toplamda 10 yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılan araştırmada öğrenci günlükleri, öğrenci ürünleri, öğretmen günlükleri, ön-son algı belirleme metinleri ve video kayıtları veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Veri analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, eğitsel oyunların derslerde kullanılmasının öğrencilerin kök değerleri kazanmasında olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

Balcı (2022), *“Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Eğitsel Oyunların Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Duygusal Gelişimine Etkisi”* adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel oyun temelli etkinliklerin ortaokuldaki öğrencilerin duygusal ve sosyal açıdan gelişimine katkısını incelemeyi amaçlamıştır. Ortaokul beşinci sınıfta okuyan toplam 44 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Araştırma Etkin Vatandaşlık ünitesinde 6 hafta sürmüş ve deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Deney grubunda eğitici oyun temelli, kontrol grubunda ise sosyal bilgiler öğretmenin her zamanki planı doğrultusunda ders işlenmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitim öğretim ortamını aktif hale getirerek, öğrencilerin sosyal duygusal açıdan gelişimlerini sağlayacak eğitsel oyunlardan faydalanmaları gerektiği aynı zamanda ortaokul 5.sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal gelişim düzeylerine eğitsel oyunların pozitif katkısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkılarak Sosyal Bilgiler

öğretmenlerine öğrencilerin sosyal duygusal gelişimlerini arttırmak için eğitsel oyunlardan yararlanmaları tavsiye edilmektedir.

Kandemir (2023), *“Dijital Öykü ve Eğitsel Oyunla Desteklenen Ortaokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Derse Yönelik Tutumlarına Ve Sosyal Becerilerine Etkisi”* adlı doktora tez çalışmasında, dijital öykü ve eğitsel oyunla desteklenen ortaokul 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin akademik başarılarına, derse yönelik tutumlarına ve sosyal becerilerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Karma yöntem kullanılan araştırmanın çalışma grubunu Erzurum il merkezinde bir ortaokuldaki 59 altıncı sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel kısmında yarı deneysel desen, nitel kısmında ise olgubilim deseni kullanılmıştır. 5E öğrenme modeline göre hazırlanmış ders etkinlikleri ile 6. Sınıf “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı kazanımları doğrultusunda hazırlanan ders kitabı ile konular işlenmiştir. Ek olarak deney-1 grubunda dijital öyküden, deney-2 grubunda ise eğitsel oyundan yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda en fazla dijital öykü yönteminin kullanıldığı deney-1 grubu lehine olduğu, bu durumu eğitsel oyun yönteminin kullanıldığı deney-2 grubunun takip ettiği tespit edilmiştir. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin akademik başarılarındaki, tutum ve beceri düzeylerindeki artışın ise deney gruplarına göre daha düşük düzeyde gerçekleştiği ortaya çıkmıştır.

Ok (2023), *“6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Bazı Coğrafya Kavramlarının Öğretilmesinde Eğitici Oyunların Etkisi”* adlı yüksek lisans tezi çalışmada, eğitsel oyunlarla yapılan etkinliklerin 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesindeki dünyaya ait bazı coğrafya kavramlarının öğretilmesinde faydalı olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Karma yöntemin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu Kayseri ilinde bulunan bir ortaokuldaki 9 altıncı sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel kısmında; yarı deneysel desen, nitel kısmında ise durum çalışması tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda eğitsel oyunların uygulandığı uygulama haftasında 10 coğrafya kavramlarını öğrencilerin daha doğru anladığı görülmüştür. Öğrencilerin günlüklerindeki ifadelerle göre eğitsel oyunların uygulandığı haftayı daha çok sevdikleri ve kavramları daha iyi öğrendiklerini ifade ettikleri görüşüne ulaşılmıştır. İlgili araştırmaların büyük çoğunluğunun oyunun öğretim üzerindeki etkililiğini tespit etmek üzerine yapıldığı görülmüştür. Çoğunlukla deneysel desen modeli üzerinden eğitsel oyunların uygulandığı, deney gruplarında başarının daha yüksek olduğu, öğrencilerin derse ve konulara karşı bakışlarının olumlu yönde değiştiği görüşüne ulaşılmıştır.

Akkuş ve Öğütveren (2024), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Başarı ve Tutuma Etkisi*” adlı makalede, Sosyal Bilgiler dersinin eğitsel oyunlarla işlenmesinin öğrencilerdeki akademik başarı ve tutuma nasıl etkisi olduğunu incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu Giresun ilinin Şebinkarahisar ilçesinde bulunan bir İlköğretim Okulu’nda 6. sınıfta okuyan 60 öğrenci oluşturmaktadır. Deneysel yöntemin kullanıldığı çalışmada deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup yer almaktadır. Deney grubunda eğitsel oyun yönteminin kullanıldığı kontrol grubunda düz anlatımın kullanıldığı çalışmada deney grubu öğrencilerin hem başarı puanlarında hem de derse yönelik tutumlarında kontrol grubuna göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

2.12.2. Çocuk Hakları İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Covell ve Howe (1999), “*The impact of children’s rights education: A Canadian study*” adlı makalede, Kanada’da 11-12 yaş grubuna yönelik çocuk hakları eğitimi programı tasarlamayı amaçlamışlardır. Tasarlanan bu programın çocukların çocuk haklarını anlama düzeyleri, tutum ve davranışları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çocuk hakları eğitimi programı 175 öğrenciye uygulanmıştır. Bu deneysel araştırmanın sonuçları arasında çocuk hakları eğitimi programına katılan öğrencilerin programa katılmayan öğrencilere göre azınlık çocuklarla daha iyi iletişim kurabildiği, hak sahibi olmaya ilişkin daha kapsamlı anlayış sergiledikleri, çocuk haklarına yönelik daha olumlu tutum sergiledikleri ve özgüvenlerinin daha yüksek olduğu yer almaktadır.

Neslitürk ve Ersoy (2007), “*Okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri*” adlı makalede ile okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri incelemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın çalışma grubunu 4. Sınıfta okuyan 13 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı çalışmada elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Araştırmalar sonucunda öğretmen adaylarının çocuk hakları öğretiminde daha çok drama, anadili ve oyun gibi yöntemlerden faydalandıkları görülmüştür. Öğretmen adayları, okul öncesinde okuyan öğrencilere çocuk hakları eğitiminin çocukların düzeyine uygun etkinlikler yoluyla verilebileceğini ifade etmişlerdir.

Fazlıoğlu (2007), “*Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede Yer Alan Çocuk Hakları Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, yönetici ve öğretmenlerin özel yaşamlarında ve okul ortamında, ÇHDS

maddelerinin varlığını ne derece benimsediklerini ve hayatlarına yansıtılabildiklerini ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırma, İstanbul ilindeki okullarda çalışan 318 öğretmen ve 50 idareci ile gerçekleştirilmiştir. ÇHDS maddelerine dayanılarak oluşturulan kırk maddelik anket ile araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Yönetici ve öğretmenlerin, çocuk hakları ile ilgili bilinç düzeyleri arasında önemli farklılık yoktur. Öğretmenlerin kıdemi değiştikçe çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri farklılaşmaktadır. Okul ve ev ortamında hakların varlığı ve önemi ile ilgili farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca ülkemizdeki yönetici ve öğretmenlerin, çocuk haklarının önemini kavramalarına karşın uygulama henüz istenen aşamada değildir.

Ay Zöğ (2008), “*Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki (İstanbul İli Beyoğlu İlçesi Örneği)*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, genel lisede okuyan öğrenciler ile meslek lisesinde okuyan öğrencilerin çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarıları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini İstanbul ili Beyoğlu ilçesinde bulunan okuyan 840 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda gruplar arasında ailenin öğrenim durumu, okul türü ilköğretim programlarının, öğrenim gördüğü sınıf, cinsiyet değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Kişilik ve korunma hakları ile not ortalamaları arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Çalışma sonucuna göre okullarda çocuk hakları için eğitsel kulüplerin açılması, ders dışı zamanlarda ve rehberlik ders saatlerinde çocuk haklarına yönelik bilgilendirme yapılması ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Ejeh ve Akinola (2009), “*Çocuk Hakları ve Okullarda Katılım: Nijeryalı İlköğretim Okulu Çocuklarının Farkındalık Düzeyinin ve Görüşlerinin Araştırılması*” adlı makalede, Nijerya’da ilkokulda öğrenim gören öğrencilerin kendi haklarına ilişkin farkındalıklarının ve kendi haklarını kullanmalarına yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Verilerin yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edildiği araştırmanın örneklemini dört farklı okulda okuyan toplam 144 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin kendi haklarına ilişkin farkındalık düzeylerinin yetersiz olduğu ve çocuk haklarını kullanmaya ihtiyaç duymadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Uçuş (2009), “*Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşmeye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri*” adlı yüksek

lisans tez çalışmasında, ÇHDS'nin ilköğretim programlarında yer alma durumunu incelemeyi amaçlamıştır. Diğer bir amaç ise okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşlerini de incelemektir. Araştırmadan çıkarılan sonuca göre 2005'ten itibaren uygulanan ilköğretim programlarında çocukların merkeze alındığı, katılım haklarının, bireysel farklılıkların ve ayrımcılık yasağı ile ilgili ilkelerin dikkate alınarak programların hazırlandığı görülmüştür. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin ÇHDS hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıkları ancak ders programında yer alan kısmı öğrencilere öğrettikleri sonucuna ulaşıldığını belirlemiştir.

Kaya (2011), "*Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri*" adlı yüksek lisans tez çalışmasında, öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu eğitim fakültesinin İlköğretim ve Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan üçüncü ve dördüncü sınıf düzeyinde 492 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun ÇHDS'yi okumadıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra öğretmen adayları çocukların haklarından en önemlisinin yaşama hakkı olduğunu belirtirken, katılım hakkı ile ilgili bilgi vermedikleri görülmüştür.

Torun (2011), "*Çocuk Hakları Öğretiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi*" adlı yüksek lisans tez çalışmasında, oyun yöntemiyle desteklenen çocuk hakları öğretiminin, öğrencilerin akademik açıdan başarılarına, öğrenilenlerin kalıcı olup olmadığına ve çocuk haklarıyla ilgili tutumlarına etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Adıyaman ili merkez ilçesinde bulunan 56 tane beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada ön test puanları yakın olan iki sınıftan biri deney diğeri kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda oyun yöntemi ile desteklenmiş deney grubu ile yapılandırmacı öğretimin kullanıldığı kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesinde başarıları ve çocuk hakları ile ilgili anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Uygulama sonrasında ise deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerin akademik başarıları ve çocuk haklarına yönelik tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark oluşmuş ancak deneme işleminden bir ay sonra uygulanan son test ile kalıcılık testleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı günlükler bölümünde öğrencilerin oyunlar sayesinde eğlendikleri, heyecanlandıkları, mutlu oldukları dersi ve öğretmeni daha çok sevdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk hakları konusunun

öğretilmesinde ve farklı konularda oyunla öğretim yöntemine ağırlık verilmesi ve bu doğrultuda, sınıfların tasarımında oyun alanlarına yer verilmesi gerektiğine dair bazı öneriler geliştirilmiştir.

Uçuş Güldalı (2013), “*Çocuk Hakları Eğitimi Programı Hazırlanması ve Değerlendirilmesi*” adlı doktora tez çalışmasında, ilköğretim düzeyinde çocuk haklarına yönelik bir eğitim programı tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesini amaçlamıştır. Çocuk hakları eğitim programının öğrencilerin zihinsel ve duyuşsal alan gelişimine katkısını belirlemek, çocukların sahip olduğu haklardan ve özgürlüklerden yararlanma düzeylerinin tespit edilmesine çalışılmıştır. Yöntem olarak eylem araştırmasının kullanıldığı çalışmanın örneklem grubunu Ankara ili merkezindeki orta ve ortanın altındaki gelir düzeyine sahip ailelerin çocukları oluşturmaktadır. 5. sınıfta okuyan öğrencilere 11 hafta boyunca program uygulanmış öğrencilerin program öncesine göre çocuk hakları eğitimi ile ilgili düşüncelerinde anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocuklar hakları konusunda farkındalık kazanmıştır. Araştırma bulgularının sonucunda çocuk hakları konusunun öğretilmesinde öğretmenlerin ve yöneticilerin rolünün önemli olduğu, eğitim fakültelerin programlarında çocuk hakları, yurttaşlık, demokrasi ve insan hakları eğitimi konularının disiplinler arası bir yöntemle yer alması önerilmiştir.

Quennerstedt ve Quennerstedt (2014), “*Researching children’s rights in education: sociology of childhood encountering educational theory*” isimli makalede, çocuk hakları çalışmalarında teorik odaklı yaklaşım belirlemenin daha eleştirel bir bakış açısı belirlemek ve fikir birliğini sorgulamak adına gerekli olduğuna; ortak bir zemine ve ilgi alanlarına rağmen, çocukluk sosyolojisi ve çocuk hakları disiplinlerinin arasında çok az diyalog ve iş birliği gerçekleştiğine vurgu yapmışlardır. Ancak eğitimde çocuk hakları konularına eğitim süreçlerine ilgi duyan ve değer veren bir bakış açısıyla yaklaşmak için sosyolojik bakış açısının eğitim açısından ele alınması ve eğitici düşünce ve kuramlaştırma ile birleştirilmesi gerektiğini belirtip çocukluk sosyolojisi ile John Dewey’in eğitim görüşünü birleştirmişlerdir. Bu yolla, eğitimde çocuk hakları araştırmalarında daha teorik ve eleştirel yönelimli yaklaşımlar arayışına katkıda bulunmuşlardır.

Hareket (2018), “*Eğitim Hukuku Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi: Bir Eylem Araştırması*” adlı doktora tez çalışmasında, ÇHDS kapsamında hazırlanan çocuk hakları hikâye serisiyle çocukların kendi haklarına yönelik farkındalıklarının artırılması ve bu süreçte karşılaşılabilecek problemlere karşı çözüm yolları üretmelerini amaçlamıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada desen olarak eylem araştırması deseni

uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu bir sınıf öğretmeni ve ilkokul dördüncü sınıfta öğrenim görmekte olan on beş öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu, zihin haritası, KİT, günlük formlar, anketler, hikâye formları, yapılandırılmamış gözlem kayıtları kullanılmıştır. Araştırmada nitel verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma çocuk hakları eğitimi öncesi, uygulama süreci ve uygulama süreci sonrası olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çocuk hakları eğitimi öncesi öğrencilerin sahip olduğu haklara yönelik farkındalık seviyelerinin artırılması gerektiği tespit edilmiştir. Ayrıca okulda çocuk haklarının öğretilmesinin gerekliliğini belirttikleri ve çocuk hakları eğitimi alma konusunda da istekli olduklarını belirttikleri tespit edilmiştir. Uygulama sonrası edebi ürünlerden yararlanmanın öğretmen ve öğrencilerin çocuk hakları ilgili bilgi düzeyleri ve farkındalıklarını arttırdığı da araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır.

Karaman (2019), “*Sınıf Öğretmeni Adaylarına Yönelik Çocuk Hakları Eğitiminde Bir Yöntem Olarak Yaratıcı Dramanın Kullanılması*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, çocuk hakları eğitiminde yaratıcı drama tekniği kullanılarak öğrencilerin çocuk haklarına yönelik farkındalık durumlarının gelişip gelişmediğini incelemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada desen olarak durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu üçüncü sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı araştırmada veriler MAXQDA 2018 veri analiz programı kullanılmıştır. İçerik analizi kullanılan araştırmada elde edilen verilere bakıldığında yaratıcı drama tekniği kullanılarak gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sonrasında sınıf öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik farkındalık durumlarının arttığı görülmüştür.

Topçu (2019), “*Yaratıcı Drama Temelli Çocuk Hakları Eğitimi Programının Geliştirilmesi Ve Uygulanması*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, çocuk hakları eğitiminde yaratıcı drama yöntemini kullanarak planladığı programın sonuçlarını paylaşmıştır. Araştırmada karma desen modellerinden açılımlayıcı sıralı desen kullanılmıştır. 3. sınıf öğrencileri ile tek gruplu deneysel desen biçiminde yürütülen çalışmanın öncesinde ve sonrasında öğrencilere çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği ve farkındalık testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin tutum ve davranışlarında olumlu değişikliklerin yaşandığı gözlemlenmiştir.

Hançer (2019), “*Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Konusunda Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri*” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, çocuk hakları ve

çocuk istismarı konusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 40 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Betimsel analiz sonucu elde edilen bulgular incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çocuk hakları konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olduklarını fakat çocuk istismarı ve istismar türleri konusunda eksikliklerinin olduğu araştırma sonuçları arasındadır.

Çarıkçı (2019), “*Çocuk Hakları Eğitimi Programının İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Tutum ve Farkındalıklarına Etkisi*” adlı doktora tez çalışmasında, ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan çocuk haklarına ait kazanımlara ilişkin hazırlanan Çocuk Hakları Eğitimi Programının ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutum ve farkındalıklarına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Karma desenin kullanıldığı araştırmada nicel veriler için ön-test ve son-test, nitel veri olarak da odak grup görüşmesi uygulanmıştır. Aktif öğrenme yöntemleri, oyun ve drama etkinlikleri kullanılarak çocuk hakları programı tasarlanıp 13 hafta süren eğitim sonunda eğitim programının çocukların haklarına ilişkin farkındalık ve bilgilerine olumlu katkı sağladığı, Sözleşmede yer alan maddeleri öğrendikleri araştırmanın sonuçları arasındadır.

Tunç (2023), “*İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Çocuk Hakları Eğitimine Yönelik Eylem Araştırması*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, ilkokul 3. Sınıf hayat bilgisi dersinde etkinlik temelli çocuk hakları eğitimi sürecini planlamak, uygulamak ve bu sürecin öğrenciler üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmacının oluşturduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanan verilerin analizi ile öğrencilerin aktif olmasını sağlayan etkinlikler sonrası öğrenciler haklarını eğlenerek, etkileşimde bulunarak öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmacının rolü, araştırma ortamı, veri toplama araçları, verilerin analizi, araştırma süreci, inandırıcılık ve araştırma etiği ile bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde çocuk hakları konusunun öğretiminde eğitsel oyun yönteminin rolünü ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma yapısı gereği nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma yöntemi; görüşme, gözlem, doküman incelemesi gibi nitel bilgi elde etme metotlarının kullanıldığı, sosyal olguları bulunduğu ortamda incelemeyi öne çıkaran bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.45). Nitel araştırmacılar araştırma yaptıkları konunun ne kadar iyi olduğunu öğrenmekten çok bir dersin, bir konunun nasıl öğretildiği, hangi etkinliklerin uygulandığı, ders için nasıl hazırlandığı, öğrencilerin neler yaptığı, öğrenme sürecinde etkisi olan faktörleri araştırır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2022, s.252).

Araştırmada hem uygulayıcı öğretmenin mesleki gelişimine katkı sağlamak hem de uygulama sürecinde gerçekleştirilen çalışmalar ile eğitimin niteliğini artırmak amaçlandığından çalışma nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseniyle tasarlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013, s.333) eylem araştırmasını “Bir eğitim ortamında görev yapan öğretmen veya akademisyenin, doğrudan kendisinin gerçekleştirdiği, uygulama sürecine ait problemlerin ortaya konduğu ya da daha önceden ortaya çıkmış bir sorunun anlaşılma ve çözülmesine yönelik veri toplamayı ve analizini içeren araştırma yaklaşım” olarak tanımlamaktadır. Eylem araştırmaları, gündelik yaşamda karşılaşılan problemlerin çözümüne odaklanması, az sayıda gruplar ile çalışılabilmesi ve problemi hissedenin bizzat araştırmacı olabilmesi vb. nedenlerinden dolayı öncelikle öğretmenler olmak üzere pek çok eğitim çalışanının yararlanabileceği özel bir araştırma desendir (Beyhan, 2013, s.66). Eylem araştırması eğitim alanında son zamanlarda çok sık kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Kuzu, 2009, s.466).

Öğretmenlerin büyük bir kısmı araştırma yapmaya uzak durmakta ve başkalarının yaptığı araştırma sonuçlarını kendi sınıflarında uygulamakta zorluk çekmektedirler. Halbuki öğretmenler eylem araştırması ile uyguladıkları öğretim süreçlerine eleştirel bakma, öğretim süreçlerinde araştırma soruları belirleme, veri toplama, bu verileri analiz

etme ve süreci iyileştirmeye yönelik önlemler alabilme imkânı bulabilmektedirler (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.344).

Bu araştırma 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında çocuk haklarına yönelik algıyı iyileştirmek ve geliştirmek amacıyla nitel araştırma desenlerinden eylem araştırmasına göre desenlenmiştir. Bu çalışmada öncelikle ihtiyaç analizi yapılmıştır. İhtiyaç analizinden hareketle eylem sürecinde eğitsel oyun etkinlikleri hazırlanarak eğitsel etkinlikler uygulanmıştır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim yılında İç Anadolu bölgesinde yer alan Yozgat ili Yerköy ilçesindeki bir devlet ortaokulunun 5/A şubesinde öğrenim görmekte olan 22 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. 12'si erkek olan öğrencilerin, 10'u ise kız öğrencidir. Araştırmacının öğretmen olarak görev yaptığı okul uygulama yeri olarak belirlenmiştir. Nitel araştırma türlerinde amaç, araştırmacının araştırma problemine ve araştırma sorularına en iyi şekilde bilgi toplayacağı bireyleri ve araştırma yerlerini, amaca uygun olarak; bir başka deyişle, amaçlı örnekleme yoluyla seçmesidir (Creswell, 2013). Bu bağlamda araştırmacının çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde öğrencilerin 5. sınıf olması ve çocuk hakları konusunu 4. sınıfta öğrenmiş olmaları ölçüt olarak belirlenmiştir. Araştırmanın uygulanabilmesi için Yozgat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırmaya ilişkin gerekli izinler alınmış (EK 3), aynı zamanda araştırmacının görev yaptığı uygulamanın yapılacağı okul idaresinden de olur alınmıştır. Öğrenci ve velilerle araştırma öncesinde, toplantı düzenlenmiş, velilerden araştırma için izin dilekçeleri (EK 2) alınmıştır. Araştırma etiği doğrultusunda öğrencilerin gerçek isimleri yerine kod isimler (örneğin, Ö1, Ö2, Ö3, ... gibi) kullanılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMACININ ROLÜ

Araştırmacı çalışmayı görev yaptığı okulda 5/A sınıfında uygulamıştır. Bu durum uygulayıcının çalışmada hem öğretmen hem araştırmacı rolüne sahip olmasını sağlamıştır. Tez danışmanının rehberliğinde süreç planlanarak verilerin toplanması, temin edilmesi ve sürecin uygulanması sağlanmıştır. Araştırmacı uygulama yapılan okulda 8 yıldır görev yapmaktadır. Bu araştırma eylem araştırması türlerinden Yıldırım ve Şimşek (2016, s.308) tarafından ifade edilen uygulamacının aynı zamanda araştırmacı olduğu eylem araştırması türüne göre tasarlandığından, uygulamacı aynı zamanda araştırmacı öğretmen rolündedir.

Araştırmacı nicel araştırmacı gibi sürecin dışında değil, aksine sürecin içerisinde ve süreci yapılandıran rolündedir.

3.4. ARAŞTIRMA ORTAMI

Araştırmanın gerçekleştirildiği ortaokul Yozgat ili Yerköy ilçesinde bir devlet ortaokuludur. Okul 3 katlı tek binadan oluşmaktadır. Anasınıfı, ilkökul, ortaokul aynı binada yer almaktadır. Zemin katta Müdür, İlkokul Müdür yardımcısı, Rehber öğretmen, hizmetli odası, anasınıfı, 1., 2. Sınıflar, özel eğitim sınıfı, kantin, depo ve kalorifer dairesi yer almaktadır. Birinci katta 3., 4., 5., 6. sınıflar yer almaktadır. İkinci katta öğretmenler odası, ortaokul müdür yardımcısı, kütüphane, fotokopi odası, 7. ve 8. sınıflar; üçüncü katta mescit, 5. ve 7. sınıf derslikleri bulunmaktadır. Uygulamanın yapıldığı 5/A sınıfı 1. katta bulunmaktadır. Sınıflar genel olarak geleneksel oturma düzenine sahiptir.

3.5. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ARAÇLARI

Eylem araştırmalarında veriler farklı araçlar ile toplanmalı ve uygulamalar esnasında farklı veri toplama araçları kullanılarak veriler elde edilmelidir (Johnson, 2019). Araştırmada eylem araştırması deseni kullanıldığından veri toplama araçları da bu doğrultuda tercih edilmiştir. Buna göre araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu soru formu, yarı yapılandırılmış görüşme formu, KİT, araştırmacı saha notları kullanılmıştır. Veri toplama araçlarında çeşitliliğe gidilerek araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin artırılması hedeflenmiştir.

4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ve ÇHDS' de bulunan çocuk hakları ölçüt alınarak araştırmacı tarafından 15 çocuk hakkına yönelik 15 açık uçlu soru formu geliştirilmiştir. Form için tez danışmanı ve sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanın görüşüne başvurulup gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra açık uçlu soru formunun pilot uygulaması 22 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucu açık uçlu soru formunda görülen eksiklikler tespit edilmiştir. Formda yer alan bir hakkın başka hakla aynı anlamı içerdiği ve ÇHDS'de yer almadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda ilgili hak formdan çıkarılarak form 14 çocuk hakkına yönelik açık uçlu soru formu (EK 4) olarak yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra durum tespiti için Yozgat ili Yerköy ilçesinde örneklem dışı tutulan 5. sınıfta öğrenim gören toplam 165 öğrenciye Çocuk Hakları konusunda yer alan 14 çocuk hakkı ile ilgili kısa cevap verebilecekleri şekilde düzenlenmiş açık uçlu soru formu uygulanmıştır. Çocuk haklarına ait haklarda yanılğı ve eksiklik olup olmadığını belirlemek için hakların ÇHDS'de geçen tanımları dikkate alınmıştır.

ÇHDS'deki yer alan hakların açıklamalarıyla açık uçlu soru formundaki öğrenci cevapları karşılaştırılarak öğrencilerin kavramlara yönelik olarak verdikleri cevaplara göre yanlış ve boş cevap verilen haklar içerisinde 6 çocuk hakkında algılarında eksiklik ve farkındalıklarının düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.1. Öğrencilerin 14 Çocuk Hakkına Yönelik Olarak Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kavram No	Kavram	Doğru Cevap (n)	Yanlış Cevap (n)	Boş Cevap (n)
1	Yaşama Hakkı	144	18	3
2	Sağlık Hakkı	145	17	3
3	Beslenme Hakkı	148	17	0
4	Dinlenme Hakkı	148	16	1
5	Barınma Hakkı	150	9	6
6	Oyun Oynama Hakkı	157	8	0
7	Eğitim Hakkı	154	7	4
8	Korunma Hakkı	130	30	5
9	Düşüncelerini Özgürce Söyleme	152	7	6
10	Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	130	17	18
11	Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	135	17	13
12	İsim Hakkı	138	15	12
13	Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	131	20	14
14	Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	91	24	50

Tablo 3.1 incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders programı içerisinde yer alan Çocuk Hakları konusunda yaşanan sorunlara ilişkin çocuk haklarından “yaşama hakkı, sağlık hakkı, beslenme hakkı, dinlenme hakkı, barınma hakkı, oyun oynama hakkı, eğitim hakkı, düşüncelerini özgürce söyleme hakkı” gibi haklar yüksek doğru cevap oranlarına sahip olduğu için bu haklar eylem planında kapsam dışında tutulmuştur. “Korunma, bir işte çalıştırılmama, eğlenme/kültür ve sanatsal faaliyette bulunma, eşitlik/ayrımcılığa uğramama, özel gereksinimli çocuk hakkı ve isim hakkı” gibi haklarda doğru cevap oranları düşük, buna karşılık yanlış ve boş cevap oranları yüksek bulunduğu için 6 çocuk hakkı ile ilgili eylem planı yapılmıştır.

Daha sonra araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu (EK 5) tez danışmanı ve sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanın görüşleri doğrultusunda düzeltilerek 6 kişi ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucu görülen eksiklikler düzeltilip örneklem grubundaki katılımcılarla bireysel olarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde veri kaybının olmaması için ses kaydıyla veriler toplanmıştır. Ses kaydı sonucu veriler transkripte edilerek Word programına aktarılmıştır. Daha sonra MAXODA 2024 içerik analizi programı ile analiz edilmiştir.

Açık uçlu soru formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu verileri ile elde edilen analiz sonuçları araştırmacılar tarafından incelendiğinde, öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algılarında eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre 14 çocuk hakkından 6 çocuk hakkına yönelik eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. *Korunma, Bir İşte Çalıştırılmama, Eğlenme/Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma, Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama, Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı ve İsim Hakkı* olmak üzere 6 çocuk hakkındaki eksikliklerin giderilmesi tez danışmanı, sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanı ve araştırmacı tarafından karar verilmiştir. Eksik oldukları görülen 6 çocuk hakkı ile ilgili çalışma grubundaki 22 öğrenciye KİT uygulanmıştır. Testin uygulanma aşamasında çalışma grubundaki öğrenciler KİT hakkında bilgilendirilmiştir. Öğrencilere 6 çocuk hakkı ile ilgili çocuk haklarına yönelik anahtar kavram verilmiştir. KİT sonuçlarına göre altı çocuk hakkına yönelik farkındalıklarının ve algılarının eksik olduğu tespit edilen öğrencilerin bu kavramlarla ilgili algılarını iyileştirmek ve farkındalıklarını artırmak amacıyla tez danışmanı ve sosyal bilgiler eğitimi alanında 4 uzmanın görüşü de alınarak eğitsel oyun eylemsel faaliyetleri araştırmacı tarafından tasarlanarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın uygulama kısmında her hafta bir eğitsel oyun olmak üzere toplamda 6 hafta olacak şekilde 6 çocuk hakkına ait eğitsel oyunlarla farkındalığın artırılması ve geliştirilmesine yönelik eylemsel faaliyetler hazırlanmıştır.

3.5.1. Durum Tespiti Amacıyla Kullanılan Veri Üretme Araçları

Bu araçlar, öğrencilerin kavrama ilişkin bilgilerini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan veri toplama araçlarıdır.

Açık Uçlu Soru Formu: İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik algılarının ve farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitaplarında ve ÇHDS' de yer verilen haklar dikkate alınarak belirlenen 15 hakka yönelik 15 açık uçlu soru formu geliştirilmiştir. 5. sınıf öğrencilerinden 22 öğrenci ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama verilerine göre açık uçlu soru formundan bir hak (öğrencilerin hakkı anlamakta zorlanması ve ilgili hakkın diğer haklarla bağlantılı olması nedeni ile) çıkarılmıştır. 14 çocuk hakkına yönelik 14 açık uçlu soru formu (EK 4) geliştirilerek 165 kişilik örneklem dışı gruba uygulanmış ve veriler elde edilmiştir. 165 kişiye uygulanan açık uçlu formdaki haklara verilen yanıtlar ÇHDS' de yer alan çocuk haklarının tanımı ile karşılaştırılarak doğru, yanlış ve boş cevap olarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler MAXODA 2024 içerik

analizi programı ile çözümlenmiştir. Veriler çocukların haklarına yönelik algı ve farkındalıklarının geliştirilmesi gerektiği tespitine ölçüt oluşturmuş ve bu doğrultuda eylem planının hazırlanılmasına ışık tutmuştur.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik algılarının ve farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla 9 tane sorunun yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir (EK 5). Literatür taranarak (Dönmez, 2022, s.276) geliştirilen formdaki soruların 5. sınıf öğrencilerinin anlayabileceği düzeyde ve araştırma problemine uygun olmasına dikkat edilmiştir. Hazırlanan form tez danışmanı, sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanı görüşü doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Karmaşık olan, anlaşılmayan, araştırma problemine uymadığı düşünülen sorular görüşme formundan çıkarılarak, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra form 9 soruluk son halini almıştır. Formun son hali 6 öğrenciye pilot olarak uygulandıktan sonra çalışma grubu ile yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler MAXODA 2024 içerik analizi ile çözümlenmiştir. Veriler çocukların haklarına yönelik algı ve farkındalıklarının geliştirilmesi gerektiği tespitine ölçüt oluşturmuş ve bu doğrultuda eylem planının hazırlanılmasına ışık tutmuştur.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu uygulanmadan önce öğrencilere neden yapıldığı ve cevapların gizlilik kurallarına dikkat edilerek paylaşılacağı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır.

Kelime İlişkilendirme Testi (KİT): Öğrencilerin bilişsel yapılarının işleyiş sürecini belirlemek, anahtar kavrama yönelik hatalı öğrenmeleri ve kavramsal değişimleri belirlemek için KİT'ler kullanılmaktadır (Ercan ve diğerleri, 2010, s.138). Öğrenciden bir anahtar kavram ile ilgili olduğunu düşündüğü kavramları kısa bir süre içerisinde (çoğunlukla 30 saniye) içerisinde cevap olarak vermesi istenir. Öğrencinin cevaplarından hareketle anahtar kavramla cevap kavramlar arasında öğrencinin anlamsal bakımdan yakınlık kurabildiği farz edilir. Anlamsal yakınlık veya anlamsal uzaklığa göre anlamsal hafızada iki kavram birbirine mesafe bakımından ne kadar yakın ise ilişki oldukça fazladır ve hatırlama anında da zihinsel çalışma daha fazla olduğu için her iki kavram ile ilgili yanıt daha da hızlı verilecektir (Bahar ve Özatlı, 2003, s.76). Araştırmada ön test ve son test olarak, eğitsel oyun uygulama öncesi ve eğitsel oyun etkinlikleri tamamlandıktan sonra KİT uygulanmıştır (EK 6). KİT altı hafta boyunca eğitsel oyun eylem etkinliği öncesi ve sonrasında uygulanmıştır.

3.5.2. Kavram Kazandırmaya Yönelik Olarak Uygulanan Veri Üretme Araçları

Bu araçlar, öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin yanlış öğrenmelerinin giderilmesi amacıyla kullanılan veri toplama aracı olup çalışmada *eğitsel oyun uygulaması* veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Eğitsel Oyun: Çocuğun hem ruhen hem de bedenen sağlıklı olmasını sağlayan, çocuğa faydalı alışkanlıklar kazandıran, oynayana mutluluk veren etkinliklere eğitici oyun denmektedir (Akandere, 2006, s.2). Oyun materyalleri ve oyunlar belirlenirken her şartta uygulanabilir, ekonomik, öğrenciye uygun olması gibi özelliklere dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda ilgili literatür taranarak (Çağır, 2020; Çotur, 2023; Er ve Karadeniz, 2022; MEB, 2023) araştırmacı tarafından eğitsel oyunlar geliştirilmiştir. Geliştirilen oyunlar tez danışmanının ve sosyal bilgiler eğitimi alanında 4 uzmanın görüşleri doğrultusunda da düzenlenerek pilot uygulama olarak gerçekleştirilmiştir.

3.5.3. Süreci Genel Olarak Desteklemeye ve Anlamaya Yönelik Veri Üretme Araçları

Süreci genel olarak desteklemeye ve anlamaya yönelik veri üretme aracı olarak araştırmacının gözlemlendiği durumlardan yola çıkarak *saha notları* ve *yarı yapılandırılmış görüşme formu* kullanılmıştır.

Saha Notları: Saha notları uygulama sürecinde araştırmacının yaşadıklarını aktardığı yazılı materyallerdir. Saha notları öğretim sırasında yoğun betimlemeler ya da kısa notlar şeklinde ya da öğretim sonrasında notlar yansıtımlar şeklinde olabilmektedir. Saha notları araştırmacının gördüklerinin yazılı gözlemleridir (Johnson, 2019). Yapılan araştırmada araştırmacı öğretmen, eğitsel oyunların uygulanma sürecinde gözlemlerini kısa notlar halinde kayıt altına almış, yoruma dayalı, ayrıntılı betimlemelerden kaçınmıştır. Sahada gözlem sırasında öğrenci davranışları, tepkileri, öğrenme süreci, öğrenme sonuçları ve öğretim yöntemleri değerlendirilmiştir. Araştırmada uygulamalar sonrası gözlemler saha notları ile aktarılmıştır.

1. Hafta Saha Notu: Eylem planı doğrultusunda ilk dersin başlangıcında araştırma hakkında öğrenciler bilgilendirilmiştir. Her bir çocuk hakkı için hazırlanmış olan KİT ile uygulama öncesi öğrencilerin var olan bilgi ve yanlışlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. KİT analizine göre “Korunma Hakkına” yönelik öğrencilerin ön bilgilerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Görülen bu eksiklik üzerine “Korunma Hakkı” ile ilgili

hazırlanan “Kulaktan Kulağa Oyunu” eğitsel oyun eylem faaliyeti olarak uygulanmıştır. Oyun öncesinde araştırmacı sınıfı gruplara ayırmış ve oyun için sınıf düzenlemiştir. Daha sonra oyunun ismi hakkında bilgi verilmiş ve oyunun kuralları öğrencilere anlatılmıştır. Öğrencilerin daha önce oynadıkları, bildikleri bir geleneksel oyun olduğu için oyunun ismi söylendiğinde öğrenciler çok sevinmiştir. Oyun için öğrencilerin oldukça istekli olduğu görülmüştür. Öğrencilerin oyun için istekli olması araştırmacı öğretmenin motivasyonunu artırmıştır. Oyun sırasında öğrencilerin eğlendiği görülmüştür. Yalnızca bazı öğrencilerin kulağa söylenen cümleyi iyi dinlememesi grubun puan kaybetmesine grubun sinirlenmesine neden olduğu için sınıfta gürültülü bir ortam oluşmasına neden olmuştur. Arkadaşı tarafından söylenen cümleyi doğru bir şekilde aktarmayan öğrenci oyundan elenmiştir.

2. Hafta Saha Notu: Eylem planı doğrultusunda ilk dersin başlangıcında araştırma hakkında ilgili öğrenciler bilgilendirilmiştir. Her bir çocuk hakkı için hazırlanmış olan KİT ile uygulama öncesi öğrencilerin var olan bilgi ve yanılgılarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. KİT analizine göre "Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına" yönelik öğrencilerin ön bilgilerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Görülen bu eksiklik üzerine “Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı” ile ilgili hazırlanan “Deve Cüce Oyunu” eylem faaliyeti olarak uygulanmıştır. Öğrenciler oyun oynanacağı için çok mutlu olmuştur. Çünkü ilk hafta oynanan oyunu çok beğenmişlerdi. Bu yüzden öğrencilerin oyun öncesi istekli olduğu görülmüştür. İlgili hak ile ilgili öğrencilere bilgi verilip daha sonra oyuna geçilmiştir. Oyun sırasında hatalı hareket eden ya da geç karar veren öğrenciler oyundan elenmiştir. Bazı öğrenciler hatalarını kendi fark edip oyundan çıkmıştır. Ama hata yapan bazı öğrenciler hatalı olmadığını belirterek oyunda sıkıntı çıkarmışlardır. Oyunun ilk turunda kazanan olmadığı için oyun ikinci tur olarak tekrar oynanmıştır. Oyunun ikinci turunda kazanan öğrenci ödüllendirilmiştir. Oyun sonrasında cümleler baştan sona doğru tekrar okunmuştur. Yanlış olan cümlelerin doğruları üzerine konuşulmuştur.

3. Hafta Saha Notu: “Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı” na yönelik öğrencilerin var olan bilgi ve algılarının tespiti için KİT uygulanmıştır. KİT analizine göre “Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı” na yönelik öğrencilerin bilgilerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Görülen bu eksiklik üzerine “Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı” na yönelik “Yağ Satarım Bal Satarım” oyunu eylem faaliyeti olarak uygulanmıştır. Oyun diğer oyunlardan farklı olarak okul bahçesinde gerçekleştirilmiştir. Oyun çocukların bildiği geleneksel bir oyun olduğu

için çocukların ilgisini çekmiş ve oyunun ismini duyunca çok sevinmişlerdir. Geleneksel olarak oynanan bu oyun öğrencilere tanıdık gelmiştir. İlgili konunun geleneksel bir oyuna uyarlanması öğrencilerin hoşuna gitmiştir. Oyun oynandıktan sonra öğrencilere tekrar KİT uygulanmıştır. Oyun sonrası öğrencilerin daha hızlı bir şekilde KİT' lere cevap verdiği gözlenmiştir. Aynı zamanda öğrenciler ilk hafta KİT'ine göre akıllarına daha çok şey geldiğini belirtmişlerdir. Bu durum eylem faaliyetinin etkili olduğunu göstermiştir. Bir sonraki oyunun ne olacağını ve çok eğlendiklerini eylem faaliyeti sonrası belirtmişlerdir.

4.Hafta Saha Notu: “Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı” na yönelik eylem planı doğrultusunda öğrencilerin var olan bilgi ve algılarının tespiti için KİT uygulanmıştır. KİT uygulanırken öğrenciler bu hakka yönelik hangi oyunu oynayacaklarını merak edip sormuşlardır. KİT analizine göre “Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı” na yönelik öğrencilerin ön bilgilerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Görülen bu eksiklik üzerine “Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı” na yönelik “Tornado” oyunu eylem planı olarak uygulanmıştır. Yapılan yoklamada bir öğrencinin gelmediği görülmüştür. Daha önceden bilmedikleri bir oyun olduğu için öğrenciler oyunu merak etmişlerdir. Oyun kısaca öğrencilere tanıtılmıştır. Bilmedikleri bir oyun olduğu için öğrenciler daha da heyecanlanmıştır. Daha sonra ilgili hak ile ilgili öğrencilere bilgi verilip oyuna geçilmiştir. Oyunda grupların olması öğrencileri iş birliğine yöneltmiştir. Oyun sırasında kazanan öğrencilerin sevinmesi kaybeden öğrencilerin üzülmesi sınıfta gürültülü bir ortama neden olmuştur. İlgili hakka yönelik canlandırma senaryoları öğrenciler tarafından çok sevilmiştir. Genel olarak öğrencilerin eğlendiği aynı zamanda öğrendiği bir oyun olmuştur. Oyun oynandıktan sonra öğrenciler KİT'leri ilgi ile doldurdukları gözlenmiştir. Bir sonraki oyunun ne olacağını merak ettiklerini, çok eğlendiklerini belirterek ders sonlandırılmıştır.

5. Hafta Saha Notu: “Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı” na yönelik öğrencilerin var olan bilgi ve algılarının tespiti için KİT uygulanmıştır. KİT analizine göre “Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı” na yönelik öğrencilerin ön bilgilerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Görülen bu eksiklik üzerine “Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı” na yönelik “Tık Tak Özel Hak” oyunu eylem faaliyeti olarak uygulanmıştır. Yapılan yoklamada bir öğrencinin gelmediği görülmüştür. Daha önce oynamadıkları bir oyun olduğu için öğrenciler oyunu merak etmişlerdir. Oyun kısaca öğrencilere tanıtılmıştır. Daha sonra ilgili hak ile ilgili öğrencilere bilgi verilip oyuna geçilmiştir. Bir öğrencinin ilgili kartla ilgili cümleyi söylerken diğer öğrencilerin kendi aralarında konuşması sınıfta karmaşa ve gürültü olmasına neden olmuştur. Sesten dolayı oyuncak bombanın sesi duyulmamış

kimde patladığı bilinmediği için kargaşa olmuştur. Gürültülü ortam olmasına rağmen oyuncak bombanın kendilerinde patlamaması için verdikleri mücadele oyunun heyecanlı geçmesini sağlamıştır. Kartlardaki görsellerle ilgili cümle kurulması öğrencilerin ilgili hakla ilgili bilgilenmesini ve eğlenirken öğrenmesini kolaylaştırmıştır. Genel olarak öğrencilerin eğlendiği aynı zamanda öğrendiği bir oyun olmuştur. Oyun oynandıktan sonra öğrencilere tekrar KİT uygulanmıştır. Bir sonraki oyunun ne olacağını, çok eğlendiklerini belirtmişler sonrasında ders sonlandırılmıştır.

6. Hafta Saha Notu: “İsim Hakkı” na yönelik öğrencilerin var olan bilgi ve algılarının tespiti için KİT uygulanmıştır. KİT analizine göre “İsim Hakkı” na yönelik öğrencilerin ön bilgilerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Görülen bu eksiklik üzerine “İsim Hakkı” ile ilgili “İsim Avı” oyunu eylem faaliyeti olarak uygulanmıştır. Yapılan yoklamada bir öğrencinin gelmediği görülmüştür. Daha sonra ilgili hak ile ilgili öğrencilere bilgi verilip oyuna geçilmiştir. Öğrenciler gruplara ayrılmıştır. Öğretmen masası üzerinde bulunan “İsim Hakkı” ile ilgili ilişkili ve ilişkisiz kelimelerin her gruptan bir öğrencinin müzik durduğunda kutuya atması ve daha sonra kutudaki kelimelerin doğru olup olmadığının kontrol edilmesi sağlanmıştır. Birkaç öğrenci dışında öğrenciler genel olarak hak ile ilgili kelimeleri doğru kutulara atmışlardır. Uygulamada müziğin olması öğrencilerin dikkatini çekmiş ve eğlenirken öğrenmelerini sağlamıştır. Oyun oynandıktan sonra öğrencilere tekrar KİT uygulanmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Araştırmacı 5. sınıf öğrencilerinin tüm uygulama sürecine yönelik duygu, düşünce ve görüşlerini öğrenmek için veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu içerisinde yer alan sorular oluşturulmadan önce ilk olarak literatür (Dönmez, 2022, s.277; Çarıkçı, 2019, s.227) taranmıştır. Etkili ve verimli kullanılabilecek bir görüşme formatı oluşturularak tez danışmanı ve sosyal bilgiler eğitiminde alan uzmanının görüşü alındıktan sonra formun son hali oluşturulmuştur. 6 haftalık araştırma süreci boyunca her hafta işlenen bir çocuk hakkı ile ilgili eğitsel oyun eylem faaliyeti sonrası neler öğrendiklerini, deneyimlerini ve uygulanan oyunlar ile ilgili görüşlerini yazmaları istenmiştir. Öğrenci görüşlerini belirlemek amacı ile öğrencilere; “*Bu oyun ile neler öğrendin? Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir? Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir? Oyuna ait her türlü diğer görüş, duygu ve önerilerin nelerdir?*” olmak üzere 4 soru yöneltmiştir (EK 30, 31, 32, 33, 34, 35). 22 öğrenciden toplam 132 sayfa görüşme formu elde edilmiş ve görüşme formları MAXQDA

2024 içerik analizi programı ile analiz edilmiştir.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Nitel araştırmalar sonucu oluşturulan bulgulara göre veriler içerik analizi ve betimsel analiz olmak üzere iki şekilde analiz edilebilir. Betimsel analiz içerik analizine göre detay içermez daha yüzeyseldir. Betimsel analizde veriler önceden belirlenen temalar doğrultusunda özetlenerek yorumlanır. Betimsel analizde özetlenerek yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derinlemesine analiz edilmesini gerektirir. Bu araştırmada hem betimsel analiz hem de içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Eylem araştırmalarında, verilerin toplanması ile verilerin analizi işlemleri eş zamanlı olarak gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmada, öğrencilerin çocuk hakları ile ilgili bilişsel yapılarını görebilmek durum tespiti yapabilmek amacıyla uygulama öncesi ve sonrası KİT kullanılmıştır. KİT'i oluşturmak amacıyla Çocuk Hakları ile ilgili 6 hak belirlenmiştir. Haklar belirlenirken 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ve ÇHDS'de yer alan çocuk haklarından yararlanılmıştır. 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ve ÇHDS'de 15 çocuk hakkının yer aldığı görülmüş ve bu doğrultuda 15 açık uçlu soru formu geliştirilmiştir. 5. sınıf öğrencilerinden 22 öğrenci ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama verilerine göre açık uçlu soru formundan bir hak (öğrencilerin hakkı anlamakta zorlanması ve ilgili hakkın diğer haklarla bağlantılı olması nedeni ile) çıkarılmıştır. Tez danışmanın ve sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanının haklara yönelik görüşü alınarak 14 soruluk açık uçlu form örneklem dışı 165 kişiye uygulanmıştır (EK 4). Açık uçlu soru formu doğrultusunda 14 çocuk hakkından 6 çocuk hakkına yönelik öğrencilerin bilişsel yapılarında eksiklik olduğu tespit edilmiş ve ilgili çocuk haklarının KİT'te yer almasına karar verilmiştir. Daha sonra örneklem grubundaki öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizinde de benzer verilere ulaşılmıştır. Öğrencilerin bilişsel yapılarında eksiklik tespit edilen haklar "*Korunma Hakkı*", "*Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı*", "*Eşitlik ve Ayrımcılığa Uğramama Hakkı*", "*İsim Hakkı*", "*Bir İşte Çalışmama Hakkı*" dır.

İçerik analizinin amacı birbirine benzer verileri, açıklayacak kodlar, kategoriler ve temalar etrafında birleştirerek düzenleyip daha sonra okuyucunun anlayabileceği bir şekilde yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.259). Öğrencilerin açık uçlu soru formuna verdikleri cevaplar, yarı yapılandırılmış görüşme kaydı ile ses kayıtları sonucu

elde edilen nitel veriler MAXQDA 2024 içerik analizi Programı'nda "Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli" kullanılarak içerik analizi tekniğine tabi tutulmuştur. Veriler elde edilirken transkript edilen yazılar MAXQDA 2024 içerik analizi programı ile kodlanmış, kodlardan kategorilere ve daha sonra temalara ulaşılmıştır. Ulaşılan temaların altına ilgili alıntılara bulgular kısmında yer verilmiştir. Ayrıca araştırmacının süreç içerisinde gözlemlediği notlar ve uygulamaya dair yorumları da araştırmanın veri analizinde kullanılmıştır.

Araştırmanın uygulama kısmından önce KİT'e yönelik açıklamalar yapılmış ve KİT ile ilgili farklı uygulamalardan örnekler verilmiştir. Her bir kavrama yönelik öğrencilere 15 dakika süre verilmiştir. Öğrenciler kendilerine verilen sürede anahtar kavramla ilişkilendirdikleri kelimeleri anahtar kavramın karşısına yazmışlardır. Daha sonra anahtar kavram ve ilişkili kelimenin birlikte yer aldığı bir cümle kurmuşlardır (EK 7). KİT sonuçlarında öğrencilerin anahtar kavramla ilişkilendirdiği kelimeler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Anahtar kavram ile ilişkilendirilen kelimelerin kaçar defa tekrarlandığını gösteren frekans tablosu hazırlanmıştır. Oluşturulan frekans tablosunda hangi anahtar kavramın ne kadar sık tekrarlandığına ve anahtar kavram içerisinde en çok tekrarlanan kelimeye ulaşılmıştır. Bu frekans tablosundaki veriler ışığında öğrencilerin bilişsel yapısını ortaya koyan kavram ağları çizilmiştir (EK 36).

Kavram ağları aracılığıyla da frekans tablosundaki veriler görselleştirilmektedir. İlişkileri gösteren kavram haritalarının hazırlanmasında ise Bahar, Johnstone ve Sutcliffe (1999) tarafından ortaya konulan Kesme Noktası (KN) tekniğinden yararlanılmıştır. Bu tekniğe göre; KN kelime ilişkilendirme testindeki herhangi bir anahtar kavram için en fazla tekrar edilen cevap kelimenin belli sayıda aşağısı KN olarak belirlenir. Örneğin KN 20-29 aralığında ortaya çıkan kavramlar 20 ile 29 arasındaki öğrenci tarafından cevap olarak belirtilmiştir. Böyle bir kavram haritası, öğrencilerin kavramlar arasındaki ilişkileri nasıl gördüğünü ifade eder ve yeni ilişkilerin ortaya çıkmasına öncülük eder. Öğretmen oluşan bu kavram haritasını inceleyerek yöntemini sorgulayabilir ve haritada bulunan eksik kavramlar üzerinde bir kez daha durabilir (Işıklı ve diğerleri, 2011, s.56).

Ayrıca her bir kavrama yönelik olarak kurdukları ilgili cümleler, içerdikleri anlam ve sahip oldukları özelliklere göre sınıflandırılarak (kategorilere ayrılarak) analiz edilmiştir. Kategori isimleri ve kategorilerin neleri kapsadığı aşağıda verilmiştir (Ercan ve diğerleri, 2010, s.146).

1- Bilimsel Bilgi İçeren Cümle (BBİC): Öğrencilerin anahtar kavramla ilgili

kurdukları cümlelerin bilimsel olarak doğru olup olmadığına bakılmıştır. Öğrencilerin kurdukları cümleler, anahtar kavramla ilişkilendirdikleri kelimelerle aynı anlama geliyorsa cümle içinde de ilişki kurulduysa ve bu cümle diğer bütün öğeleriyle birlikte bilimsel bilgi içeriyorsa bu kategoride yer almıştır.

2- Bilimsel Olmayan veya Yüzeysel Bilgi İçeren Cümle (BOYBİC): Bilimsel olmayan, günlük hayatta kullanılan, geçmişte yaşanan deneyim ve gelenekleriyle özdeşleştirilen cümleler kuruldu ise bu cümleler bu kategoride yer almıştır. Kurulan cümleler doğru olsada bilimsel olarak anlamı olmayan cümlelerse bu kategoride yer almıştır.

3- Kavram Yanılgısı İçeren Cümle (KYİC): Bu cümlelerde ise öğrenciler anahtar kavramlara cümle içinde bilimsel anlamlar yüklemeye çalışsa da bu kavramları farklı ve yanlış anlama gelen ifadelerle karıştırmışlardır. Kısacası bilimsel bilgilerle tutarlı olmayan cevapları kapsayan bu cümleler bu kategoride yer almıştır.

4- Boş/Cevapsız (B): Öğrencilerin yanıtlamadıkları cevaplarını içeren cümlelerdir.

3.7. ARAŞTIRMA SÜRECİ

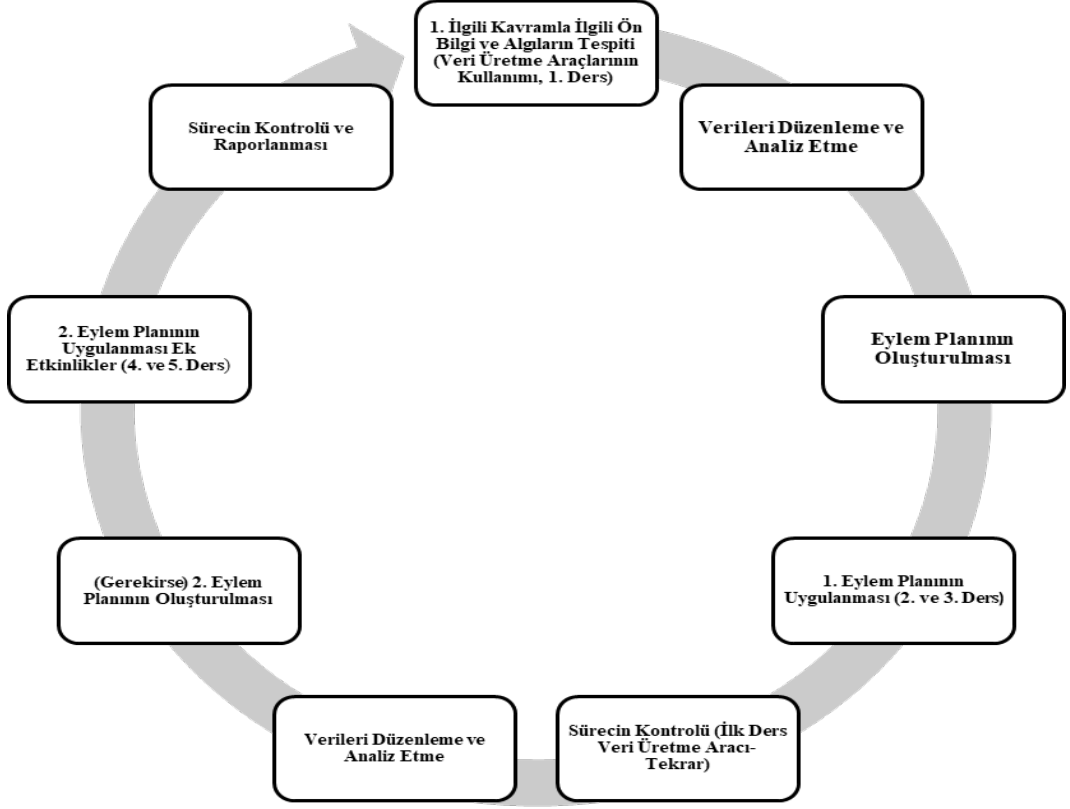
Araştırmanın uygulama süreci öncelikle öğrencilerin çocuk haklarına yönelik ön bilgi ve algılarını içeren durum tespitine yönelik açık uçlu soru formu, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve KİT, çocuk hakları kazanımına yönelik hazırlanan eylemsel faaliyet olan eğitsel oyunlar ve son durum tespiti için KİT ve yarı yapılandırılmış görüşme formundan oluşmaktadır. Eylem araştırmasının planlaması uygulama öncesi belirlenen haklara yönelik olarak yapılmış resmî kurumlardan alınan izinler sonrası uygulamaya başlanmıştır. Uygulama öncesi, çocuk haklarının hangi haftalarda işleneceği araştırma öncesi planlanmıştır.

Uygulama 2023 yılı Eylül ayının dördüncü haftası başlamış, 2023 yılı Kasım ayının ilk haftası bitirilmiştir. Toplam altı hafta olarak planlanan çalışma sürecinde veriler toplanmıştır. Her hafta üç ders saati olmak üzere toplamda 18 ders saati süresince çalışmalar devam etmiştir. Her hafta çocuk haklarından farklı bir hakkın öğretimi gerçekleştirilmiş olup buna göre veriler haftalık bazda elde edilerek haftalık analizler gerçekleştirilmiştir. 6 haftalık eylem planı planlanan sürede tamamlanmıştır. Eğitsel oyun eylem planında 6 çocuk hakkının hangi haftalarda öğretileceğine yönelik süreç Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Araştırmanın 6 Haftalık Eylem Planı

Haftalar	Çalışılan Haklar	Eylemsel Faaliyetler
1. Hafta (25-29 Eylül)	Korunma Hakkı	1.Ders: KİT 2.Ders: Eğitsel Oyun (Kulaktan Kulağa Oyunu) 3. Ders: KİT, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Saha Notları
2. Hafta (2-6 Ekim)	Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	1. Ders: KİT 2. Ders: Eğitsel Oyun (Deve-Cüce Oyunu) 3. Ders: KİT, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Saha Notları
3. Hafta (9-13 Ekim)	Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	1. Ders: KİT 2.Ders: Eğitsel Oyun (Yağ Satarım-Bal Satarım Oyunu) 3. Ders: KİT, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Saha Notları
4. Hafta (16-20 Ekim)	Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	1.Ders: KİT 2. Ders: Eğitsel Oyun (Tornado Oyunu) 3.Ders: KİT, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Saha Notları
5. Hafta (23-28 Ekim)	Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	1.Ders:KİT 2. Ders: Eğitsel Oyun (Tik Tak Özel Hak Oyunu) 3. Ders: KİT, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Saha Notları
6. Hafta (30 Ekim-3Kasım)	İsim Hakkı	1. Ders: KİT 2. Ders: Eğitsel Oyun (İsim Avı Oyunu) 3. Ders: KİT, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Saha Notları

Eylem araştırması sürecine yönelik literatürde farklı döngü süreçlerinin olduğu görülmüştür. Johnson'un (2019) eylem araştırmasına yönelik döngüsü ölçüt alınarak araştırma sürecinde bu döngüden yararlanılmıştır. Yararlanılan döngü Şekil 3.1' de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Eylem Araştırması Döngüsü (Johnson, 2019)

Araştırma döngüsü incelendiğinde; haftanın ilk ders saatinde öğrencilerin ilgili hakka yönelik ön bilgi ve algularının belirlenmesi için KİT ile ilk durum tespiti yapılmıştır. Ön bilgi ve alguların tespiti sonrası hazırlanan eğitsel oyun eylem planı doğrultusunda ikinci ve üçüncü ders saatlerinde eğitsel oyun eylem faaliyeti ile anahtar kavram öğretimi gerçekleştirilmiştir. Üçüncü ders saatinin ikinci yarısında ilgili anahtar kavrama yönelik son durum tespiti yapılmıştır. Son durum tespitinde ilk durum tespitinde kullanılan veri üretme aracı olan KİT kullanılmıştır. Son durum tespiti sonuçları analiz edildikten sonra öğrenmeler yeterli düzeyde olduğu için ek eylem planına geçilmemiştir.

3.8. İNANDIRICILIK

Nitel araştırmanın en önemli özelliklerinden biri de sonuçlarının inandırıcılığıdır. Bu nedenle araştırmacının elde ettiği bulguların gerçekliğine, benzer ortamlarda sonuçların geçerliğine, süreçlerin birbiri ile tutarlı olmasına ve verilerin nesnel bir şekilde toplandığında ve yine nesnel bir yaklaşımla sonuçlar ortaya koyduğuna ilişkin kanıtlar sunması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.277). Araştırmacıların inandırıcılığı başarabilmeleri için bir kullanabilecekleri farklı stratejiler (uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi) bulunmaktadır

(Lincoln ve Guba, 1985; Merriam, 2023). Bu stratejilerden bu araştırmada üç tanesi kullanıldığı için aşağıda bu stratejiler açıklanmıştır:

Çeşitleme (Triangulation): Çeşitleme veri kaynakları, yöntem ve araştırmacı çeşitlemesi olarak farklı Şekillerde ele alınabilir. Veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi, farklı özelliklere sahip katılımcıların araştırmaya dahil edilmesidir. Çoklu gerçeklere ulaşılması açısından önemlidir. Farklı yöntemlerle (görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi) elde edilen verilerin birbirini teyit amaçlı kullanılması ulaşılan sonuçların geçerliliğini ve güvenirliğini arttırır. Gözlem sürecinde araştırmacının öğrendiklerini görüşme yoluyla teyit etmesi ya da görüşmede ortaya çıkan bulguların dokümanlarla (yazışmalar, fotoğraflar, günlükler vb.) desteklenmesi araştırmanın inandırıcılığını arttıran diğer önemli yöntemlerdir (Creswell, 2013, s.251; Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.279).

Uzun süreli etkileşim: Bu strateji araştırmacının veri kaynakları (katılımcılar, gözlenen ortamlar, dokümanlar, vb.) ile uzun süreli bir etkileşim içinde olmasını gerektirir. Böylece veri kaynakları üzerinde kendi varlığından ve öznel yargılarından kaynaklanabilecek etkiyi anlayabilir (Lincoln ve Guba, 1985).

Uzman incelemesi: Araştırma konusu ile ilgili genel bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemleri konusunda uzmanlaşmış kişilerden, yapılan araştırmayı çeşitli boyutları ile incelemesinin istenmesi inandırıcılık konusunda alınanabilecek önlemlerden bir diğeridir. Bu incelemede uzman araştırmanın deseninden toplanan verilere, bunların analizine ve sonuçların yazımına kadar olan süreçlere eleştirel bir gözle bakar ve araştırmacıya geri bildirimde bulunur (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.279).

Bu bağlamda araştırmacı;

Araştırmasında birden fazla veri üretme aracı (Açık uçlu soru formu, yarı yapılandırılmış görüşme formu, KİT, araştırmacı saha notları) kullanarak ve elde edilen verileri teyit amaçlı kullanarak geçerliliği ve güvenirliği arttırmıştır. Diğer bir ifade ile araştırmasında çeşitleme stratejisinde farklı yöntemlerle veri toplayarak araştırmanın inandırıcılığına katkıda bulunmuştur (Creswell, 2013, s.251; Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.279). Araştırmacı katılımcılardan uygulama öncesi ve sonrası görüşmeler yaparak verilerini toplayarak inandırıcılığı arttırmaya çalışmıştır (Lincoln ve Guba, 1985). Araştırmacı ile veri kaynağı arasında oluşturulan etkileşimin mümkün olduğu kadar geniş bir zamana yayılması araştırma verilerinde inandırıcılığı arttıracaktır. Bu araştırmada araştırmacı katılımcılarla daha önceden etkileşim halinde olmakla beraber, araştırma için

de altı haftalık uzunca bir süre etkileşim halinde kalarak verilerini toplamıştır. Bununla birlikte aynı katılımcılardan birden fazla görüşme yoluyla toplanan veriler de gerçeği yansıtmaya açısından güçlüdür.

Araştırma sürecinde inandırıcılığı artırma stratejilerinden bir de uzman incelemesidir. Uzmanlar araştırma süresi boyunca araştırmanın farklı her boyutuna eleştirel bir gözle bakarak geri dönütler sağlar. Bu araştırmada ise araştırmacı alanında uzman ve nitel araştırma yaklaşımında uzmanlaşmış iki öğretim üyesinden araştırması boyunca geri dönütler alarak ve uyguladığı eğitsel oyunların tasarlanması aşamasında farklı üniversitelerdeki öğretim üyelerinden görüş, öneri ve düzeltme alarak uzman incelemesi ile araştırmasının inandırıcılığını artırmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 279; Creswell, 2013, s.251).

3.9. ARAŞTIRMA ETİĞİ

Araştırmada aldatmama/yanıltmama, bilinçli onay, gizlilik, özel hayata saygı/zarar vermeme, araştırma verilerine sadık kalma gibi bazı etik kurallar bulunmaktadır. Araştırmacı bu etik kurallara özen göstererek çalışmasını yürütmüştür. Araştırma ile ilgili olarak ilk aşamada Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna başvuru yapılmış ve etik kurulu kararı alınmıştır (EK 1). Etik kurulu kararının ardından Yozgat Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli izinler alınmıştır (EK 3). Araştırma uyulması gereken ilkelerden olan bilinçli onay ilkesi gereği araştırmacı tarafından katılımcılar araştırma ile ilgili bilgilendirilmiştir ve gönüllü olarak araştırmaya katılımları sağlanmıştır. Ailelere ve katılımcılara, araştırmanın detayları (neden, nasıl ne zaman yapılacağı ve ne kadar süreceği, amacının ne olduğu, sonuçların nerede kullanılacağı) ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcıların henüz on sekiz yaşından küçük olmalarından dolayı ailelerden veli onam formu alınmıştır (EK 2).

Araştırma etiği ilkelerinden aldatmama/yanıltmama ilkesi gereğince araştırma bilgi, veri ve gözlemleri olduğu gibi, şeffaf bir şekilde toplanmış ve aktarılmıştır. Yine özel hayata saygı/zarar vermeme araştırma ilkesi gereği öğrenci isimleri yerine isimler kullanılmış ve öğrenci yüzleri görsellerde gizlenmiştir. Aynı zamanda araştırma verilerine sadık kalma ilkesi doğrultusunda hareket edilerek verilerin tamamı kullanılmıştır ve bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Araştırma süreci ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

BÖLÜM IV

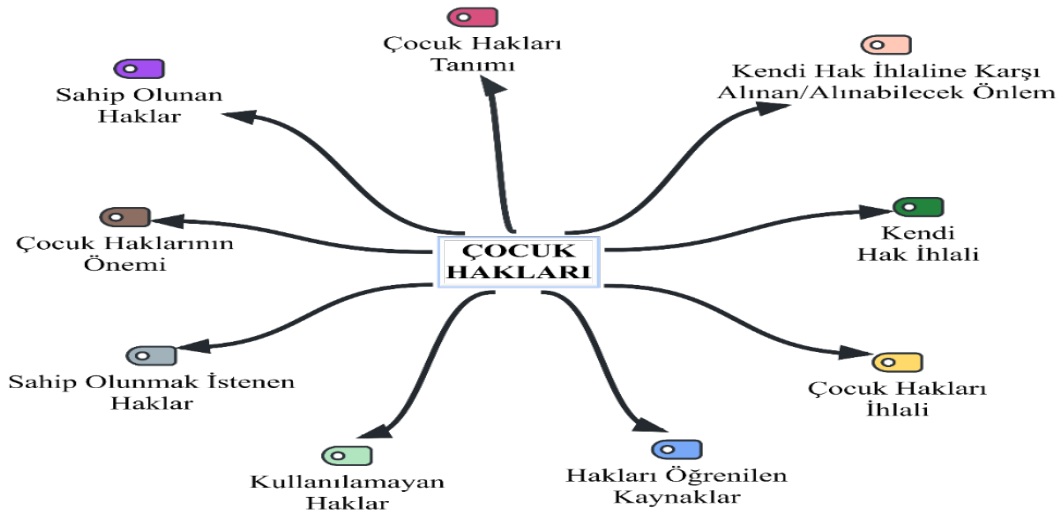
4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problemi doğrultusunda alt problemlere yönelik bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada nitel olarak elde edilen verilere ait betimsel analiz ve içerik analizi bulguları yer almaktadır.

4.1. ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın “5. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik görüşleri nelerdir?” birinci alt problemine ait bulgular yer almaktadır. Öğrencilere, uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan dokuz tane yarı yapılandırılmış görüşme soruları (EK 5) yüz yüze iletilmiştir. Bu sorular ile amaçlanan uygulama öncesinde öğrencilerin çocuk hakları ile ilgili mevcut görüşlerini belirlemektir.

Öğrenci ile yapılan görüşmelerden öğrencilerin her bir soru için verdikleri cevaplar MAXQDA 2024 içerik analizi programı ile analiz edilerek hiyerarşik kod-alt kod modeli oluşturulmuştur. Çocuk hakları ile ilgili sorulan sorulara ait oluşturulan kodlar aşağıda Şekil 4.1’ de gösterilmiştir.

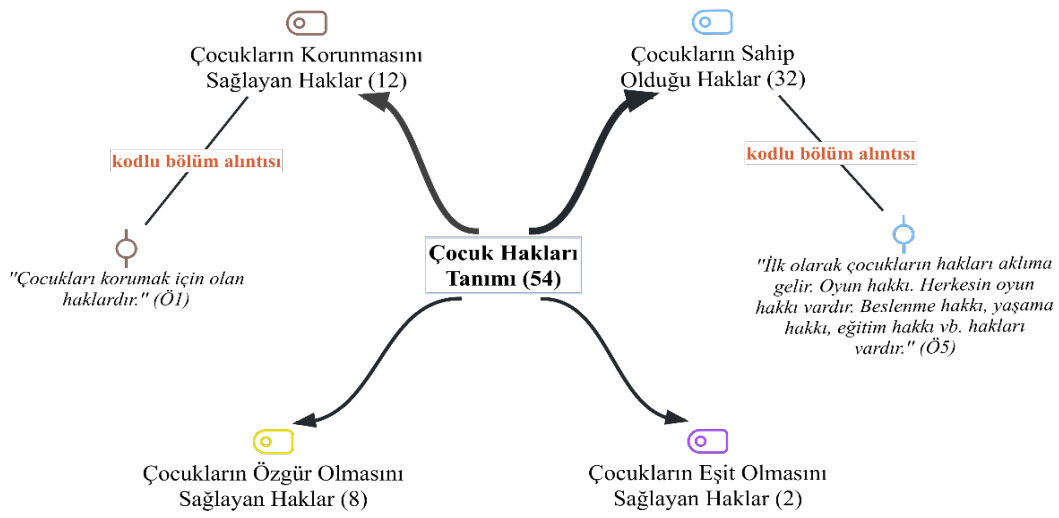
Şekil 4.1. Çocuk Hakları Temasına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.1’de görüldüğü üzere öğrencilerle “Çocuk Hakları” konusu ile ilgili yapılan yarı yapılandırılmış görüşme soruları doğrultusunda dokuz adet tema oluşturulmuştur. Oluşturulan bu tema “çocuk hakları tanımı”, “sahip olunan haklar”, “çocuk haklarının önemi”, “sahip olunmak istenen haklar”, “hakları öğrenilen kaynaklar”, “kullanılmayan

haklar”, “çocuk hakları ihlali”, “kendi hak ihlali”, “kendi hak ihlaline karşı alınan/alınabilecek önlem” şeklindedir. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen veriler, her bir soru için ayrı ayrı betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir.

4.1.1. Çocuk Hakları Tanımı Teması

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin birinci sorusu olan “Çocuk hakları deyince ne anlıyorsun?” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod – alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.2’ de gösterilmiştir.

Şekil 4.2. Çocuk Haklarının Tanımına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.2 incelendiğinde “çocuk hakları tanımı” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi cevapları incelendiğinde, çoğunluğunun çocuk hakları tanımını “çocukların sahip olduğu haklar” (f=32) olarak algıladıkları görülmektedir. Daha sonra öğrencilerin verdikleri cevaplar sırasıyla “çocukların korunmasını sağlayan haklar” (f=12), “çocukların özgür olmasını sağlayan haklar” (f=8), “çocukların eşit olmasını sağlayan haklar” (f=2) şeklindedir. Öğrencilerin ilgili tema altında belirttikleri görüşlerine ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır:

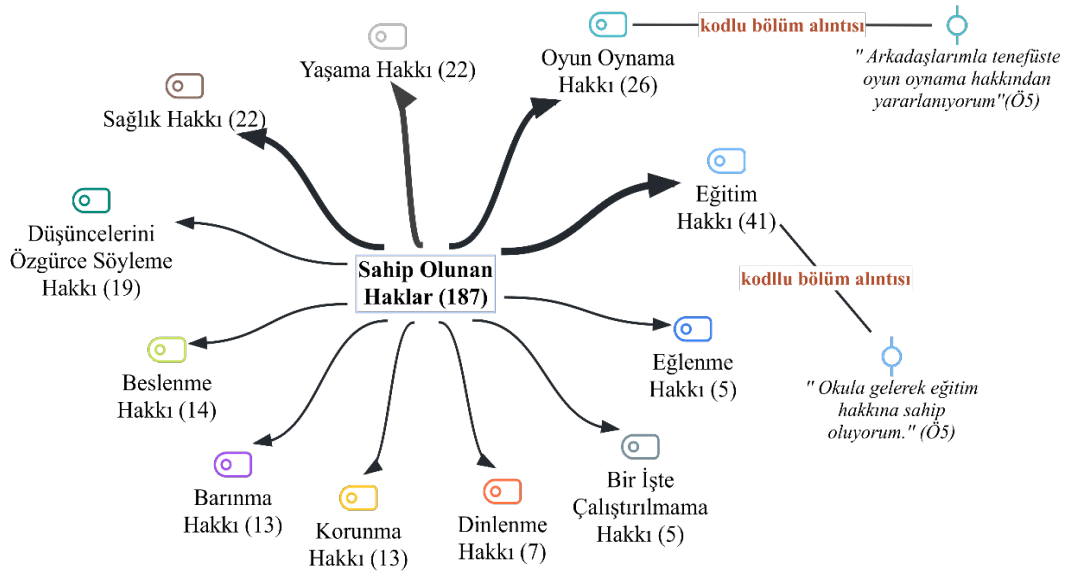
Ö6: “Çocukların günlük hayatta kullandığı haklardır. Okula gitmek, yemek yeme, yaşamak, su içmek, şiddet görmemek, eğitim almak gibi.”

Ö8: “Hocam çocuk hakları, çocukların haklarıdır. Onlara doğuştan verilmesi gereken, verilmezse cezası olan haklardır. Bu haklar eğitim, oyun oynama hakkı vb. gibi haklardır. Çocuklar için çok önemli olduğu için çocuk hakları kabul edilmiştir.”

Ö10: “Hocam ben çocuk hakları deyince çocukların sahip olduğu güzel haklar aklıma geliyor. Örnek olarak, temel haklar, eğitim hakkı, oyun hakkı gibi hakları olduğunu anlıyorum.”

4.1.2. Sahip Olunan Haklar Teması

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin ikinci sorusu olan “Çocuk olarak sahip olduğun haklar nelerdir?” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod – alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.3’ te gösterilmiştir.

Şekil 4.3. Sahip Olunan Haklara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.3 incelendiğinde “sahip olunan haklar” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi cevapları incelendiğinde, sırası ile en fazla “eğitim hakkı” (f=41), “oyun oynama hakkı” (f=26), “yaşama hakkı” (f=22), “sağlık hakkı” (f=22), “düşüncelerini özgürce söyleme hakkı” (f=19), “beslenme hakkı” (f=14), “barınma hakkı” (f=13) ve “korunma hakkı” (f=13) ile ilgili görüş bildirdikleri görülmektedir. En az sayıda ise “dinlenme hakkı” (f=7), “bir işte çalıştırılmama hakkı” (f=5) ve “eğlenme hakkı” (f=5) ile ilgili cevapların olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ilgili tema altında verdikleri cevaplara ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

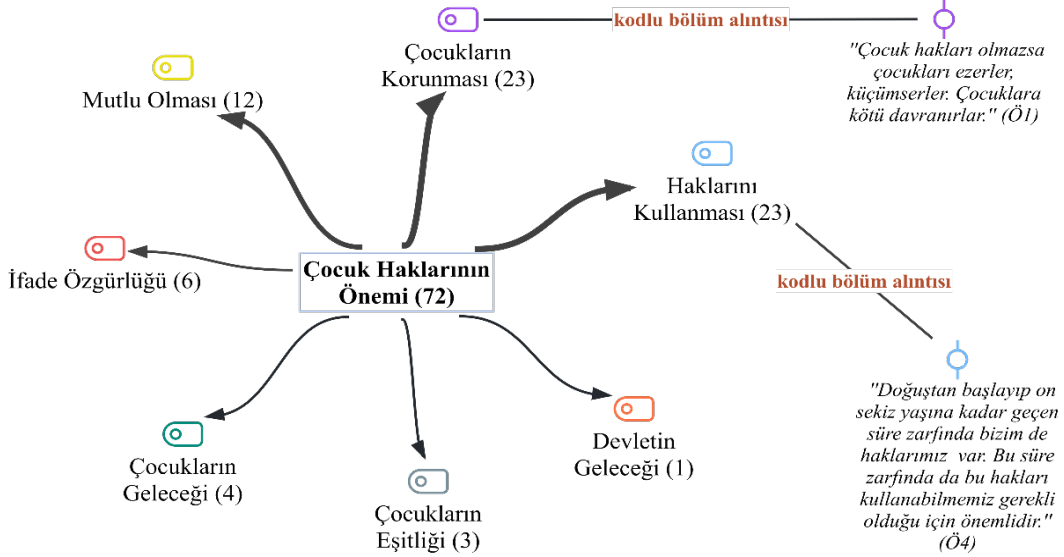
Ö5: “Okulda eğitim hakkından yararlanıyorum.”

Ö14: “Hocam, dışarı çıkıp oyun oynamak sahip olduğum haklardandır.”

Ö20: “Yaşama en önemli hak, çünkü o olmazsa hiçbir işe yaramaz. Sağlık hakkı daha sonrasında eğitim hakkı, beslenme, barınma hakkı.”

4.1.3. Çocuk Haklarının Önemi Teması

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin üçüncü sorusu olan “Çocuk hakları sence neden önemlidir?” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod – alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.4’ te gösterilmiştir.

Şekil 4.4. Çocuk Haklarının Önemi İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.4 incelendiğinde “çocuk haklarının önemi” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi cevapları incelendiğinde, çocuk haklarının önemini sırası ile en fazla “haklarını kullanması” (f=23), “çocukların korunması” (f=23), “mutlu olması” (f=12) şeklinde cevapladıkları görülmektedir. En az sayıda ise “ifade özgürlüğü” (f=6), “çocukların geleceği” (f=4), “çocukların eşitliği” (f=3), “devletin geleceği” (f=1) olarak ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin ilgili tema altında belirttikleri görüşlere ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

Ö6: “Bazı çocuklar eğitim göremiyor, evlerinden mahrum kalıyor, şiddet görüyor, kötü durumların olmaması için çocuklara verilen haklar önemlidir.”

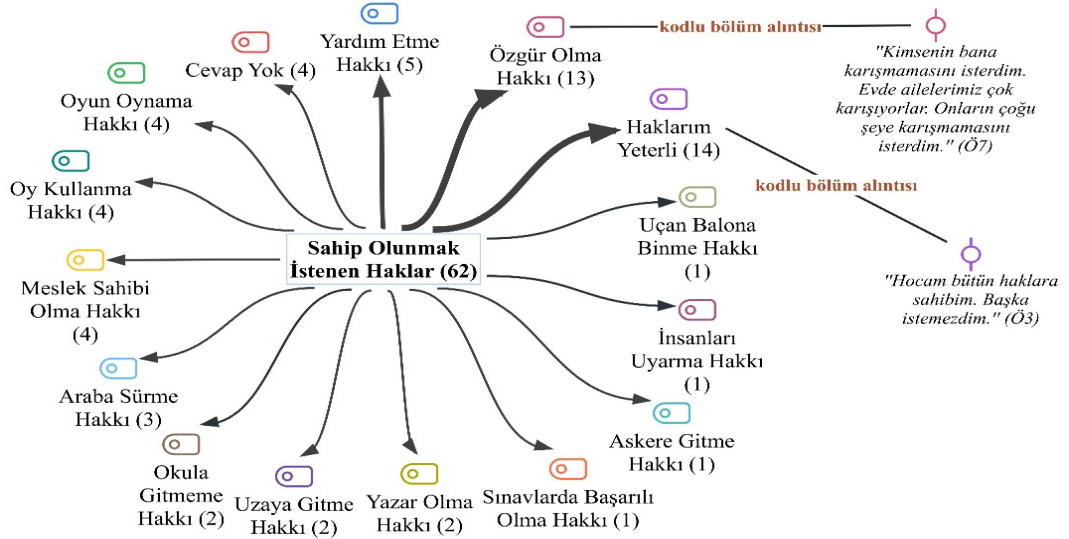
Ö10: “Çocukların zarar görmemesi, hasta olmamaları, sağlıklı büyümeleri, bir düşüncesini ifade etmede sıkıntı çekmemeleri için çocuk hakları önemlidir.”

Ö20: “Çünkü çocuk hakları olmasaydı, dünyadaki birçok çocuk korunamayacaktı.”

4.1.4. Sahip Olunmak İstenen Haklar Teması

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin dördüncü sorusu olan “Bir çocuk olarak başka hangi

haklara sahip olmak isterdin?” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod – alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.5’ te gösterilmiştir.

Şekil 4.5. Sahip Olunmak İstlenen Haklara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.5 incelendiğinde “sahip olunmak istenen haklar” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi öğrenci cevapları incelendiğinde, 4 öğrenci bu konu hakkında fikir belirtmemiştir. 14 öğrenci de haklarının yeterli olduğundan bahsetmiştir. Bu cevabı sırasıyla “özgür olma hakkı” (f=13), “yardım etme hakkı” (f=5), “oyun oynama hakkı” (f=4), “oy kullanma hakkı” (f=4), “meslek sahibi olma hakkı” (f=4), “araba sürme hakkı” (f=3), “okula gitmeme hakkı” (f=2), “uzaya gitme hakkı” (f=2), “yazar olma hakkı” (f=2), “sınavlarda başarılı olma hakkı” (f=1), “askere gitme hakkı” (f=1), “insanları uyarma hakkı” (f=1), “uçan balona binme hakkı” (f=1), izlemiştir. Öğrencilerin ilgili tema altında belirttikleri görüşlere ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

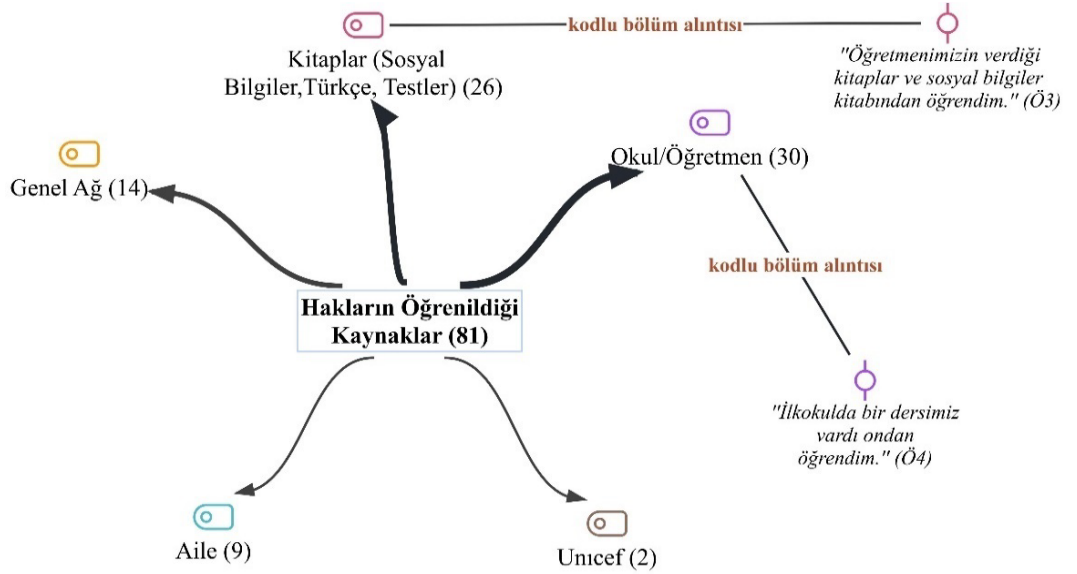
Ö14: “Ailem benim her istediğimi yapıyor, haklarımı yerine getiriyor. Pek bir şey istemiyorum.”

Ö15: “Hocam sağlık hakkım var, barınma hakkım var, oyun oynama hakkım var, eğitim hakkım var, hepsi var hocam, kullanamadığım bir hak yok.”

Ö20: “Aslında ben başka bir hakka sahip olmak istemedim çünkü yeteri kadar hakkımız var.”

4.1.5. Hakların Öğrenildiği Kaynaklar

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin beşinci sorusu olan “Çocuk hakları ile ilgili bilgileri hangi kaynaklardan öğrendin?” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod-alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.6’da gösterilmiştir.

Şekil 4.6. Hakların Öğrenildiği Kaynaklara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.6 incelendiğinde “hakların öğrenildiği kaynaklar” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi cevapları incelendiğinde, haklarını öğrendikleri kaynaklar arasında en fazla “okul/öğretmen” in (f=30) olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla haklarını öğrendiği kaynakları “kitaplar (sosyal bilgiler, Türkçe, testler)” (f=26), “genel ağ” (f=14), “aile” (f=9), “UNICEF” (f=2) olduğunu belirttikleri görülmektedir. Öğrencilerin ilgili tema altında belirttikleri görüşlere ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

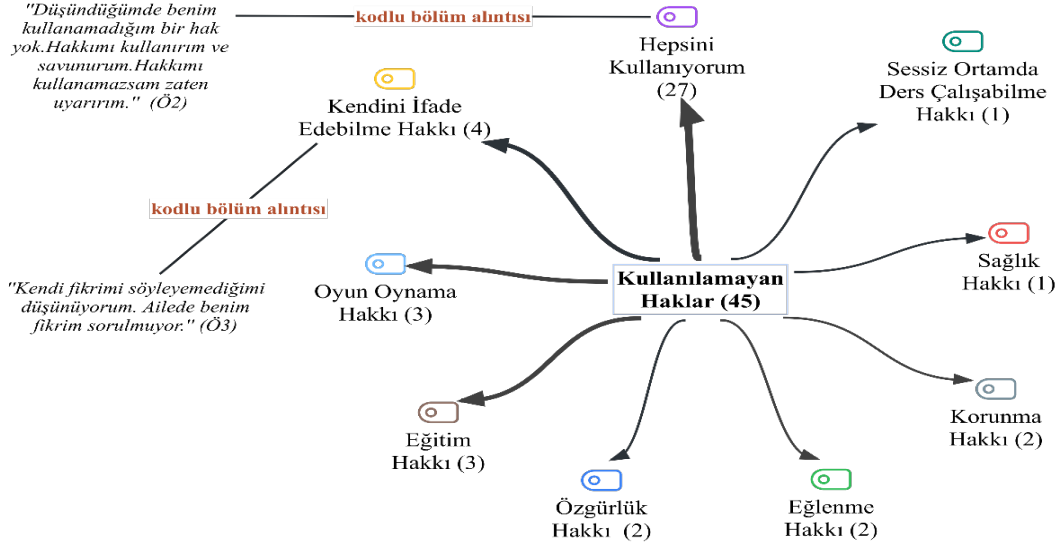
Ö5: “Babam okulda öğretmen olduğundan biraz anlatmıştı. Öğretmenimiz konu işlerken ondan da öğrendim.”

Ö11: “Dördüncü sınıfta insan haklarıyla ilgili dersimiz vardı. Oradan öğrenmiştim.”

Ö16: “Hocam, ben öğretmenimden öğrendim.”

4.1.6. Kullanılmayan Haklar Teması

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin altıncı sorusu olan “Çocuk haklarından hangi haklarını kullanmadığını düşünüyorsun?” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod – alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.7’de gösterilmiştir.

Şekil 4.7. Kullanılmayan Haklara İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.7 incelendiğinde “kullanılmayan haklar” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi cevapları incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğu (f=27), haklarının hepsini kullandığını düşünmektedir. Bununla birlikte “kendini ifade edebilme hakkı” (f=4), “oyun oynama hakkı” (f=3), “eğitim hakkı” (f=3), “özgürlük hakkı” (f=2), “eğlenme hakkı” (f=2), “korunma hakkı” (f=2), “sağlık hakkı” (f=1), “sessiz ortamda çalışabilme hakkı” (f=1), cevabını veren öğrencilerin de olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ilgili tema altında belirttikleri görüşlere ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

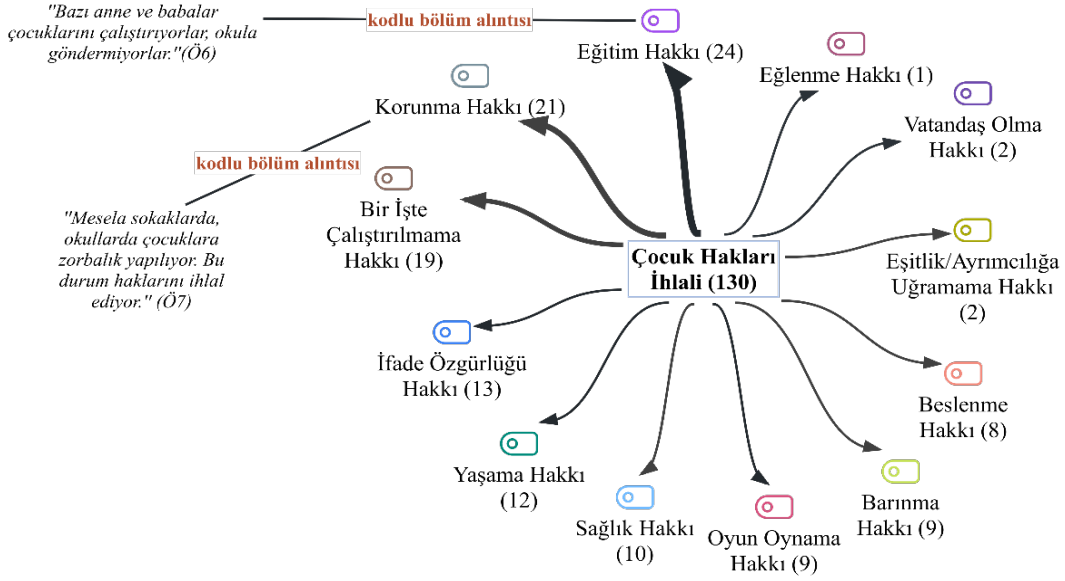
Ö10: “İstek ve ihtiyaçlarımı ailem karşılıyor. Onun dışında temel ihtiyaçlarımı da karşılıyorlar. Giyinme, barınma onlarda var. Sonrasında oyun, eğitim gibi haklarım da var hocam. Bana göre kullanmadığım hak yok.”

Ö15: “Hocam sağlık hakkım var, barınma hakkım var, oyun oynama hakkım var, eğitim hakkım var, hepsi var hocam. Kullanmadığım bir hak yok.”

Ö16: “Yok öğretmenim. Hepsini kullanıyorum.”

4.1.7. Çocuk Hakları İhlali Teması

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin yedinci sorusu olan “Çocuk hakları ihlaline örnek verebilir misin?” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod – alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.8’de gösterilmiştir.

Şekil 4.8. Çocuk Hakları İhlaline İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.8 incelendiğinde “çocuk hakları ihlali” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi cevapları incelendiğinde, çocuk hakları ihlalini en fazla “eğitim hakkı” (f=24) ihlali olarak belirttikleri görülmektedir. Bu cevabı sırasıyla “korunma hakkı” (f=21), “bir işte çalıştırılmama hakkı” (f=19), “ifade özgürlüğü hakkı” (f=13), “yaşama hakkı” (f=12), “sağlık hakkı” (f=10), “oyun oynama hakkı” (f=9), “barınma hakkı” (f=9), “beslenme hakkı” (f=8), “eşitlik/ayrımcılığa uğramama hakkı” (f=2), “vatandaş olma hakkı” (f=2), “eğlenme hakkı” (f=1) ihlalinin izlediği görülmektedir. Öğrencilerin ilgili tema altında belirttikleri görüşlere ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

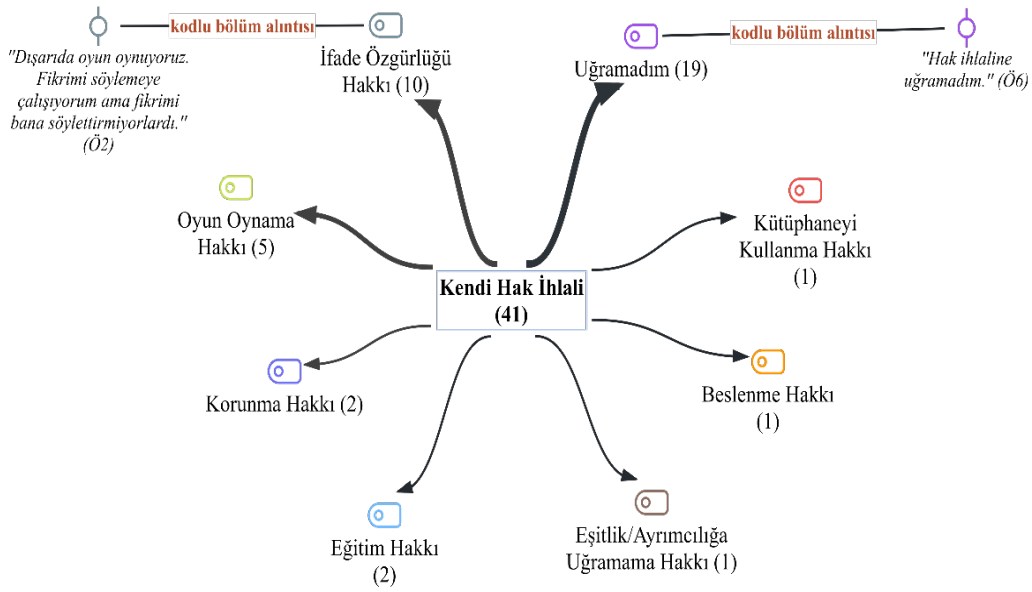
Ö10: “Bazı çocuklar okula gidemiyorlar. Eğitim hakları ihlal oluyor.”

Ö12: “Eğitim hakkı. Mesela önceden sadece erkeklere eğitim veriyorlardı. Kız çocuklarına eğitim verilmiyordu.”

Ö21: “İlkokuldan sonra ortaokula, liseye, üniversiteye gidemeyen çocuklar var. Eğitim hakkını tamamlayamıyorlar. Eğitim haklarının ihlal olduğunu düşünüyorum.”

4.1.8. Kendi Hak İhlali Teması

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin sekizinci sorusu olan “Çocuk olarak sahip olduğun haklardan hangi hak ihlaline uğradın?” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod – alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.9’da gösterilmiştir.

Şekil 4.9. Kendi Hak İhlaline İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.9 incelendiğinde “kendi hak ihlali” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi cevapları incelendiğinde, 19 öğrenci hak ihlaline uğramadığını belirtmiştir. Bu cevabı sırasıyla “ifade özgürlüğü hakkı” (f=10), “oyun oynama hakkı” (f=5), “korunma hakkı” (f=2), “eğitim hakkı” (f=2), “eşitlik/ayrımcılığa uğramama hakkı” (f=1), “beslenme hakkı” (f=1), “kütüphaneyi kullanma hakkı” (f=1) ihlali izlemiştir. Öğrencilerin ilgili tema altında belirttikleri görüşlere ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

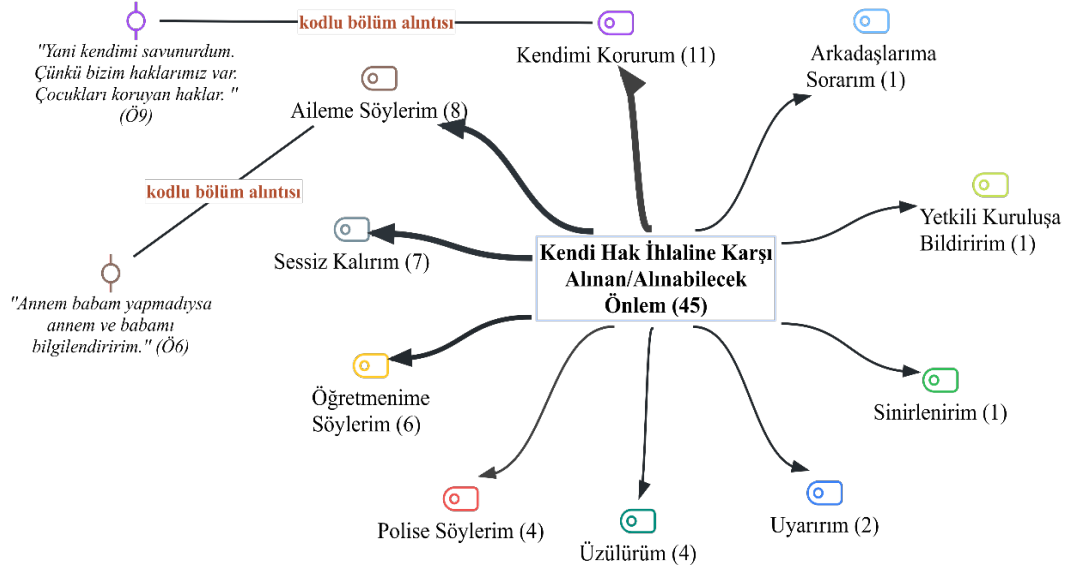
Ö4: “Hak ihlaline uğramadım. Her istediğim oldu”

Ö15: “Dışarıda oyun oynadığımız zaman fikrimi söylemeye çalışıyorum ama fikrimi bana söylettirmiyorlardı.”

Ö17: “Önemli bir olay olmuştu. Kararım bana sorulmamıştı. Düşüncelerimi ifade edememiştim.”

4.1.9. Kendi Hak İhlaline Karşı Alınan/Alınabilecek Önlem

Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla uygulamadan önce gerçekleştirilen görüşmenin dokuzuncu sorusu olan “*Hak ihlaline uğradığında ne yaptın? Ya da uğrarsan ne yaparsın?*” sorusuna öğrencilerden gelen cevaplar doğrultusunda hiyerarşik kod – alt kod modeli oluşturulmuştur. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 4.10’da gösterilmiştir.

Şekil 4.10. Kendi Hak İhlaline Karşı Alınan/Alınabilecek Önleme Yönelik Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.10 incelendiğinde “kendi hak ihlaline karşı alınan/alınabilecek önlem” temasında bulunan kodlar gösterilmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi cevapları incelendiğinde, 11 öğrenci hak ihlaline uğradığında “kendimi korurum” cevabını vermiştir. “Aileme söylerim” (f=8), “sessiz kalırım” (f=7), “öğretmenime söylerim” (f=6), “polise söylerim” (f=4), “üzülürüm” (f=4), “uyarırım” (f=2), “sinirlenirim” (f=1), “yetkili kuruluşa bildiririm” (f=1), “arkadaşlarıma sorarım” (f=1) görüşü de öğrencilerin verdikleri cevaplar arasındadır. Öğrencilerin ilgili tema altında belirttikleri görüşlere ait doğrudan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

Ö16: “Ben ilk başta kendimi korumaya çalışırdım.”

Ö19: “Yani kendimi savunurdum. Çocukları koruyan haklar olduğunu söylerdim.”

Ö21: “Haklarımın ihlal edilmemesi için çaba gösteririm hocam.”

4.2. KORUNMA HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİNE YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın “*Korunma Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulamaları öncesi ve sonrası nasıldır?*” ikinci alt problemine ait bulgular yer almaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin *Korunma Hakkı* ile ilgili bilişsel yapıları incelenmiştir. Dersin başlangıcında hazırlanan eylem planına yönelik araştırma hakkında öğrenciler bilgilendirilmiş, Çocuk Hakları konusunun içinde bulunan *Korunma Hakkı* ile ilgili öğrencilerin var olan düşünce ve algılarını belirlemek için KİT (EK 6) uygulanmıştır. KİT’ler ile öğrencilerin uygulama öncesi var olan ön bilgi ve yanılgılarını tespit etmek amaçlanmıştır. EK 7’de öğrencilere ait uygulama öncesi KİT örneğine yer verilmiştir. KİT uygulaması yapıldıktan sonra Çocuk Hakları konusunun kazanımına (SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.) ait *Korunma Hakkı* ile ilgili öğrenciler bilgilendirilmiştir.

KİT’lerin değerlendirilmeleri ile oluşan bulgular sonucunda öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarını artırmak amacıyla *Kulaktan Kulağa Oyunu* (EK-8) isimli bir eğitsel oyun eylem etkinliği tasarlanmıştır. *Kulaktan Kulağa* isimli eğitsel oyun uygulaması ile ilgili fotoğraflara Görsel 4.1’de yer verilmiştir. Uygulanan eğitsel oyun sonrasında öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarının tespitini ifade etmede genel olarak (ilk/son) durum analizi ifadesi kullanılmıştır.

4.2.1.Korunma Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler

Dersin başlangıcında yapılan durum tespiti verileri değerlendirildikten daha sonra öğrencilerin *Korunma Hakkı* ile ilgili eksik, yanlış öğrenmelerinin giderilmesi ve farkındalıklarının artırılması amacıyla öğrenci grubu ile *Kulaktan Kulağa Oyunu* bir sonraki derste uygulanmıştır. Uygulanan eğitsel oyuna ait fotoğraflara Görsel 4.1’ de yer verilmiştir.

Görsel 4.1. Kulaktan Kulağa Oyunun Oynanması

Uygulanan eğitsel oyun eylem faaliyeti ile öğrencilere kazandırılmak istenen hedefler gerçekleştirilmiştir. Oyun oynandıktan sonra oyunla ilgili görüşlerini almak için öğrencilere görüşme formu uygulanmıştır. Dersin son bölümünde ise KİT (EK 6) yeniden uygulanarak eylem faaliyeti bitirilmiştir. Böylece öğrencilerin dersin başlangıcındaki ön bilgi ve algıları tespit edilerek, hedeflenen kazanıma ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Daha sonra öğrencilerin yaptığı KİT sonuçlarının çözümlemesi yapılmıştır. EK 9’da öğrencilere ait uygulama sonrası KİT örneğine yer verilmiştir.

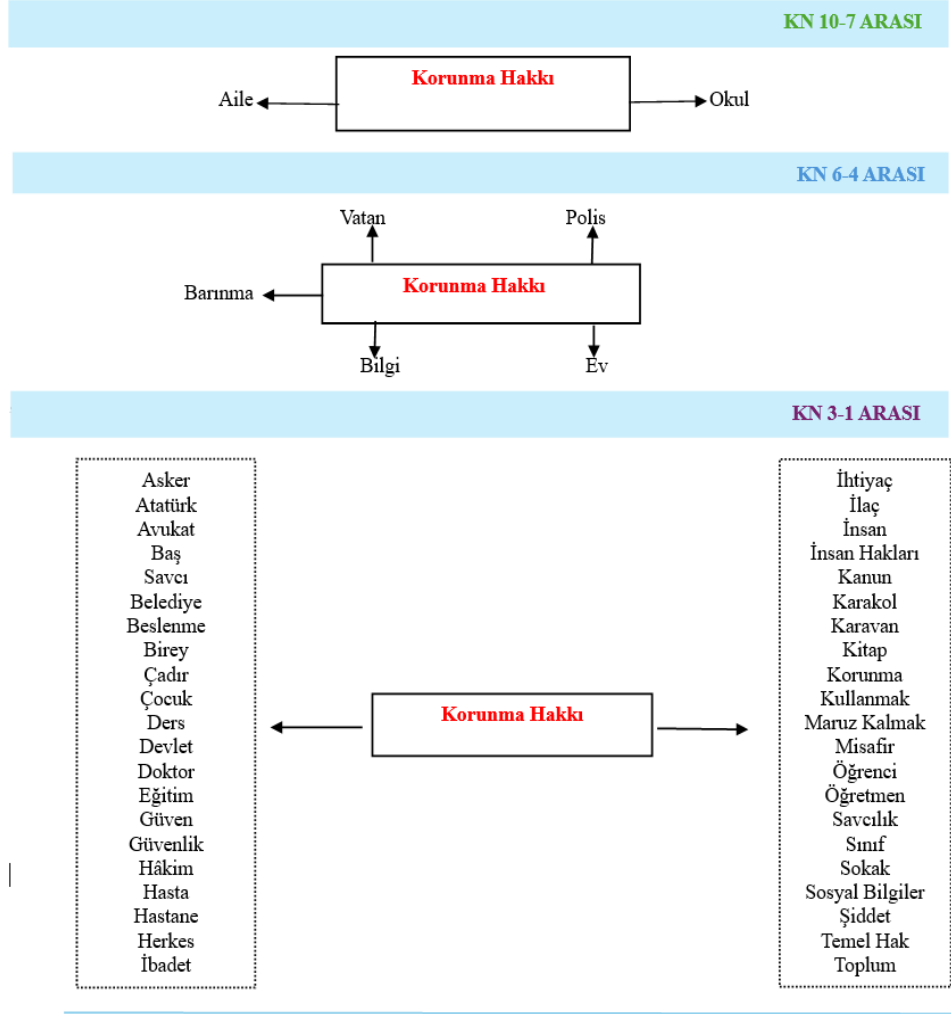
Tablo 4.1’de gösterildiği gibi uygulama öncesi/sonrası kelime ve cümle sayılarına ait frekans değerleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.1. Korunma Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları

Anahtar Kavram	Kelime Sayısı (<i>f</i>)		Cümle Sayısı (<i>f</i>)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
Korunma Hakkı	103	109	100	109

Tablo 4.1 incelendiğinde eğitsel oyun uygulama öncesi ve sonrası Korunma Hakkı ile ilişkilendirilen kelime sayısı ve cümle sayıları arasındaki farkın az olduğu görülmektedir.

Şekil 4.11’ de görüldüğü gibi eğitsel oyun uygulama öncesi frekansı en yüksek olanlardan sırasıyla aşağıya doğru inerek KN ’nı gösteren genel bir haritaya ulaşılmıştır.

Şekil 4.11. Birinci Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası

Şekil 4.11 incelendiğinde;

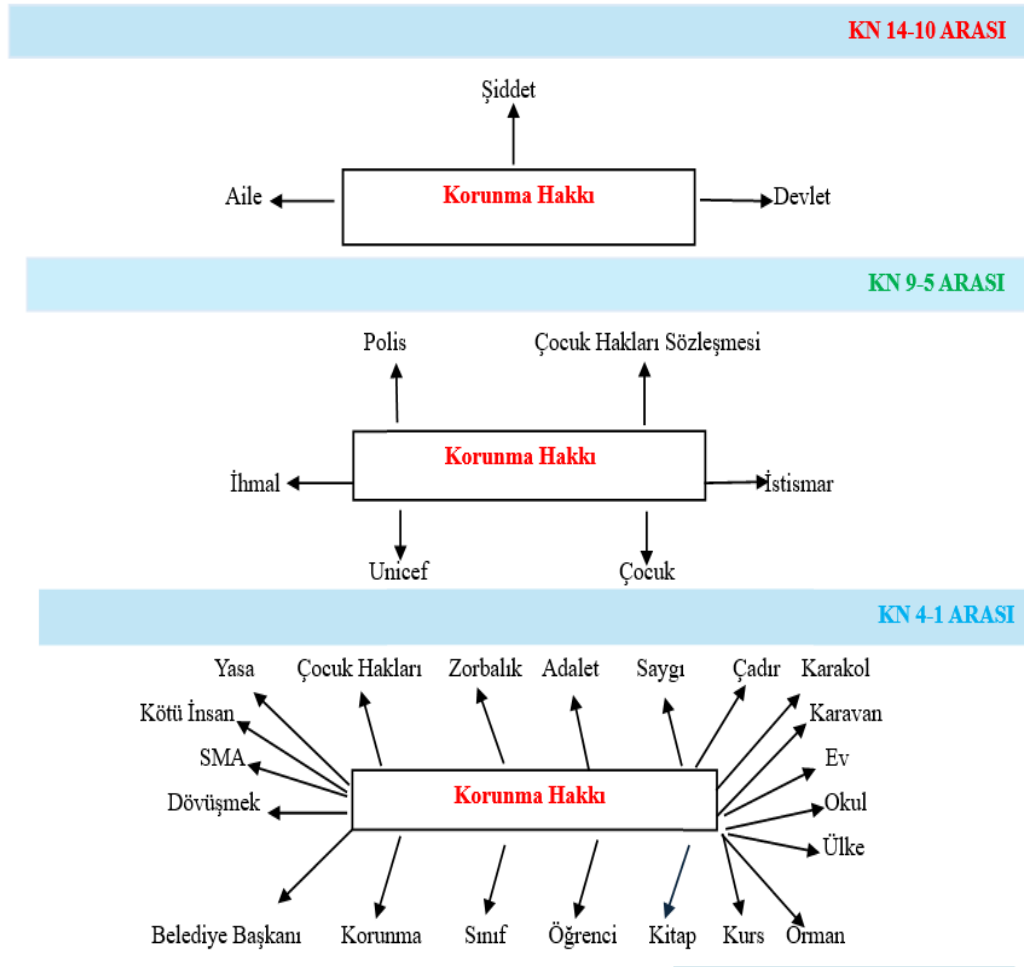
KN ≥ 10-7 arası için *Korunma Hakkı* ile ilişkili 2 kelime yer almıştır. *Korunma Hakkının* “aile” ve “okul” kelimeleri ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Uygulama öncesi çalışma grubundaki öğrencilerin *Korunma Hakkı* denilince aklına en fazla ve ilk gelen çağrışımın “aile” ve “okul” kelimeleri olduğu söylenebilir.

KN ≥ 6-4 arası için öğrenci grubunun *Korunma Hakkını* 5 farklı kelime ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bunlar; “ev, barınma, bilgi, polis, vatan” kelimeleridir.

KN ≥ 3-1 arası için *Korunma Hakkına* ait oldukça çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Bu KN 'da *Korunma Hakkı* ile ilgili 45 farklı kelime üretilmiştir. Üretilen kelimelerin anahtar kavram ile ilişkili olanları (*devlet, karakol, kanun, şiddet*) olduğu gibi

ilişkili olmayan ilgisiz kelimelerin olduğu da (*beslenme, çadır, karavan, misafir*) görülmektedir.

Eğitsel oyun uygulama öncesi öğrencilere uygulanan KİT analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre bir sonraki derste *Korunma Hakkına yönelik Kulaktan Kulağa Oyunu* oynanarak ders işlenmiştir. Oyun sonrasında KİT öğrencilere tekrar uygulanarak sonuçlar analiz edilerek değerlendirilmiştir. Uygulama sonrası KİT analizine aşağıda Şekil 4.12’ de verilmiştir.

Şekil 4.12. Birinci Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası

Şekil 4.12 incelendiğinde;

KN $\geq$ 14-10 arası için *Korunma Hakkı* ile ilgili “*şiddet, devlet, aile*” kelimeleri olmak üzere üç kelime üretildiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin anahtar kavramla ilişkilendirdiği kelimelerin *Korunma Hakkını* ifade eden kelimeler olduğu ve eğitsel oyun uygulamasının sonucunda öğrenmelerin anlamlı hale geldiği görülmektedir.

KN $\geq$ 9-5 arasında anahtar kavramı açıklayıcı kelimelerin üretildiği tespit edilmiştir. *Korunma Hakkı* ile ilgili üretilen kelimeler “*ÇHS, çocuk, ihmal, istismar, UNICEF, Polis*” tir. Öğrenciler tarafından yazılan kelimelerin bilimsel olmayan yüzeysel kelimeler yerine anahtar kavram ile ilişkili bilimsel kelimeler olması, öğrencilerdeki algı ve eksikliklerin uygulanan eğitsel oyun eylemsel faaliyeti sonucunda giderildiğinin göstergesi olduğu görülmektedir.

KN $\geq$ 4-1 arası için burada da anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. *Korunma Hakkına* ilişkin uygulama öncesi üretilen 45 kelimenin yerini uygulama sonrası 22 kelimenin aldığı görülmektedir. *Korunma Hakkı* için üretilen kelimeler “*çocuk hakları, dövüşmek, zorbalık, okul, kötü insan, saygı, adalet, ülke, karavan, karakol, sınıf, öğrenci, korunma, kitap, orman, kurs, belediye başkanı, SMA, ev, çadır, yasa*” dir. Üretilen kelimelere bakıldığı zaman uygulama öncesine göre daha anlamlı bir kavram ağı ortaya çıktığı görülmektedir. Kelimelerin çoğunun anahtar kavramlar ile ilişkili olmasının, öğrencilerdeki ön bilgi eksikliğinin yapılan eğitsel oyun uygulaması sonucunda giderildiğini gösterdiği söylenebilir.

4.2.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması

KN $\geq$ 10-7 arası ve **KN $\geq$ 14-10 arası** için uygulama öncesi 2 kelime üretilmişken, uygulama sonrası hakla ilişkili 3 kelime üretilmiştir. Uygulama öncesi hak ile ilgili “*aile*” kelimesinin uygulama sonrasında da yer aldığı görülmektedir. Uygulama sonrası üretilen “*şiddet ve devlet*” kelimelerinin doğrudan *Korunma Hakkı* ile ilgili olduğu söylenebilir. Kavrama ilişkin yazılan kelimelere bakıldığında uygulama öncesine göre yaşanan değişimlerin anlamlı olduğu görülmektedir.

KN $\geq$ 6-4 arası ve **KN $\geq$ 9-5 arası** için uygulama öncesi *Korunma Hakkı* için üretilen kelime sayısı 5’dir. Uygulama sonrası kelime sayısı 6 olmuştur. Uygulama sonrası KİT’lerde öğrencilerin anahtar kavramı “*ÇHS, ihmal, istismar, UNICEF*” kelimeleri ile ilişkilendirmeleri öğrenmelerin daha anlamlı hale geldiğini göstermektedir. Öğrenci grubu tarafından “*polis*” kavramının uygulama öncesi ve sonrası anahtar kavramla ilişkilendirildiği görülmektedir.

KN $\geq$ 3-1 ve **KN $\geq$ 4-1 arası** aralıkları için bakıldığında hem nicelik hem de nitelik bakımından olumlu değişikliklerin olduğu görülmektedir. Uygulama sonrası anahtar kavrama yönelik olarak üretilen kelimelerin sayısı azalsa da kavramla ilişkili kelimelerin sayısında artış yaşandığı görülmektedir.

Tablo 4.2. Korunma Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları

Anahtar Kavram	BBİC(f)		BO/YBİC (f)		KYİC (f)		Boş (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
Korunma Hakkı	15	60	45	28	5	6	45	13

Tablo 4.2’de uygulama öncesi/sonrası frekanslara bakıldığında *Korunma Hakkı*’na ait bilimsel bilgi içeren cümlelerin sayısında (BBİC) artış yaşandığı tespit edilmiştir. Uygulama öncesi 15 olan bilimsel cümle sayısı uygulama sonrası 60’a yükselmiştir. Uygulama sonrası BBİC sayısı oldukça artmış olup buna şu cümlelerle “*Çocukların şiddetten korunma hakkı vardır*” ve “*Çocukların korunma hakkı ihlal edilmemelidir*” cümlelerini örnek verebiliriz. Uygulama öncesi bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısı (BO/YBİC) 45 iken uygulama sonrası 28 olduğu tespit edilmiştir. Uygulama öncesi BO/YBİC örnek olarak “*Korunma hakkımızı kullanabileceğimiz yer hastanedir*”, “*Korunma hakkımızın en önemli maddesi barınmadır*” cümlelerini verebiliriz. Uygulama öncesi kavram yanılgısı içeren cümlelere (KYİC) “*Misafirler korunmalıdır*” cümlesini örnek verebiliriz. Burada korunma hakkı kavramını kendi korunma hakkını değil de misafirleri korumak gibi algılayıp yanılgı yaşandığı görülmektedir. Uygulama öncesi boş bırakılan, yanıtlanmayan, ilgisiz cümle sayısının 45 olduğu görülmektedir. Uygulama sonrası için bu sayının düştüğü (13) görülmektedir. Ulaşılan bulgulardan hareketle eğitsel oyun uygulaması süreci sonunda öğrencilerin birinci haftadaki *Korunma Hakkına* ilişkin kurduğu cümlelerde algılarının geliştiği, farkındalıklarının arttığı, eksik öğrenmelerin ise büyük oranda azaldığı ifade edilebilir.

4.3. BİR İŞTE ÇALIŞTIRILMAMA HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ

Bu bölümde araştırmanın “*Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulamaları öncesi ve sonrası nasıldır?*” üçüncü alt problemine ait bulgular yer almaktadır. *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilgili çalışma grubundaki öğrencilerin bilişsel yapıları incelenmiştir. Dersin başlangıcında hazırlanan eylem planına yönelik araştırma hakkında öğrenciler bilgilendirilmiş, Çocuk Hakları konusunun içinde bulunan *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilgili öğrencilerin var olan düşünce ve algılarını belirlemek için KİT (EK 10) uygulanmıştır. KİT’ler ile öğrencilerin uygulama öncesi var olan bilgi ve yanılgılarını tespit etmek amaçlanmıştır. EK 11’de

öğrencilere ait uygulama öncesi KİT öğrenci örneğine yer verilmiştir. KİT uygulaması yapıldıktan sonra Çocuk Hakları konusunun kazanımına (SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.) ait *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilgili öğrenciler bilgilendirilmiştir.

KİT'lerin değerlendirilmeleri ile oluşan bulgular sonucunda öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarını artırmak amacıyla *Deve-Cüce Oyunu* (EK 12) isimli bir eğitsel oyun eylem faaliyeti tasarlanmıştır. *Deve-Cüce* isimli eğitsel oyun uygulaması ile ilgili fotoğraflara Görsel 4.2'de yer verilmiştir. Uygulanan eğitsel oyun sonrasında öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarının tespitini ifade etmede genel olarak (ilk/son) durum analizi ifadesi kullanılmıştır.

4.3.1. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler

Dersin başlangıcında yapılan durum tespiti verileri değerlendirildikten daha sonra öğrencilerin *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilgili eksik, yanlış öğrenmelerinin giderilmesi ve farkındalıklarının artırılması amacıyla öğrenci grubu ile *Deve-Cüce Oyunu* bir sonraki derste uygulanmıştır. Uygulanan eğitsel oyuna ait fotoğraflara Görsel 4.2' de yer verilmiştir.

Görsel 4.2. *Deve-Cüce Oyununun Oynanması*

Uygulanan eğitsel oyun eylem faaliyeti ile öğrencilere kazandırılmak istenen hedefler gerçekleştirilmiştir. Oyun oynandıktan sonra oyunla ilgili görüşlerini almak için öğrencilere görüşme formu uygulanmıştır. Dersin son bölümünde ise KİT (EK 10) yeniden uygulanarak ders bitirilmiştir. Böylece öğrencilerin dersin başlangıcındaki ön bilgi ve algıları tespit edilmesi ardından dersin sonunda hedeflenen kazanıma ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Daha sonra öğrencilerin yaptığı KİT

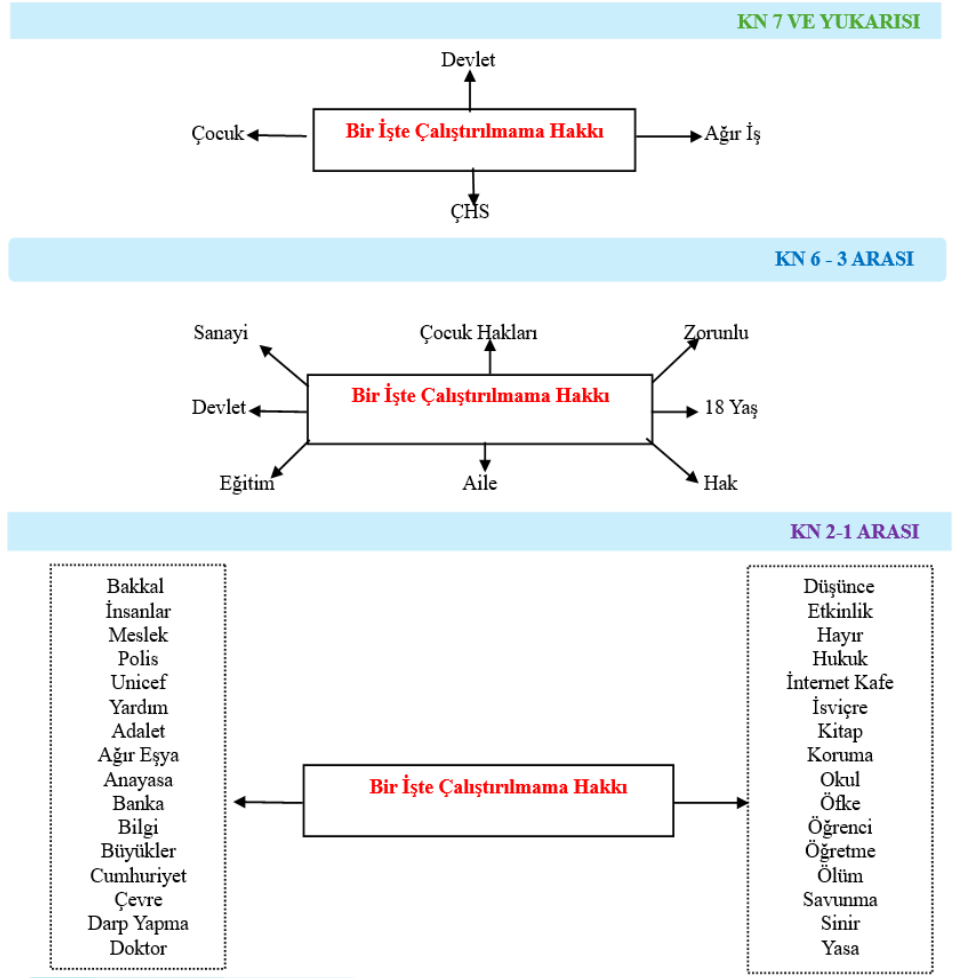
sonuçlarının çözümlenmesi yapılmıştır. EK 13'te öğrencilere ait uygulama sonrası KİT öğrenci örneğine yer verilmiştir. Tablo 4.3'te gösterildiği gibi uygulama öncesi/sonrası kelime ve cümle sayılarına ait frekans değerleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.3. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları

Anahtar Kavram	Kelime Sayısı (<i>f</i>)		Cümle Sayısı (<i>f</i>)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	100	106	100	108

Tablo 4.3 incelendiğinde uygulama öncesi ve sonrası Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı ile ilişkilendirilen kelime sayısı ve cümle sayıları arasındaki farkın az olduğu görülmektedir.

Şekil 4.13'te görüldüğü gibi konu anlatılmadan önce uygulama öncesi frekansı en yüksek olanlardan sırasıyla aşağıya doğru inerek kesme noktalarını (KN) gösteren genel bir haritaya ulaşılmıştır.

Şekil 4.13. İkinci Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası

Şekil 4.13 incelendiğinde;

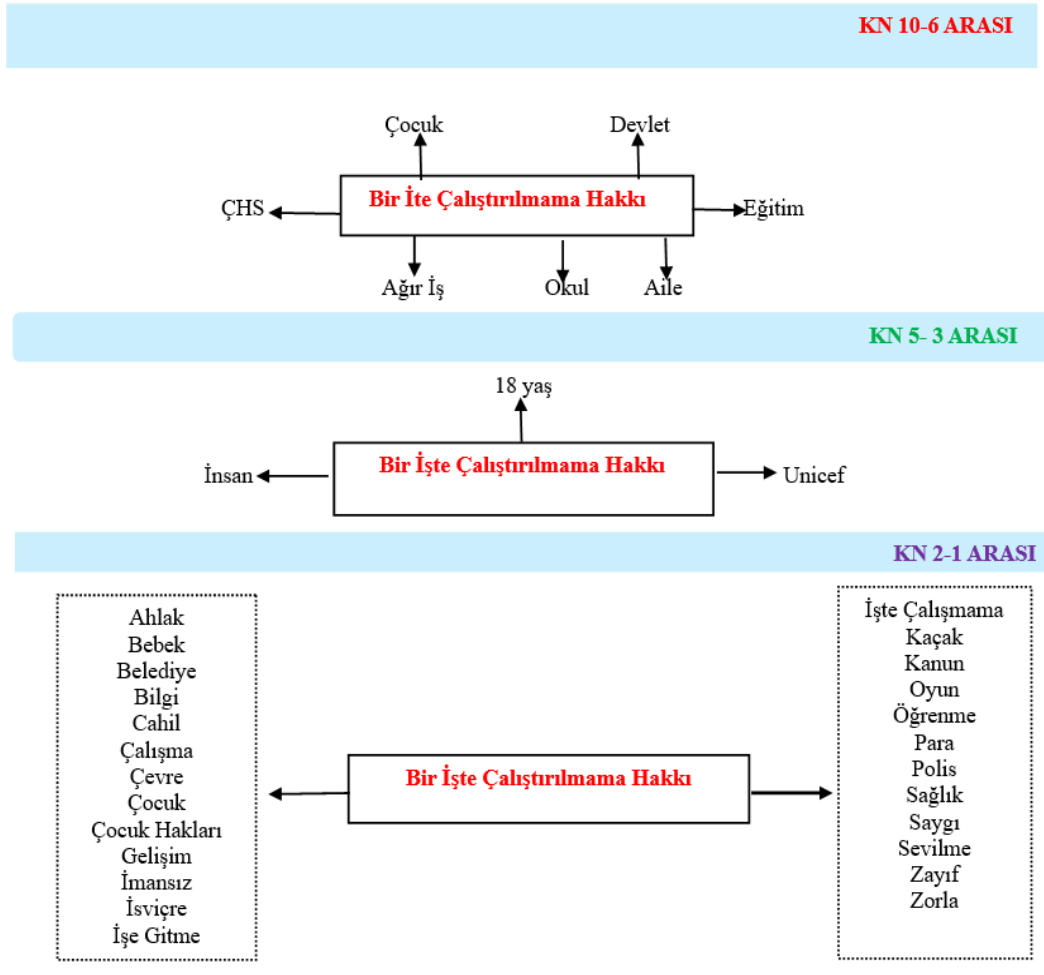
KN 7 ve Yukarısı için öğrenciler *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilişkili 4 kelime ürettikleri görülmektedir. Bunlar; “*ağır iş, ÇHS, çocuk, devlet*” kelimeleridir.

KN ≥ 6-3 arası için *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilişkili 8 kelime üretilmiştir. Bunlar; “*aile, Çocuk Hakları, devlet, eğitim, 18 yaş, hak, sanayi, zorunlu*” kelimeleridir.

KN ≥ 2-1 arası için *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ilişkin çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Üretilen kelimelerin hak ile ilişkili olanları çoğunlukta olmakla birlikte ilişkisiz kelimelerin olduğu da görülmektedir. Burada kelimelerin hak ile ilişkili için 32 farklı anahtar kelime üretilmiştir. *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* için “*bakkal, meslek sanayi, polis, vb.*” kelimelerin üretildiği görülmektedir.

Uygulama öncesi öğrencilere uygulanan KİT analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre bir sonraki derste *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* yönelik *Deve-Cüce* eğitsel oyunu

oyunarak ders tamamlanmıştır. Oyun sonrası öğrencilerle oyunda yer alan doğru yanlış cümleleri okunup yanlış cümlelerin doğruları açıklandıktan sonra konu kısaca toparlanmış, KİT tekrar öğrencilere uygulanmış, sonuçları analiz edilmiştir. Şekil 4.14'te uygulama sonrasına ait KİT analizi verilmiştir.

Şekil 4.14. İkinci Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası

Şekil 4.14 incelendiğinde;

KN ≥ 10-6 arası için *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ait “ağır iş, aile, ÇHS, çocuk, devlet, eğitim, okul” olmak üzere 7 kelime üretilmiştir. Öğrencilerin anahtar kavramla ilişkilendirdiği kelimelerin *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkını* ifade eden kelimeler olduğu ve eğitsel oyun uygulamasının sonucunda öğrenmelerin anlamlı hale geldiği söylenebilir. *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ilişkin yazılan cümlelere bakıldığında uygulama öncesine göre yaşanan değişimlerin öğrencilerin ilgili hak ile bilgileri öğrendikleri sonucunu göstermektedir.

KN $\geq$ 5-3 arasında *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkını* açıklayıcı kelimelerin üretildiği tespit edilmiştir. *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilgili üretilen kelimeler “18 yaş, insan ve UNICEF” tir. Öğrenciler tarafından yazılan kelimelerin bilimsel olmayan yüzeysel kelimeler yerine *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilişkili olması, öğrencilerdeki algı ve eksikliklerin uygulanan eğitsel oyun eylemsel faaliyeti sonucunda giderildiğinin göstergesidir.

KN $\geq$ 2-1 arasında *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ait oldukça fazla kelime üretildiği görülmektedir. *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ilişkin uygulama öncesi üretilen 32 kelimenin yerini uygulama sonrası 25 kelimenin aldığı görülmektedir. Üretilen kelimelere bakıldığı zaman uygulama öncesine göre daha anlamlı bir kavram ağı ortaya çıktığı görülmektedir. Kelimelerin çoğunun *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile ilişkili olması, öğrencilerdeki ön bilgi eksikliğinin uygulanan eğitsel oyun uygulaması sonucunda giderildiğini göstermektedir.

4.3.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması

KN $\geq$ 7 ve yukarısı ile KN $\geq$ 10-6 arası için *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ilişkin uygulama öncesi 4 kelime, uygulama sonrası ise 7 kelime üretilmiştir. Uygulama öncesi ilişkilendirilen “ağır iş, ÇHS, çocuk, devlet” kelimelerine ek olarak uygulama sonrası yeni kelimelerin (aile, eğitim, okul) üretilmiştir. “Aile, eğitim ve okul” kelimelerinin *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı* ile doğrudan ilişkili kelimeler olduğu görülmektedir.

KN $\geq$ 6-3 ile KN $\geq$ 5-3 için uygulama öncesi anahtar kavram için 11 kelime üretilmişken, uygulama sonrası kelime sayısı 3 olmuştur. Üretilen kelime sayıları açısından rakamsal olarak düşüş olsada üretilen kelimelerin hakkı açıklar nitelikte olması olumlu yönde bir gelişme olduğunu göstermektedir.

KN $\geq$ 2-1 aralıkları için bakıldığında *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ilişkin uygulama öncesi 32 kelimenin üretildiği görülmektedir. Uygulama öncesi öğrenciler tarafından üretilen kelimelerin sayı bakımından fazla fakat anlam olarak hakla ilişkisinin zayıf olduğu görülmektedir. Buna karşın uygulama sonrası hakka yönelik üretilen kelimelerin sayısının azaldığı lakin hakkı açıklayan bilimsel bilgi içeren kelimelerin varlığı görülmektedir.

Tablo 4.4. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına İlişkin Yazılan Cümlelerin Frekansları

Anahtar Kavram	BBİCS (f)		BO/YBİCS (f)		KYİCS (f)		Boş (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	42	62	41	27	2	4	22	14

Tablo 4.4'te yer alan uygulama öncesi/sonrası frekanslara bakıldığında *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ilişkin uygulama sonrası bilimsel bilgi içeren cümlelerin sayısında (BBİC) artış yaşanmıştır. Bu duruma şu cümlelerle “*Bir işte çalıştırılmama hakkı ihlal edilirse çocukların gelişimi etkilenir*” ve “*Bir işte çalıştırılmama hakkı çocukların eğitimlerinin devam etmesini sağlar*” örnek verebiliriz. Bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısında (BO/YBİC) azalma gözlenmektedir. Uygulama öncesi BO/YBİC örnek olarak “*Bir işte çalıştırılmama hakkı ağır eşya taşımamayı gerektir*”, “*Çocukların bakkal, market gibi bir işte çalıştırılmama hakkı vardır*” cümlelerini verebiliriz.

4.4. EĞLENME, KÜLTÜR VE SANATSAL FAALİYETTE BULUNMA HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ

Bu bölümde araştırmanın “*Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulamaları öncesi ve sonrası nasıldır?*” dördüncü alt problemine ait bulgular yer almaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin *Eğlenme Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilgili bilişsel yapıları incelenmiştir. Dersin başlangıcında hazırlanan eylem planına yönelik araştırma hakkında öğrenciler bilgilendirilmiş, Çocuk Hakları konusunun içinde bulunan *Eğlenme Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilgili öğrencilerin var olan düşünce ve algılarını belirlemek amacıyla KİT (EK 14) yapılmıştır. KİT’ler ile öğrencilerin eylemsel faaliyetler öncesi var olan bilgi ve yanılgılarını tespit etmek amaçlanmıştır. EK 15’te öğrencilere ait uygulama öncesi KİT’e yer verilmiştir. KİT uygulaması yapıldıktan sonra Çocuk Hakları konusunun kazanımına (SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.) ait *Eğlenme Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilgili öğrenciler bilgilendirilmiştir.

KİT’lerin değerlendirilmeleri ile oluşan bulgular sonucunda öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarını artırmak amacıyla *Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu* (EK 16) isimli bir

eğitsel oyun eylem etkinliği tasarlanmıştır. *Yağ Satarım Bal Satarım* isimli eğitsel oyun uygulaması ile ilgili fotoğraflara Görsel 4.3'te yer verilmiştir. Uygulanan eğitsel oyun sonrasında öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarının tespitini ifade etmede genel olarak (ilk/son) durum analizi ifadesi kullanılmıştır.

4.4.1. Eğlenme Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler

Dersin başlangıcında yapılan durum tespiti verileri değerlendirildikten daha sonra öğrencilerin *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilgili eksik, yanlış öğrenmelerinin giderilmesi ve farkındalıklarının artırılması amacıyla öğrenci grubu ile *Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu* uygulanmıştır.

Görsel 4.3. Yağ Satarım Bal Satarım Oyununun Oynanması

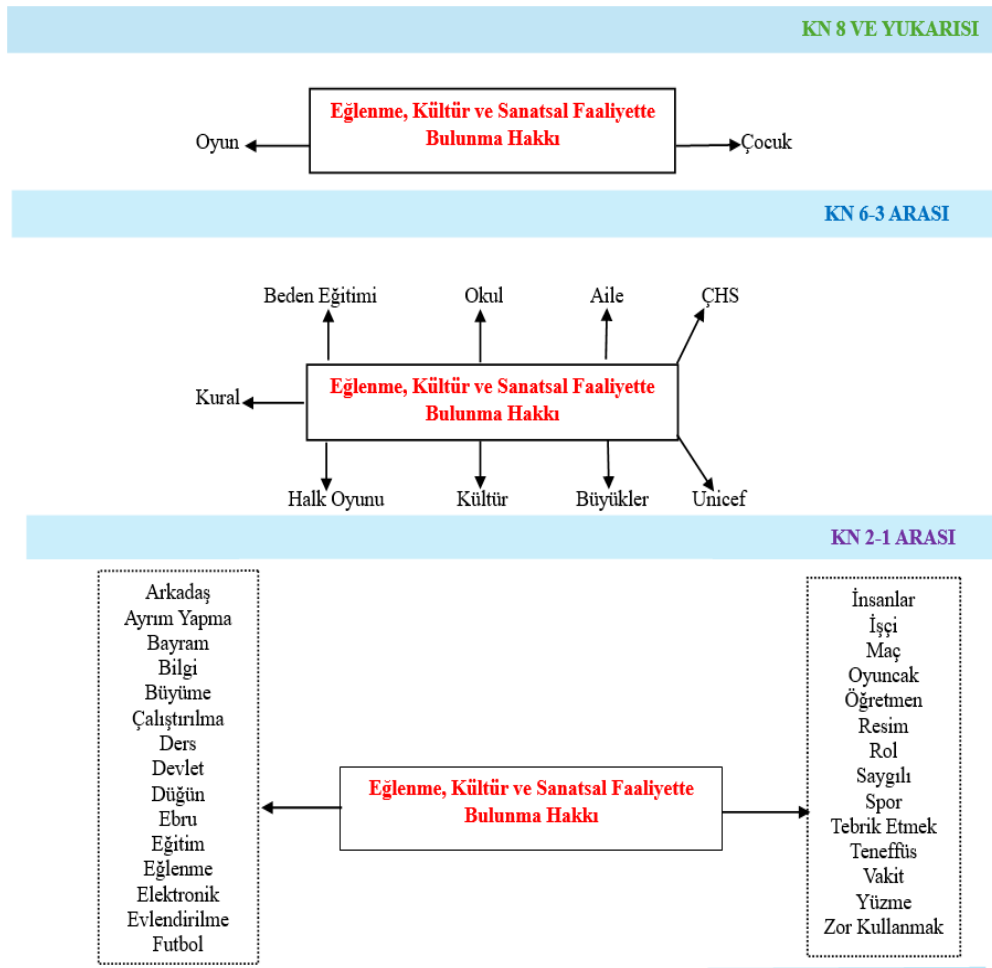
Uygulanan eğitsel oyun eylem faaliyeti ile öğrencilere kazandırılmak istenen hedefler gerçekleştirilmiştir. Oyun oynandıktan sonra oyunla ilgili görüşlerini almak için öğrencilere görüşme formu uygulanmıştır. Dersin son bölümünde ise KİT (EK 14) yeniden uygulanarak ders bitirilmiştir. Böylece öğrencilerin dersin başlangıcındaki ön bilgi ve algılarının tespit edilmesi ardından dersin sonunda, hedeflenen kazanıma ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Daha sonra öğrencilerin yaptığı KİT sonuçlarının çözümlemesi yapılmıştır. Tablo 4.5' te gösterildiği üzere uygulama öncesi/sonrası kelime ve cümle sayıları karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.5. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları

Anahtar Kavram	Kelime Sayısı (f)		Cümle Sayısı (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	95	101	94	101

Tablo 4.5 incelendiğinde eğitsel oyun uygulama öncesi ve sonrası *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilişkilendirilen kelime ve cümle sayıları arasındaki farkın az olduğu görülmektedir.

Şekil 4.15’ te görüldüğü gibi konu anlatılmadan önce uygulama öncesi frekansı en yüksek olanlardan sırasıyla aşağıya doğru inerek kesme noktalarını (KN) gösteren genel bir haritaya ulaşılmıştır.

Şekil 4.15. Üçüncü Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası

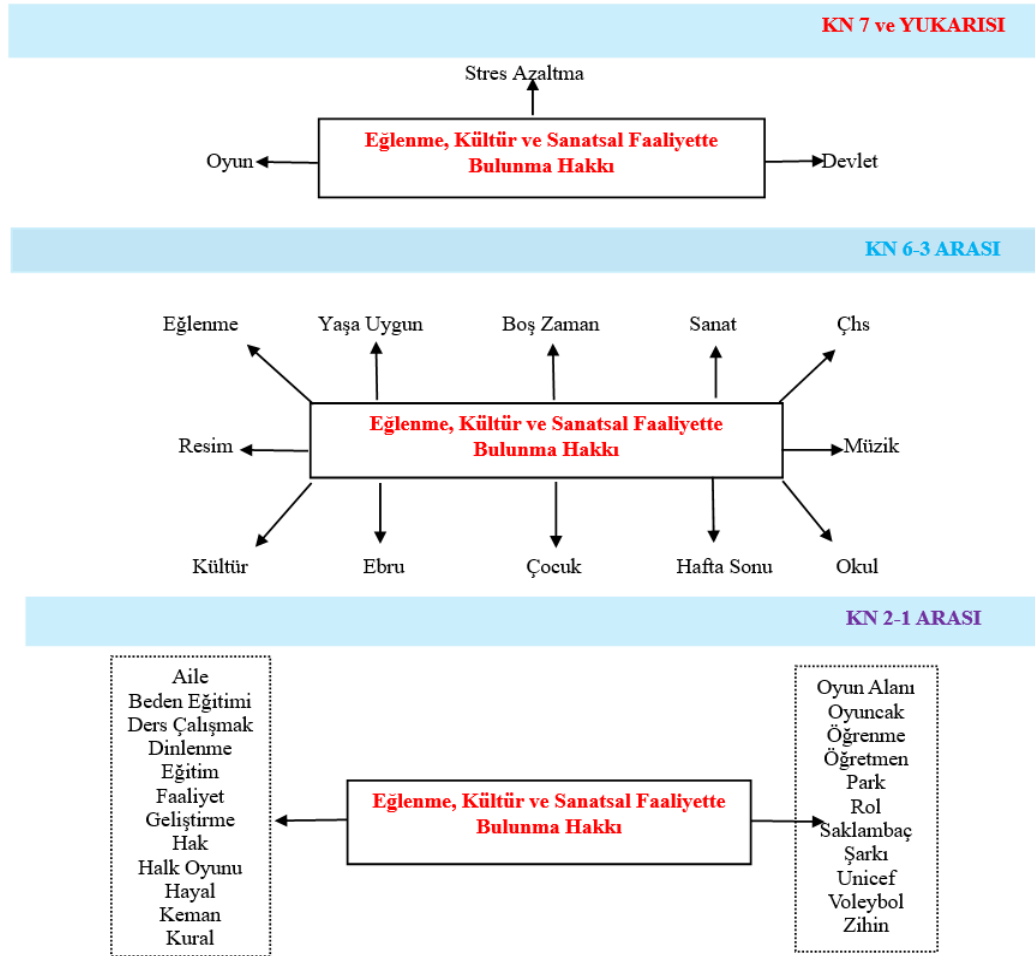
Şekil 4.15 incelendiğinde;

KN ≥ 8 ve yukarısı için *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilişkili 2 kelime ürettikleri görülmektedir. *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* “oyun” ve “çocuk” kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

KN≥ 6-3 arası için Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı ile ilişkili 9 kelime yer almıştır. *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* bu KN ‘da “*aile, beden eğitimi, büyükler, ÇHS, halk oyunu, kural, kültür, okul, UNICEF*” kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

KN≥ 2-1 arası için *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına* ait oldukça çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Bu KN’ da *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilgili 29 kelime üretilmiştir.

Uygulama öncesi öğrencilere uygulanan KİT analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre bir sonraki derste *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına* yönelik *Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu* eylem planı uygulanarak tamamlanmıştır. Oyun sonrası öğrencilerle oyunda yer alan doğru yanlış cümleleri okunup yanlış cümlelerin doğruları açıklandıktan sonra konu kısaca toparlanmış, KİT tekrar öğrencilere uygulanmış, sonuçları analiz edilmiştir. Şekil 4.16’da uygulama sonrasına ait KİT analizine yer verilmiştir.

Şekil 4.16. Üçüncü Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası

Şekil 4.16 incelendiğinde;

KN $\geq$ 7 ve yukarısı için KİT sonuçlarına göre hazırlanan uygulama sonrası frekans tablosunda *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilgili “oyun, devlet ve stres azaltma” olmak üzere 3 kelime üretilmiştir.

KN $\geq$ 6-3 arasında *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* ile ilişkilendirilen kelimeler “boş zaman, ebru, ÇHS, çocuk, eğlenme, müzik, yaşa uygun, sanat, resim, kültür, hafta sonu, okul” kelimeleridir. Üretilen kelimelerin hakkı tanımlar nitelikte olması istenilen bir durumdur. Buradan da öğrencilerdeki hakka yönelik eksikliklerinin giderilmesi amacıyla hazırlanan eylem planının amaca hizmet ettiği görülmüştür.

KN $\geq$ 2-1 için öğrencilerin bu anahtar kavrama yönelik uygulama sonrası üretilen kelime sayısı 23’ tür.

4.4.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması

KN $\geq$ 8 ve yukarısı ile KN $\geq$ 7 ve yukarısı için *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına* ilişkin uygulama öncesi iki ve uygulama sonrası 3 kelime üretilmiştir. *Oyun* kelimesinin uygulama öncesi ve sonrası üretilen kelimeler arasında olduğu görülmektedir. Uygulama sonrası üretilen kelimelerin daha çok anahtar kavramı yansıtıcı kelimeler olduğu görülmektedir.

KN $\geq$ 6-3 için uygulama öncesi *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı* için 9 kelime üretilmişken, uygulama sonrası kelime sayısı 12 olmuştur. Uygulama sonrası üretilen kelimelerin anahtar kavramı yansıtıcı kelimeler olduğu görülmektedir.

KN $\geq$ 2-1 aralıkları için bakıldığında *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına* ilişkin çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Uygulama öncesi ve sonrası öğrenciler tarafından üretilen kelimelerin sayı bakımından fazla olduğu fakat uygulama sonrası anahtar kavrama yönelik üretilen kelimelerin bilimsel bilgi içeren kelimeler olduğu görülmektedir.

Tablo 4.6. *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları*

Anahtar Kavram	BBİC (f)		BO/YBİC (f)		KYİC (f)		Boş (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	34	52	48	41	3	-	10	7

Tablo 4.6’da yer alan uygulama öncesi/sonrası bulgular incelendiğinde nicelik ve nitelik açısından anlamlı değişiklikler yaşandığı görülmektedir. Uygulama sonrası bilimsel bilgi içeren cümlelerin sayısında (BBİC) artış yaşanmıştır. Bu duruma şu cümlelerle “Eğlenme hakkımızı oyun oynayarak kullanabiliriz” ve “Çocukların eğlenme hakkı devlet tarafından korunur” örnek verilebilir. Bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısında (BO/YBİC) azalma gözlenmektedir. Uygulama öncesi BO/YBİC örnek olarak “Çocuklar oyun oynarken rol becerileri gelişir”, “Çocuklar oyun oynarken kurallara uymalıdır” cümleleri verilebilir. Uygulama öncesi kavram yanılgısı içeren cümlelere (KYİC) “Bayramlar kültürel özelliştir” örnek olarak verilebilir. Öğrencilerin üçüncü haftadaki ilgili kavrama yönelik kurduğu cümlelere bakıldığı zaman eylem çalışmaları sonrası yazdıkları cümlelerde daha fazla bilimsel ifade kullandıkları hakka yönelik algı ve farkındalıklarının arttığı ifade edilebilir.

4.5. EŞİTLİK/AYRIMCILIĞA UĞRAMAMA HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ

Bu bölümde araştırmanın “Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve alguları eğitsel oyun uygulaması öncesi ve sonrası nasıldır?” beşinci alt problemine ait bulgular yer almaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı ile ilgili bilişsel yapıları incelenmiştir. Dersin başlangıcında hazırlanan eylem planına yönelik araştırma hakkında öğrenciler bilgilendirilmiş, Çocuk Hakları konusunun içinde bulunan Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı ile ilgili öğrencilerin var olan düşünce ve algılarını belirlemek için KİT (EK 18) uygulanmıştır. KİT’ler ile öğrencilerin uygulama öncesi var olan bilgi ve yanılgılarını tespit etmek amaçlanmıştır. KİT uygulaması yapıldıktan sonra Çocuk Hakları konusunun kazanımına (SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.) ait Eşitlik /Ayrımcılığa Uğramama Hakkı ile ilgili öğrenciler bilgilendirilmiştir. EK 19’da öğrencilere ait uygulama öncesi KİT’e yer verilmiştir.

KİT’lerin değerlendirilmeleri ile oluşan bulgular sonucunda öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarını artırmak amacıyla *Tornado Oyunu* (EK 20) isimli bir eğitsel oyun eylem planı tasarlanmıştır. *Tornado Oyunu* isimli eğitsel oyun uygulaması ile ilgili fotoğraflara Görsel 4.4’te yer verilmiştir. Uygulanan eğitsel oyun sonrasında öğrencilerin

bilgi, algı ve farkındalıklarının tespitini ifade etmede genel olarak (ilk/son) durum analizi ifadesi kullanılmıştır.

4.5.1. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler

Dersin başlangıcında yapılan durum tespiti verileri değerlendirildikten daha sonra öğrencilerin *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı* ile ilgili eksik, yanlış öğrenmelerinin giderilmesi ve farkındalıklarının artırılması amacıyla öğrenci grubu ile *Tornado Oyunu* bir sonraki derste uygulanmıştır.

Görsel 4.4. Tornado Oyununun Oynanması

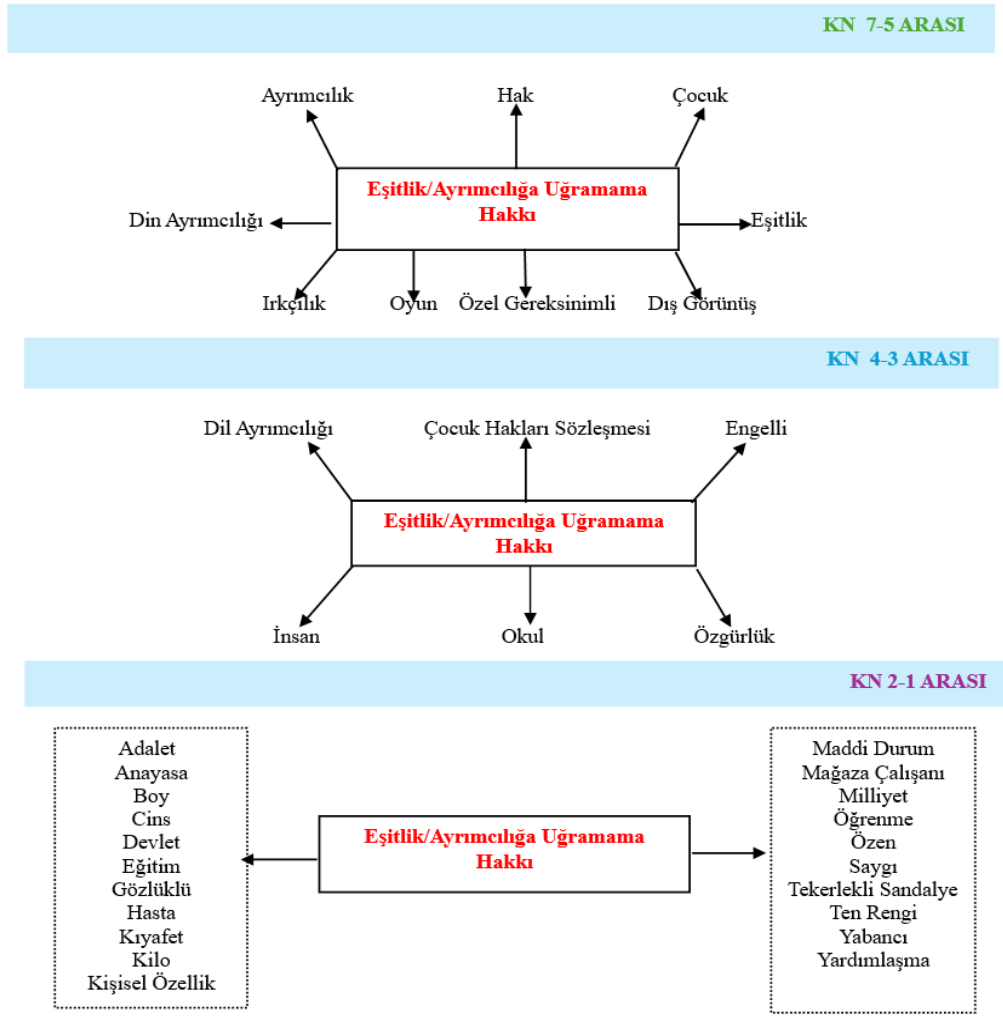
Uygulanan eğitsel oyun eylem faaliyeti ile öğrencilere kazandırılmak istenen hedefler gerçekleştirilmiştir. Oyun oynandıktan sonra oyunla ilgili görüşlerini almak için öğrencilere görüşme formu uygulanmıştır. Dersin son bölümünde ise KİT (EK 18) yeniden uygulanarak ders bitirilmiştir. Burada amaç öğrencilerin ilk derste ön bilgi ve algılarını ortaya çıkararak ardından dersin sonunda kazanımın amacına ulaşmış olup olmadığını belirlemektir. Öğrenciler tarafından tamamlanan KİT sonuçlarının ders sonrası çözümlemesi yapılmıştır. Tablo 4.7’de gösterildiği gibi uygulama öncesi/sonrası kelime ve cümle sayıları karşılaştırılmıştır. EK 21’de öğrencilere ait uygulama sonrası KİT’e yer verilmiştir.

Tablo 4.7. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları

Anahtar Kavram	Kelime Sayısı (f)		Cümle Sayısı (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
<i>Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı</i>	91	105	91	105

Tablo 4.7 incelendiğinde, *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik uygulama öncesi oluşturulan kelime ve cümle sayısının uygulama sonrasına göre az olduğu ortaya çıkmıştır. Uygulama sonrası *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik kelime ve cümle sayıları açısından bir yükselme görülmektedir.

Şekil 4.17’de görüldüğü gibi konu anlatılmadan önce uygulama öncesi frekansı en yüksek olanlardan sırasıyla aşağıya doğru inerek kesme KN’ nı gösteren genel bir haritaya ulaşılmıştır.

Şekil 4.17. Dördüncü Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası

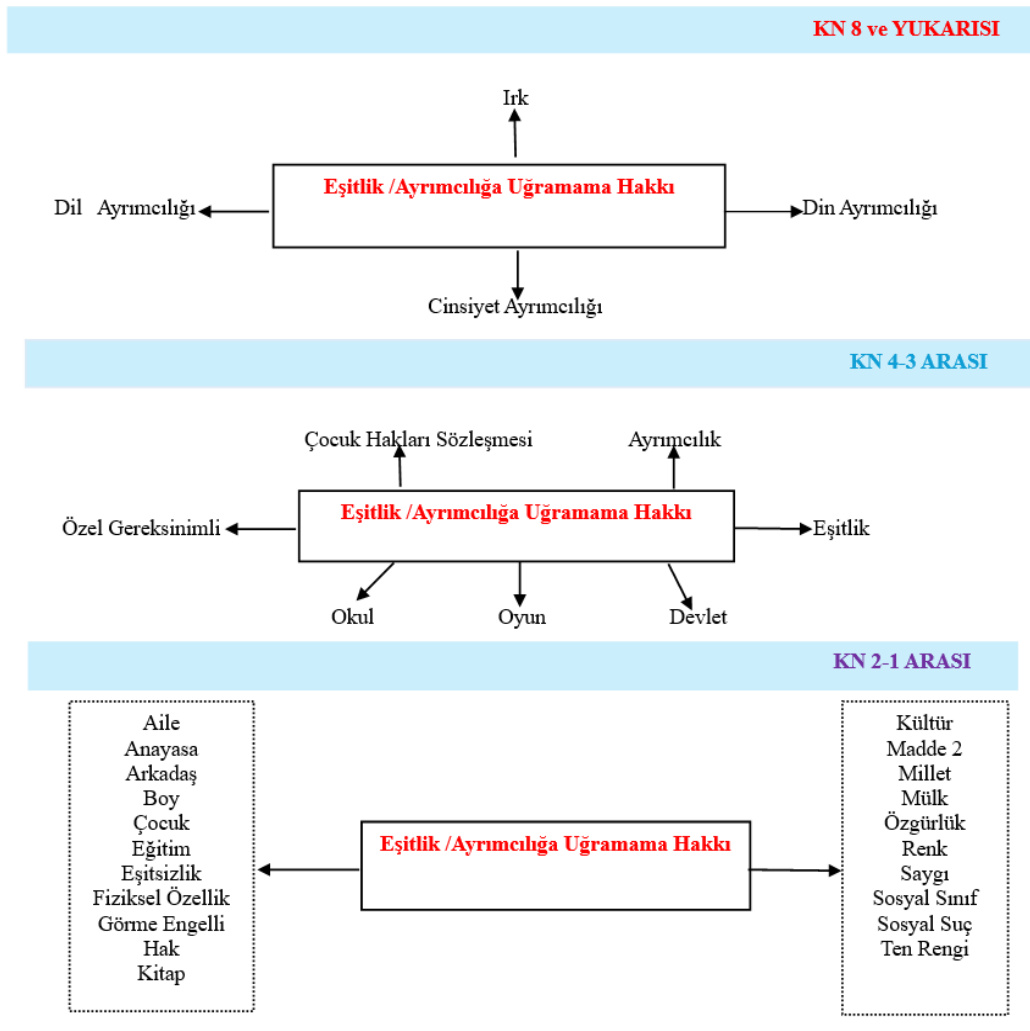
Şekil 4.17 incelendiğinde

KN ≥ 7-5 arası için *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı* ile ilişkili 9 kelime yer almıştır. *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkının* “*ayrımcılık, çocuk, din ayrımcılığı, eşitlik, hak, ırkçılık, oyun, özel gereksinimli, dış görünüş*” kelimesi ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

KN $\geq$ 4-3 arası için *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik 6 kelime üretildiği görülmektedir. Bu kelimeler, “ÇHS, dil ayrımcılığı, engelli, insan, okul, özgürlük” kelimeleridir.

KN $\geq$ 2-1 arası için *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* ait oldukça çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Bu KN 'da hakka yönelik 21 kelime üretilmiştir.

Uygulama öncesi öğrencilere uygulanan KİT analiz edilmiştir. KİT analizi sonucunda bir sonraki derste *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı* için hazırlanan Tornado Oyunu (EK 18) eylem planı ile ders tamamlanmıştır. Dersin son bölümünde KİT tekrar öğrencilere uygulanmış analiz edilmiştir. Şekil 4.18’de uygulama sonrasına ait KİT analizine yer verilmiştir.

Şekil 4.18. Dördüncü Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası

Şekil 4.18 incelendiğinde;

KN $\geq$ 8 ve yukarısı için *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik 4 kelime yer almıştır. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkının “*ırk ayrımcılığı, dil ayrımcılığı, din ayrımcılığı, cinsiyet ayrımcılığı*” kelimesi ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

KN $\geq$ 4-3 arası için *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik 6 kelime üretildiği görülmektedir. Bu kelimeler, “*ayrımcılık, ÇHS, devlet, eşitlik, okul, oyun, özel gereksinimli, özgürlük*” kelimeleridir.

KN $\geq$ 2-1 arası için *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* ait oldukça çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Bu KN’ da hakka yönelik 21 kelime üretilmiştir.

4.5.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması

KN $\geq$ 7-5 arası ile KN $\geq$ 8 ve yukarısı için *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik uygulama öncesi 9, uygulama sonrası 4 kelime üretilmiştir. Uygulama öncesi *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik anlamlı kelimeler üretilse de uygulama sonrası ilgili hak ile ilgili açıklayıcı kelimelerin frekans olarak daha fazla sayıda yer aldığı görülmektedir.

KN $\geq$ 4-3 arası için uygulama öncesi ve sonrası *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı* için 6 kelime üretilmiştir. Uygulama öncesi yer alan “*ÇHS*” uygulama sonrasında da yer almaktadır.

KN $\geq$ 2-1 aralıkları için bakıldığında *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Uygulama öncesi ve sonrası öğrenciler tarafından üretilen kelimelerin sayı bakımından fazla olduğu fakat uygulama sonrası hakka yönelik üretilen kelimelerin bilimsel bilgi içeren kelimeler olduğu görülmektedir.

Tablo 4.8. *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları*

Anahtar Kavram	BBİC (f)		BO/YBİC (f)		KYİC (f)		Boş (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
<i>Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı</i>	40	61	45	35	-	-	19	8

Tablo 4.8’de yer alan uygulama öncesi/sonrası bulgular incelendiğinde nicelik ve nitelik açısından anlamlı değişiklikler yaşandığı görülmektedir. Uygulama sonrası bilimsel bilgi içeren cümlelerin sayısında (BBİC) artış yaşanmıştır. Bu duruma şu cümlelerle “*Çocukların cinsiyeti ne olursa olsun eşitlik/ayrımcılığa uğramama hakkı vardır*” ve

“Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı ÇHS'nin 2. maddesinde yer alır” örnek olarak verilebilir. Bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısında (BO/YBİC) azalma gözlenmektedir. Uygulama öncesi BO/YBİC örnek olarak “Farklı konuşan birini dışlamak yerine yardım etmeliyiz”, “Ayrımcılığa uğramama hakkı okul tarafından öğrencilere öğretilir” cümleleri örnek olarak verilebilir. Uygulama öncesi boş bırakılan, yanıtlanmayan cümle sayısı 19 iken uygulama sonrası için bu durumun azaldığı (8) görülmektedir. Ulaşılan bulgular incelendiğinde eğitsel oyun uygulaması süreci sonunda öğrencilerin dördüncü haftadaki *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* ilişkin kurduğu cümleler algılarında gelişim olduğu, farkındalıklarının arttığı, eksik öğrenmelerin ise büyük oranda tamamlandığı ifade edilebilir.

4.6. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUK HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ

Bu bölümde araştırmanın “*Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulaması öncesi ve sonrası nasıldır?*” altıncı alt problemine ait bulgular yer almaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilgili bilişsel yapıları incelenmiştir. Dersin başlangıcında hazırlanan eylem planına yönelik araştırma hakkında öğrenciler bilgilendirilmiş, Çocuk Hakları konusunun içinde bulunan *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilgili öğrencilerin var olan düşünce ve algılarını belirlemek için KİT (EK 22) uygulanmıştır. KİT’ler ile öğrencilerin uygulama öncesi var olan bilgi ve yanılgılarını tespit etmek amaçlanmıştır. EK 23’te öğrencilere ait uygulama öncesi KİT’e yer verilmiştir. KİT uygulamasından sonra Çocuk Hakları konusunun kazanımına (SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.) ait *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilgili öğrenciler bilgilendirilmiştir.

KİT’lerin değerlendirilmeleri ile oluşan bulgular sonucunda öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarını artırmak amacıyla *Tik Tak Özel Hak* (EK 24) isimli eğitsel oyun eylem planı tasarlanmıştır. *Tik Tak Özel Hak Oyunu* isimli eğitsel oyun uygulaması ile ilgili fotoğraflara Görsel 4.5’te yer verilmiştir. *Tik Tak Özel Hak* eğitsel oyunu sonrasında öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarının tespitini ifade etmede genel olarak (ilk/son) durum analizi ifadesi kullanılmıştır.

4.6.1. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler

Dersin başlangıcında yapılan durum tespiti verileri değerlendirildikten daha sonra öğrencilerin *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilgili eksik, yanlış öğrenmelerinin giderilmesi ve farkındalıklarının artırılması amacıyla öğrenci grubu ile *Tik Tak Özel Hak Oyunu* bir sonraki derste uygulanmıştır.

Görsel 4.5. Tik Tak Özel Hak Oyununun Oynanması

Uygulanan eğitsel oyun eylem faaliyeti ile öğrencilere kazandırılmak istenen hedefler gerçekleştirilmiştir. Oyun oynandıktan sonra oyunla ilgili görüşlerini almak için öğrencilere görüşme formu uygulanmıştır. Dersin son bölümünde, KİT (EK 22) yeniden uygulanarak ders bitirilmiştir. Burada amaç öğrencilerin ilk derste ön bilgi ve algılarını ortaya çıkarmak ve dersin sonunda kazanımın amacına ulaşmış olduğunu belirlemektir. Öğrenciler tarafından tamamlanan KİT sonuçlarının ders sonrası çözümlemesi yapılmıştır.

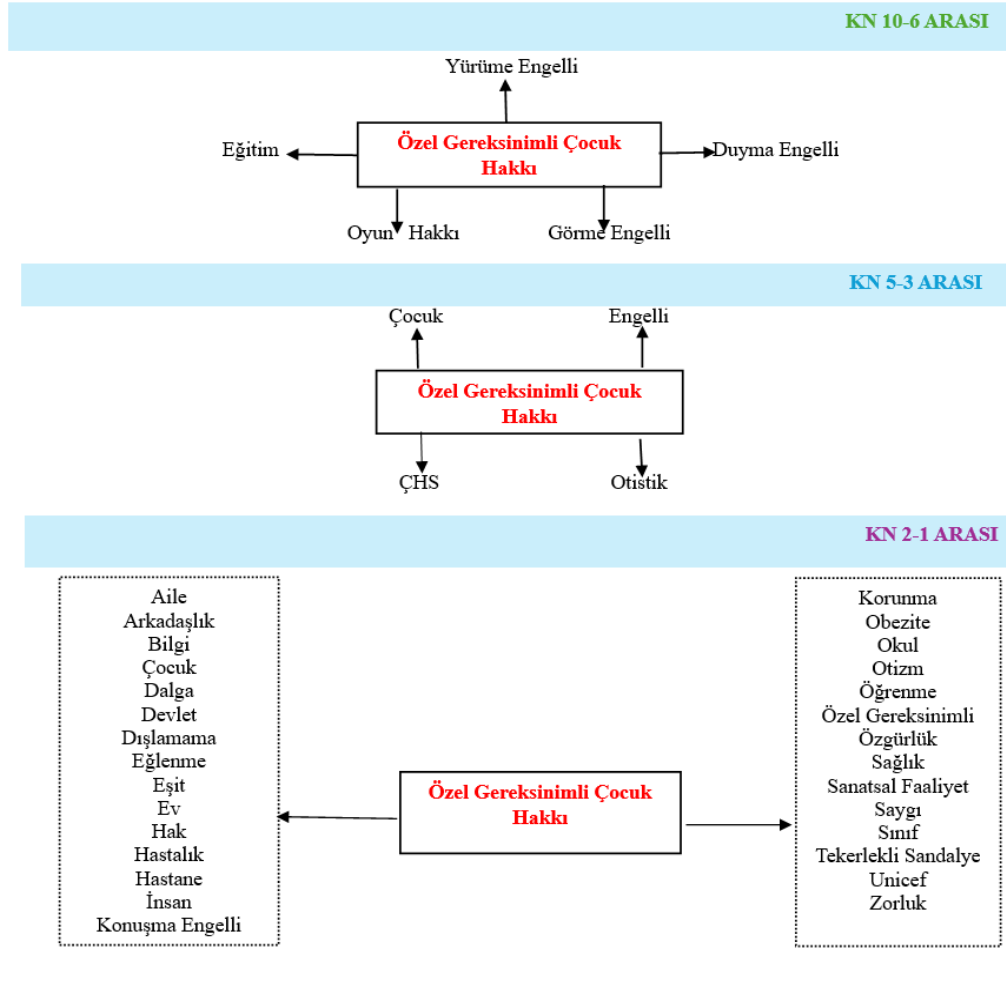
Tablo 4.9’da gösterildiği gibi uygulama öncesi/sonrası kelime ve cümle sayıları karşılaştırılmıştır. EK 25’te öğrencilere ait uygulama sonrası KİT’e yer verilmiştir.

Tablo 4.9. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları

Anahtar Kavram	Kelime Sayısı (f)		Cümle Sayısı (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
<i>Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı</i>	95	99	93	99

Tablo 4.9’da gösterildiği gibi uygulama öncesi ve sonrası *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilişkilendirilen kelime ve cümle sayıları arasındaki farkın az olduğu görülmektedir.

Şekil 4.19’ da görüldüğü üzere konu anlatılmadan önce uygulama öncesi frekansı en yüksek olanlardan sırasıyla aşağıya doğru inerek KN ‘nı gösteren genel bir haritaya ulaşılmıştır.

Şekil 4.19. Beşinci Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası

Şekil 4.19 incelendiğinde;

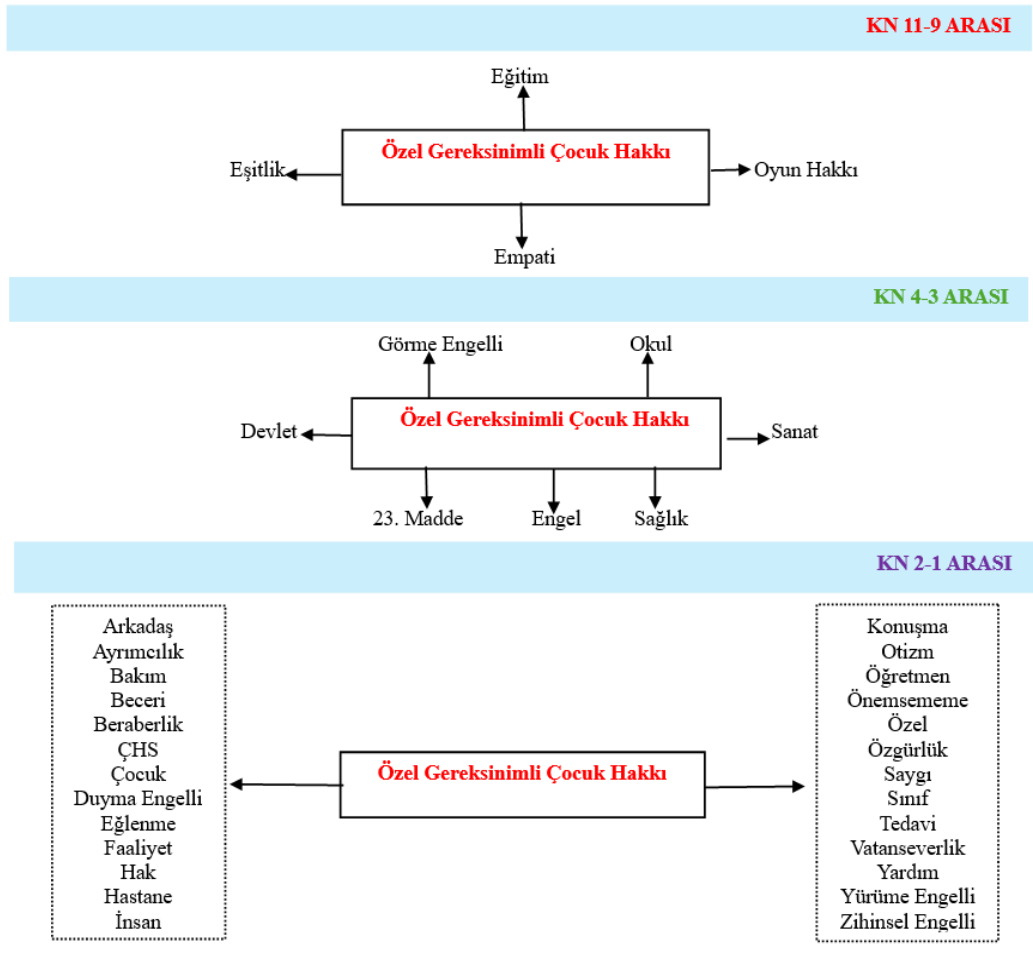
KN 10-6 arası için öğrenciler *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilişkili 5 kelime ürettikleri görülmektedir. Bunlar; “*duyma engelli, eğitim, görme engelli, oyun hakkı, yürüme engelli*” kelimeleridir.

KN≥ 5-3 arası için anahtar kavrama yönelik 4 kelime üretilmiştir. Bunlar; “*ÇHS, çocuk, engelli, otistik*” kelimeleridir.

KN≥2-1 arası için *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* kavramına ilişkin çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Burada anahtar kavram için 29 farklı anahtar kelime üretilmiştir. *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* anahtar kavramı için “*aile, arkadaşlık, bilgi,*

“*çocuk vb.*” kelimelerin üretildiği görülmektedir. Bununla birlikte anahtar kavram için “*devlet, eğlenme, öğrenme hak*” gibi üretilen kelimelerin anahtar kavramlarla ilişkili ve anahtar kavramı açıklayan kelimeler olduğu söylenebilir.

Uygulama öncesi öğrencilerin yaptıkları KİT analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre bir sonraki derste *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına* yönelik *Tik Tak Özel Hak Oyunu* oynanarak ders tamamlanmıştır. Oyun sonrası konu kısaca toparlanmış, KİT tekrar öğrencilere uygulanarak analiz edilmiştir. Şekil 4.20’de uygulama sonrasına ait KİT analizi verilmiştir.

Şekil 4.20. Beşinci Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası

Şekil 4.20 incelendiğinde;

KN $\geq$ 11-9 arası için KİT bulgularına göre hazırlanan uygulama sonrası frekans tablosunda *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilgili “*eğitim, empati, eşitlik, oyun hakkı*” olmak üzere 4 kelime üretilmiştir.

KN $\geq$ 4-3 arasında *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilişkilendirilen kelimeler “devlet, engel, görme engelli, okul, sağlık, sanat, 23.madde” kelimeleridir. Üretilen kelimelerin *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkını* tanımlar nitelikte olması istenilen bir durumdur. Bu bulgudan hareketle öğrencilerdeki ilgili hak ile ilgili eksikliklerin giderilmesi amacıyla hazırlanan eylem planının amaca hizmet ettiği ifade edilebilir.

KN $\geq$ 2-1 arası için öğrencilerin *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına* yönelik uygulama sonrası üretilen kelime sayısı 26’ dır. Üretilen kelimelerin büyük çoğunluğunun *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilgili olduğu görülmektedir.

4.6.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması

KN $\geq$ 10-6 arası ve **KN $\geq$ 11-9 arası** için uygulama öncesi 5 kelime üretilmişken, uygulama sonrası *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına* ait 4 kelime üretilmiştir. Uygulama öncesine göre uygulama sonrası üretilen kelimelerin doğrudan *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* ile ilgili olduğu söylenebilir. Uygulama öncesi *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı ile* ilişkilendirilen “oyun hakkı” kelimesinin uygulama sonrasında da yer aldığı görülmektedir.

KN $\geq$ 5-3 arası ve **KN $\geq$ 4-3 arası** için uygulama öncesi *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı* için üretilen kelime sayısı 4’tür. Uygulama sonrası kelime sayısı 7 olmuştur. Uygulama sonrası kelimelerin *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkını* açıklar nitelikte olması öğrenmelerin daha anlamlı hale geldiğini göstermektedir.

KN $\geq$ 2-1 arası için bakıldığında uygulama öncesi ve sonrası üretilen kelime sayısında nicelik bakımından çok fazla değişikliğin olmadığı görülse de uygulama sonrası üretilen kelimelerin *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına* yönelik bilimsel bilgi içeren kelimeler olduğu görülmektedir.

Tablo 4.10. *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları*

Anahtar Kavram	BBİC (f)		BO/YBİC (f)		KYİC (f)		Boş (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonras	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonras	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonras	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonras
<i>Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı</i>	38	70	56	31	1	-	10	3

Tablo 4.10’da yer alan uygulama öncesi/sonrası bulgular incelendiğinde nicelik ve nitelik açısından anlamlı değişiklikler yaşandığı görülmektedir. Uygulama sonrası bilimsel bilgi içeren cümlelerin sayısında (BBİC) artış yaşanmıştır. Bu duruma şu cümlelerle “*Özel gereksinimli çocuklar herkesle eşittir ve ayrımcılık yapılmamalıdır.*” ve “*Özel gereksinimli*

çocuklarında eğitim görme hakkı vardır.” örnek verilebilir. Bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısında (BO/YBİC) azalma gözlenmektedir. Uygulama öncesi BO/YBİC örnek olarak “*Duymayan insanlara işaret dili ile anlatabiliriz*”, “*Otizimli çocuklarla dalga geçilmemelidir.*” cümleleri örnek olarak verilebilir. Uygulama öncesi boş bırakılan, yanıtlanmayan cümle sayısı 10 iken uygulama sonrası için bu durumun azaldığı (3) görülmektedir. Ulaşılan bulgulardan hareketle eğitsel oyun uygulaması süreci sonunda öğrencilerin beşinci haftadaki *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına* ilişkin kurduğu cümlelerde algılarında gelişmelerinin olduğu, farkındalıklarının arttığı, eksik öğrenmelerin ise büyük oranda tamamlandığı ifade edilebilir.

4.7. İSİM HAKKINA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA ÖNCESİ VE SONRASI BİLGİLERİNİN TESPİTİ

Bu bölümde araştırmanın “*İsim Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulaması öncesi ve sonrası nasıldır?*” yedinci alt problemine ait bulgular yer almaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin *İsim Hakkı* ile ilgili bilişsel yapıları incelenmiştir. Dersin başlangıcında hazırlanan eylem planına yönelik araştırma hakkında öğrenciler bilgilendirilmiş, Çocuk Hakları konusunun içinde bulunan *İsim Hakkı* ile ilgili öğrencilerin var olan düşünce ve algılarını belirlemek için KİT (EK 26) uygulanmıştır. KİT’ler ile öğrencilerin uygulama öncesi var olan bilgi ve yanılgılarını tespit etmek amaçlanmıştır. KİT uygulamasından sonra Çocuk Hakları konusunun kazanımına (SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.) ait *İsim Hakkı* ile ilgili öğrenciler bilgilendirilmiştir. EK 27’de öğrencilere ait uygulama öncesi KİT’e yer verilmiştir.

KİT’lerin değerlendirilmeleri ile oluşan bulgular sonucunda öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarını artırmak amacıyla *İsim Avı Oyunu* (EK 28) eylem etkinliği oluşturulmuştur. *İsim Avı Oyunu* isimli eğitsel oyun uygulaması ile ilgili fotoğraflara Görsel 4.6’da yer verilmiştir. Uygulanan eğitsel oyun sonrasında öğrencilerin bilgi, algı ve farkındalıklarının tespitini ifade etmede genel olarak (ilk/son) durum analizi ifadesi kullanılmıştır.

4.7.1. İsim Hakkına Yönelik Eylemsel Faaliyetler

Dersin başlangıcında yapılan durum tespiti verileri değerlendirildikten daha sonra öğrencilerin *İsim Hakkı* ile ilgili eksik, yanlış öğrenmelerinin giderilmesi ve

farkındalıklarının artırılması amacıyla öğrenci grubu ile *İsim Avı Oyunu* bir sonraki derste uygulanmıştır.

Görsel 4.6. *İsim Avı Oyununun Oynanması*

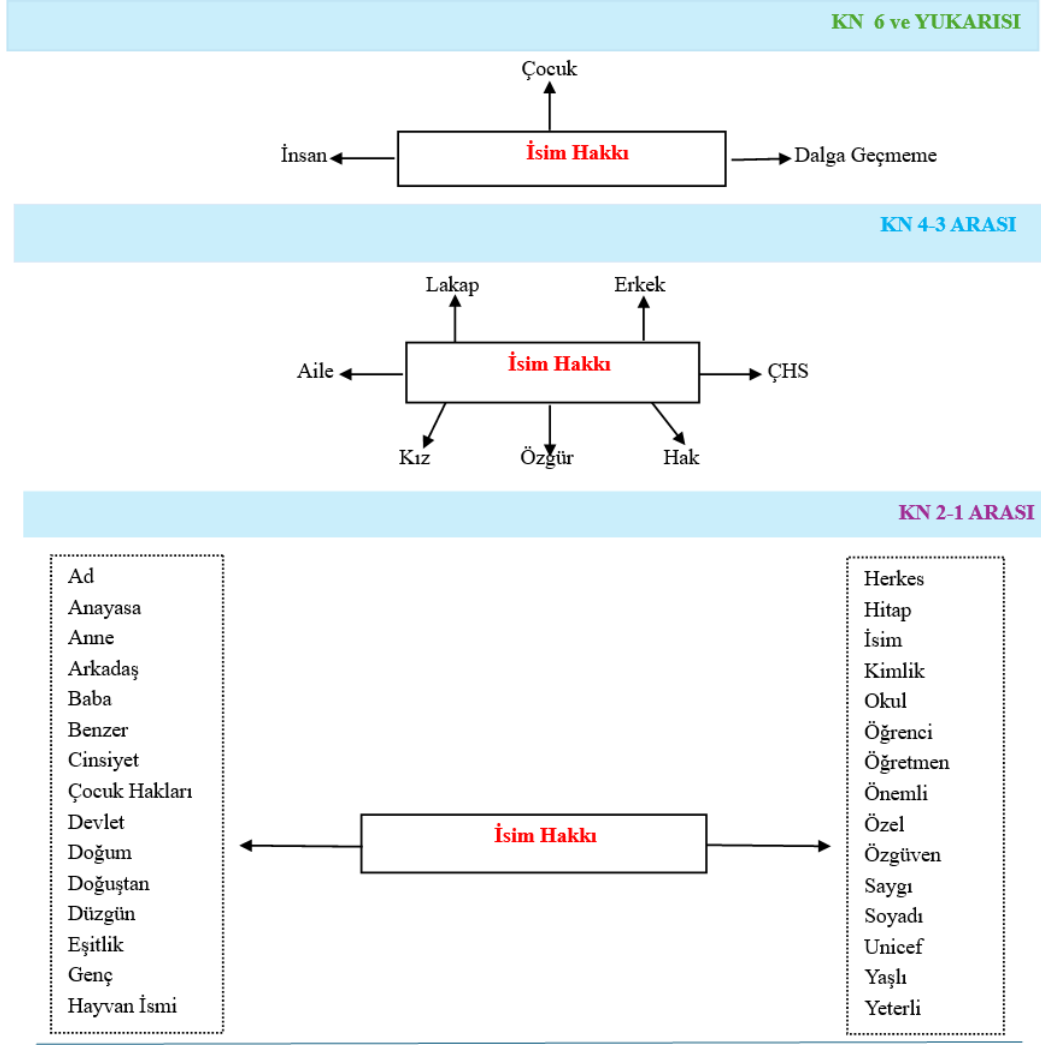
Uygulanan eğitsel oyun eylem faaliyeti ile öğrencilere kazandırılmak istenen hedefler gerçekleştirilmiştir. Oyun oynandıktan sonra oyunla ilgili görüşlerini almak için öğrencilere görüşme formu uygulanmıştır. Dersin son bölümünde, KİT (EK 26) yeniden uygulanarak ders bitirilmiştir. Burada amaç öğrencilerin ilk derste ön bilgi ve algılarını ortaya çıkarmak ve ardından kazanımın amacına ulaşip ulaşmadığını belirlemektir. Öğrenciler tarafından tamamlanan sonuçlarının ders sonrası çözümlemesi yapılmıştır. Tablo 4.11’de gösterildiği gibi uygulama öncesi/sonrası kelime ve cümle sayıları karşılaştırılmıştır. EK 29’da öğrencilere ait uygulama sonrası KİT’e yer verilmiştir.

Tablo 4.11. *İsim Hakkına Yönelik Yazılan Kelime ve Cümle Frekansları*

Anahtar Kavram	Kelime Sayısı (f)		Cümle Sayısı (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
<i>İsim Hakkı</i>	83	103	83	102

Tablo 4.11 incelendiğinde, *İsim Hakkına* yönelik uygulama sonrası kelime ve cümle sayılarının uygulama öncesine göre yükseldiği görülmektedir.

Şekil 4.21’ de görüldüğü gibi konu anlatılmadan önce uygulama öncesi frekansı en yüksek olanlardan sırasıyla aşağıya doğru inerek kesme noktalarını (KN) gösteren genel bir haritaya ulaşılmıştır.

Şekil 4.21. Altıncı Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası

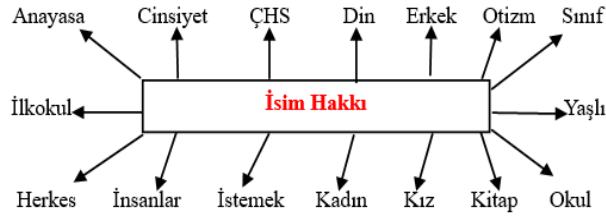
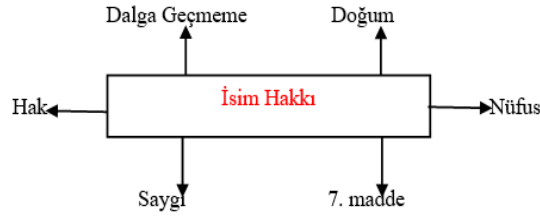
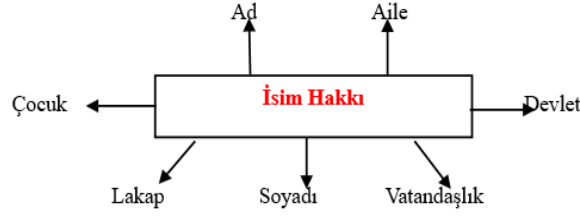
Şekil 4.21 incelendiğinde;

KN 6 ve yukarısı için öğrenciler *İsim Hakkı* ile ilişkili 3 kelime ürettikleri görülmektedir. Bunlar; “*çocuk, dalga geçmeme, insan*” kelimeleridir.

KN≥ 4-3 arası için *İsim Hakkına* yönelik 7 kelime üretilmiştir. Bunlar; “*Aile, ÇHS, erkek, hak, kız, lakap, özgür*” kelimeleridir.

KN≥2-1 arası için *İsim Hakkına* ilişkin çok sayıda kelime üretildiği görülmektedir. Bu KN ‘da hak ile ilgili 30 farklı anahtar kelime üretilmiştir.

Uygulama öncesi öğrencilerin yaptıkları KİT analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre bir sonraki derste *İsim Hakkına* yönelik *İsim Avı oyunu* eylem planı uygulanarak ders tamamlanmıştır. Oyun sonrası konu kısaca toparlanmış, KİT tekrar öğrencilere uygulanmış ve analiz edilmiştir. Şekil 4.22’de uygulama sonrasına ait KİT analizine verilmiştir.

Şekil 4.22. Altıncı Hafta Uygulama Sonrası Frekans Haritası

Şekil 4.22 incelendiğinde;

KN ≥ 6 ve Yukarısı için KİT sonuçlarına göre hazırlanan uygulama sonrası frekans tablosunda *İsim Hakkı* ile ilgili “*ad, aile, çocuk, devlet, lakap, soyadı, vatandaşlık*” olmak üzere 7 kelime üretilmiştir. Üretilen kelimelerin *İsim Hakkını* doğrudan yansıtan kelimeler olduğu görülmektedir.

KN ≥ 5-3 arasında *İsim Hakkı* ile ilişkilendirilen kelimeler “*dalga geçmeme, doğum hak, nüfus, saygı, 7. madde*” kelimeleri olmak üzere altı kelime üretilmiştir. Üretilen kelimelerin anahtar kavramı tanımlar nitelikte olması istenilen bir durumdur. Buradan da öğrencilerdeki kavram eksikliklerinin giderilmesi amacıyla hazırlanan eylem planının amaca hizmet ettiği ifade edilebilir.

KN $\geq$ 2-1 arası için öğrencilerin bu anahtar kavrama yönelik uygulama sonrası üretilen kelime sayısı 16’ dır. Üretilen kelimeler incelendiğinde *İsim Hakkı* ile doğrudan ilişkili kelimeler olduğu gibi ilişkili olmayan kelimelerin de olduğu görülmektedir.

4.7.1.1. Uygulama Öncesi ve Sonrası Frekans Haritalarının Karşılaştırması

KN $\geq$ 6 ve yukarısı için uygulama öncesi 3 kelime üretilmişken, uygulama sonrası *İsim Hakkına* yönelik 7 kelime üretilmiştir. Uygulama öncesine göre uygulama sonrası üretilen kelimelerin doğrudan *İsim Hakkı* ile ilgili olduğu söylenebilir.

KN $\geq$ 4-3 arası ve **KN $\geq$ 5-3 arası** için uygulama öncesi *İsim Hakkı* için üretilen kelime sayısı 4’tür. Uygulama sonrası kelime sayısı 7 olmuştur. Uygulama sonrası kelimelerin *İsim Hakkını* açıklar nitelikte olması öğrenmelerin daha anlamlı hale geldiğini göstermektedir.

KN $\geq$ 2-1 arası aralıkları için bakıldığında hem nicelik hem de nitelik bakımından olumlu değişikliklerin olduğu görülmektedir. Uygulama sonrası *İsim Hakkına* yönelik olarak üretilen kelimelerin sayısı azalsa da hakla ilişkili kelimelerin sayısında artış yaşandığı görülmektedir. *İsim Hakkına* yönelik bilimsel bilgi içeren kelimelerin uygulama sonrası arttığı ifade edilebilir.

Tablo 4.12. *İsim Hakkına Yönelik Yazılan Cümlelerin Frekansları*

Anahtar Kavram	BBİC (f)		BO/YBİC (f)		KYİC (f)		Boş (f)	
	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası	Uyg. Öncesi	Uyg. Sonrası
<i>İsim Hakkı</i>	10	47	60	48	-	-	29	8

Tablo 4.12’de yer alan uygulama öncesi/sonrası bulgular incelendiğinde nicelik ve nitelik açısından anlamlı değişiklikler yaşandığı görülmektedir. Uygulama sonrası bilimsel bilgi içeren cümlelerin sayısında (BBİC) artış yaşanmıştır. Bu duruma şu cümlelerle “Çocuklar doğduğu an nüfus kütüğüne isimleri kaydedilmelidir.” ve “Doğduğumuz andan itibaren isim hakkına sahip oluruz” örnek verilebilir. Bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümle sayısında (BO/YBİC) azalma gözlenmektedir. Uygulama öncesi BO/YBİC örnek olarak “Hiçbir çocuğun ismi ile dalga geçilmemelidir”, “Bazı çocukların isim hakkı sayesinde güzel isimleri vardır” cümleleri verilebilir. Uygulama öncesi boş bırakılan, yanıtlanmayan cümle sayısı 29 iken uygulama sonrası için bu durumun azaldığı (8) görülmektedir. Ulaşılan verilere bakıldığında eğitsel oyun uygulaması süreci sonunda

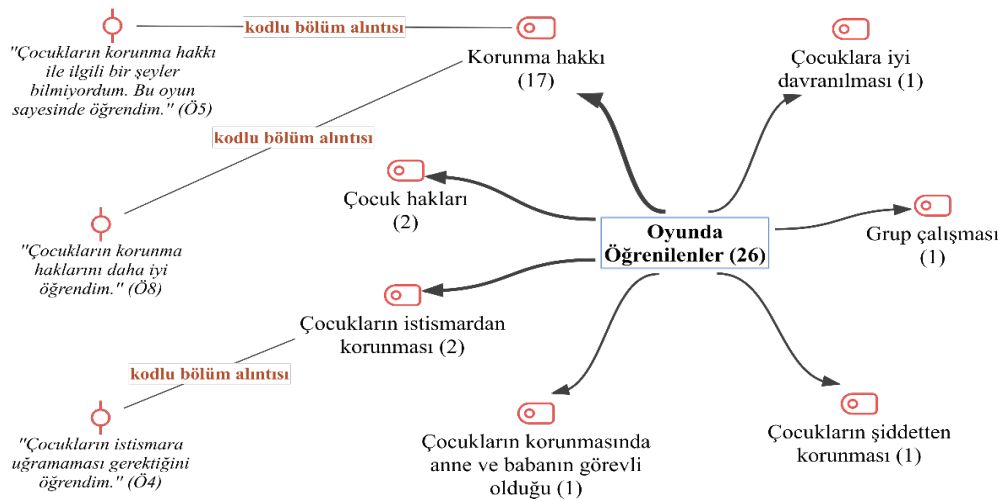
öğrencilerin beşinci haftadaki *İsim Hakkına* ilişkin kurduğu cümlelerde algı gelişimlerinin, farkındalıklarının arttığı, eksik öğrenmelerin ise büyük oranda azaldığı tespit edilmiştir.

4.8. EYLEM PLANINDA UYGULANAN EĞİTSEL OYUNLARA YÖNELİK ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE AİT BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın “*Eylem planında uygulanan eğitsel oyunlara yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?*” sekizinci alt problemine ait bulgular yer almaktadır. Uygulama sürecinde altı hakka yönelik altı eğitsel oyun uygulamasının her birinden sonra öğrenci görüşleri alınmıştır. Öğrencilere “*Bu oyunda neler öğrendin?*”, “*Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?*”, “*Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?*” soruları yöneltilmiştir. Öğrenci görüşleri yazılı bir şekilde görüş formu ile toplanmıştır (EK 29, 30, 31, 32, 33, 35). Öğrencilerin eğitsel oyunlar ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar MAXQDA 2024 içerik analizi programı ile analiz edilmiştir. Veriler doğrultusunda ulaşılan bulgular analiz edilerek tema, kod ve frekans değerleri olarak belirtilmiştir. Bazı öğrencilerin ilgili soruya birden fazla cevap verdikleri görülmüştür. Bu nedenle kimi sorularda kavram haritalarındaki frekansların öğrenci sayısını geçtiği görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri bazı cevaplarda da sorulan sorunun kapsamından bağımsız, farklı hususlardan bahsettikleri için değerlendirme dışı tutulmuştur.

4.8.1. Korunma Hakkına Yönelik Oynanan Kulaktan Kulağa Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

“*Bu oyunda neler öğrendin?*” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler Şekil 4.23’te verilmiştir.

Şekil 4.23. Oyunda Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.23'te “oyunda öğrenilenler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. Öğrencilerin “*Bu oyunda neler öğrendin?*” sorusuna yönelik verdikleri cevaplarda öğrenilenler arasında en fazla “korunma hakkının” (f=17) yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda “çocuk hakları” (f=2), “çocukların istismardan korunması”(f=2), “çocukların korunmasında anne ve babanın görevli olduğu” (f=1), “çocukların şiddetten korunması” (f=1), “grup çalışması”(f=1), “çocukların ihmal edilmemesi” (f=1), “çocuklara iyi davranılması” (f=1), öğrencilerin oyunda öğrendiklerine ilişkin görüşlere ait bulgular arasında yer almaktadır. İstismardan, ihmalden ve şiddetten korunma gibi korunma hakkı ile ilgili görüşler ve örnek kodlu bölüm alıntıları, gerçekleştirilen eğitsel oyun uygulamasının istenilen kazanıma ulaşılmasında olumlu yönde katkı sağladığını göstermektedir. Aşağıda oyunda sergilenenlere ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

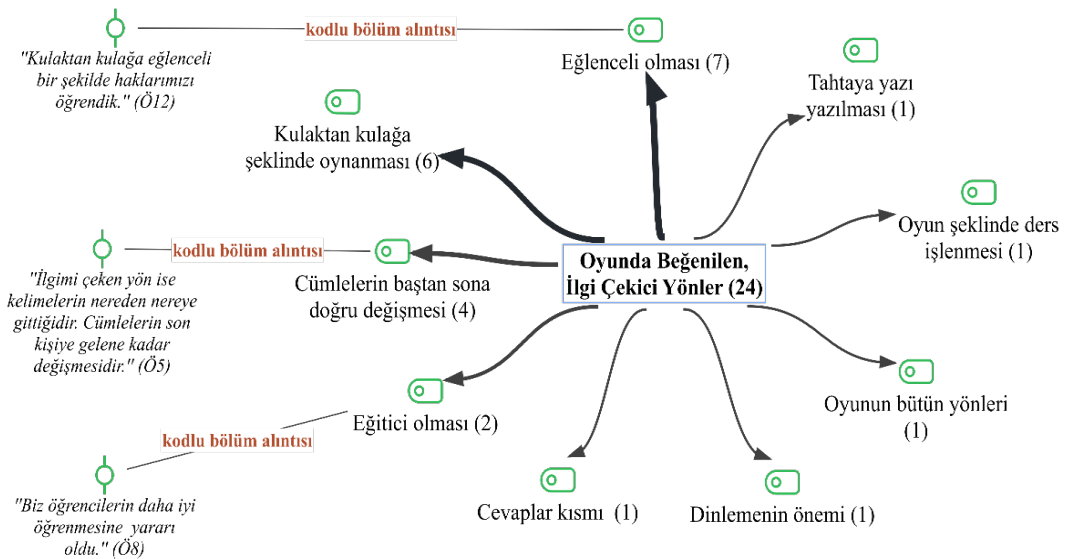
Ö4: “Çocukları ihmal etmeme, çocukların istismara uğramaması, çocukların şiddete maruz kalmaması vb. şeyleri öğrendim.”

Ö5: “Çocukların korunma hakkı ile ilgili bir şeyler bilmiyordum. Bu oyun sayesinde öğrendim.

Ö8: “Çocukların korunma haklarını daha iyi öğrendim.”

Ö19: “Çocukların korunmasında anne ve babanın görevli olduğunu öğrendim.”

“*Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?*” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4. 24'te yer verilmiştir.

Şekil 4.24. Oyunda Beğenilen, İlgi Çeken Yönler İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.24'te “oyunda beğenilen, ilgi çekici yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “*Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?*” sorusuna yönelik öğrencilerin görüşleri incelendiğinde oyunun “eğlenceli olduğunu” (f=7) belirttikleri görülmektedir. Oyunun “kulaktan kulağa şeklinde oynanması” (f=6), “cümlelerin baştan sona doğru değişmesi” (f=4), “eğitici olması” (f=2), “cevaplar kısmı” (f=1), “dinlemenin önemi”(f=1), “oyunun bütün yönleri” (f=1), “oyun şeklinde ders işlenmesi” (f=1), “tahtaya yazı yazılması” (f=1) öğrencilerin beğendiği, ilgilerini çeken yönler arasında yer almaktadır. Aşağıda oyunda beğenilen, ilgi çekici yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

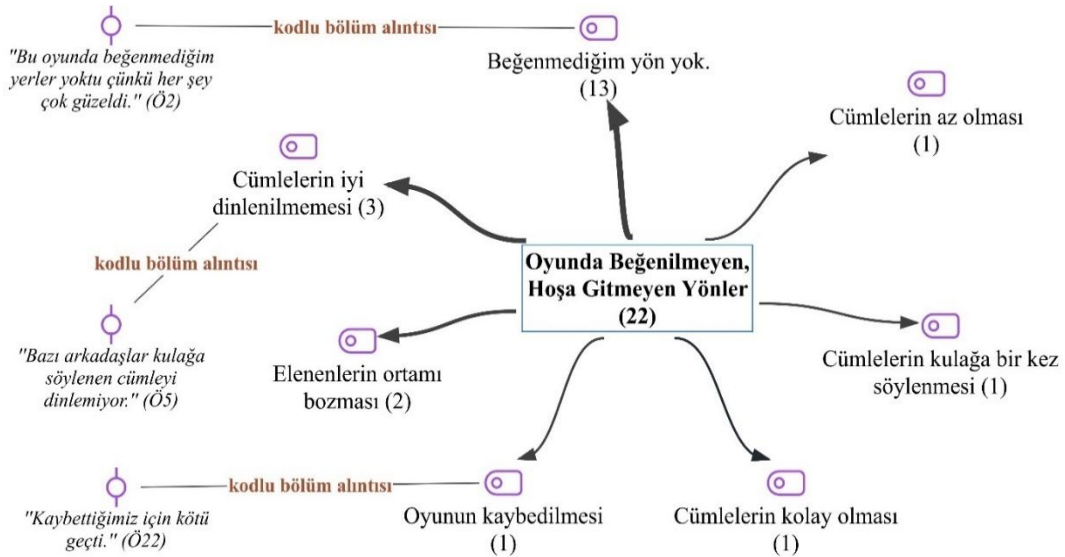
Ö1: “*Hem eğitici olup hem de eğlenceli olması. Öğretmenimiz çok düşünceli bir oyun bulmuş.*”

Ö2: “*Bu oyunda beğendiğim şeyler hem oyun oynayıp hem de eğlenmem.*”

Ö4: “*Oyun şeklinde ders işleyerek korunma hakkını öğrendim.*”

Ö12: “*Kulaktan kulağa eğlenceli bir şekilde haklarımızı öğrendik.*”

“*Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?*” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.25’ te yer verilmiştir.

Şekil 4.25. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlerle İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.25'te “oyunda beğenilmeyen, hoşuna gitmeyen yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “*Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?*” sorusuna yönelik öğrencilerin en fazla verdikleri cevaplar arasında “oyunda beğenmedikleri yönün olmadığına” (f=13) dair ifadedir. Oyunda

beğenilmeyen, hoş gitmeyen diğer unsurların “cümlelerin iyi dinlenilmemesi” (f=3), “elenenlerin ortamı bozması” (f=2), “oyunun kaybedilmesi” (f=1), “cümlelerin kolay olması” (f=1), “cümlelerin kulağa bir kez söylenilmesi” (f=1), “cümlelerin az olması” (f=1) olduğu görülmektedir. Aşağıda oyun da beğenilmeyen, hoş gitmeyen yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

Ö1: “Sadece cümleler daha çok olabilir. Bence cümleler biraz azdı.”

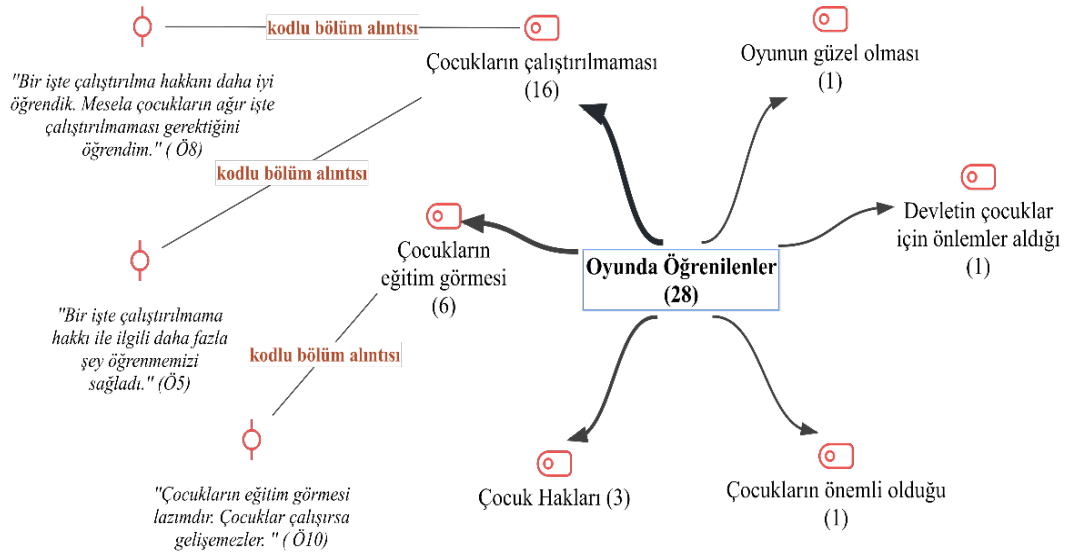
Ö2: “Bu oyunda beğenmediğim yerler yoktu çünkü her şey çok güzeldi.”

Ö5: “Bazı arkadaşlar kulağa söylenen cümleyi iyi dinlemiyor.”

Ö22: “Kaybettiğimiz için kötü geçti.”

4.8.2. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Oynanan Deve-Cüce Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

“Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler Şekil 4.26’ da verilmiştir.

Şekil 4.26. Oyunda Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.26’da “oyunda öğrenilenler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. Öğrencilerin “Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna yönelik en fazla “çocukların çalıştırılmaması” (f=16) cevabını verdikleri görülmektedir. Hem frekans sayısı hem de örnek kodlu bölüm alıntısında da görüldüğü üzere öğrencilerin kurduğu cümle doğrultusunda oyunun amaca uygun bir şekilde gerçekleştiği söylenebilir. Öğrenciler çocukların herhangi bir işte çalışmayıp eğitim görmesi gerektiği (f=6) yönünde

görüş bildirmişlerdir. Aynı zamanda “çocuk hakları” (f=3), “çocukların önemli olduğu” (f=1), “devletin çocuklar için önlemler aldığı” (f=1), “oyunun güzel olması” (f=1) cevapları öğrencilerin oyunda öğrendiklerine ilişkin görüşlere ait bulgular arasında yer almaktadır. Aşağıda oyunda öğrenilenlere ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

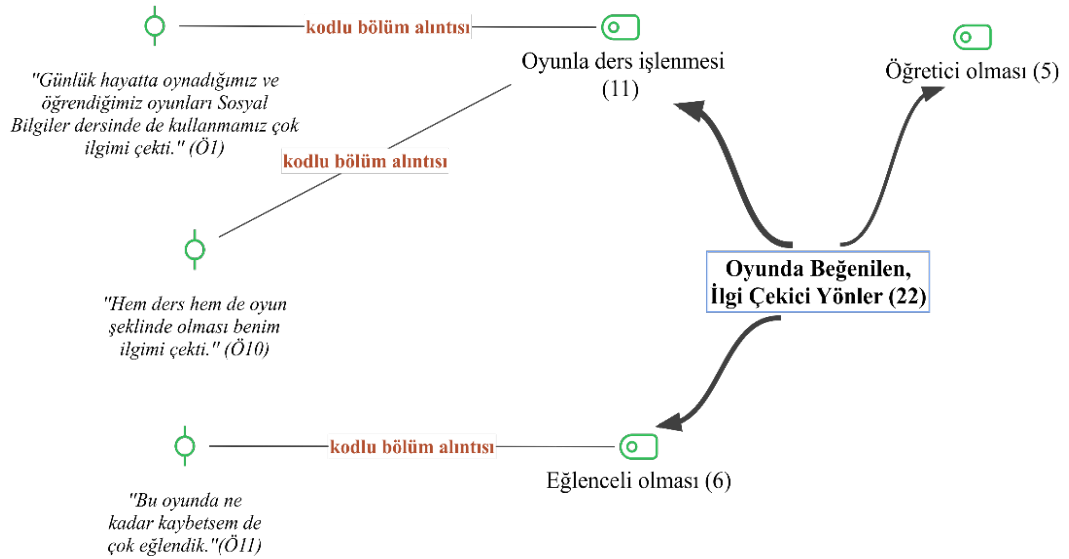
Ö1: “Çocuklar ağır işte çalıştırılmamalı. Çocukların ağır işlerde çalışması gelişimini etkiler”

Ö5: “Bir işte çalıştırılmama hakkı ile ilgili daha fazla şey öğrenmemizi sağladı.”

Ö10: “Çocukların eğitim görmesi lazımdır. Çocuklar çalışırsa gelişemezler.

Ö13: “Bu oyunda Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin çocuklara verdiği hakları öğrendim.”

“Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.27’ de yer verilmiştir.

Şekil 4.27. Oyunda Beğenilen, İlgi Çekici Yönler İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.27’de “oyunda beğenilen, ilgi çeken yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “Oyunda beğenilen, ilgi çeken yönler” teması ile ilgili “oyun şeklinde ders işlenmesi” (f=11), “eğlenceli olması” (f=6) ve “öğretici olması” (f=5) öğrencilerin beğendiği, ilgilerini çeken yönler arasında yer almaktadır. Aşağıda oyunda beğenilen, ilgi çekici yönler ile ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

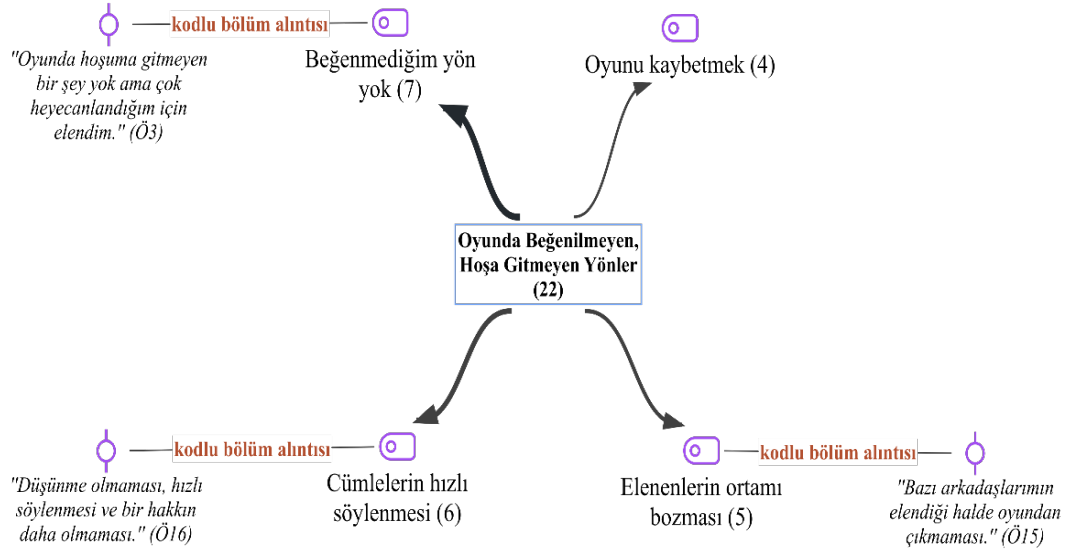
Ö1: “Günlük hayatta oynadığımız ve öğrendiğimiz oyunları Sosyal Bilgiler dersinde de kullanmamız çok ilgimi çekti.”

Ö3: “Konunun oyunla eğlenceli hale gelmesi ilgimi çekti.”

Ö10: “Hem ders hem de oyun şeklinde olması benim ilgimi çekti.”

Ö11: “Bu oyunda ne kadar kaybetsem de çok eğlendik.”

“Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.28’de verilmiştir.

Şekil 4.28. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlerle İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.28’ de “oyunda beğenilmeyen, hoşuna gitmeyen yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “Bu oyunda beğenilmeyen, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?” sorusuna yönelik öğrencilerin 7’si “oyunda beğenmedikleri yönün olmadığı” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Oyunda beğenilmeyen, hoşuna gitmeyen diğer unsurların “cümlelerin hızlı söylenmesi” (f=3), “elenenlerin ortamı bozması” (f=5), “oyunun kaybedilmesi” (f=4) şeklinde ifade edildiği görülmüştür. Aşağıda oyunda beğenilmeyen, hoşuna gitmeyen yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

Ö3: “Oyunda hoşuma gitmeyen bir şey yok ama çok heyecanlandığım için elendim.”

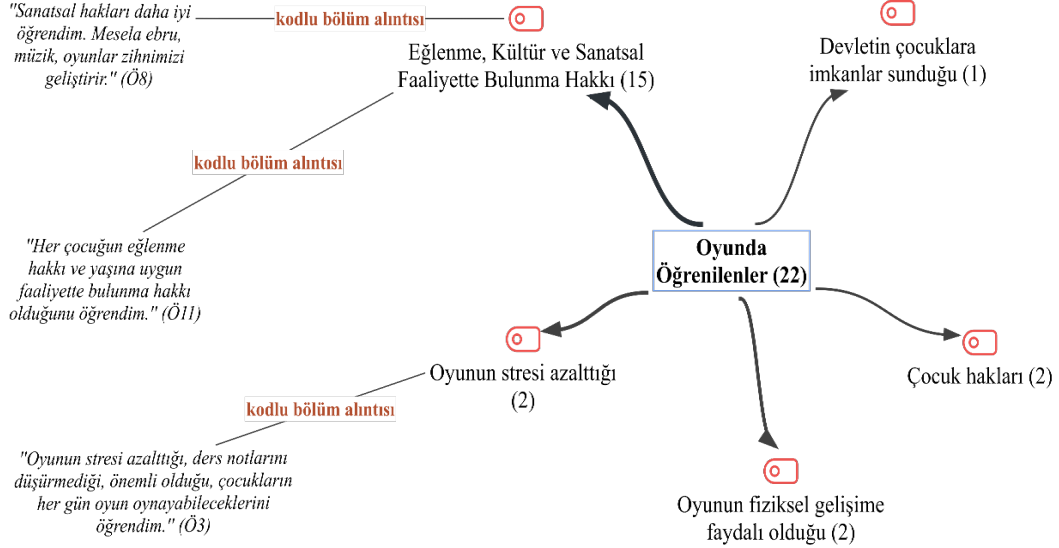
Ö15: “Bazı arkadaşlarımla elendiği halde oyundan çıkmaması.”

Ö16: “Düşünme olmaması, hızlı söylenmesi ve bir hakkın daha olmaması.”

Ö20: “Oyunda hoşuma gitmeyen şey elenmek.”

4.8.3. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Oynanan Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

“Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler Şekil 4.29’ da verilmiştir.

Şekil 4.29. Oyunda Öğrenilenlere Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.29’da “oyunda öğrenilenler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. Öğrencilerin “Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar arasında en fazla “eğlenme, kültür ve sanatsal faaliyette bulunma hakkı”nın (f=15) yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda “oyunun stresi azalttığı” (f=2), “oyunun fiziksel gelişime faydalı olduğu” (f=2), “çocukların hakları olduğu” (f=2), “devletin çocuklara imkanlar sunduğu” (f=1) bilgisi öğrenilenler arasında olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda oyunda öğrenilenlere ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

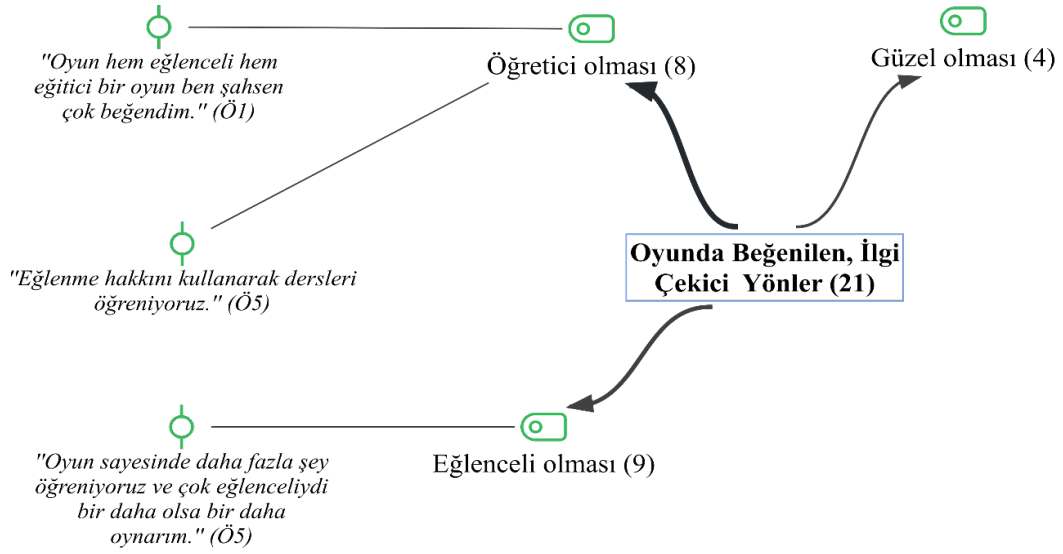
Ö3: “Oyunun stresi azalttığı, ders notlarını düşürmediği önemli olduğu, çocukların her gün oyun oynayabileceklerini öğrendim.”

Ö5: “Oyunda hem eğlendik hem öğrendik. Hem de eğlenme, kültür ve sanatsal faaliyette bulunma hakkını öğrendim. Kelime ilişkilendirme testinde başında zorlanıyordum ama şimdi daha fazla yer olsun istiyorum.”

Ö8: “Sanatsal hakları daha iyi öğrendim. Mesela ebru, müzik, oyunlar bizim zihnimizi geliştirir.”

Ö11: “Her çocuğun eğlenme hakkı olması ve her çocuğun yaşına uygun faaliyette bulunma hakkı olduğunu öğrendim.”

“Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.30’da yer verilmiştir.

Şekil 4.30. Oyunda Beğenilen, İlgi Çekici Yönler (21) Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.30’ da “oyunda beğenilen, ilgi çeken yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “Bu oyunda beğendiğin, ilgi çekici yönler nelerdir?” sorusuna yönelik öğrenci görüşleri incelendiğinde oyunun “eğlenceli olması” (f=9), “öğretici olması” (f=8), “güzel olması” (f=4) öğrencilerin beğendiği, ilgisini çeken yönler arasında yer almaktadır. Aşağıda oyunda beğenilen, ilgi çekici yönler ile doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

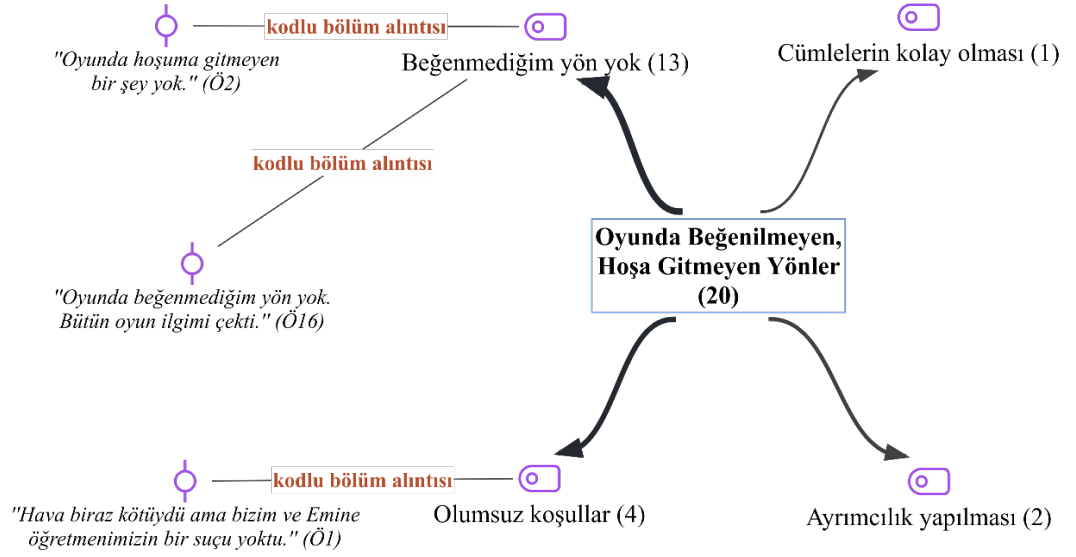
Ö1: “Oyun hem eğlenceli hem eğitici bir oyun ben şahsen çok beğendim.”

Ö5: “Bu oyunda ilgimi çeken yönler, eğlenme hakkını kullanarak öğreniyoruz.”

Ö5: “Oyun sayesinde daha fazla şey öğreniyoruz ve çok eğlenceliydi bir daha olsa bir daha oynarım”

Ö13: “Oyun oynamanın beni geliştirdiğini ve oyun oynamanın önemli olduğunu öğrendim.”

“Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.31’de yer verilmiştir.

Şekil 4.31. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönler İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.31’ de “oyunda beğenilmeyen, hoşaya gitmeyen yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “Bu oyunda beğenmediğin, hoşaya gitmeyen yönler nelerdir?” sorusuna yönelik öğrencilerin 13’ü “oyunda beğenmedikleri yönün olmadığı” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin, oyunda beğenilmeyen, hoşaya gitmeyen diğer unsurların “olumsuz koşullar” (f=4), “ayrımcılık yapılması” (f=2), “cümlelerin kolay olması” (f=1) olarak ifade ettikleri görülmüştür. Aşağıda oyunda beğenilmeyen, hoşaya gitmeyen yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

Ö1: “Hava biraz kötüydü ama bizim ve Emine öğretmenimizin bir suçu yoktu.”

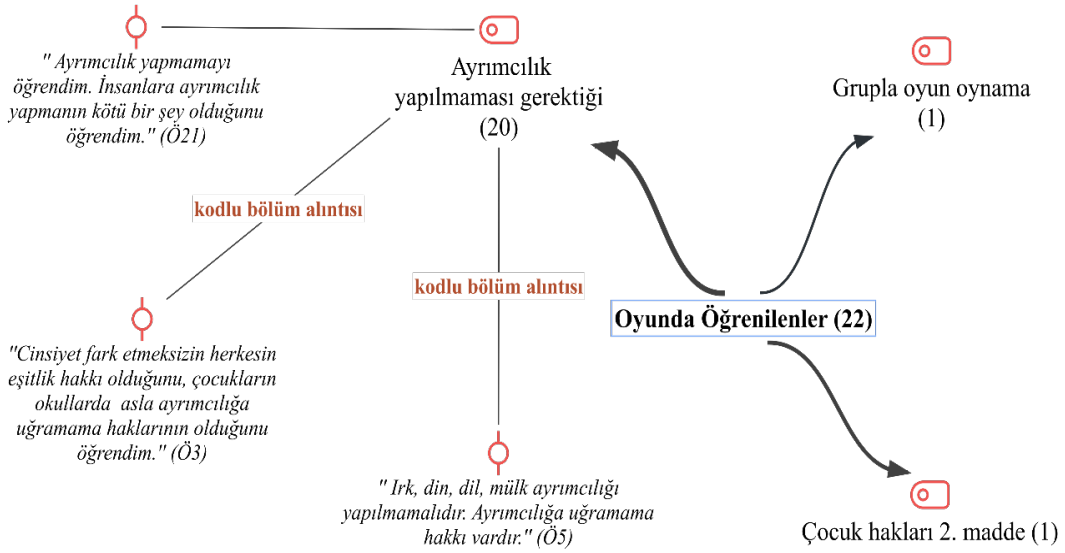
Ö3: “Oyunda hoşuma gitmeyen bir şey yok.”

Ö5: “Oyunda beğenmediğim yön yok. Bütün oyun ilgimi çekti”

Ö19: “Hiçbir şey yok. Hocamız en iyi oyunları hazırlayıp bize getiriyor.”

4.8.4. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Oynanan Tornado Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

“Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.32’ de yer verilmiştir.

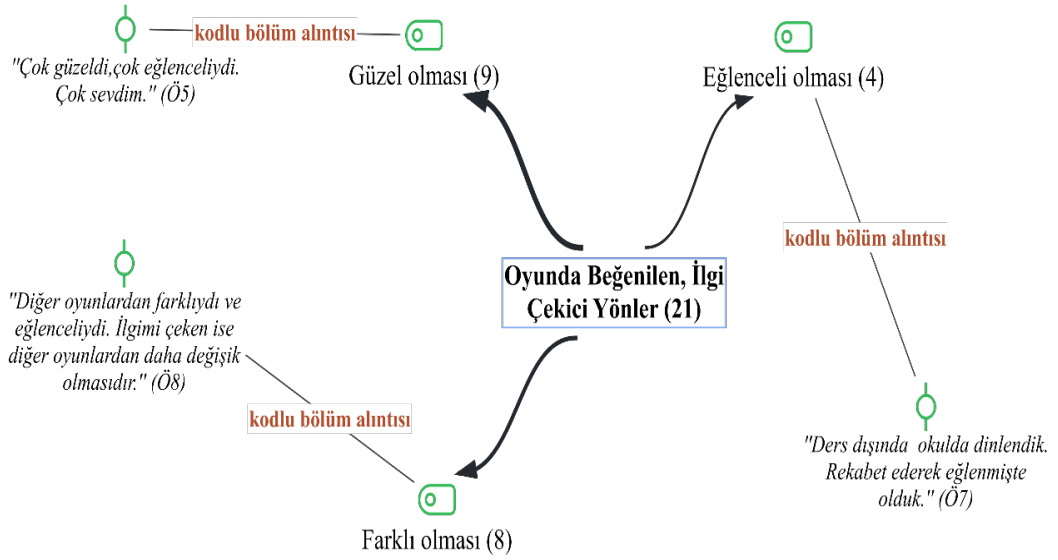

Şekil 4.32. Oyunda Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.32’de “oyunda öğrenilenler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. Öğrencilerin “Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplarda öğrenilenler arasında en fazla “ayrımcılık yapılmaması gerektiği” ifadesinin (f=20) yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda “grupla oyun oynama (f=1), çocuk hakları 2. madde” (f=1) diğer öğrenilenler arasında yer alan ifadeler arasındadır. Aşağıda oyunda öğrenilenlere ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir.

- Ö1:** “Hiçbir çocuk eşitsizliğe uğramamalıdır. Hiçbir çocuk özel gereksinimli diye asla ayrımcılığa uğramamalıdır. Çocuklar cinsiyet ayrımcılığına ve ırk ayrımcılığına uğramamalıdır.”
- Ö3:** “Cinsiyet fark etmeksizin herkesin eşitlik hakkı olduğunu, çocukların okullarda asla ayrımcılığa uğramama haklarının olduğunu öğrendim.”
- Ö5:** “İrk, din, dil, mülk ayrımcılığı yapılmamalıdır. Ayrımcılığa uğramama hakkı vardır.”
- Ö21:** “Eşitlik ve ayrımcılık yapmamayı öğrendim. İnsanlara ayrımcılık yapmanın kötü bir şey olduğunu öğrendim.”

“Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.33’ te yer verilmiştir.

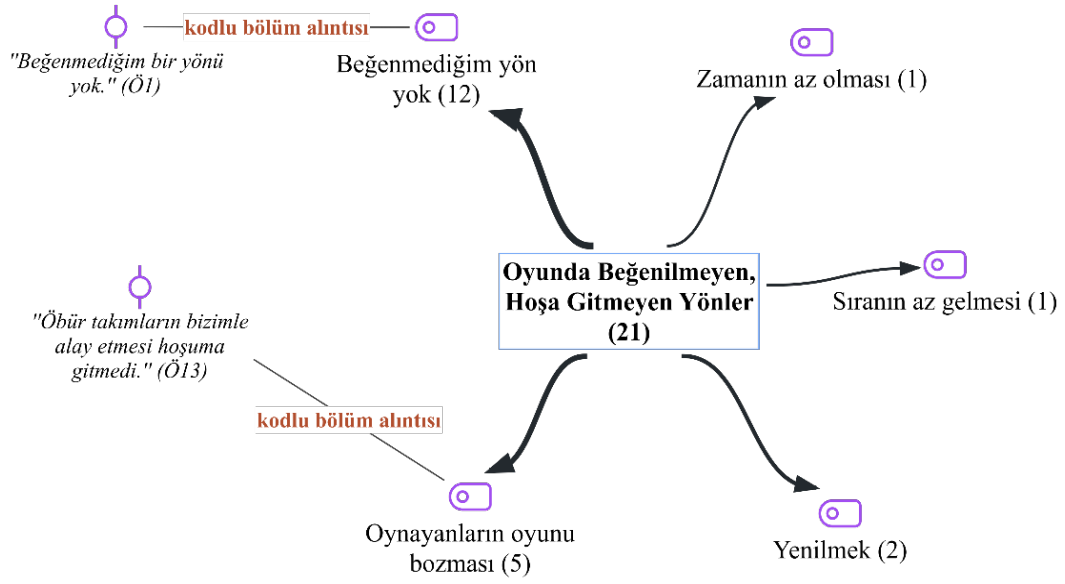

Şekil 4.33. Oyunda Beğenilen, İlgil Çekici Yönlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.33' te "oyunda beğenilen, ilgil çeken yönler" temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. "Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?" sorusuna yönelik öğrencilerin görüşleri incelendiğinde oyunun "güzel olduğunu" (f=9), "farklı tarzda olduğunu" (f=8), "eğlenceli olduğunu" (f=4) belirtmişlerdir. Aşağıda oyunda beğenilen, ilgil çekici yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

- Ö3:** "Oyundaki her yer ilgilimi çektik ve beğendim. Oyundaki kutuların içinden ne çıkacağını bilmediğim için çok heyecanlıydım. Sonuncu olsam da çok eğlendim."
- Ö5:** "Çok güzeldi, çok eğlenceliydi. Çok sevdim."
- Ö7:** "Ders dışında okulda dinlendik. Rekabet ederek eğlenmiş olduk."
- Ö8:** "Diğer oyunlardan farklıydı ve eğlenceliydi. İlgilimi çeken ise diğer oyunlardan daha değişik olmasıdır."

"Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?" sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.34' te verilmiştir.

Şekil 4.34. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlerle İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.34’ te “oyunda beğenilmeyen, hoşa gitmeyen yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “ Bu oyunda beğenilmeyen, hoşa gitmeyen yönler nelerdir?” sorusuna yönelik öğrencilerin 12’si “oyunda beğenmedikleri yönün olmadığı” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrenciler, oyunda beğenilmeyen, hoşa gitmeyen diğer unsurların “oynayanların oyunu bozması” (f=5), “yenilmek” (f=2), “sıranın az gelmesi” (f=1, “zamanın az olması” (f=1) olduğu görülmektedir. Aşağıda beğenilmeyen, hoşa gitmeyen yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

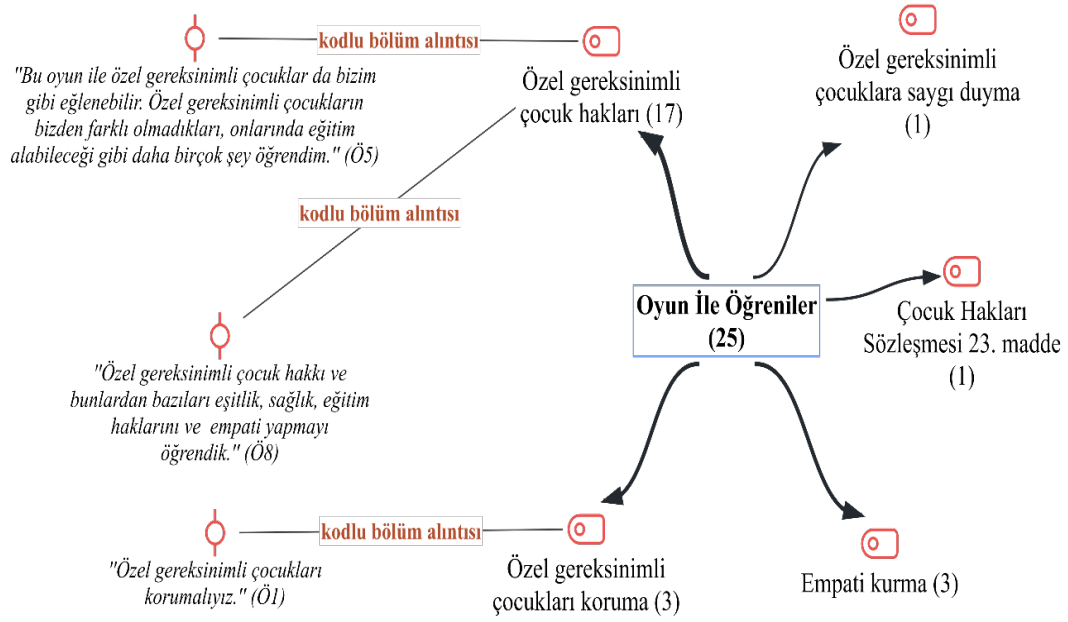
Ö1: “Beğenmediğim bir yönü yok. Oyun gayet düşünceli ve güzel olmuş.”

Ö8: “Herkesin yenilen takımla dalga geçmesi.”

Ö13: “Hiç puanın gelmemesi, bütün puanların gitmesi, öbür takımların bizimle alay etmesi hoşuma gitmedi.”

4.8.5. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Oynanan Tik Tak Bom Özel Hak Oyunu Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

“Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.35’ te yer verilmiştir.

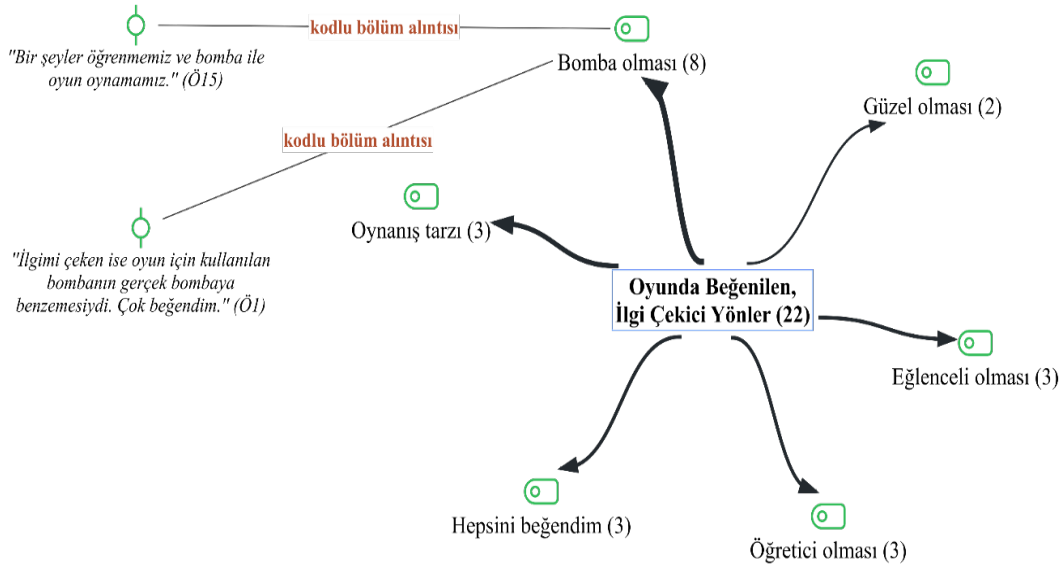

Şekil 4.35. Oyun ile Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.35'te "oyun ile öğrenilenler" temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. Öğrencilerin "Bu oyunda neler öğrendin?" sorusuna yönelik verdikleri cevaplarda öğrenilenler arasında, öğrencilerin büyük çoğunluğu "özel gereksinimli çocuk haklarını öğrendiklerini" (f=17) ifade etmişlerdir. "Özel gereksinimli çocukları koruma" (f=3), "empati kurma" (f=3), "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 23. maddesinde özel gereksinimli çocuk hakkında bahsedildiği" (f=1), "özel gereksinimli çocuklara saygı duyulması gerektiği (f=1)" ifadelerinin öğrencilerin oyunda diğer öğrendikleri arasında yer aldığı görülmektedir. Aşağıda oyunda öğrenilenlere ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

- Ö2:** "Bu oyunda özel gereksinimli çocukların haklarından eşitlik hakkını, eğitim hakkını ve oyun haklarını çokça öğrendim."
- Ö3:** "Engellilerin sanatsal faaliyette bulunabileceğini, eğitim alabileceğini, oynayabileceğini, özel gereksinimli çocuk hakkının 23. madde olduğunu bütün çocukların eşit olduğunu öğrendim."
- Ö5:** "Bu oyun ile özel gereksinimli çocuklar da bizim gibi eğlenebilir. Özel gereksinimli insanların bizden farklı olmadıkları özel gereksinimli çocukların da eğitim alabileceği ve daha fazla birçok şey öğrendim."
- Ö8:** "Özel gereksinimli çocuk hakkı ve bunlardan bazıları eşitlik, sağlık, eğitim haklarını ve empati yapmayı öğrendik."

“Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.36’ de yer verilmiştir.

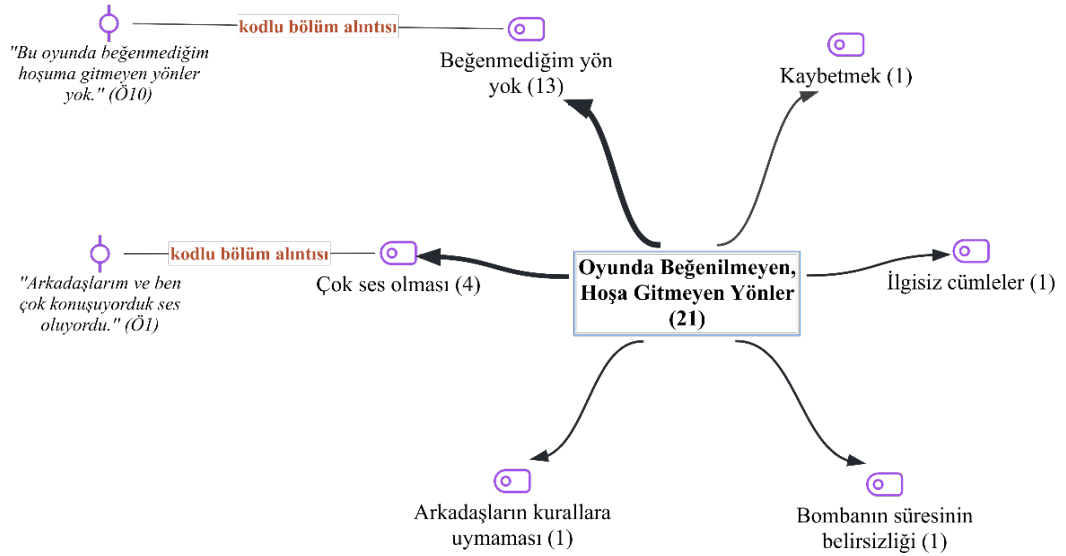

Şekil 4.36. Oyunda Beğenilen, İlgi Çekici Yönlerle İlişkili Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.36’ da “oyunda beğenilen, ilgi çeken yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “Bu oyunda beğendiğin, ilgi çekici yönler nelerdir?” sorusuna yönelik öğrenci görüşleri incelendiğinde öğrenciler oyunda “bomba olmasını” (f=8), beğendiklerini ve ilgi çekici bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı öğrenciler oyunu “öğretici, eğlenceli buldukları, oyunun oynanış tarzı ve oyuna dair her şeyi beğendiklerini” (f=3) ifade etmişlerdir. Oyunu “güzel” (f=2) bulduklarını belirten öğrencilerin olduğu da görülmektedir. Aşağıda oyunda beğenilen, ilgi çekici yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

- Ö1:** “Tık Tak Bom oyunu çok güzel. İlgimi çeken ise oyun için kullanılan bombanın gerçek bombaya benzemesiydi. Çok beğendim.”
- Ö4:** “Bütün şeyler ilgimi çekti ve dersle birlikte oyun oynayıp öğrenmemiz hoşuma gitti.”
- Ö5:** “Bu oyunda beğendiğim yönler cümle kurmamız geliyor ve özel gereksinim hakkı ile daha fazla şey öğreniyoruz. Oyun sayesinde kazanmak kadar kaybetmenin de olduğunu öğreniyoruz.”
- Ö15:** “Bir şeyler öğrenmemiz ve bombalı bir şekilde oyun oynamamız.”

“Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.37’de yer verilmiştir.

Şekil 4.37. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlerle İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.37’ de “oyunda beğenilmeyen, hoşuma gitmeyen yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “Bu oyunda beğenilmeyen, hoşuma gitmeyen yönler nelerdir?” sorusuna yönelik öğrencilerin 13’ü “oyunda beğenmedikleri yönün olmadığı” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrenciler “çok ses olmasını” (f=4), “arkadaşlarının kurallara uymamasını, bombanın süresinin belirsizliğini, ilgisiz cümleler kurulmasını, kaybetmeyi” (f=1) beğenilmeyen, hoşuma gitmeyen diğer unsurlar olarak belirtmişlerdir. Aşağıda oyunda beğenilmeyen, hoşuma gitmeyen yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

Ö1: “Arkadaşlarım ve ben çok konuşuyorduk ses oluyordu.”

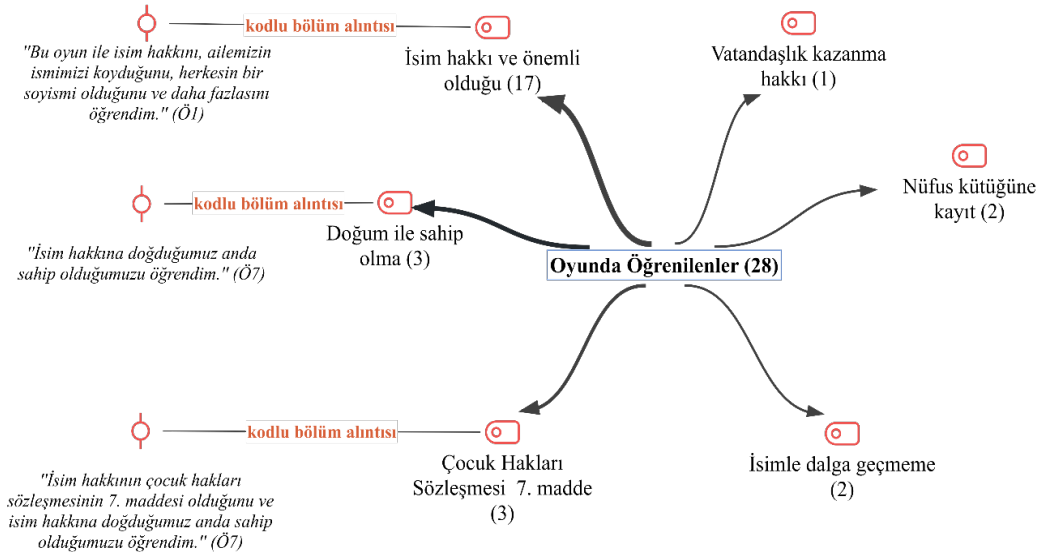
Ö10: “Bu oyunda beğenmediğim hoşuma gitmeyen yönler yok.”

Ö19: “Oyunda hoşuma gitmeyen bir şey yok.”

Ö21: “Beğenmediğim hiçbir yön yok.”

4.8.6. İsim Hakkına Yönelik Oynanan İsim Avı Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

“Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.38’ de yer verilmiştir.

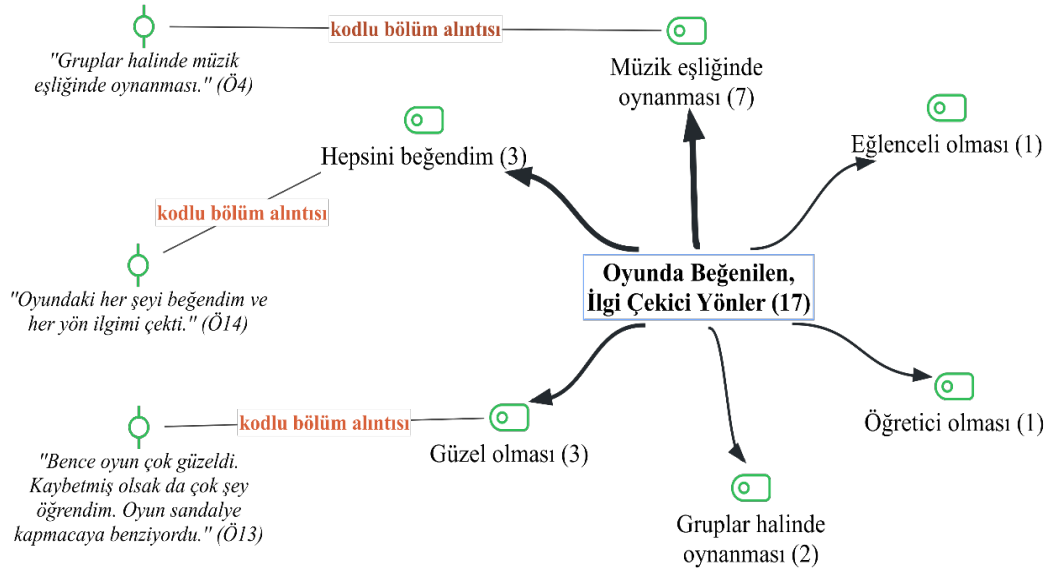

Şekil 4.38. Oyunda Öğrenilenlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.38’de “oyunda öğrenilenler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. Öğrencilerin “Bu oyunda neler öğrendin?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplarda “isim hakkını öğrendiklerini ve isim hakkının önemli olduğunu” (f=17) ifade ettikleri görülmektedir. İsim hakkına “doğum ile sahip olma” (f=3), Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 7. maddesinde isim hakkından bahsedildiği” (f=3), insanların ismiyle “dalga geçmeme” (f=2), doğum anında “nüfus kütüğüne kaydolma” (f=2), nüfus kütüğüne kaydolunca “vatandaşlık kazanma” (f=2) öğrencilerin oyunda diğer öğrendikleri arasında yer almaktadır. Aşağıda oyunda öğrenilenlere ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

- Ö1:** “Herkesin isim hakkı vardır. Her çocuk doğduktan sonra isim konulmalı herkesin ismi nüfus kütüğüne yazılmalı.”
- Ö2:** “Bu oyunda nüfus kütüğüne kaydedilmekle vatandaşlık hakkı kazanıldığına ve isim hakkını fazlasıyla öğrendim.”
- Ö3:** “İsim hakkını devletin verdiği, isim hakkının çok önemli olduğunu, isim hakkının asla ihmal edilmemesi gerektiğini, ismi nüfus kütüğüne kaydettirmekle vatandaşlık kazanıldığına, isim hakkının Çocuk Hakları Sözleşmesinin 7. maddesinde olduğunu öğrendim.”
- Ö7:** “İsim hakkını öğrendim. İsim hakkının Çocuk Hakları Sözleşmesinin 7. maddesinde olduğunu ve isim hakkına doğduğumuz anda sahip olduğumuzu öğrendim.”

“Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler Şekil 4.39’da verilmiştir.

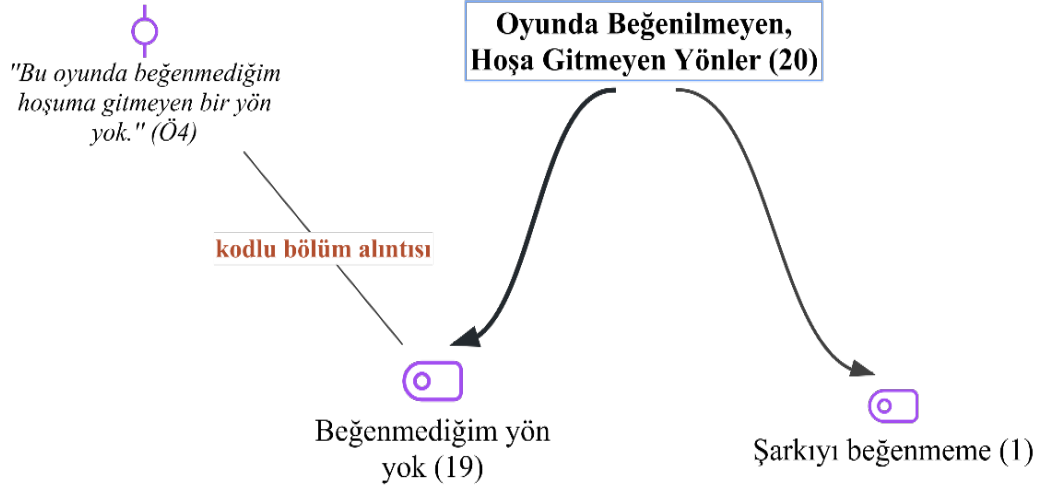

Şekil 4.39. Oyunda Beğenilen, İlgi Çekici Yönler İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.39’da “oyunda beğenilen, ilgi çeken yönler” temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. “Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?” sorusuna yönelik öğrenciler oyunun “müzik eşliğinde oynanmasını” (f=7), beğendiklerini ve ilgi çekici bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca oyunu “güzel” (f=3), “öğretici ve eğlenceli” (f=1) bulduklarını da ifade etmişlerdir. “Oyunun gruplar halinde oynanmasını ve oyuna dair her şeyi beğendiklerini” (f=3) belirten öğrenciler de görülmektedir. Aşağıda oyunda beğenilen, ilgi çekici yönler ile doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

- Ö1:** “Çok eğlenceli stres atan bir oyun.”
- Ö2:** “Hem oyun oynayıp hem eğlendim. Eğlenirken isim hakkı ile ilgili fazlasıyla bilgiler öğrendim.”
- Ö3:** “Bence oyun çok güzeldi. Kaybetmiş olsak da çok şey öğrendim. Oyun sandalye kapmacaya benziyordu.”
- Ö4:** “Gruplar halinde müzik eşliğinde oynanması.”

“Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgulara Şekil 4.40’ ta yer verilmiştir.

Şekil 4.40. Oyunda Beğenilmeyen, Hoşa Gitmeyen Yönlerle İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.40'ta "oyunda beğenilmeyen, hoşuma gitmeyen yönler" temasında bulunan kod, frekans ve kodlu bölüm alıntıları gösterilmektedir. "Bu oyunda beğenmediğin, hoşuma gitmeyen yönler nelerdir?" sorusuna yönelik öğrencilerin 19'u "oyunda beğenmedikleri yönün olmadığı" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerden 1'inin oyunda beğenilmeyen, hoşuma gitmeyen unsurlardan "şarkıyı beğenmediğini" ifade ettiği görülmüştür. Aşağıda oyunda beğenilmeyen, hoşuma gitmeyen yönlerle ilişkin doğrudan ifade örneklerine yer verilmiştir:

Ö4: "Bu oyunda beğenmediğim hoşuma gitmeyen bir yön yok."

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Oyunların eğitim öğretim ortamında kullanılması öğrencilerin etkili öğrenmesini ve çok yönlü gelişimini desteklemesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada çocuk haklarından bazılarına yönelik algılarında eksiklikler tespit edilen ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki algılarını, farkındalıklarını eğitsel oyunlarla iyileştirmek ve geliştirmek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseniyle tasarlanan araştırma 5. sınıfta öğrenim gören 22 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Eylem araştırması öncesi çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalıkları tespit etmek amacıyla çocuk haklarına yönelik hazırlanan açık uçlu soru formu ile örneklem dışı 165 öğrenciden veri toplanmıştır. Daha sonra örneklem öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarını tespit etmek amaçlı yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler MAXODA 2024 içerik analizi programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin ÇHDS’de yer alan haklardan *Korunma Hakkı, Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı, Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı, Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı, Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı ve İsim Hakkı* olmak üzere 6 çocuk hakkına yönelik algılarında eksiklik olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit doğrultusunda 6 çocuk hakkına yönelik toplam 6 hafta süren bir eylem planı hazırlanıp öğrenciler süreç hakkında bilgilendirilmiştir. Öğrencilerin 6 çocuk hakkına yönelik uygulama öncesi algıları ve farkındalıkları KİT aracılığı ile toplanmış elde edilen veriler sonrası eğitsel oyun eylem faaliyeti uygulanarak öğrencilerin uygulama sonrası algıları ve farkındalıkları tekrar tespit edilmiştir. Her eğitsel oyun uygulaması sonrası uygulama sürecini değerlendirmeye yönelik öğrencilerin uygulama hakkındaki görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile alınmıştır. Yapılan analizler sonucu elde edilen sonuç, tartışma ve önerilere aşağıda yer verilmiştir.

5.1.BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın birinci alt problemi olan “5. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik görüşleri nelerdir?” sorusundan hareketle öğrencilerin çocuk haklarına yönelik mevcut zihinsel algıları ve görüşlerinin belirlenmesine ilişkin edinilen araştırma sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun *çocuk haklarının tanımını* kendi sahip oldukları ya da kendilerine verilen bir hak olarak ifade ettikleri tespit edilmiştir. Ulaşılan

bu sonuç öğrencilerin çocuk haklarına ait tanımı yapmakta zorlandıklarını gösterdiği ifade edilebilir. Öğrencilerin bazıları da *çocuk haklarını* çocukların korunması, özgür olması ve eşit olmasını sağlayan haklar şeklinde tanımladıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin yeterli düzeyde bilgilerinin olmamasını ise haklarına ait bilgiyi daha çok derslerde kitaptan okuyarak öğrendikleri şeklinde yorumlanabilir. Ulaşılan bu sonuçlar çocukların hakları konusunda bilgi sahibi olduğunu fakat eksik bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Literatürdeki araştırmalarda da (Demirezen ve diğerleri, 2013; Dönmez ve Yel, 2023; Ejieh ve Akinola, 2009; Hareket, 2018; Çoban-Sural, 2018; Hareket ve Yel, 2017) çocukların kendi haklarına yönelik bilinç düzeylerinin eksik olduğuna yönelik bulgular bulunmaktadır. Ancak Karcı (2016) tarafından yapılan araştırmada çocukların genel olarak belirlenen hakların farkında olduğu sonucu bu araştırmada ulaşılan sonuç ile farklılık gösterdiği ifade edilebilir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde *sahip olunan haklara* ilişkin ön bilgi seviyelerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu çocukların sahip olduğu haklardan daha çok eğitim hakkından bahsettikleri tespit edilmiştir. Benzer sonuç olarak Dönmez' in (2022) çalışmasında uygulama öncesi yapılan görüşmelerde öğrencilerin sahip oldukları haklara ilişkin ön bilgi seviyelerinin sınırlı olduğu ayrıca öğrencilerin sahip olduğu hak olarak en çok eğitim hakkını belirttikleri ifade edilmiştir. Bununla birlikte Balcı ve Şeren'in (2021) çalışmasının sonuçları incelendiğinde de öğrencilerin uygulama öncesinde en çok eğitim, oyun/eğlenme ve yaşama hakkından bahsettikleri; en az ise vatandaşlık, sağlık ve korunma hakkından söz ettikleri görülmüştür. Nitekim Çavuş (2019) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik bilişsel yapılarında en çok oyun ve eğitim hakkının yer aldığı sonucu bu araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin *sahip olduğu diğer hakları*; oyun oynama, yaşama, sağlık, düşüncelerini özgürce söyleme, beslenme hakkı olarak ifade ettikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonucu Ersoy'un (2011) çalışmasında yer alan, öğrencilerin eğitim, oyun ve eğlenme hakkını daha fazla ifade ettikleri buna rağmen olarak saygı görme, eşitlik, ilgi ve yeteneklerinin gelişimi, görüşlerini açıklama, karar alma süreçlerine katılım gösterme gibi haklardan daha az söz ettikleri sonucu ile benzerlik göstermektedir. Çok az sayıda öğrenci ise barınma, korunma, dinlenme, bir işte çalıştırılmama ve eğlenme hakkına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik gösteren Çavuş'un (2019) çalışmasında, öğrencilerin korunma hakkıyla ilgili zihinsel yapılarının zayıf olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim oban Sural'ın (2018) alışmasında da korunma hakkına daha az ocuk tarafından yer verildiği ifade edilmiştir. Benzer şekilde Demirezen ve diğerleri (2013), öğrencilerin kendi haklarına yönelik algılarının oyun oynama ve eğlenme hakkı üzerine yoğunlaştığı ancak korunma hakkı ile ilgili yeterli algıya sahip olmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Çocukların korunma haklarına yönelik ilköğretim programlarında yeterli kazanım, içerik ve etkinliğin bulunmadığı Uçuş'un (2009) alışmasında da ifade edildiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin eşitlik/ayrımcılığa uğramama hakkı, isim hakkı, özel gereksinimli ocuk hakkı gibi daha geniş kapsamda yer alan bazı ocuk haklarına yönelik algılarında da eksiklik olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin sahip olduğu haklara verdikleri cevaplarda HDS'de yer alan bütün haklara hkim olmadıkları sonucunu ortaya çıkar mıştır. Yine aynı zamanda bu durumun öğrencilerin bazı haklarını kullanırken diğer haklarını ihlal etmelerine de sebep olabileceği söylenebilir. Araştırmanın sonuçları ile benzer şekilde oban Sural (2018) araştırmasında isim, vatandaşlık, kimlik ve nüfusa kayıt hakkı; özel yaşantısının ve iletişiminin korunması hakkı, bilgi edinme ve zararlı yayınlara karşı korunma hakkı; işkence, aşağılayıcı davranışa karşı korunma hakkı; dernek kurma, barışçı toplanma hakkı; engelli çocukların hakları, sosyal güvenlik ve uygun yaşam standartlarına sahip olma haklarının hiçbir ocuk tarafından ifade edilmediği sonucuna ulaşmıştır.

ocuk haklarının önemi ile ilgili yapılan görüşmelerde öğrencilerin büyük çoğunluğunun çocukların kötülüklerden korunması ve haklarını kullanması açısından ocuk haklarının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bazı öğrencilere göre çocukların mutlu olması, düşüncelerini ifade edebilmesi, çocuklara gelecek ve eşitlik sağlanması, devletin geleceği için ocuk haklarının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin ocuk haklarının gerekliliği konusunda görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. ocuk haklarının olmaması durumunda çocukların korunamayacağı, mutsuz olacağı, düzensizliğin, haksızlıkların ve kötülüklerin artacağı düşüncesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Karakaş ve evik'in (2016) alışmalarında katılımcılar henüz fiziksel ve zihinsel gelişimlerini tamamlamaması nedeni ile çocukların birtakım hakları olması, toplumun ve devletin bu haklara zen göstermeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Yapılan bu araştırma sonuçları da ocuk haklarının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Sahip olunmak istenen haklara yönelik öğrencilerin neredeyse büyük çoğunluğu haklarının yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Özgür olma, yardım edebilme, oyun oynama, oy kullanma, meslek sahibi olma, araba sürme, okula gitmeme, uzaya gitme, yazar olma, sınavlarda başarılı olma, askere gitme, insanları uyarma hakkı, uçan balona binme gibi haklara sahip olmak istedikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin çoğunluğu *çocuk haklarına ait bilgiyi öğrendikleri kaynakların* okul ve öğretmen olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuca göre okul ve öğretmenlerin çocukların haklarına ait bilgiyi öğrendikleri önemli, temel kaynaklar arasında olduğu söylenebilir. Araştırmada öğrenciler Sosyal Bilgiler, Türkçe ders kitapları ve test kaynaklarından da haklarını öğrendiklerini belirtmişlerdir. Çok az öğrenci ise haklarını öğrendiği kaynakları genel ağ, aile ve UNICEF olarak belirtmiştir. Öğrencilerin haklarını öğrenme kaynakları arasında bunlardan çok az söz etmesi genel ağda, yaşadığı aile ortamında çocuk haklarına az yer verildiği şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifade ile araştırmaya ait bu sonuç genel ağın ve ailenin çocuk hakları konusunda farkındalık oluşturmada yeterli olmadığını göstermektedir. Araştırmanın sonuçları Çoban Sural'ın (2018) çalışmasında öğrencilerin haklarını önce okulda öğretmenlerinden öğrenmeleri sonucuyla benzerlik gösterse de sonrasında ise ailelerinden öğrendikleri sonucuyla farklılık göstermektedir. Benzer şekilde Ersoy'un (2011) çalışmasında da öğrencilerin haklarını önce okuldan öğrendiklerini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Demirezen ve diğerleri (2013) çalışmalarında çocukların haklarını öğretmeye yönelik eğitim süreçlerinde ailelerin mutlaka katılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun çocuk olarak *sahip olduğu hakları kullandıklarını* ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bazı öğrenciler kendini ifade edebilme hakkını kullanamadığını belirtmişlerdir. Bu sonuç öğrencilerin evde görüşlerine değer verilmediği ve alınan kararlarda söz sahibi olamadığı şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda oyun oynama, eğitim, özgürlük, eğlenme, korunma hakkı, sağlık, sessiz ortamda çalışabilme gibi haklarını kullanamadıklarını ifade ettikleri de tespit edilmiştir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun *çocukların* eğitim hakkının ihlal edildiğini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Korunma, bir işte çalıştırılmama, ifade özgürlüğü, yaşama, sağlık, oyun oynama, barınma, beslenme, eşitlik/ayrımcılığa uğramama, vatandaş olma, eğlenme hakkının da ihlal edilen haklar arasında olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin yarısına yakınının *hak ihlaline* uğramadıklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bazı öğrenciler de ifade özgürlüklerinin, oyun oynama, korunma, eğitim, eşitlik/ayrımcılığa uğramama, beslenme, kütüphaneyi kullanma gibi haklarının ihlal ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu Ersoy'un çalışması ile kısmen benzerlik göstermektedir. Ersoy (2011), düşüncelerini ifade etme noktasında, özellikle okulda ve sınıfta düşüncelerini ifade edemeyen öğrencilerin çoğunlukta olduğunu çok az öğrencinin ise ailede görüşlerine yer verilmediğini çalışmasında ifade etmiştir. Yine çalışmasında öğrencilerin oyun oynanacak yerlerin, parkların okulda ve çevrelerinde yetersiz olduğunu, ailelerin oyun oynamayı engellediğini belirtmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar araştırma sonucuyla kısmen de olsa benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre *öğrencilerin haklarını kullanamadığında* alabilecekleri önlemlerin başında çoğunluğunun kendini korumasının geldiği tespit edilmiştir. Bu sonuç öğrencilerin haklarını kullanamadığında bireysel mücadele yoluyla haklarını savunma yolunu tercih ettiklerini göstermektedir. Öğrencilerin bazıları haklarını kullanamadığında sessiz kalacağını belirtmiştir. Elde edilen bu sonuca göre bu öğrencilerin sessiz kalmalarının altında yatan en önemli neden, böyle bir durumda önlem olarak ne yapacaklarını bilememeleri tepkisiz kalmayı içselleştirmiş olmaları ile açıklanabilir. Ailesine ve öğretmenlerine söyleyeceğini ifade eden öğrencilerin de olduğu tespit edilmiştir. Durumu ailesine ve öğretmenine bildireceğini belirten öğrencilerin olması ortak mücadele yolunu seçen öğrencilerin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Çok az öğrenci ise polise söyleyebileceğini, üzüleceğini, ihlali yapan kişiyi uyaracağını, böyle bir durumda sinirlenebileceğini, gerekli kuruluşa bildirebileceğini ve ne yapacağına dair arkadaşına sorabileceğini ifade etmiştir. Bu durum öğrencilerin yaşlarına uygun davranışlar olarak değerlendirilebilir.

5.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın ikinci alt problemi olan "*Korunma Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulaması öncesi ve sonrası nasıldır?*" sorusundan hareketle *Korunma Hakkına* yönelik uygulanan KİT aracılığı ile her öğrenci tarafından uygulama öncesi ve sonrası üretilen kelime ve cümle sayıları arasındaki farkın az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmada uygulama öncesi hakka yönelik öğrencilerin genel olarak fikir sahibi oldukları görülmüştür. Uygulama öncesi öğrencilerin ön bilgilerinin olduğu, hakka yönelik çok fazla sayıda kelime ve cümle yazdığı görülse de yazılan kelime ve cümlelerin büyük çoğunluğunun anlamsız, bilimsel bilgi içermeyen yüzeysel kelime ve

cümleler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda öğrencilerin çocuk haklarına yönelik farkındalıklarının ve algılarının geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Işık ve diğerleri (2011) tarafından sınıf öğretmeni adaylarına ilişkin gerçekleştirilen KİT ile adayların Atatürk İlkelerine yönelik bilişsel algılarını belirlemek amaçlanmış, araştırmadan elde edilen sonuçlara göre KİT'in eğitim ortamlarında daha fazla kullanılabilir alternatif bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir.

Gerçekleştirilen *Kulaktan Kulağa* eğitsel oyun uygulama sonrası bilimsel kelime ve cümle sayısının arttığı, boş bırakılan cümle sayısının azaldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda diğer 5 hakka (*Bir İşte Çalıştırılmama, Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma, Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama, Özel Gereksinimli Çocuk ve İsim Hakkı*) göre bilimsel cümle sayısının en fazla arttığı ve boş bırakılan cümle sayısının en fazla azaldığı hak olduğu da ulaşılan sonuçlar arasındadır. Uygulama öncesi öğrencilerin büyük çoğunluğunun *Korunma Haklarının aile ve okul* tarafından sağlandığını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin uygulama sonrası büyük çoğunluğunun *Korunma Hakkını devletin de sağladığını* belirtmeleri yine *istismar, ihmal, ÇHS* gibi *Korunma Hakkı* ile doğrudan ilişkili kelimelere yer vermeleri eğitsel oyun uygulamasının öğrenmeyi ve farkındalığı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Uygulama sürecinde eğitsel oyun aracılığıyla öğrencilerin *Korunma Hakkına* ilişkin kavramları daha kapsamlı açıdan ele aldıkları ve ÇHS'den bahsettikleri tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin eksik öğrenmelerinin tespit edilerek, araştırmacı tarafından hazırlanan eğitsel oyun eylem etkinliği sonrası anlamlı öğrenmelerin gerçekleştiği ve öğrencilerin bilişsel yapılarında *Korunma Hakkına yönelik* doğru bağlantıların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Oyunun çocuğun farklı alanlarda gelişimlerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Oyunla desteklenen öğretimin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı sosyal bilgiler öğretiminde Akkuş ve Öğütveren (2024), Altınbulak (2004), Kandemir (2023), Karabacak (1996), Koka, (2018), Pehlivan (1997), Torun (2011), tarafından yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösteren bu sonuç eğitsel oyunların akademik başarıyı olumlu etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

5.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan "*Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve alguları eğitsel oyun uygulaması öncesi ve sonrası nasıldır?*" sorusundan hareketle *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* yönelik uygulanan KİT aracılığı ile

her öğrenci tarafından uygulama öncesi ve sonrası üretilen kelime ve cümle sayıları arasındaki farkın az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmada uygulama öncesi hakka yönelik öğrencilerin genel olarak fikir sahibi oldukları görülmüştür. Uygulama öncesi öğrencilerin ön bilgilerinin olduğu, hakka yönelik çok fazla sayıda kelime ve cümle yazıldığı görülse de yazılan kelime ve cümlelerin çoğunluğunun anlamsız, bilimsel bilgi içermeyen yüzeysel kelime ve cümleler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. KİT'in ön bilgi ve son bilgiyi, zihinsel yapıyı, kavram yanılgılarını ve kavramsal değişimi tespit etmede önemli bir teknik olduğu söylenebilir (Ercan ve diğerleri, 2010).

Deve-Cüce eğitsel oyun uygulama sonrası bilimsel kelime sayısının arttığı, boş bırakılan cümle sayısının azaldığı tespit edilmiştir. Uygulama öncesi, ağır iş, ÇHS, çocuk, devlet kelimelerine ek olarak uygulama sonrası bu hak ile doğrudan ilişkili aile, eğitim, okul kelimelerinin üretilmesi, kelimelere ait frekansların yüksek olması hakka yönelik farkındalığı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Uygulama sürecinde eğitsel oyun aracılığıyla öğrencilerin *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* ilişkin kavramları daha kapsamlı açıdan ele aldıkları ve ÇHS'den bahsettikleri tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin eksik öğrenmelerinin tespit edilerek, araştırmacı tarafından hazırlanan eğitsel oyun eylem etkinliği sonrası anlamlı öğrenmelerin gerçekleştiği ve öğrencilerin bilişsel yapılarında *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* yönelik doğru bağlantıların oluştuğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde Akkuş ve Ögütveren (2024), araştırmaları sonunda yapılan başarı ve tutum ölçeği testlerinde eğitsel oyun yönteminin klasik yöntemlere tercih edildiğini tespit etmişlerdir. Ulaştıkları bu sonuç ile sosyal bilgiler derslerinde eğitsel oyun kullanımının öğrenci başarısı ve tutumlarına olumlu etkisinin güçlü olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırmada kullanılan *Deve-Cüce* eğitsel oyunu MEB (2023) tarafından hayata geçirilen “Türkiye Yüzyılı Yüz Yüze 100 Çocuk Oyunu” projesi kapsamında yer alan geleneksel oyunlardan biridir. “Türkiye Yüzyılı Yüz Yüze 100 Çocuk Oyunu” projesi çocuklar için yüz yüze oyunların önemini aynı zamanda kültürel mirası yaşatmayı ve oyunları eğitim ortamlarına dahil etmeyi amaçlayan bir çalışmadır. *Deve-Cüce* eğitsel oyunu gibi geleneksel oyunların ders içeriğine uygun bir şekilde yapılandırılmış olmasının öğrenci farkındalığını artırdığı, anlamlı öğrenmeyi teşvik ettiği ve kültürel kimliği güçlendirdiği ulaşılan sonuçlar arasındadır. Aynı zamanda Türkiye Yüzyılı projesi ile vurgulanan kültürel değerlerin eğitimle buluşmasını sağlaması açısından da araştırmanın yararlı olduğu sonucuna ulaşılabilir.

5.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “*Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulaması öncesi ve sonrası nasıldır?*” sorusundan hareketle *Eğlenme Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına* yönelik uygulanan KİT aracılığı ile her öğrenci tarafından uygulama öncesi ve sonrası üretilen kelime ve cümle sayıları arasında farkın az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç hakka yönelik öğrencilerin genel olarak bilgilerinin olduğunu fakat bu bilgilerin yüzeysel olduğunu göstermektedir. Uygulama öncesi hakka yönelik çok fazla sayıda kelime ve cümle yazıldığı görülse de yazılan kelime ve cümlelerin büyük çoğunluğunun anlamsız, bilimsel bilgi içermeyen yüzeysel kelime ve cümleler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uygulama öncesi ve sonrası frekansı en yüksek ilişkili kelimenin *oyun* kelimesi olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç oyunun çocuklar için eğlenmeyi sağlaması ve onların hayatında önemli bir yere sahip olması nedeniyle hakka yönelik ön bilgilerinin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Uygulama sonrası frekansı en yüksek olan ilişkili kelime olarak *devlet ve stres azaltma* kelimelerinin üretildiği tespit edilmiştir. Öğrenci cümleleri incelendiğinde *devletin* çocuklar için *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyet Hakkını* gerçekleştirmesi için gerekli ortamı sunması ve bu faaliyetlerin çocuklarda *stresi azalttığına* dair ifadeler olduğu görülmüştür. *Boş zamanı değerlendirme, yaşlarına uygun* etkinliklerde bulunulması gerektiği de öğrenci ifadeleri arasındadır. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda, araştırmacı tarafından hazırlanan *Yağ Satarım Bal Satarım* eğitsel oyun eylem etkinliği sonrası anlamlı öğrenmelerin gerçekleştiği ve öğrencilerin bilişsel yapılarında *Eğlenme Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına* yönelik doğru bağlantıların tespit edilmiştir. Benzer şekilde Ok (2023), çalışmasında öğrencilerin günlüklerindeki ifadelerde eğitsel oyunların uygulandığı haftayı daha çok sevdikleri ve kavramları daha iyi öğrendiklerini ifade ettiklerini tespit etmiştir.

Araştırmada kullanılan *Yağ Satarım Bal Satarım* eğitsel oyunu MEB (2023) tarafından hayata geçirilen “Türkiye Yüzyılı Yüz Yüze 100 Çocuk Oyunu” projesi kapsamında yer alan geleneksel oyunlardan biridir. “Türkiye Yüzyılı Yüz Yüze 100 Çocuk Oyunu” projesi çocuklar için yüz yüze oyunların önemini aynı zamanda kültürel mirası yaşatmayı ve oyunları eğitim ortamlarına dahil etmeyi amaçlayan bir çalışmadır. *Yağ Satarım Bal Satarım* eğitsel oyunu gibi geleneksel oyunların ders içeriğine uygun bir şekilde yapılandırılmış olması öğrenci farkındalığını artırdığı, anlamlı öğrenmeyi teşvik ettiği ve kültürel kimliği güçlendirdiği sonucuna ulaşılabilir. Aynı zamanda Türkiye

Yüzyılı projesi ile vurgulanan kültürel değerlerin eğitimle buluşmasını sağlaması açısından araştırmanın faydalı olduğu sonucuna ulaşılabilir.

5.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın beşinci alt problemi olan “*Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulaması öncesi ve sonrası nasıldır?*” sorusundan hareketle *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik uygulanan KİT aracılığı ile her öğrenci tarafından üretilen kelime ve cümle sayısının uygulama sonrasında fazla olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada uygulama öncesi hakka yönelik öğrencilerin genel olarak fikir sahibi oldukları görülmüştür. Uygulama öncesi öğrencilerin ön bilgilerinin olduğu, hakka yönelik kelime ve cümlelerin yazıldığı görülse de yazılan kelime ve cümlelerin büyük çoğunluğunun anlamsız, bilimsel bilgi içermeyen yüzeysel kelime ve cümleler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uygulama öncesi üretilen *ayrımcılık, çocuk, din ayrımcılığı, eşitlik, hak, ırkçılık, oyun, özel gereksinimli, dış görünüş* kelimelerinin hak ile ilişkili kelimeler olduğu görülse de uygulama sonrası anahtar kavramı daha çok çağrıştırmaya, frekansı yüksek kelimeler (*Irak ayrımcılığı, dil ayrımcılığı, din ayrımcılığı, cinsiyet ayrımcılığı*) üretildiği tespit edilmiştir. Uygulama sonrası üretilen kelimelerin bilimsel olduğu ve bu kelimelerin frekansının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. KİT analizlerinde *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına yönelik* uzak çağrışımlı kelimeler kurdukları tespit edilse de bu hakka yönelik kavram yanılgılarının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin eksik öğrenmelerinin tespit edilerek, araştırmacı tarafından hazırlanan *Tornado* eğitsel oyun eylem etkinliği sonrası anlamlı öğrenmelerin gerçekleştiği ve öğrencilerin bilişsel yapılarında *Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına* yönelik doğru bağlantıların oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Covell ve Howe (1999), yaptıkları çalışmada çocuk hakları eğitimi programına katılan öğrencilerin programa katılmayan öğrencilere göre azınlık çocuklarla daha iyi iletişim kurabildiği, hak sahibi olmaya ilişkin daha kapsamlı anlayış sergiledikleri, çocuk haklarına yönelik daha olumlu tutum sergiledikleri ve özgüvenlerinin daha yüksek olduğu bulgusunun elde edilmesi araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu ifade edilebilir. Benzer şekilde Tunç (2023) çalışmasında çocuk hakları eğitimi kapsamında çocukların empati kurabileceklerini hem başkalarının hem de kendi ihtiyaçlarının farkında olabileceklerini, barışı ve hoşgörüyü içselleştirebileceklerini, aynı zamanda bireysel farklılıklara saygı duymayı öğrenebileceklerini vurgulaması bu araştırmanın sonucunu

destekler niteliktedir. Literatürde Altunel ve Avcı'nın (2024) çalışmalarında da eğitsel oyun etkinliklerinden sonra öğrencilerin değerleri daha iyi öğrendikleri ve değerlere yönelik algılarının geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçta yapılan araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

5.6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın altıncı alt problemi olan “*Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulaması öncesi ve sonrası nasıldır?*” sorusundan hareketle *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına* yönelik uygulanan KİT aracılığı ile her öğrenci tarafından uygulama öncesi ve sonrası üretilen kelime ve cümle sayıları arasındaki farkın az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç uygulama öncesi öğrencilerin ön bilgilerinin olduğu, hakka yönelik çok fazla sayıda kelime ve cümle yazdığı fakat yazılan kelime ve cümlelerin büyük çoğunluğunun anlamsız, bilimsel bilgi içermeyen yüzeysel kelime ve cümleler olduğu sonucunu göstermektedir.

Korunma Hakkından sonra öğrencilerin bilimsel bilgi içeren cümle sayısında en fazla artışın yaşandığı 2. hak olduğu da ulaşılan sonuçlar arasındadır. Öğrencilere ait ifadeler incelendiğinde öğrenciler farklılıkları fark etme, farklılıklara saygı duyma, engellilerin farkına varma, bilişsel, işitme ve bedensel engeli tanıma, özel gereksinimli çocukların yaşadığı zorlukları fark etme, empati kurma, yardımsever olma, anlayışlı olma, onların da diğer çocuklarla gibi hakları olduğunu bilme, özel gereksinimli çocuklara ait sözleşmede yer alan maddeyi tanıma konusunda farkındalıklarının artması uygulama sonrası ulaşılan sonuçlardandır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin eksik öğrenmelerinin tespit edilerek, araştırmacı tarafından hazırlanan *Tik Tak Özel Hak* eğitsel oyun eylem etkinliği sonrası anlamlı öğrenmelerin gerçekleştiği ve öğrencilerin bilişsel yapılarında *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına* yönelik doğru bağlantıların oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Çarıkçı'nın (2019) çalışmasında da çocuk hakları eğitimi programı ile öğrencilerin bireysel farklılıklara, farklı duygu ve düşüncelere saygı duyma konusunda olumlu yönde davranışlar geliştirdiğini tespit etmesi araştırma sonucu ile benzerlik gösterdiği ifade edilebilir. Elde edilen sonuçlar neticesinde çocuk haklarına yönelik eğitimin sadece çocukların kendi hakları konusunda farkındalık kazanmalarının yanı sıra ve bireysel farklılıklara saygı duyma, sosyal ilişki kurma, empati kurma, yardımlaşma, anlayışlı olma gibi değerler kazanmalarına katkı sağladığını gösterdiği söylenir.

5.7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın yedinci alt problemi olan “*İsim Hakkına yönelik öğrencilerin ön bilgi ve algıları eğitsel oyun uygulamaları öncesi ve sonrası nasıldır?*” sorusundan hareketle *İsim Hakkına* yönelik yönelik uygulama öncesi ve sonrası yapılan KİT aracılığı ile her öğrenci tarafından üretilen kelime ve cümle sayılarında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer haklara (*Korunma, Bir İşte Çalıştırılmama, Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma, Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama ve Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı*) göre uygulama öncesi öğrenciler tarafından en az kelimenin üretildiği hak olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda öğrencilerin isim hakkına yönelik ön bilgilerinin yetersiz olduğu çıkarımı yapılabilir. Ayrıca uygulama öncesi yapılan KİT aracılığı ile yapılan değerlendirme sonucu öğrenci grubunun yazdığı kelime ve cümlelerin büyük çoğunluğunun anlamsız, bilimsel bilgi içermeyen yüzeysel kelime ve cümleler olduğu görülmüştür.

Diğer haklara göre öğrencilerin en az sayıda kelime ve cümleyi bu hakta yazdıkları tespit edilmiştir. Daha sonra, süreç içerisinde gerçekleştirilen *İsim Avı* eğitsel oyun uygulaması sonrası yapılan KİT’te ise bilimsel kelime ve cümlelerin sayısında bir artış meydana geldiği, anlamlı öğrenmelerin gerçekleştiği ve öğrencilerin bilişsel yapılarında *İsim Hakkına* yönelik doğru bağlantıların oluştuğu görülmüştür. Eğitsel oyun uygulaması sonrası *nüfus, vatandaşlık* gibi vb. kelimelerin isim hakkı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Her çocuğun doğduğunda bir isim verilmesi ve nüfus kütüğüne kaydedilmesi gerektiğine yönelik öğrenci ifadeleri anlamlı öğrenmelerin gerçekleştiğini destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Dönmez ve Yel (2023), ilkokul 4. sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan ve Sosyal Bilgiler dersinde uygulanan eğitimin öğrencilerin haklarına yönelik farkındalıklarına etkisini incelemişlerdir. Deneysel araştırmanın uygulandığı araştırmada deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin son test puanları karşılaştırıldığında deney grubu lehine anlamlı fark görüldüğü sonucu bu araştırmanın sonuçları ile benzer nitelik taşıdığı ifade edilebilir. Eğitsel oyunların başarıya etkileri konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında, eğitsel oyunların akademik başarıyı arttırdığına ait sonuçları destekleyen başka çalışmalarında olduğu görülmektedir (Altınbulak ve diğerleri, 2006; Balcı, 2022; Biter, 2019; Gürbüz, 2019; Koka, 2018).

5.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın sekizinci alt problemi olan “*Eylem planında uygulanan eğitsel oyunlara yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?*” sorusundan hareketle uygulanan “*Korunma Hakkı, Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı, Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı, Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı, Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı, İsim Hakkı* olmak üzere 6 çocuk hakkı ile ilgili 6 eğitsel oyuna yönelik sonuçlar incelendiğinde;

Korunma Hakkına ilişkin oynanan *Kulaktan Kulağa* eğitsel oyununda *oyunda öğrenilenler* temasında yer alan ifadeler analiz edildiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun korunma hakkını öğrendiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin bazıları çocuk haklarını, çocukların istismardan korunması gerektiğini, çocukların korunmasında anne ve babanın görevli olduğunu, çocukların şiddetten korunması gerektiğini, grup çalışmasını, çocukların ihmal edilmemesi ve çocuklara iyi davranılması gerektiğini öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu ifadeler doğrultusunda öğrencilerin eğitsel oyun uygulamasında *Korunma Hakkına* yönelik bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. *Oyunda beğenilen, ilgi çeken yönler* incelendiğinde ise derslerde öğrencilerin büyük çoğunluğunun oyunun kulaktan kulağa şeklinde oynanmasını beğendiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bazı öğrenciler ise cümlelerin baştan sona doğru değişmesini, oyunun eğitici olmasını, cevaplar kısmını, dinlemenin önemini, oyunun bütün yönlerini, oyun şeklinde ders işlenmesini, tahtaya yazı yazılmasını beğendiklerini belirtmişlerdir. Öğrenci ifadelerine bakıldığında oyunu oynarken eğlendikleri, eğlenirken öğrendikleri görülmüştür. Bu durum eğitsel oyun uygulamasının aktif öğrenmeleri olumlu olarak desteklediği ve kolaylaştırdığını da göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğu oynanan oyunlarda *beğenmedikleri yönlerin* olmadığına dair görüş bildirmişlerdir.

Araştırma sonucu ile benzer nitelikte Korcu (2019), eğitsel oyundan faydalanmanın öğrenci başarısını pozitif yönde etkilediğini ve öğrencilerin derse sevekle katıldıklarını, öğrenme süreci boyunca dersten zevk aldıklarını, eğitsel oyunla öğretime daha da önem verilmesi gerektiğini tespit etmiştir. Torun (2011) çalışmasında benzer şekilde *Kulaktan Kulağa* eğitsel oyununu oynayan öğrencilerin oyun sırasında heyecanlandıklarını, mutlu olduklarını ve eğlendiklerini ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin oyunlarla hem eğlendikleri hem de öğrendiklerini, Sosyal bilgiler dersi ve öğretmenini daha çok sevdiklerini ve oyunu tekrardan oynamak istedikleri sonucuna ulaşmıştır. Literatürdeki bu çalışmaların gerçekleştirilen araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği ifade edilebilir.

Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına ilişkin oynanan *Deve-Cüce* eğitsel oyununda *oyunda öğrenilenlere* ilişkin öğrencilerin büyük çoğunluğunun çocukların çalıştırılmaması gerektiğini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin bazılarının da çocukların bir işte çalışmayıp eğitim görmesi gerektiği yönünde görüş bildirmeleri eğitsel oyun uygulaması sonrası öğrencilerin *Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına* yönelik bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının arttığını göstermektedir. *Oyunda beğenilen, ilgi çeken yönler* incelendiğinde ise derslerde öğrencilerin büyük çoğunluğunun dersin oyun şeklinde anlatılmasını ilgi çekici buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bazıları da dersin eğlenceli ve eğitici olduğunu belirtirken, öğrencilerin bir kısmı oyunda *beğenmedikleri yönün* olmadığını belirtmişlerdir. Tunç (2023), ilkokul 3. Sınıf hayat bilgisi dersinde etkinlik temelli çocuk hakları eğitimini uyguladığı ve bu sürecin öğrenciler üzerindeki etkisini incelediği araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak topladığı verilerin analizi ile öğrencilerin aktif olmasını sağlayan etkinlikler sonrası öğrenciler haklarını eğlenerek, etkileşimde bulunarak öğrendiklerini ifade etmiştir. Bu sonucun araştırma sonucu ile benzerlik gösterdiği ifade edilebilir.

Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına ilişkin oynanan *Yağ Satarım Bal Satarım* eğitsel oyununda *oyunda öğrenilenlere* ilişkin öğrencilerin büyük çoğunluğu eğlenme, kültür ve sanatsal faaliyette bulunma hakkını öğrendiklerini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bir kısmı da oyunun stresi azalttığı, oyunun fiziksel gelişime faydalı olduğu, çocukların hakları olduğu, devletin çocuklara imkanlar sunduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu ifadeler doğrultusunda öğrencilerin eğitsel oyun uygulamasında *Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına* yönelik bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. *Oyunda beğenilen, ilgi çeken yönler* incelendiğinde ise derslerde öğrencilerin bazıları oyunun eğlenceli olması, öğretici ve güzel olduğunu belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. Torun (2011) oyunlarla zenginleştirdiği çalışmasında çocuk hakları eğitimi sonunda çocukların kendilerini mutlu hissettikleri, çok eğlendikleri, Sosyal bilgiler öğretmenine ve derse karşı olumlu tutumlar geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Hong ve Masood (2014), araştırma sonucunda eğitsel oyunların öğrencileri motive ettiğinden ve öğrencilerin derse katılımlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Literatürdeki bu çalışmanın gerçekleştirilen araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği ifade edilebilir.

Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına ilişkin oynanan *Tornado* eğitsel oyununda *oyunda öğrenilenlere ilişkin* öğrencilerin büyük çoğunluğu çocuklara ayrımcılık

yapılmaması gerektiği, çocukların ayrımcılığa uğramama hakkı olduğu konusunda bilgilendiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bazı öğrenciler grupla oyun oynamayı, çocuklara ayrımcılık yapılmaması gerektiğine dair bilgiyi Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 2. maddesinde yer aldığını öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu oyunun güzel olması ve farklı tarzda olmasını *beğendiklerini* ifade etmişlerdir. Bir kısım öğrencide oyunun eğlenceli olduğuna dair görüş bildirmiştir. Öğrencilerin çoğu *oyunda beğenmedikleri yönün* olmadığını ifade etmişlerdir. Oynayanların oyunu bozması, oyunun kaybedilmesi, kendilerine sıranın gelmemesi, oyunda zamanın az olması yönünde beğenilmeyen, hoş gitmeyen değerlendirme sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Jančić ve Hus (2018), ilkokul sosyal bilgiler dersinde oyunların etkisini incelemeyi amaçladıkları araştırmada çoğu öğrencinin sosyal bilgiler dersinde oyunla öğretimi beğendiğini ve sosyal bilgiler dersinde oyunların yeterince oynanmadığını belirttiklerini tespit etmişlerdir.

Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına ilişkin oynanan *Tik Tak Özel Hak* eğitsel oyununda *oyunda öğrenilenlere* ilişkin öğrencilerin büyük çoğunluğu özel gereksinimli çocuk hakkına yönelik bilgileri öğrendikleri tespit edilmiştir. Örnek olarak; *“Bu oyunda özel gereksinimli çocukların haklarından eşitlik hakkını, eğitim hakkını ve oyun haklarını çokça öğrendim.”* ifadesinden hareketle öğrencilerin özel gereksinimli çocuklarında diğer çocuklarla eşit haklara sahip olduklarını kavramış oldukları söylenebilir. Yine özel gereksinimli çocukların özel olarak korunması, onlarla empati kurulması, onlara saygı duyulması, dalga geçilmemesi gerektiğini öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuca göre *Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına* yönelik uygulanan *Tik Tak Özel Hak* eğitsel oyunun bu hakka yönelik anlamlı öğrenmeyi sağladığı ifade edilebilir. Araştırmacı tarafından geliştirilen eğitsel oyunlar çocuk haklarına yönelik farkındalıkları arttırmaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Öğrenci ifadeleri de bu durumu destekler niteliktedir. Tunç (2023) çalışmasında oyunun yanında drama ile de öğrencilerin eğlenerek öğrenme süreci yaşadığını hem de çocuk hakları konusunda bilinç düzeylerinin arttığı ve bu bilinci günlük hayatlarına uygulamayı öğrendiklerini tespit ederek oyundan farklı olarak drama yöntemine değinmiştir. Hareket (2018) ise ÇHDS kapsamında hazırlanan çocuk hakları eğitimi sürecinde hikâye serisiyle çocukların kendi haklarına yönelik farkındalıklarının arttırılmasında farklı bir teknikten bahsetmiştir

Öğrencilerin bir kısmı oyunda oyuncak bir bomba kullanılmasını ilgi çekici bulduklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler de oyunun öğretici ve eğlenceli olduğunu

belirttikleri tespit edilmiştir. Oyunun oynanış tarzı ve oyuna dair her şeyi beğendikleri, oyunu güzel buldukları yönünde bilgi veren öğrencilerin olduğu da görülmektedir. Oyunda beğenilmeyen, hoşta gitmeyen yönler incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu oyunda beğenmedikleri yönün olmadığını belirtmişlerdir. Oyunda çok ses olması, kurallara uyulmaması, bombanın süresinin belirsizliği, ilgisiz cümleler kurulması, oyunun kaybedilmesi oyunda beğenilmeyen, hoşta gitmeyen diğer unsurlar olarak belirtildiği tespit edilmiştir.

İsim Hakkına ilişkin oynanan *İsim Avı* eğitsel oyununda öğrenilenlere ilişkin öğrencilerin büyük çoğunluğu isim hakkını öğrendiklerini ve isim hakkının önemli olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir. İsim hakkına doğum ile sahip oldukları, ÇHS'nin 7. maddesinde isim hakkından bahsedildiği, insanların ismiyle dalga geçilmemesi gerektiği, doğduktan sonra nüfus kütüğüne kaydolma, nüfus kütüğüne kaydolunca vatandaşlık kazanılması öğrenilenler arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler oyununun güzel, öğretici ve eğlenceli olması yönünü beğendiklerini de belirtmişlerdir. Oyunun gruplar halinde oynanmasını ve oyuna dair her şeyi beğendiğini belirten öğrencilerin de olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin neredeyse tamamı oyunda beğenmedikleri yönün olmadığı yönünde fikir belirtirken, sadece bir öğrenci oyunun şarkısını beğenmediğine dair görüş belirtmiştir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin genel olarak gerçekleştirilen eğitsel oyunlara istekli, keyifli bir şekilde katıldıkları, kendilerine ait hakları eğitsel oyun ile eğlenerek öğrendikleri ve kendi haklarına ait kalıcı şekilde farkındalıklarının sağlandığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte, öğrenci görüşleri incelendiğinde eğitsel oyun uygulamalarının çocuklar tarafından beğenildiği, eğlenceli, güzel, öğretici bulunduğu ve oyun süresince mutlu oldukları da tespit edilmiştir. Buradan hareketle eğitsel oyunların çocuk haklarını öğrenmeyi kolaylaştırıcı etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Çocuk hakları eğitiminin çocukların haklarını tanıma, koruma ve haklarına yönelik farkındalığı artırma noktasında faydalı olacağı söylenebilir (Uçuş, 2014). Nitekim Washington (2010) da çocuk haklarına yönelik eğitim almanın çocukların farkındalıklarını artırmada ve algılarında olumlu değişime yol açtığını çalışmasında ifade etmiştir. Bu araştırma sonuçları incelendiğinde de plan doğrultusunda yapılan çocuk hakları eğitimi çocukların kendi haklarına yönelik tutum ve farkındalık düzeylerinde olumlu bir artışı sağladığı söylenebilir. Oyunla ve aktif öğrenme teknikleri ile çocuk hakları eğitiminin gerek başarı üzerine gerekse derse ve ders öğretmenine yönelik olumlu davranış kazanmaları üzerine

etkisi olduğu ifade edilebilir (Çarıkçı, 2019; Hareket, 2018; Torun ve Duran, 2014; Torun, 2011). Nitekim araştırmanın sonucu yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bu çalışma sonucunda da öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirdikleri ifade edilebilir. Öyle ki;

Çarıkçı (2019) yaptığı çalışma kapsamında, çocuk hakları eğitimi programının ilkokul 4. sınıf öğrencileri üzerinde çocuk haklarına yönelik tutum, farkındalık ve bilgi düzeylerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Öğrenciler uygulama süreci boyunca mutlu olduklarını, eğlendiklerini ve sürecin verimli geçtiğini belirtmişlerdir. Yine Torun ve Duran (2014), eğitsel oyun ile ilköğretim 5. sınıf öğrencilerine çocuk haklarını öğretmişler, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi ile çocuk hakları konusunda öğrenilenlerin kalıcılığı arttırdığını tespit etmişlerdir. Bununla birlikte Biter ve Çalışkan (2019) araştırmalarında eğitsel oyunla desteklenmiş eğitimin öğrenme ve öğretme sürecine olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Literatürdeki bu sonuçlar araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak literatürde yapılan çalışmalar ve araştırma sonuçları incelendiğinde çocuk hakları eğitiminin, öğrencilere bilgi, tutum ve farkındalık kazandırmada etkili bir yöntem olduğu ifade edilebilir. Çocukları toplumda haklarının ve sorumluluklarının farkında oldukları bir hayata hazırlamanın etkili yollarından biri de çocuk hakları eğitimi ile olacağı düşünülmektedir. Çocuk hakları eğitiminde uygulanan eğitsel oyunlar da çocukların bütün gelişim alanlarına fayda sağlaması bakımından eğitimde tercih etmek faydalı olacaktır. Gelecek nesillerimizin hem fiziksel hem bilişsel alanda sağlıklı ve güçlü olmaları, düşüncelerini ifade edebilmeleri, sosyalleşmeleri, başkalarıyla iletişim becerilerini geliştirmeyi, problem çözme becerisini artırmayı hedefleyip çok yönlü gelişimlerine destek olmak istiyorsak eğitim sistemimize eğitsel oyunları dahil etmeliyiz.

5.9. ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda ilgili alana katkıda bulunması için şu önerilerde bulunulabilir:

1. Bu araştırma ilköğretim 5. sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Farklı yaş grupları, farklı sınıf düzeyindeki öğrenciler dikkate alınarak da uygulanabilir.
2. Elde edilen sonuçlar, eğitsel oyunla desteklenen öğretimin başarılı olduğunu göstermektedir. Bu sebeple öğretmenler eğitsel oyunla desteklenmiş öğretime derslerinde daha fazla yer verebilir.

3. Eğitsel oyunların öğretimde ve derse yönelik motiveyi artırdığı sonucu doğrultusunda eğitsel oyunların öğretim ortamında kullanımının arttırılabilmesi için MEB tarafından öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler ve seminerler düzenlenebilir.
4. Çocuk haklarına yönelik farkındalık oluşturma sadece çocukları kapsamamalıdır. Buna benzer kapsamlı çalışmalar öğretmen, öğretmen adayları, velilere yönelik programların tasarlandığı ve uygulandığı çalışmalar yapılabilir.
5. Uygulama öncesi KİT sonuçlarına göre öğrencilerin “*Korunma Hakkı*” na yönelik bilimsel bilgi içeren kelime ve cümle sayılarının daha az olduğu, hakka yönelik farkındalıklarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle öğrencilerin “*Korunma Hakkı*” na dair farkındalıklarının artırılması için çalışmalara ağırlık verilip sadece okulda değil, ailede ve toplumda da “*Korunma Hakkı*” ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.
6. Araştırmada *korunma, bir işte çalıştırılmama, eğlenme, kültür ve sanatsal faaliyette bulunma, eşitlik/ayrımcılığa uğramama hakkı, isim hakkı, özel gereksinimli çocuk hakkı* olmak üzere 6 hakka yönelik algılarında da eksiklik olduğu tespit edilen öğrencilere eğitsel oyun eylem etkinliği tasarlanmıştır. Bu hakların öğretimine yönelik başka yaklaşımlar tasarlanabilir.
7. Bu araştırma kapsamında altı farklı çocuk hakkını (*korunma, bir işte çalıştırılmama, eğlenme, kültür ve sanatsal faaliyette bulunma, eşitlik/ayrımcılığa uğramama hakkı, isim hakkı, özel gereksinimli çocuk hakkı*) konu edinen eğitsel oyun eylem etkinliği tasarlanmıştır. Etkinliklerde yer almayan hakların yer aldığı çocuk hakları eğitimi programlarının tasarlandığı araştırmalar yapılabilir.
8. Öğrencilerin çoğunun haklarını kullanamadığında çoğunlukla bireysel tepkiler verdiği, bazılarının ise ne yapacağını bilemediği araştırma sonuçları arasındadır. Bu sonuçlardan hareketle öğrencilere hak ihlaline uğradıklarında başvurabilecekleri kişi ve kurumlar hakkında bilgilendirici ve sessiz kalma yerine çözüm üretmelerinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adeyemi, B. A., ve Ajibade, Y. A. (2011). The comparative effects of simulation games and brainstorming instructional strategies on junior secondary school students' achievement in social studies in Nigeria. *African Research Review*, 5(3), 64-68.
- Ak, M. M. (2022). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Oyunlaştırma*. (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akandere, M. (2006). *Eğitici okul oyunları*. Nobel Akademi.
- Akar, Ö. L. (2013). *Çocuk Hakları Bağlamında Çocuklarda Eğitim Hakkı*. (Yüksek Lisans Tezi), Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akarşlan, M. (1998). *Anahatlarıyla çocuk hakları ve çocuk hakları mevzuatı*. Alfa Yayıncılık.
- Akgül, M. Ş. (2015). *İlkokul Öğrenci Velilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Akgül, M. Ş. (2018). *İlkokul 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Bilinç Düzeylerinin Belirlenmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması*. (Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Akkuş, Z. ve Aslan, H. (2013). Sosyal bilgiler dersinde oyunlarla kavram öğretimi. *International Journal Social Science Research*, 2(2), 61-77.
- Akkuş, Z. ve Öğütveren, M. (2024). Sosyal bilgiler dersinde eğitsel oyunların başarı ve tutuma etkisi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 4(5), 1042-1056.
- Akyüz, E. (2000). *Çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması*. Milli Eğitim.
- Akyüz, E. (2013). *Çocuk Hukuku: Çocukların hakları ve korunması* (Genişletilmiş 3. baskı). Pegem Akademi.
- Allan, J. ve I'Anson, J. (2004). Children's rights in school: power, assemblies and assemblages. *The International Journal of Children's Rights*, 12, 123-138.
- Altınbulak, D. (2004). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Eğitsel Oyunların Erişmeye ve Kalıcılığa Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Altunay, D. (2004). *Oyunla Desteklenmiş Matematik Öğretiminin Öğrenci Erişimine ve Kalıcılığa Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altunel, S. (2022). *Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunlar Yoluyla Kök Değerlerin Kazandırılması: Bir Eylem Araştırması*. (Doktora Tezi), Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Altunel, S. ve Avcı, E. K. (2024). Sosyal bilgiler dersinde eğitsel oyunlar yoluyla bazı kök değerlerin kazandırılması: Bir eylem araştırması. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (3), 925-939
- And, M. (1972). *Oyun ve bugün: Türk kültüründe oyun kavramı*. Yapı Kredi Yayınları.

- Aslan, B. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Atik, Y. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Avcu, Y. E., Öztürk, S.M. ve Çanşalı, T. (2015). Çocuk hakları sek sek oyunu 'nu tasarlama ve değerlendirme süreci. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi (BAED)*, 107-131.
- Ay Zöğ, D. (2008). Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algulama Düzeyleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki: İstanbul İli Beyoğlu İlçesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayhan, M. (2021). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Hazırlanan Çocuk Hakları Programının Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumuna Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aykaç, M., ve Köğce, D. (2020). *Eğitsel oyunlarla matematik öğretimi*. Pegem Akademi.
- Bahar, M., Johnstone, A. H., & Sutcliffe, R. G. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33(3), 134–141.
- Bahar, M., ve Özatlı, N. (2003). Kelime iletişim test yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 75-85.
- Bakar, A., Tüzün, H. ve Çağıltay, K. (2008). Öğrencilerin eğitsel bilgisayar oyunu kullanımına ilişkin görüşleri: Sosyal bilgiler dersi örneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (35)*, 27-37.
- Bal, B. (2019). *Çocuk Hakları Eğitimi İçin Öğretmen Mesleki Gelişim Aracı Olarak Bir Facebook Grubunun İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Üniversitesi. Gaziantep.
- Balcı, A., ve Şeren, N. (2021). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarının geliştirilmesi: Bir eylem araştırması. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 4(2), 132- 146.
- Balcı, S. E. (2022). *Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Eğitsel Oyunların Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Duygusal Gelişimine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
- Başal, H. A. (2017). *Geçmişten günümüze Türkiye’de geleneksel çocuk oyunları* (Genişletilmiş 3. baskı). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Bayhan, N. (2023). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları İle Kültürlerarası Duyarlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Baysan Kobat, İ. (2009). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları Işığında Çocuk Suçluluğu Ve Nedenleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Beyhan, A. (2013). Eğitim örgütlerinde eylem araştırması. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 65-89.

- Biter, M. ve Çalışkan, H. (2019). Sosyal bilgiler derslerinde eğitsel oyunlarla değerler eğitimi: Bir eylem araştırması. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*, 1(1), 1-28.
- Biter, M., 2019. *Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunlarla Değerler Eğitimi: Bir Eylem Araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Bozkurt, E. ve Emir, Z.A. (2021). Oyunlarla sosyal bilgiler öğretimi: yerel çocuk oyunları. Çelikkaya, T., Öztürk Demirbaş, Ç., Yıldırım, T ve Yakar H. (Ed.). *Yeni program ve ders içeriklerine göre sosyal bilgiler öğretimi I (3. Baskı)*. içinde (ss. 479-498). Pegem Akademi.
- Cengiz Tepetaş, Ş.G. (2018). Çocuk ve çocukluk kavramı. Z, Meray (Ed.), *Çocuk hakları (3.Baskı)*. içinde (ss.110-125). Pegem Akademi.
- Chin, L. S. ve Wahid, R. (2020). Digital game-based learning in enhancing recycling awareness. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 9(2), 269–275.
- Covell, K. ve Howe, R. B. (1999). The impact of children's rights education: A Canadian study. *The International Journal of Children's Rights*, 7/171-183.
- Creswell, J. W. (2013). *Eğitim Araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (H. Ekşi, Çev.). EDAM.
- Çağır, S. (2020). *Sosyal Bilgiler Kavramlarının Öğretiminde Zekâ Ve Akıl Oyunları*. (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çangır, M. (2008). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Eğitsel Oyun Yönteminin Uygulanma Durumu (Tuzla Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çarıkçı, S. (2019). *Çocuk Hakları Eğitimi Programı'nın İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Tutum ve Farkındalıklarına Etkisi*. (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çavuş, S. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Çocuk Hakları Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çeçen, A. (1995). *İnsan hakları*. Gündoğan Yayınları.
- Çelik, M. (2020). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Çetinkaya, N. (1998). *Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Çocuk Haklarına Bakışının Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban Sural, Ü. (2018). *Kamu İlkokullarında Öğrenim Gören 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çoban, B. ve Nacar, E. (2015). *Ortaokullarda eğitsel oyunlar (3.Baskı)*. Nobel Akademi.

- Çotur, R. H. (2023). *Oyun Temelli Matematik Öğretiminin 7. Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Problem Çözme Becerilerine Yansımaları*. (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Dağlı, S. K. (2015). *Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Davranışlarının Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Daşcıoğlu, K. ve Şimşek, S. (2019). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. S. İnan (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimine giriş: Kavramlar, yaklaşımlar, etkinlikler*. içinde (ss.111-121). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirezen, S., Altıkulaç, A. ve Akhan, N. E. (2013). Children's rights according to primary school students. *The International Journal of Educational Researchers*, 4(1), 39-52.
- Dikmen, A. (1998). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde İstanbul'da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Değerlendirme*. (Doktora Tezi), Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dirican, R. (2018). Tarihi süreçte çocukluk ve çocuk hakları, *Çocuk ve Gelişim Dergisi* 2(2), 51-62.
- Doğan, E. (2017). *Sosyal Bilgiler Dersinde Deprem Konusunun Dijital Oyunla Öğretiminin Akademik Başarıya Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Doğan, İ. (2000). *Akıllı küçük, çocuk kültürü ve çocuk hakları üzerine sosyo-kültürel bir inceleme*. Sistem Yayıncılık.
- Dönmez, T. (2022). *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olay Kullanımının Öğrencilerin Çocuk Hakları Farkındalık ve Tutumlarına Etkisi*. (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dönmez, T. ve Yel, S. (2023). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının öğrencilerin çocuk hakları farkındalık ve tutumlarına etkisi*, *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), 22-41.
- Durgut, A. (2014). *2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Kütahya.
- Dündar, H. ve Hareket, E. (2016). Türkiye'de ilköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 85-103.
- Ejeh, M. U. ve Akinola, O. B. (2009). Children's rights and participation in schools: exploring the awareness level and views of Nigerian Primary school children. *Elementary Education Online*, 8(1), 176-182
- Elvan, Ö. (2018). Çocuk haklarının etkinliklerle öğretimi. Z. Merey (ed.). *Çocuk hakları (3. Baskı)*. içinde (ss. 277-294). Pegem Akademi
- Er, H. ve Karadeniz, O. (2023). Sosyal bilgiler öğretiminde eğitsel oyun kullanımı. Karadeniz, O ve Er, H. (Ed.), *Eğitsel oyunlarla sosyal bilgiler öğretimi (3. Baskı)*. içinde (ss. 1-33). Pegem Akademi.

- Erbay, E. (2012). Türkiye’de çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamaların eleştirel analizi ve bir model önerisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), 47-74.
- Erbay, E. (2019). *Çocuk hakları* (2. baskı). Yeni İnsan.
- Ercan, F., Taşdere, A. ve Ercan, N. (2010). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla bilişsel yapının ve kavramsal değişimin gözlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 136-154.
- Erkan, A. (2019). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Eğitsel Oyun Ve Dijital Oyun Öğretiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Ersoy, A. F. (2012). Vatandaşlık eğitiminde ihmal edilen bir alan: Evde ve okulda çocuk haklarının eğitimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 359-376.
- Ersoy, F. A. (2011). İlköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları, *İlköğretim Online*, 10 (1), 20-39.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşimde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Filiz, E. (2024). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Duygusal Zekâ Düzeyleri İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Flowers, N. (2010). *Pusulacak çocuklar için insan hakları eğitimi kılavuzu*. (M. Çulhaoğlu, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Franklin, B. (1993). *Çocuk hakları* (A. Türker, Çev.). Ayrıntı.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. *Sosyoloji Dergisi*, 1-22.
- Güneş, F. (2015). Oyunla öğrenme yaklaşımı / Game-based learning approach. *Turkish International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 773-786.
- Gürbüz, Ö. (2019). *Eğitsel Oyun Etkinliklerinin Fen Eğitiminde Akademik Başarı, Tutum Ve Motivasyon Üzerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Gürdoğan Bayır, Ö. ve Balbağ, N. L. (2017). *Etkinliklerle ilkokulda sosyal bilgiler öğretimi*. Vize Yayıncılık.
- Hançer, G. (2019). *Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı Konusunda Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Hareket, E. (2018). *Eğitim Hukuku Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi: Bir Eylem Araştırması*. (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hareket, E. ve Yel, S. (2021). *Eğitim hukukunda çocuk hakları ve eğitimi*. Anı Yayıncılık.
- Hazar, Z. ve Altun, M. (2018). Eğitsel oyunlara yönelik öğretmen görüşleri ve yeterliliklerinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 52-72.

- Hong, G. Y. ve Masood, M. (2014). Effects of gamification on lower secondary school students' motivation and engagement. *International Journal of Educational and Pedagogical sciences*, 8(12), 3765-3772.
- Huizinga, J. (2006). *Homo ludens: Oyunun toplumsal işlevi üzerine bir derleme* (M. A. Kılıçbay, Çev.) (4. baskı). Ayrıntı Yayıncılık.
- İşıkçı, Y. M. (2015). *Çocuk gözüyle Türkiye'de çocuk hakları sorunu*. Ankara: Hegem Vakfı.
- İşıklı, M., Taşdere, A. ve Göz, N. L. (2011). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 50-72.
- İnan, S. (2019). Sosyal bilgiler eğitimi: nedir, ne zaman, neden? tanımlar, tarihi, kökleri ve açıklamalar. S. İnan (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimine giriş (3. Baskı)* içinde (ss. 1-22). Anı Yayıncılık.
- İşçi, T. G. ve Yeşiltaş, E. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde dijital oyun geliştirme yazılımı kullanımı ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının buna ilişkin görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, V (II), 260-284.
- Jančić, P. ve Hus, V. (2018). Didactic games in social studies in primary school. *Creative Education*, 8(12), 1892-1902.
- Johnson, A. P. (2019). *Eylem araştırması el kitabı*. (Çev. Y. Uzuner. M. Özten Anay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler*. Pegem Akademi.
- Kandemir, K. (2023). *Dijital Öykü ve Eğitsel Oyunla Desteklenen Ortaokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Derse Yönelik Tutumlarına Ve Sosyal Becerilerine Etkisi*. (Doktora Tezi), Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Karabacak, N. (1996). *Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Erişi Düzeyine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakaş, B., ve Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk refahı: Çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.
- Karakoç, F. (2018). Çocuğun temel hakları. Z. Merey (Ed.), *Çocuk hakları (3.Baskı)* içinde (110-125). Pegem Akademi.
- Karaman, E.R. (2019). *Sınıf Öğretmeni Adaylarına Yönelik Çocuk Hakları Eğitiminde Bir Yöntem Olarak Yaratıcı Dramanın Kullanılması*. (Yüksek Lisans Tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Karataş, H. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitsel Oyun Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Karatay, M. (2021). *Eğitim Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Karatekin, N. (2014). Öğretim yöntemleri. H. Işlak ve A. Durmuş (Ed.). *Kara tahtayı aşmak: Öğrenci merkezli öğretmenlik (5.Baskı)*. içinde (ss. 61-104). Edam.
- Karcı, Y. (2016). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusunda Farkındalık Düzeylerini Belirleyen Faktörler*. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Karyağdı, D. (2023). *Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk Hakları Görüşleri ile Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları: Karma Yöntem Araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Giresun.
- Kasap Süslü, N. E. (2020). *Çocuk eğitiminde oyun dili (4. baskı)*. Hayy Kitap.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kaytez, N. ve Durualp, E. (2014). Türkiye’de okul öncesinde oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 110-122.
- Kendigelen, E. (2024). *Altıncı Sınıf Tam Sayılar Konusunun Eğitsel Oyunlarla Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Kavram Yanılgularına ve İnançlarına Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Kent Kükürtçü, S. (2019). *Çocuk Hakları ve Demokrasi Eğitiminin Çocukların Demokratik Davranışlarına Etkisi*. (Doktora Tezi), Hacettepe üniversitesi, Ankara
- Keskin, A. A. (2022). Bilgisayar Destekli Eğitsel Oyunlarla Gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler Dersinin Akademik Başarıya Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağrı.
- Kılıçaslan, H. (2021). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Oyunla Kavram Öğretimine Yönelik Bir Eylem Araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kılınç, M. (2019). Sosyal bilgilere evrensel ve ulusal düzeyde genel bir bakış: sosyal bilimler ve sosyal bilgiler ilişkisi. C. Kara (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (ss.1-20). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kıraç, Ş. (2019). *Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1.ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlar*. (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N., ve Kök, M. (2010). Çocuğun gelişim sürecinde eğitsel bir etkinlik olarak oyun. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi (16)*, 324-342.
- Koka, V. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Bilgisayar Destekli Eğitsel Oyunların Öğrencilerin Ders Başarısına Olan Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Korcu, H. (2019). *Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Oyunla Öğretim Uygulamaları (DeneySEL Bir Çalışma)*. (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Korkmazer, İ. (2021). *Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.

- Kuru, G. (2022). *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Oyunlaştırılmış Ders Etkinlikleriyle Harita Okuryazarlığının Geliştirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kuzu, A. (2009). Öğretmen yetiştirme ve mesleki gelişimde eylem araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 425–433.
- Lincoln, Y. ve Guba, E. (1985). *Naturalistic inquiry: Establishing Trustworthiness*, Beverly Hills.
- Mangır, M., ve Aktaş, Y. (1993). Çocuğun gelişiminde oyunun önemi. *Yaşadıkça Eğitim* (26), 14-18.
- Merey, Z. (2012). *Türkiye Ve ABD'deki Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Çocukların Katılım Haklarına Yer Verilme Düzeyinin Karşılaştırılması*. (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Merey, Z. (2018). Çocuk haklarının tarihsel gelişimi. Z. Merey (Ed.), *Çocuk hakları* (3. Baskı). içinde (s.76-90). Pegem Akademi.
- Merriam, S. B. (2023). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev.). Nobel Akademi.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2023). Yüz yüze 100 çocuk oyunu. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4-5-6-7. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Mindivanlı Akdoğan, E. ve Öner, Ü. (2021). Sosyal bilgiler dersi için örnek oyun uygulamaları. Yıldız, E. ve Şimşek, Ü. (Ed.), *Ortaokullar için eğitsel oyun uygulamaları (1.Baskı)*. içinde (ss.267-313). Nobel Akademi.
- Mindivanlı Akdoğan, E., ve Bilgili, A. S. (2020). Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler öğretimi. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.), *Eğitsel oyunlarla sosyal bilgiler öğretimi (1.Baskı)*. içinde (ss.163-186). Pegem Akademi.
- Mishra, R. K. (2015). Teaching-learning in a constructivist social science classroom. *Journal of Educational Sciences and Psychology* 67 (2), 15-22.
- Moroğlu, N. (2003). *Türkiye'de ve Dünya'da çocuk hakları*. Alman Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı Yay.
- Müftü, G. (2001). Çocukların hakları. *Millî Eğitim Dergisi*, 151.
- Nalbant, Ö. (2020). *Çocuk oyun ve hareket eğitimi*. Nobel Akademi.
- Neslitürk, S. ve Ersoy, A. F. (2007). Okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, (3), 245-257.
- Nicolopoulou, A. (2004). Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: Piaget, Vygotsky ve sonrası (M. T. Bağlı, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 137–169.
- Noemi, P. M. ve Maximo, S. H. (2014). Educational games for learning. *Universal Journal of Educational*, 2(3), 230-238.

- Ok, M. B. (2023). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularında Eğitsel Oyunların Kavram Öğretimine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat.
- Osler, A. ve Starkey, H. (1998). Children's rights and citizenship: *Some implications for the management of schools*. *International Journal of Children's Rights*, 6(3), 313-333.
- Osmanlıoğlu Uluğ, M. (1997). *Niçin Oyun? Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi*. Göçebe Yayınları.
- Özdemir Uluç, F. (2008). *İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları*. (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, A. (2006). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Oyun*. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdoğan, B. (2014). *Çocuk ve oyun; çocuğa oyunla yardım (Genişletilmiş 6.baskı)*. Anı Yayıncılık
- Özel, C. (2023). *Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları ile Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Öztürk, C. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi (3. Baskı) içinde*. (ss. 1-31). Pegem Akademi.
- Öztürk, D. (2018). Hukukta çocuk kavramı. Z., Merey (Ed.), *Çocuk hakları içinde (18-44) (3.Baskı)*. Pegem Akademi.
- Öztürk, D. (2022). Çocuk hakları ve oyunlaştırma. T. Kafadar ve A. Ayvaz Can (Ed.), *Eğitimde oyunlaştırma içinde (ss. 391- 410)*. Nobel.
- Pehlivan, H. (1997). *Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi*. (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pehlivan, H. (2014). *Oyun ve öğrenme (4. Baskı)*. Anı Yayıncılık.
- Peker Ünal, D. (2010). *İlköğretim Öğretmenlerine Yönelik Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pilatin, G. (2019). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Polat, E. ve Varol, A. (2002). *Eğitsel bilgisayar oyunlarının akademik başarıya etkisi: sosyal bilgiler dersi örneği*. Akademik Bilişim Konferansları, Eskişehir.
- Polat, O. (1997). *Çocuk ve hakları*. Analiz Yayınları.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. Der Yayınevi.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu*. İmge Kitabevi.
- Püsküllü, F. N. (2020). *Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Dair Farkındalıklarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Quennerstedt, A. ve Quennerstedt, M. (2014). Researching children's rights in education: Sociology of childhood encountering educational theory. *British Journal of Sociology of Education*, 35(1), 115–132.
- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1 (2), 43-56.
- Samur, Y. (2016). *Dijital oyun tasarımı*. Pusula 20 Teknoloji ve Yayıncılık.
- Savaş, E. ve Gülüm, K. (2014). Geleneksel oyunlarla öğretim yöntemi uygulamasının başarı ve kalıcılık üzerine etkisi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 183-202.
- Selçuk, Z. (2022). *Kırk kere söyledim: ben ne söyledim çocuğum ne anladı*. Kültür Bakanlığı Yayıncılık.
- Serozan, R. (2005). *Çocuk hukuku*. Vedat Kitapçılık.
- Solak, Z. (2023). *Türkiye'de Çocuk Hakları Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Meta-Sentez Yoluyla Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Enstitüsü, Tokat.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Anı Yayıncılık.
- Sucu, E. (2020). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Çocuk Haklarının Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi), Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinop.
- Şahin, H. H. (2020). Türkiye'de çocuk olmak. Ş. Dilli (Ed.), *Çocuk, çocukluk kavramları ve çocukluğun tarihsel gelişimi* içinde (ss. 2-36). Pegem Akademi.
- Şenlik, S. (2019). *Öğretmenlerin Mesleki Değerleri ile Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri: Okul Öncesi Öğretmenleri Üzerinde Bir İnceleme. (Nevşehir İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Şimşek, U. ve Akdağ, S. (2023). Oyun etkinliklerini planlama ve uygulama. Z. Akkuş (Ed.), *Geleneksel çocuk oyunları ile sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss.83-93). Pegem Akademi.
- Tan, M. (2022). *Oyunla Matematik Eğitimi Üzerine Yayımlanmış Lisansüstü Tezlerin Tematik Ve Yöntemsel Açından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Tezgel, R. (2008). *Yeni ilköğretim programlarında insan hakları vatandaşlık ve kentlilik eğitimi*. Araştırma Yayınları.
- Tiftikçi, M. Ş. (2018). *Sosyal Bilgiler Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Farkındalığına İlişkin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Toğrulca, H. Ş. (2019). *Cumhuriyetten Günümüze Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Çocuk Hakları Bakımından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Topçu, B. (2019). *Yaratıcı Drama Temelli Çocuk Hakları Eğitimi Programının Geliştirilmesi ve Uygulanması*. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Torun, F. (2011). *Çocuk Hakları Öğretiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

- Torun, F. (2021). Eğitsel oyunlarla çocuk hakları eğitimi. E. Hareket (Ed.), *Disiplinlerarası yaklaşımla çocuk hakları: Çocuk hakları eğitimine yönelik uygulama örnekleriyle (2.Baskı)* içinde (s. 381-412). Pegem Akademi.
- Torun, F. ve Duran, H. (2014). Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 418-448.
- Tuğrul, B. (2020). Oyunun gücü. A. B. Aksoy (Ed.), *Çocuk ve oyun* içinde (ss.12-32). Hedef Yayıncılık.
- Tunç, E. N. (2023). *İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Çocuk Hakları Eğitime Yönelik Bir Eylem Araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi), Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Turanlı, K. (2004). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Çocuğun Ekonomik Sömürüden Korunma Hakkı*. (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Türk Dil Kurumu [TDK] (2025). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 15.01.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Uçuş Güldalı, Ş. (2013). Çocuk Hakkı Eğitimi Programının Hazırlanması ve Değerlendirilmesi. (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Eğitimi Programının Hazırlanması ve Değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2014). Çocuk hakları eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi: uygulama öğretmeninin ve katılımcıların görüşleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports and Science Education*, 3 (2), 1-21.
- Uçuş, Ş. ve Şahin, A. E. (2012). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ne yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 25-41.
- Ulubey, Ö ve Gözütok, F (2015). Yaratıcı Drama ve Diğer Etkileşimli Öğretim Yöntemleri ile Geleceğin Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi. *Eğitim ve Bilim*, 40 (182), 87- 109.
- United Nations Children's Fund [UNICEF] (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. 22.07.2024 tarihinde erişilmiştir.
- United Nations Children's Fund [UNICEF] (2005). B.M. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi. Ankara.
- Uslu, H. (2022). Oyun temelli öğrenme süreçlerinin akademik başarı üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi* 8 (16), 816-828.
- Uygun, K., Akkeyik, U., ve Öztürk, C. (2018). Eğitsel Oyunların sosyal bilgiler öğretimine etkisi: etkinlik örneği. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*. 3 (2), 75-92.
- Ülküdür, M. A. (2016). *Proje Tabanlı Öğrenme Etkinlikleri İle Oyun Tabanlı Öğrenme Etkinliklerinin Akademik Başarı, Tutum ve Motivasyona Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Amasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Amasya.

- Varışoğlu, B., Şeref, İ., Gedik M. ve Yılmaz, İ. (2013). Türkçe dersinde uygulanan eğitsel oyunlara yönelik tutum ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (11), 1059-1081.
- Washington, F. (2010). *5- 6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yaman, F. (2022). Çocuk Haklarına Dair Sözleşmene taraf olmayan ülke: Amerika Birleşik Devletleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22 (55), 377-398.
- Yeşilkaya, İ. (2013). *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Zaman İçinde Bilim" Ünitesinin Eğitsel Oyun Yöntemi ile Öğretimi*. (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yıldırım Doğru, S. S. (2021), Yasal düzenlemeler. S.S. Yıldırım Doğru (Ed.) *Çocuk hakları ve koruma: Aile refahı ve koruma (5.Baskı)* içinde (ss.1-58). Eğitim Kitap.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9.baskı). Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, D. (2018). *Oyunlaştırmanın 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Başarıları Üzerindeki Etkisinin Oyunlaştırılmış Testlerle Sınanması*. (Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk ruh sağlığı (30.baskı)*. Özgür Yayınları.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yücepete, F. N. (2019). Oyunun tanımı ve özellikleri. H. G. Ogelman (Ed.), *Erken çocukluk döneminde oyun*. içinde (ss. 3-17). Eğitim Kitap.

EKLER

EK 1. Etik Kurul İzni

EK 2. Veli İzin Belgesi

EK 3. Araştırma İzni

EK 4. Açık Uçlu soru Formu

EK 5. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

EK 6. Korunma Hakkına Yönelik KİT

EK 7. Korunma Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

EK 8. Korunma Hakkına Yönelik Kulaktan Kulağa Oyunu

EK 9. Korunma Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

EK 10. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT

EK 11. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

EK 12. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Deve-Cüce Oyunu

EK 13. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

EK 14. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT

EK 15. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

EK 16. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu

EK 17. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

EK 18. Eşitlik/ Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik KİT

EK 19. Eşitlik/ Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

EK 20. Eşitlik/ Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Tornado Oyunu

EK 21. Eşitlik/ Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

- EK 22.** Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT
- EK 23.** Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği
- EK 24.** Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulanan Tik Tak Özel Hak Oyunu
- EK 25.** Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği
- EK 26.** İsim Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT Örneği
- EK 27.** İsim Hakkına Yönelik Hazırlanan Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği
- EK 28.** İsim Hakkına Yönelik Uygulanan İsim Avı Oyunu
- EK 29.** İsim Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği
- EK 30.** Kulaktan Kulağa Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği
- EK 31.** Deve-Cüce Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği
- EK 32.** Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği
- EK 33.** Tornado Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği
- EK 34.** Tik Tak Özel Hak Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği
- EK 35.** İsim Avı Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği
- EK 36.** Uygulama Öncesi Kavram Ağı Örneği

EK 1- Etik Kurul İzni

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Emine AKÇA		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	17.11.2023		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	5. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının Eğitsel Oyunlarla Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	İİBF Toplantı Salonu	21.12.2023	11:00
Karar No	Karar Tarihi	21.12.2023	
	Karar No	2023/11/31	
Karar Sonucu	(X) Kabul	(X) Oybirliği	
	( ) Ret	( ) Oy Çokluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Emine AKÇA'ya ait "5. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının Eğitsel Oyunlarla Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması" başlıklı araştırmanın, bilimsel araştırmalar etiği açısından yapılan değerlendirme sonucunda kabulüne ancak YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 4. Maddesinin 2/g fıkrasına göre araştırma verilerinin yayımlanabilmesi için araştırma yapılan kurumdan resmi izin alınması sorumluluğunun araştırmacıya ait olduğuna *oy birliğiyle karar verildi.*

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

EK 2- Veli İzin Belgesi

2023-2024 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI ATATÜRK İMAM HATİP ORTAOKULU 5. SINIFLAR ARAŞTIRMA GRUBU VELİ İZİN BELGESİ

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “5. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının Eğitsel Oyunlarla Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması” adıyla 2023-2024 eğitim öğretim yılında yapılacak bir yüksek lisans tez uygulamasıdır. Çocuk hakları konusunda öğrencilerin algıları üzerindeki eğitsel oyun uygulamalarının etkilerini ve öğrencilerin eğitsel oyun uygulamaları süreci ile ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Çocuk hakları kavramının eğitsel oyunlarla somutlaştırılması, öğrencilerin haklarının farkına varması ve haklarından yararlanması hedeflenmektedir. Araştırma uygulaması görüşme / gözlem şeklinde olacaktır.

Araştırma T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir. Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Yapacağım bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve veli olarak sağlayacağınız destekten dolayı şimdiden teşekkürlerimi sunarım. Saygılarımızla.

Öğrencinin Adı-Soyadı

Velisi Adı Soyadı

İmza

Emine AKÇA
Sosyal Bilgiler Öğretmeni

EK 3- Millî Eğitim Müdürlüğü İzni

T.C.
YOZGAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-55005497-605.01-91339297
Konu : Araştırma İzni
(E. AKÇA)

05.12.2023

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı'nun 21/01/2020 tarihli ve 1563890 sayılı Araştırma Uygulama İzinleri 2020/2 Nolu Genelgesi.
b) 05/12/2023 tarihli ve E-55005497-20-91248087 sayılı Makam Olur'u.
c) 21/11/2023 tarihli ve E-67873788-755.02.01-00000581451 (90184849) sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı 221153001 numaralı öğrencisi Emine AKÇA'nın "5. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının Eğitsel Oyunlarla Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması" konulu çalışmasını ilimiz Yerköy, | 5'inci sınıf öğrencilerine uygulamasında sakınca bulunmadığına ilişkin ilgi (b) Makam Onayı ve onaylanmış anket örneği formları ekte gönderilmiş olup süreç sonunda hazırlanacak olan raporun bir örneğinin Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

İsmail ALTINKAYNAK
İl Millî Eğitim Müdürü

Ekler:

- 1- Makam Onayı (1 sayfa)
- 2- Onaylı Anket Örneği (9 sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imsa ile imzalanmıştır.

Adres : Karatepe Mah. Hoca Ahmet Yesevî C ad. No 57 Yeni Valilik Binası

Bulgu De ğerleme Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb>

Kat : 2

Bilgi için: EC EMER

Telefon No : 0 (334) 280 44 09

Unvan : Müdür

E-Posta : mg@meb.gov.tr

İnternet Adresi :

Fax : 334 280 44 09

Fax Adresi : mg@meb.gov.tr

Bu belge güvenli elektronik imsa ile imzalanmıştır. <https://www.e-imza.gov.tr> adresinden 4 87 6- 7 b 6 2- 3 c 6 3- 9 2 b 5- 7 7 9 0 Anlaşılabilir şekilde doğrulanabilir.

EK 4- Çocuk Haklarına Yönelik Açık Uçlu Soru Formu Örneği

Aşağıda çocuk hakları yer almaktadır. Lütfen karşısında yer alan boşluğa bu hakkın ne demek olduğunu açıklayınız. Daha sonra bu hak ile ilgili örnek yazınız. **Katkılarınız için teşekkür ederim.**

Okul:

Yaş:

Sınıf:

Cinsiyet:

Yaşama Hakkı: .....

Örnek: .....

Sağlık Hakkı: .....

Örnek: .....

Sağlıklı ve Güvenli Bir Çevrede Yaşama Hakkı: .....

Örnek: .....

Beslenme Hakkı: .....

Örnek: .....

Dinlenme Hakkı: .....

Örnek: .....

Barınma Hakkı: .....

Örnek: .....

Oyun Oynama Hakkı: .....

Örnek: .....

ARKA SAYFAYA GEÇİNİZ.

EK 4'ün Devamı

Eğitim Alma Hakkı:.....

Örnek:.....

Korunma Hakkı:.....

Örnek:.....

Düşüncelerini Özgürce Söyleme Hakkı:.....

Örnek:.....

Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı:.....

Örnek:.....

Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı:.....

Örnek:.....

İsim Sahibi Olma Hakkı: .....

Örnek:.....

Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı:.....

Örnek:.....

Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı:.....

Örnek:.....

EK 5- Uygulama Öncesi Öğrencilerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Örneği

Araştırma Konusu: 5. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının Eğitsel Oyunlarla Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması

Okul: .....

Tarih ve saat (başlangıç-bitiş): .....

Görüşmeci: .....

Yaş:

Cinsiyet:

AÇIKLAMA

Sevgili öğrencim;

Formda yer alan sorular senin çocuk haklarına yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla sorulmuştur. Görüşmeye katılımında gönüllülük esastır. Sorulara istediğin gibi yanıt verebilirsin. Görüşme esnasında konuşmalarımızı kaydetmek için ses kayıt cihazını kullanacağım. Bu görüşmede vereceğin bilgilerin tümü gizlidir. Görüşme süresince vereceğin bilgiler ismin gizli tutularak değerlendirilecek ve ismin araştırma raporuna dahil edilmeyecektir. Bu nedenle içten ve ayrıntılı cevapların araştırmaya katkı sunacaktır. Bu konuda bana sormak istediklerin var mı? Katkıların için şimdiden çok teşekkür ederim.

1) Çocuk hakları kavramını nasıl tanımlarsın? (Çocuk hakları deyince ne anlıyorsun?)

2) Çocuk olarak sahip olduğun haklar nelerdir? Sıralayabilir misin? (Çocuk olarak hangi haklara sahip olduğunu düşünüyorsun?)

3) Çocuk hakları sence neden önemlidir? Başka ne eklemek istersin?

4) Bir çocuk olarak başka hangi haklara sahip olmak isterdin?

5) Çocuk hakları ile ilgili bilgileri hangi kaynaklardan öğrendin?

6) Çocuk haklarından hangi haklarını kullanamadığını düşünüyorsun? Neden?

7) Çocuk hakları ihlaline örnek verebilir misin? Okulda, sokakta, televizyonda

8) Çocuk olarak sahip olduğun haklardan hangi hak ihlaline uğradın?

9) Hak ihlaline uğradığında ne yaptın? Ya da uğrarsan ne yaparsın? Haklarının yok sayıldığı bir durum oldu mu?

EK 6- Korunma Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Korunma Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler, geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Korunma Hakkı		
Korunma Hakkı		
Korunma Hakkı		
Korunma Hakkı		
Korunma Hakkı		

EK 7- Korunma Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

1. Korunma Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Korunma Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Korunma Hakkı	Ev	insanlar <u>korunma hakkını</u> evinde kullanır. y
Korunma Hakkı	Temel hak	<u>Korunma hakkımız</u> en temel <u>hakkımızdır</u> . y
Korunma Hakkı	Karakol	<u>Korunma hakkımız</u> , karakolda kullanılır. y
Korunma Hakkı	Polis	<u>Korunma hakkımızda</u> polisler bizi korur. y
Korunma Hakkı	Korun	Korunma hakkımızı korunlarda kazandık. B

EK 8- Korunma Hakkına Yönelik Kulaktan Kulağa Oyunu

<p>OYUN-1: Korunma Hakkı</p> <p>Madde 19: “1. Bu Sözleşme’ ye Taraf Devletler, çocuğun ana–babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.</p> <p>2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.”</p>
<p>Oyunun Adı: Kulaktan Kulağa Oyunu</p>
<p>Sınıf: 5. sınıf</p>
<p>Kazanım: SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.</p>
<p>Kazandırılacak Beceriler: Sosyal katılım, iş birliği, iletişim</p>
<p>Kazandırılacak Değerler: Saygı, dayanışma, duyarlılık</p>
<p>Öğrenci Sayısı: Sınıf mevcudu</p>
<p>Oyun Süresi: 40 dk</p>
<p>Uygulanacak Yer: Sınıf veya okul bahçesi</p>
<p>Ortamin Düzeni: -</p>
<p>Araç- Gereç / Malzemeler: Korunma Hakkı ile ilgili temel ifadelerin olduğu kartlar, tahta kalemi</p>
<p>Oyunun Amacı: Bu oyun ile çocukların, bedensel, zihinsel saldırı, şiddet, suistimal, ihmal ve kötü muameleden korunma hakları konusunda bilinçlenmelerini sağlamak, bu hakların nasıl korunacağını ve ihlali durumunda yapılması gerekenleri çocuklara öğretmek amaçlanmıştır.</p> <p>Uygulama İçin Öğretmene Öneriler: Sınıf mevcudu az ise öğrenciler çember şeklinde oturup bu oyunu oynayabilirler. Öğretmen isterse oyun okul bahçesinde de oynanabilir. Hak ile ilgili örnek cümleler öğrencilerin seviyesine uygun olmalıdır.</p> <p>Oyunun Kuralları:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Sınıfta sessiz bir ortam olmalıdır.
• Sınıftaki öğrenciler iki gruba ayrılır.
• Her grup sırayla kutudan bir ifade çeker ve bu ifadeyi kulaktan kulağa iletmeye başlar.
• Kulağa söylenen cümle sadece bir kez söylenir.
• Son kişi, doğru ifadeyi tahtaya yazdığına grup 10 puan kazanır. Yazılan cümle yanlışsa karşı grup 10 puan kazanır.
• Her turun sonunda sondaki öğrenci başa geçer.
• Her gruba eşit süre hakkı verilir.
• En çok doğru ifadeyi aktaran grup kazanır.
• Her tur bitiminde cümleler tahtaya yazıldıktan sonra yüksek sesle okunur. <p>Oyuna Hazırlık</p> <ul style="list-style-type: none">
• Korunma Hakkı ile ilgili temel ifadelerin olduğu kâğıtlar önceden hazırlanır.
• Hazırlanan ifadeler katlanarak bir kutuya veya torbaya konur.

- Oyunun oynanacağı sınıfta öğrenciler iki grup biçiminde sıralı bir şekilde dizilirler.
- Tahtaya dizilen öğrencilerden en sonuncusunun eline tahta kalemi verilir ve arkadaşından duyduğu şeyi tahtaya yazması istenir.

Oyunun Uygulanışı:

- Öğrencilere oyunun kuralları ve amacı anlatılır.
- Öğrenciler sınıf mevcuduna göre iki gruba ayrılır.
- Her gruba bir isim verilir ve grupların adı tahtaya yazılır.
- Oyuncular yan yana dizilirler.
- Gruplar daha önce öğretmenin hazırladığı kutudan bir ifade seçerek oyuna başlar.
- İfade, kulaktan kulağa iletilir. Her oyuncu, duyduğu cümleyi yanındaki oyuncuya aynı şekilde fısıldar.
- Grubun sonundaki öğrenci duyduğu cümleyi yüksek sesle söyleyerek tahtaya yazar.
- Öğretmen, tahtaya yazılan cümleleri kontrol eder.
- Son kişi ifadeyi tahtaya doğru yazarsa grup 10 puan kazanır. Yazılan cümle yanlışsa karşı grup 10 puan kazanır.
- Her turun sonunda sondaki öğrenci başa geçer.
- Cümleler doğru yazılmamış ise geriye doğru cümleler tekrar öğrencilere söylenir. Yanlış söyleyen öğrenci oyundan çıkartılır.
- Eşit süreler içinde en çok doğru ifadeyi aktaran grup kazanır.
- Oyun sonunda bütün maddeler okunur. Maddelerden yola çıkılarak korunma hakkı üzerine tartışılır.

Örnek Cümleler:

- Çocuklar özel olarak korunmalıdır.
- Aileler çocukların korunması için önlemler alır.
- Çocuklar istismardan korunmalıdır.
- Devlet çocukları korumak için gerekli önlemi alır.
- Çocuklar, kötü davranışlara karşı korunmalıdır.
- Çocuklar ihmal edilmemelidir.
- Çocukları koruyan yasalar vardır.
- Çocuklar şiddetten korunmalıdır.
- Çocukların korunma hakkına saygı gösterilmelidir.
- Kanunlar çocukların yararını gözetir.

Değerlendirme: Eşit süreler içinde en çok doğru ifadeyi aktaran grup kazanır. Oyun sonunda bütün maddeler okunur. Her bir maddeden yola çıkarak korunma hakkı üzerine konuşulur.

Yararlanılan Kaynak: Çotur, R. H. (2023). *Oyun temelli matematik öğretiminin 7. sınıf öğrencilerinin yaratıcı problem çözme becerilerine yansımaları* (Yüksek lisans tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.

EK 9- Korunma Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

1. Korunma Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Korunma Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE	
Korunma Hakkı	Şiddet	Çocuklar hep türlü şiddetten korunma haklarını kullanarak korunur.	B
Korunma Hakkı	İstismar	Her türlü çocuklar istismardan korunmalıdır.	B
Korunma Hakkı	ihmal	Anne ve Babalar çocuklarını ihmal etmemelidir.	B
Korunma Hakkı	Zihinsel şiddet	Çocukların zihinsel şiddete maruz kalmaması korunma hakkına girer.	B
Korunma Hakkı	Bedensel şiddet	Korunma hakkında bedensel şiddet çocuklara yapılmamalıdır.	B

5

1

EK 10- Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler, geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı		
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı		
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı		
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı		
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı		

EK 11- Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

2. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: : Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, "Çocuk Hakları" konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda "Eğitim Hakkı" kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki "Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı" na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	Çocuk	Çocukların bir işte çalıştırılmama hakkı çok önemlidir. 7
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	Hak	Çocukların bir işte çalıştırılmama hakkı önemli haklarından biridir. 7
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	Zorunlu	Çocukların bir işte çalıştırılmama hakkı zorunludur. 7
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	UNICEF	Çocukların bir işte çalıştırılmama hakkını UNICEF koymuştur. 7
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	Çocuk hakları sözleşmesi	Çocukların bir işte çalıştırılmama hakkı çocuk hakları sözleşmesinde geçer. 7

EK 12- Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Deve-Cüce Oyunu

OYUN-2: Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı
Madde 32: 1. “Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.
2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar: İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler.
Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar. Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.”
Oyunun Adı: Deve-Cüce Oyunu
Sınıf: 5. sınıf
Kazanım: SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.
Kazandırılacak Beceriler: Karar verme, iletişim
Kazandırılacak Değerler: Bilimsellik, saygı
Öğrenci Sayısı: Sınıf mevcudu
Oyun Süresi: 40 dakika
Uygulanacak Yer: Sınıf
Ortamın Düzeni: Oyuncular oyunu yöneten kişinin görebileceği şekilde dizilir.
Araç- Gereç / Malzemeler: Doğru/yanlış cümlelerinin yazılı olduğu kâğıt
Oyunun Amacı: Bu oyun ile çocukların belirli bir yaşa ulaşmadan önce uygun olmayan koşullarda, kendisine çeşitli açılardan zarar verebilecek bir işte çalıştırılmama hakkına sahip oldukları öğretilmeye çalışılır. Öğrencilerin derse ilgisini çekerek daha kalıcı öğrenme sağlamak.
Uygulama İçin Öğretmene Öneriler:
<ul style="list-style-type: none">
• Sorular öğrencilerin seviyesine uygun hazırlanmalıdır.
• Yanlış olan cümlelerin doğruları oyun sonunda belirtilmelidir.
• Dersin değerlendirme aşamasında uygulanabilir.
• Bir bilgi cümlesi üst üste olmak şartıyla birden fazla kez okunabilir.
Oyunun Kuralları:
<ul style="list-style-type: none">
• Sınıfta sessiz bir ortam olmalıdır.
• Oyun öğrenciler oturur vaziyetteyken başlar.
• Öğretmen çocuk haklarından “Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı” ile ilgili doğru bilgileri söylediğinde öğrenciler kalkacak (deve), yanlış bilgileri söylediğinde öğrenciler oturacaktır (cüce).
• Okunan bilgilere göre hatalı hareket eden, geç karar veren tahtaya kalkar ve elenmiş sayılır.
• Oyunu hatasız tamamlayan son öğrenci oyunun galibi olur ve ödüllendirilir.
Oyuna Hazırlık
<ul style="list-style-type: none">
• Bir işte çalıştırılmama hakkı ile ilgili doğru/yanlış cümleler bir kâğıda yazılır.
Oyunun Uygulanışı:
<ul style="list-style-type: none">
• Öğretmen veya belirlenen kişi cümleleri okumaya başlar.
• Oturur bir şekilde bekleyen öğrenciler çocuk haklarından “Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı” ile ilgili

doğru bilgiler söylendiğinde ayağa kalkar, yanlış ise oturmaya devam ederler.

- Tüm oyuncular öğretmenin yönergesine uymaya çalışır.
- Okunan bilgilere göre hatalı hareket eden, geç karar veren tahtaya kalkar ve elenir.
- Oyunda son öğrenci kalana kadar oyun devam eder. Bir bilgi cümlesi art arda gelmemek şartıyla birden fazla kez okunabilir.
- Oyunu hatasız tamamlayan son öğrenci oyunun galibi olur ve ödüllendirilir.

Örnek Cümleler:

1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların çalıştırılmamasını sağlar. (D, Y)
2. Çocuklar, eğitimlerini aksatmadan çalışabilir. (D, Y)
3. Çocuklar tehlikeli işlerde çalışabilir. (D, Y)
4. Çocuklar çalışmak yerine okula gitmelidir. (D, Y)
5. Çocukların çalışması, gelişimlerini kötü etkiler. (D, Y)
6. Çocukların sağlığı çalıştığında zarar görmez. (D, Y)
7. Devletler, çocukların çalıştırılma yaşını belirler. (D, Y)
8. Çocukların çalışmaması, okula devam etmelerini sağlar. (D, Y)
9. Çocukların çalışması, eğitim ve sağlık haklarını ihlal eder. (D, Y)
10. Çocukların çalışmasını kontrol etmeye gerek yoktur. (D, Y)
11. Çocuklar okula giderse daha başarılı olur. (D, Y)
12. Okula gitmek, çocukların sosyal becerilerini artırır. (D, Y)
13. Çocuklar eğitim yerine çalıştırılmalıdır. (D, Y)
14. Çocuk işçiliği, oyun oynama hakkını engeller. (D, Y)
15. Çocuk işçiliği, yaşam kalitesini düşürür. (D, Y)
16. Okula gitmek, çocukları geliştirir. (D, Y)
17. Çocuk işçiliği, eğitime engel değildir. (D, Y)
18. Çocuklar, bedensel gelişimlerine zarar verecek işlerde çalıştırılmalıdır. (D, Y)
19. Çocuk işçiliği, çocukların sağlıklarını riske atar. (D, Y)
20. Çocukların çalıştırılması kanunlara aykırıdır. (D, Y)

Değerlendirme: Oyunu hatasız tamamlayan son öğrenci oyunun galibi olur ve ödüllendirilir. Oyunun sonunda öğretmen tarafından cümleler tekrar gözden geçirilerek bilgi kartlarında yer alan yanlış bilgiler öğrenciler ile tartışılır ve doğru olan bilgiler anlatılır.

Yararlanılan Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023), Yüz yüze 100 çocuk oyunu kitabı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı. <https://tegm.meb.gov.tr/www/yuz-yuze-100-cocuk-oyunu-kitabi-yayinlandi/icerik/910>

EK 13- Bir İşte Çalıştırılmama Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

2. Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: : Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE	
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	Devlet	Çocukları bir işte çalıştırılmama hakkı devletin görevidir.	B
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukları bir işte çalıştırılmama hakkı Sözleşmesine aykındır.	B
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	Aile	Aileler çocuklarını bir işte çalıştırmamalıdır.	B
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	Okul	Çocuklar bir işte çalıştırılmak yerine okula gitmelidir.	B
Bir İşte Çalıştırılmama Hakkı	Çocuk	Çocuklar zorla bir işte çalıştırılmamalıdır.	B

**EK 14- Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik
Hazırlanan KİT**

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler, geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı		
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı		
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı		
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı		
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı		

EK 15- Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

3. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Oyunlar	Eğlenme hakkında oyun oynanılır. B
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Kurallar	Eğlenme hakkında oyun oynarken kurallara uymalıyız. Y
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Bilgi	Eğlenme hakkında eğerki öğrenmediğimiz bir oyun varsa öğretmen bilgi verirken onu dinlemeliyiz. Y
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Saygı	Eğlenme hakkında kazanan bir takım olursa ona saygı duymalıyız. Y
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	tebrik	Eğlenme hakkında oyun oynarken kazanan arkadaşımızı tebrik etmeliyiz. Y

EK 16- Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik

Yağ Satarım Bal Satarım Oyunu

OYUN-3: Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı

Madde 31: “1-Taraf Devletler, çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve eğlenme hakkını, yaşına uygun eğitsel ve kültürel etkinliklere katılma hakkını kabul ederler.

2-Taraf Devletler, çocuğun eğlenme, eğitsel ve kültürel etkinliklere katılma hakkının, çocukların eğitimine eşit biçimde erişme hakkıyla uyumlu olarak kullanılmasını sağlamayı ve bu hakların yerine getirilmesine elverişli koşulları geliştirmeyi taahhüt ederler.”

Oyunun Adı: Yağ Satarım Bal Satarım

Sınıf: 5. sınıf

Kazanım: SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.

Kazandırılacak Beceriler: Sosyal katılım, karar verme, eleştirel düşünme, iletişim

Kazandırılacak Değerler: Duyarlılık, saygı, eşitlik

Öğrenci Sayısı: Sınıf mevcudu

Oyun Süresi: 40 dakika

Uygulanacak Yer: Sınıf ya da okul bahçesi

Ortamin Düzeni: Daire şeklinde oturma düzeni

Araç- Gereç / Malzemeler: Cümle kartları, mendil

Oyunun Amacı: Bu oyun ile çocuklara eğlenme, dinlenme, kültürel ve sanatsal etkinliklerde bulunma hakkını öğretmek ve bu hakları nasıl kullanabileceklerini fark ettirmek amaçlanmıştır.

Uygulama İçin Öğretmene Öneriler: Öğretmen soruları kazanıma uygun olacak şekilde, doğru/yanlış, kısa cevaplı, çoktan seçmeli şeklinde hazırlayabilir.

Oyunun Kuralları:

- Doğru ve yanlış cümlelerinin yazılı olduğu kâğıtlar katlanıp kutu içine konulmalıdır.
- Öğrencilerden arkasında mendil olan öğrenci uzun süre mendili fark etmezse ebe olan öğrenci hafifçe omzuna dokunabilir.
- Ebenin mendili arkasına bıraktığı oyuncu kartta yazan cümleye doğru cevap verirse 1 puan kazanır.
- Öğrencilerin hepsi bir kez ebe olmalıdır.
- Puanlamayı yazacak ve kontrol edecek bir hakem belirlenmelidir.

Oyuna Hazırlık:

- Öğrenciler çember oluşturur.
- Ebe olmayan öğrenciler daha önce hazırlanmış olan “Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı” ile ilgili doğru-yanlış cümlelerinin yazılı olduğu kutudan rastgele bir kâğıt seçer.
- Öğrencilere oyunun kuralları ayrıntılı anlatılmalıdır.

Oyunun uygulanışı

- Sayışma vb. yolla ebe belirlenir ve mendil ebeye verilir.
- Ebe seçilen öğrenci öğretmenden mendili alır. Arkadaşlarının etrafında dönerek arkadaşlarıyla birlikte “yağ satarım bal satarım” şarkısını söyler.

“Yağ satarım bal satarım

Ustam ölmüş ben satarım

Ustamın kürkü sarıdır

Satsam 15 liradır

Zam-bak Zum-bak

Dön, Arkanı iyi bak!”

- Ebe şarkı söylenirken arkadaşının arkasına mendili gizlice bırakır.
- Öğrenciler ara ara elleriyle arkalarını kontrol ederek mendilin arkalarında olup olmadığını kontrol eder.
- Şarkı bitiminde herkes arkasına bakar mendili bulan oyuncu katlı bir şekilde bulunan kâğıdı açar ve soruyu okur ve cevaplar.
- Eğer doğru cevap verirse kendisi ebe olmaktan kurtulur, puan kazanır ve istediği bir arkadaşını ebe olarak seçer.
- Yanlış cevap verirse ebe aynı kişi olmaya devam eder.
- Tüm sorular cevaplanana kadar oyun devam eder.
- Sorular bittiğinde oyun sonlandırılır ve doğru cevapları bulan öğrenciler tebrik edilerek ödüllendirilir.

Örnek Sorular:

1. Çocuklar dinlenme hakkına sahiptir. (D/Y)
2. Çocuklar sadece ders mi çalışmalıdır. (D/Y)
3. Çocuklar kültürel etkinliklere katılabilir. (D/Y)
4. Eğlenirken çocuklar hiçbir şey öğrenemez. (D/Y)
5. Oyun oynamak çocuklar için önemlidir.(D/Y)
6. Çocukların kültürel etkinliklere katılma hakkı vardır. (D/Y)
7. Devletler çocukların eğlenme hakkını kabul eder. (D/Y)
8. Çocuklar dinlenmeye ihtiyaç duymaz. (D/Y)
9. Kültürel etkinlikler çocuklara yardımcı olur. (D/Y)
10. Eğlenmek çocukların stresini azaltır. (D/Y)
11. Devletler çocukların eğlenmesi için koşullar sağlar. (D/Y)
12. Çocuklar, kendi yaşlarına uygun etkinliklere katılmalıdır. (D/Y)
13. Çocukların oyun hakkı Sözleşme 'de tanımlanmıştır. (D/Y)
14. Çocukların eğlenme hakkı yoktur. (D/Y)
15. Eğitsel etkinlikler çocukların öğrenmesini artırır. (D/Y)
16. Çocukların boş zaman etkinliklerine katılması önemlidir (D/Y)
17. Kültürel etkinlikler ders notlarını düşürür. (D/Y)
18. Eğlenme sadece hafta sonları yapılmalıdır. (D/Y)
19. Sanat faaliyetleri çocukların stresini artırır. (D/Y)
20. Çocuklar her gün sanat etkinliğine katılmak zorundadır (D/Y)

Değerlendirme: Doğru cevapları bulan öğrenciler tebrik edilerek ödüllendirilir. Oyun bitiminde oyunun değerlendirilmesi öğrencilerle birlikte yapılır.

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023), Yüz yüze 100 çocuk oyunu kitabı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı. <https://tegm.meb.gov.tr/www/yuz-yuze-100-cocuk-oyunu-kitabi-yayinlandi/icerik/910>

EK 17- Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

3. Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Oyun	Çocukların KİSFE hakkı çocukların bol bol oyun oynamaktır. B
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Kültür	Çocuklar KİSFE haklarını kullanarak kültür lenirler. B
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Devlet	Devlet çocuklara KİSFE hakkı verir. B
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Stres	Çocuklar KİSFE hakları sayesinde stres ten uzaklaşırlar. B
Eğlenme, Kültür ve Sanatsal Faaliyette Bulunma Hakkı	Çocuk	Çocukların KİSFE hakları vardır. B

EK 18- Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı		
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı		
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı		
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı		
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı		

EK 19- Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

4. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, "Çocuk Hakları" konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda "Eğitim Hakkı" kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki "Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı" na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	Gözetle- erle	Arkadaşımız Mehmet gözetle- erle olduğu için Mehmet'e ayrımcılık yaptılar.
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	Tekeleli sarıdağ	Tekeleli/sarıdağda olduğu için, eşitlik olmadı ve ayrımcılık yapıldı.
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	Oyun	Oyunda bazı insanlar ayrımcılık yaptığını buna son verdiğini söyledi.
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	Dis görü- nü	Dis görünü kötü olduğu için eşitlik olmadığını söyledi.
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	Dambille	Arkadaşım dambille olduğu için ay- rımcılık oldu.

EK 20-Eşitlik/ Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Tornado Oyunu

OYUN-4 Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı
Madde 2: “1-Taraf Devletler, bu Sözleşme ’de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler. 2-Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırma veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.”
Oyunun Adı: Tornado
Sınıf: 5. Sınıf
Kazanım: SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.
Kazandırılacak Beceriler: Sosyal katılım, iş birliği, eleştirel düşünme, empati, karar verme
Kazandırılacak Değerler: Duyarlılık, sevgi, saygı
Uygulanacak Yer: Sınıf
Oyunun Süresi: 40 dakika
Ortamın düzeni: Normal sınıf düzeni
Oyunda Kullanılacak Malzemeler: Tahta, Eşitlik/Ayrımcılığa uğramama hakkı ile ilgili senaryo metinleri, Eşitlik/Ayrımcılığa uğramama hakkı ile ilgili anahtar kelime kartları
Öğrenci Kazanımı: Bu oyun ile bütün çocukların, hiçbir ayırım gözetmeksizin eşit haklara sahip olduklarını bilmeleri amaçlanmıştır.

Uygulama için öğretmene öneriler: Oyunun başlangıcında oyun tanıtımı yapılmalı, oyunun kuralları öğrencilere açıklanmalıdır. Kâğıt üzerindeki bilgileri sadece öğretmen görmelidir. Kutu sayısı artırılabilir. Kutularda senaryo yerine sorular da yer alabilir. Powerpoint olarak hazırlanıp dijital ortamda da oynanabilir.

Oyunun Kuralları:

- Öğrenciler dört gruba ayrılır.
- Oyun her grup üyesi tarafından sırayla oynanır.
- Bir kâğıda 30 küçük kutucuktan oluşan bir tablo çizilir.
- Aynı tablo tahtaya da çizilir. Tahtadaki tablo üzerindeki kutucuklarda sadece rakamlar olmalıdır.
- Kâğıda çizilen tablodaki bazı sayıların üzerine çeşitli semboller serpiştirilir.
- Kalp sembolü jokerdir. Bomba sembolüyle oyundan atılan oyuncu ya tekrar oyuna alır ya da gruba 30 puan kazandırır. Grup ortak olarak karar verir.
- Tornada sembolü ise o grubun aldığı son puanı siler.
- Bomba sembolü ise yarışan oyuncuyu oyundan atar. (Kalp jokeri ile oyuna tekrardan girebilir.)
- Pas işareti ise oyun sırasının bir sonraki gruba geçmesine neden olur.
- Bu semboller isteğe göre yerleştirilir, kalan sayılara ise eşitlik/ayrımcılığa uğramama ile ilgili senaryo yazılır. Tahtadaki tabloda sadece sayılar görünür.

Oyuna Hazırlık:

- Oyun için 7 senaryo ve 7 anahtar kelime kartı önceden hazırlanır.
- Tahtaya 30 kutu çizilir. Her kutucuğa birer sayı verilir.
- Kâğıt üzerine de 30 kutu çizilir. Kutuların üzerine semboller eklenir.

- Sembollerin olmadığı yerde de senaryo örnekleri ve anahtar kavramlar yer alır.
- Tornado oyununa ait kâğıt üzerindeki görsel Şekil 2’ de verilmiştir.

Şekil-2. Tornado Oyun Görseli

1 	2 40 PUAN Anahtar Kelime 1	3 	4 	5 100 PUAN ALTIN SORU Senaryo 1	6
7 15 PUAN Senaryo 2	8 	9 25 PUAN Senaryo 3	10 20 PUAN Anahtar Kelime 2	11 	12
13 	14 	15 20 PUAN Anahtar Kelime 3	16 35 PUAN Senaryo 4	17 10 PUAN Senaryo 5	18
19 10 PUAN Senaryo 6	20 35 PUAN Anahtar Kelime 4	21 	22 25 PUAN Anahtar Kelime 5	23 	24 45 PUAN Anahtar Kelime 6
25 20 PUAN Senaryo 7	26 	27 	28 30 PUAN Anahtar Kelime 7	29 	30

 = Oyundan atar.

 = Joker 30 puan

 = Grubun son puanını siler.

 = Pas

Oyunun Oynanışı:

- Öğretmen sınıfı dört gruba ayırır.
- Her grup kendine isim belirler ve tahtaya grupların adı yazılır.
- Oyunun nasıl oynanacağı, kuralları öğretmen tarafından açıklanır.
- Öğretmen her grubun ilk öğrencilerinden başlamak üzere sırayla her öğrenciye tahta üzerinden bir kutucuk seçtirir ve elindeki kâğıda bakarak karşılığında çıkan senaryo, anahtar kelime veya sembolü açıklar.
- Mesela ilk öğrenci 1 dediyse arkasında kalp olduğundan o gruba 30 puan yazılır.
- Kutudan senaryo çıktığında öğretmen senaryoyu okur ve sonrasında yaşananları canlandırmasını ister.
- Kutudan anahtar kelime çıktığında ise anahtar kelime ile ilgili cümle kurması istenir.
- Senaryoyu canlandıran grup ve anahtar kelime ile ilgili cümle kuran grup kutu numarasındaki puanı kazanır.
- Tüm kutucuklar açıldığında oyun sona erer.
- En çok puanı olan grup oyunu kazanır.

Tornado Oyunu Senaryo Örnekleri

Senaryo 1: “Günün birinde cüceler cüce oldukları için gördükleri muameleden çok sıkılırlar. Cücelikten kurtulmak için de cüce evlerinden çıkar ve ...”

Senaryo 2: “Köylerine yabancı hiç kimseyi almadan yaşayan bir kabile vardır. Fakat bir sabah uyanırlar ki...”

Senaryo 3: “Tüm koyunların ak olduğu bir sürü de doğmuş kara bir kuzu, sürüsünden farklı olduğu için dışlanır ve ...”

Senaryo 4: “Timsah kardeşler suyu çok sever; ama biri hariç onun farklı zevkleri var kardeşleri onu suya sokmak için çok uğraşırlar ama...?”

Senaryo 5: “Frida sıra dışı kırmızı saçları yüzünden okulda hep alay konusudur çok üzülen Frida 'ya postacı...?”

Senaryo 6: “Zerya, futbol meraklısı bir kızdır. Sadece meraklı olmakla kalmayıp arkadaşları arasına karışıp top koşturmak da en büyük tutkularından biridir. Fakat okulda, ...”

Senaryo 7: “Kayra, ülkeye yeni taşınmıştır. O ülkenin dilini çok iyi bilmemektedir. Gittiği okulda da söylenenlerin çoğunu anlamakta ama konuşamamaktadır. Arkadaş bulmaya çalışmış ama ...”

Anahtar Kelime 1: Dil

Anahtar Kelime 2: Din

Anahtar Kelime 3: Irk

Anahtar Kelime 4: Cinsiyet sınıf

Anahtar Kelime 5: Siyasal sınıf

Anahtar Kelime 6: Sosyal

Anahtar Kelime 7: Mülkiyet

Değerlendirme: Öğretmen öğrencilere “İzlediğimiz canlandırmalarda gördüğümüz ortak sorun nedir? Sizce neden ayrımcılığa maruz kalmışlardır? Böyle bir durumda tutumunuz ne olur/olmalı?” sorularını sorar. Söz almak isteyen öğrencilerden cevaplar alınır. Daha sonra öğrencilerden Anahtar kelimeleri birleştirip bir cümle oluşturmaları istenir. Öğretmen Çocuk Hakları Bildirgesi madde 2'yi okur. ‘Tüm dünya çocukları bu bildirgedeki haklardan din, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi, sosyal sınıf ayrımı yapılmaksızın yararlanmalıdır.’ Yazılanlara bakılarak grupça değerlendirme yapılır.

Yararlanılan Kaynaklar:

1- <https://sosyalbilgiler.biz/forum/konu/tornado-bilgi-yarismasi-sorulari-2017.55235/>

2- Şentürk Er, D. ve Gümüş, N. (2022). *Yaratıcı drama ile çocuk hakları*. Ankara: Eğiten Kitap. (Senaryo örnekleri, anahtar kelimeler ve değerlendirme kısmında bu kitaptan yararlanılmıştır.)

EK 21- Eşitlik/ Ayrımcılığa Uğramama Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

4. Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	2. Madde	Eşitlik / ayrımcılığa uğramama hakkı, çocuk hakları sözleşmesinde 2. maddedir. B
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	Devlet	Devlet çocukların eşitlik/ ayrımcılığa uğramama haklarını korur. B
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	İrk	Eşitlik/ ayrımcılığa uğramama hakkı, ırkta kapsar. B
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	Cinsiyet	Cinsiyet ne olursa olsun eşitlik/ ayrımcılığa uğramama hakkı vardır. B
Eşitlik/Ayrımcılığa Uğramama Hakkı	Arkadaş	Hiçbir çocuğun arkadaşının onun eşitlik/ ayrımcılığa uğramama hakkı çiğnene mez. B

EK 22- Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler, geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı		
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı		
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı		
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı		
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı		

EK 23- Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

5. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, "Çocuk Hakları" konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda "Eğitim Hakkı" kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki "Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı" na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Zorluk	Bazı çocuklar özel gereksinimli çocuk oldukları için zorluk çekerler. 7 ₁
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Öğrenme	Bazı çocuklar özel gereksinimli çocuk oldukları için öğrenmeleri zor olabilir. 7 ₂
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Bilgi	Bazı çocuklar özel gereksinimli çocuk oldukları için bilgi öğrenemezler. 7 ₃
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Çocukluk	Bazı çocuklar özel gereksinimli çocuk olduğu için zorluk çekerler. 7 ₄
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Eğitim	Bazı çocuklar özel gereksinimli çocuk olduğu için eğitim göremezler. 7 ₅

EK 24- Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulanan Tik Tak Özel Hak Oyunu

<p>OYUN-5: Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı</p> <p>Madde 23: “1-Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.</p> <p>2-Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.</p> <p>3- Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2’nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eglenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.</p> <p>4-Taraf Devletler, uluslararası iş birliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.”</p>
Oyunun Adı: Tik Tak Özel Hak
Sınıf: 5. Sınıf
Kazanım: SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.
Kazandırılacak Beceriler: Sosyal katılım, empati, iletişim, eleştirel düşünme
Kazandırılacak Değerler: Duyarlılık, sevgi, saygı
Oyunun Süresi: 40 dakika
Uygulanacak Yer: Sınıf
Ortamın Düzeni: Daire oturma düzeni
Oyunda Kullanılacak Malzemeler: Oyuncak bomba, kartlar
Oyunun Amacı: Bu oyun ile özel gereksinimi olan bütün çocukların, ihtiyaçlarına uygun olarak özel eğitim alma, özel bakım görme, bilgiye ulaşma ve öğrenme hakkına sahip olduklarını öğrencilere öğretmek amaçlanmıştır.
<p>Uygulama İçin Öğretmene Öneriler: Tik Tak Bomm oyunu bomba materyaline sahip olmayan öğretmenler küçük bir topla, cep telefonundan süre ve ses açarak bomba materyalini oluşturabilirler.</p> <p>Oyunun Kuralları:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Tüm sınıf ile oynanmaktadır.
• Oyuncuların top kendilerine geldiğinde çekilen kart ile ilgili cümle üretmesi gerekmektedir.
• Oyuncu verilen süre dâhilinde cümle üretmeyip top elinde patlarsa, kartı alması gerekmektedir.
• Elinde en az sayıda kart bulunduran oyuncu oyunu kazanır ve ödüllendirilir. <p>Oyuna Hazırlık: Öğretmen Tik Tak Bomm oyun materyallerini sınıfa getirerek oyunun kurallarını öğrencilere açıklar.</p> <p>Oyunun Uygulanışı:</p>

- Oyun için öğrenciler sınıfta çember şeklinde otururlar.
  - Tik Tak Bomm oyun materyalleri; özel gereksinimli çocuk hakkı ile ilgili 18 farklı görselin yer aldığı oyun kartları ve bombadan oluşmaktadır.
  - Bomba her kurulduğunda farklı sürelerde (15, 20, 30, 40) geriye sayar ve süre bittiğinde ses ile patlar.
  - Öğretmen bir kart çeker ve herkese ne olduğunu gösterir.
  - Ardından bombayı bir öğrenciye verir.
  - Öğrencinin bomba patlamadan hızla karttaki görseli çağrıştıracı ilgili hakka ait bir cümle söylemesi gerekmektedir.
  - Karttaki hakka ait cümle doğru söylediğinde bombayı yanındaki öğrenciye verir ve sıradaki karta geçilir.
  - Eline bomba verilen öğrenci de yeni kart ile ilgili bir cümle söyler ve bombayı yanındaki öğrenciye verir.
  - Bomba patlayana kadar kartlardaki konu ile ilgili cümle söylenmeye devam edilir.
  - Bomba kimin elinde patlarsa o kişi oyundan çıkar.
  - Kartlar bitince oyunda elenmeyen öğrenciler oyunun galibi olur.

Kartlardaki Görseller

EK 25- Özel Gereksinimli Çocuk Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

5. Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Sanatsal faaliyet	ÖGC hakkına sahip çocuklar sanatsal faaliyet te bulunabilirler. B
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	23. madde	ÖGC hakkı Çocuk hakları sözleşmesinde 23. maddedir . B
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Oyun	ÖGC hakkına sahip çocuklar oyun oynayabilirler. B
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Devlet	Devlet engelli çocuklara ÖGC hakkı verir. B
Özel Gereksinimli Çocuk Hakkı	Eğitim	ÖGC hakkına sahip çocuklarda eğitim olabilirler. B

EK 26- İsim Hakkına Yönelik Hazırlanan KİT Örneği

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “İsim Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler, geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
İsim Hakkı		
İsim Hakkı		
İsim Hakkı		
İsim Hakkı		
İsim Hakkı		

EK 27- İsim Hakkına Yönelik Hazırlanan Uygulama Öncesi KİT Öğrenci Örneği

6. İsim Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT Örneği

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “İsim Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler , geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
İsim Hakkı	Anayasa	İsim hakkı T.C. anayasasında geçer. ✓
İsim Hakkı	Çocuk	İsimsiz bir çocuk olamaz ✓
İsim Hakkı	UNICEF	UNICEF çocuk haklarında isim haklarına ✓
İsim Hakkı	Devlet	Devlet her çouğa isim verdirir. ✓
İsim Hakkı	GHJ	GHJ'de isimsiz bir çocuk çocuk değildir sözyeger. ✓

EK 28- İsim Hakkına Yönelik Uygulanan İsim Avı Oyunu

OYUN-6 İsim Hakkı
Madde 7: “Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.”
Oyunun Adı: İsim Avı
Sınıf: 5. Sınıf
Kazanım: SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.
Kazandırılacak Beceriler: Sosyal katılım, iletişim, karar verme
Kazandırılacak Değerler: Saygı, dayanışma
Öğrenci sayısı: Sınıf mevcudu
Uygulanacak Yer: Sınıf
Oyunun Süresi: 20 dakika
Ortamın düzeni: Normal sınıf düzeni
Oyunda Kullanılacak Malzemeler: İki öğrenci masası, öğretmen masası, ilişkili ve ilişkisiz olarak etiketlenmiş dört plastik bardak, isim hakkı ile ilişkili ve ilişkisiz anahtar kelimelerin yazılı olduğu kâğıtlar, telefon, akıllı tahta
Öğrenci Kazanımı: Bu oyun ile çocukların doğdukları andan itibaren bir isim hakkına sahip olduklarını öğrenmeleri amaçlanmıştır. Diğer insanların isimlerine saygı göstermenin toplumsal ilişkilerdeki önemini kavramaları amaçlanmıştır.
Uygulama İçin Öğretmene Öneriler: Dersin değerlendirme aşamasında kullanılabilir. Telefon ya da akıllı tahtadan müzik açılabilir.
Oyunun Kuralları:
<ul style="list-style-type: none">
• Sınıf iki gruba ayrılır.
• Gruplardan her bir öğrenci sırayla öğretmen masasının yanına gelir.
• Grubun ilk öğrencileri müzik başlangıcında masa etrafında döner.
• Müzik bitiminde öğrenciler öğretmen masasının üzerindeki ters çevrili kartlardan bir tane alır.
• Her öğrencinin bir kart alma hakkı vardır.
• Kartta çıkan kelimeyi öğrenciler kutulara atarlar.
• Kartlar bitene kadar oyuna devam edilir.
Oyuna Hazırlık:
<ul style="list-style-type: none">
• İsim Hakkı ile ilişkili- ilişkisiz anahtar kelimelerin yazılı olduğu kartlar ve ilişkili-ilişkisiz olarak etiketlenmiş dört plastik bardak önceden hazırlanır.
• İsim hakkı ile ilişkili ve ilişkisiz anahtar kelimeler karışık ve ters bir şekilde öğretmen masasına önceden yerleştirilir.
• Öğretmen sınıfı iki gruba ayırır.
• Grup üyelerine oyunun kuralları anlatılır.
Oyunun Oynanışı:
<ul style="list-style-type: none">
• Öğretmen sınıfı iki gruba ayırır.

- Her gruptan birer öğrenci sırayla öğretmen masasının yanına gelir.
- Müzik sesi ile öğretmen tarafından oyun başlatılır ve öğrenciler öğretmen masasının etrafında dönerler.
- Öğretmen müziği durduğunda, öğrenciler öğretmen masasından rastgele bir kelime kartı alır ve hızlıca karar verip bu kelimeyi “İlişkili” veya “İlişkisiz” kelime bardağına atarlar.
- Gruptaki diğer öğrencilerle masa üzerindeki kartlar bitene kadar oyuna devam edilir.
- Kartlar bittiğinde öğretmen grupların masasındaki kelime bardağına bakar.
- Bardağında ilişkili kelime sayısı en fazla olan grup oyunu kazanır.

İlişkili örnek kelimeler: Kimlik, hak, devlet, aile, saygı, değiştirme, yasalar, nüfus, nüfus kütüğü, vatandaşlık kazanma, soy ad, ad, resmî belge, vb....

İlişkisiz örnek kelimeler: Oyun, okul, yemek, bilim, sanat, spor, müzik, bahçe, robot, resim, vb....

Değerlendirme: Bardağında ilişkili kelime sayısı en fazla olan grup oyunu kazanır. İlişkili kelime ile ilgili öğrenciler defterlerine bir cümle yazar. Yazdıkları cümleler öğrenciler tarafından okunur. Öğretmen yazılan cümleleri değerlendirir. Yazılan cümleler hakkında öğrencilere geri bildirimde bulunarak isim hakkı üzerine konuşur.

EK 29- İsim Hakkına Yönelik Uygulama Sonrası KİT Öğrenci Örneği

6. İsim Hakkı'na Yönelik Hazırlanan KİT Örneği

Yönerge: Sevgili öğrenciler, bu çalışmanın amacı, “Çocuk Hakları” konusunda yer alan bazı haklara ait kavramların sizde çağrıştırdığı anlamları belirlemektir. Aşağıda “Eğitim Hakkı” kavramı ile ilgili verilen örneği inceleyiniz, daha sonra örneğin altındaki “İsim Hakkı” na ait anahtar kavramın sizin için ne ifade ettiğini yanındaki boşluklara yazarak kavram ve ilişkilendirdiğiniz kelimeyi kullanarak mantıklı bir cümle kurunuz. Kelimelerin kesin cevabı yoktur, bu yüzden ifadelerinizi rahatça yazabilirsiniz. Verilen kavram için beş dakika süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

KİT Örneği

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE
Eğitim Hakkı	Okul	Bir toplumun ilerlemesi, eğitim hakkının temel bir unsuru olarak okula bağlıdır.
Eğitim Hakkı	Kitap	Her çocuğun ücretsiz kitaplara erişimi eğitim hakkının bir parçasıdır.
Eğitim Hakkı	Öğrenci	Bilgi ve becerilerini eğitim hakkı aracılığıyla geliştiren öğrenciler, geleceği şekillendirirler.
Eğitim Hakkı	Öğretmen	Öğrencilere deneyim kazandıran öğretmenler eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir.
Eğitim Hakkı	Bilgi	Tüm insanların eşit bir şekilde bilgiye erişimi eğitim hakkı sayesinde olur.

KAVRAM	İLİŞKİ	CÜMLE	
İsim Hakkı	Nüfus	İsim hakkı nüfusa kaydedilir.	B
İsim Hakkı	Aile	İsim hakkı aileye verilir.	B
İsim Hakkı	Devlet	Devlet her vatandasa isim hakkı verir.	B
İsim Hakkı	Doğum	İsim hakkı doğumda başlar.	B
İsim Hakkı	7. Madde	İsim hakkı, anayasada 7. madde dir.	B

EK 30- Kulaktan Kulağa Oyunu Öğrenci Görüşleri Örneği

1) Bu oyun ile neler öğrendin? Çocuklar, her türlü kötü şeylerden <u>Korunma</u> ğı, çocuklara iyi davranmayı, onları istismardan <u>Korunma</u> ğı, devletin onları ücretsiz okutmasını ve daha niceşini.
2) Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir? Hem eğitici olup hemde eğlenceli olması, öğretmenimiz çok düşünceli bir oyun bulmuş.
3) Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir? Aslında beğenmediğim bir yönü yok ama kelimeleri daha çok olabilirdi bence kelimeleri biraz azdı.
4) Oyuna ait her türlü diğer görüş, duygu ve önerilerin nelerdir? Oyun çok güzel çok beğendim hem öğrenir hem eğleniyoruz Emine öğretmenim kendi gibi çok güzel oyun bulmuş.

EK 31- Deve- Cüce Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği

1) Bu oyun ile neler öğrendin?

Çocukların bizim ülkemizde ne kadar zengin olduğunu anladım.

1 → Çocuklar ağır işlerde çalıştırılmamalıdır.

2 → Çocukların ağır işlerde çalışması gelişimini etkiler.

3 → Çocukların çalışması eğitimlerini etkiler.

2) Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?

Konunun oyunla birlikte birleşip eğlenceli bir şeye dönüşmesi.

3) Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?

Oyunda hoşuma gitmeyen bir şey yok ama çok heyecanlandığım için elendim.

4) Oyuna ait her türlü diğer görüş duygu ve önerilerin nelerdir?

Herkes gözünü kapatıp oynasaydı daha güzel olabilirdi.

Bence herkes birbirlerine bakıyorlardı. Bu şekilde hiçbir kimse kopya çekemez.

EK 32- Yağ Satarım- Bal Satarım Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği

1) Bu oyun ile neler öğrendin?

- 1→ Çocukların oyun sayesinde stresten uzaklaştığını,
- 2→ Oyun oynamanın ders notlarını etkilemediğini,
- 3→ Çocukların her gün oyun oynayabileceklerini,
- 4→ Kültürel oyunların çocuklar eğittiğini,
- 5→ Çocuklar için oyunun önemli olduğunu öğrendim.

2) Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?

Oyun çok güzeldi. Her yönü ilgimi çekti. İlk oynadığımızda kedi gelmişti ve kovalamaca yoktu. Ama bu sefer çok eğlenceli oldu.

3) Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?

Yok.

4) Oyuna ait her türlü diğer görüş, duygu ve önerilerin nelerdir?

Bence oyun olduğu gibi güzel. Hiçbir eklemeye gerek yok. Oyun oynarken kendini çok mutlu hissettim. Sonlara doğru kimse şarkı söylememeye başladı fakat ben söyleyince diğer arkadaşlarımda söylemeye başladı.

EK 33- Tornado Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği

görüşlerini yazarsan sevdim.

1) Bu oyun ile neler öğrendin?

- 1- Cinsiyet fark etmeksizin herkesin eşitlik hakkı olduğunu,
- 2- Çocuklar okullarda asla ayrımcılığa uğramama haklarının olduğunu,
- 3- Eşitlik ve ayrımcılığa uğramama hakkının Çocuk haklarında 2. maddede olduğunu,
- 4- Herkesin eşit olduğunu öğrendim.

2) Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?

Oyundaki her yer ilgimi çekti ve beğendim. Oyundaki kutuların içinden ne çıkacağını bilmediğim için çok heyecanlıydım. Sonuncu olsamda çok eğlendim.

3) Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?

Yok.

4) Oyuna ait her türlü diğer görüş, duygu ve önerilerin nelerdir?

Keşke kutularda ne olduğunu öğrenmeseydik. Puanlar sürpriz olarak açıklansaydı. Bu şekilde daha heyecanlı olabilirdi.

Ek 34- Tik Tak Özel Hak Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği

1) Bu oyun ile neler öğrendin?

- 1- Engellilerin sanatsal faaliyette bulunabileceğini,
- 2- Engellilerin eğitim alabileceğini,
- 3- Engellilerin oyun oynayabileceğini,
- 4- ÖGC hakkının 23. maddede olduğunu,
- 5- Bütün çocukların eşit olduğunu öğrendim.

2) Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?

Oyundaki bomba ve kartlar çok güzeldi. Sıraları arkadaşlarım ile düzlemek çok eğlenceliydi. Ben çok beğendim. Çok eğlenceli bir etkinlikti.

3) Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?

Yok.

4) Oyuna ait her türlü diğer görüş, duygu ve önerilerin nelerdir?

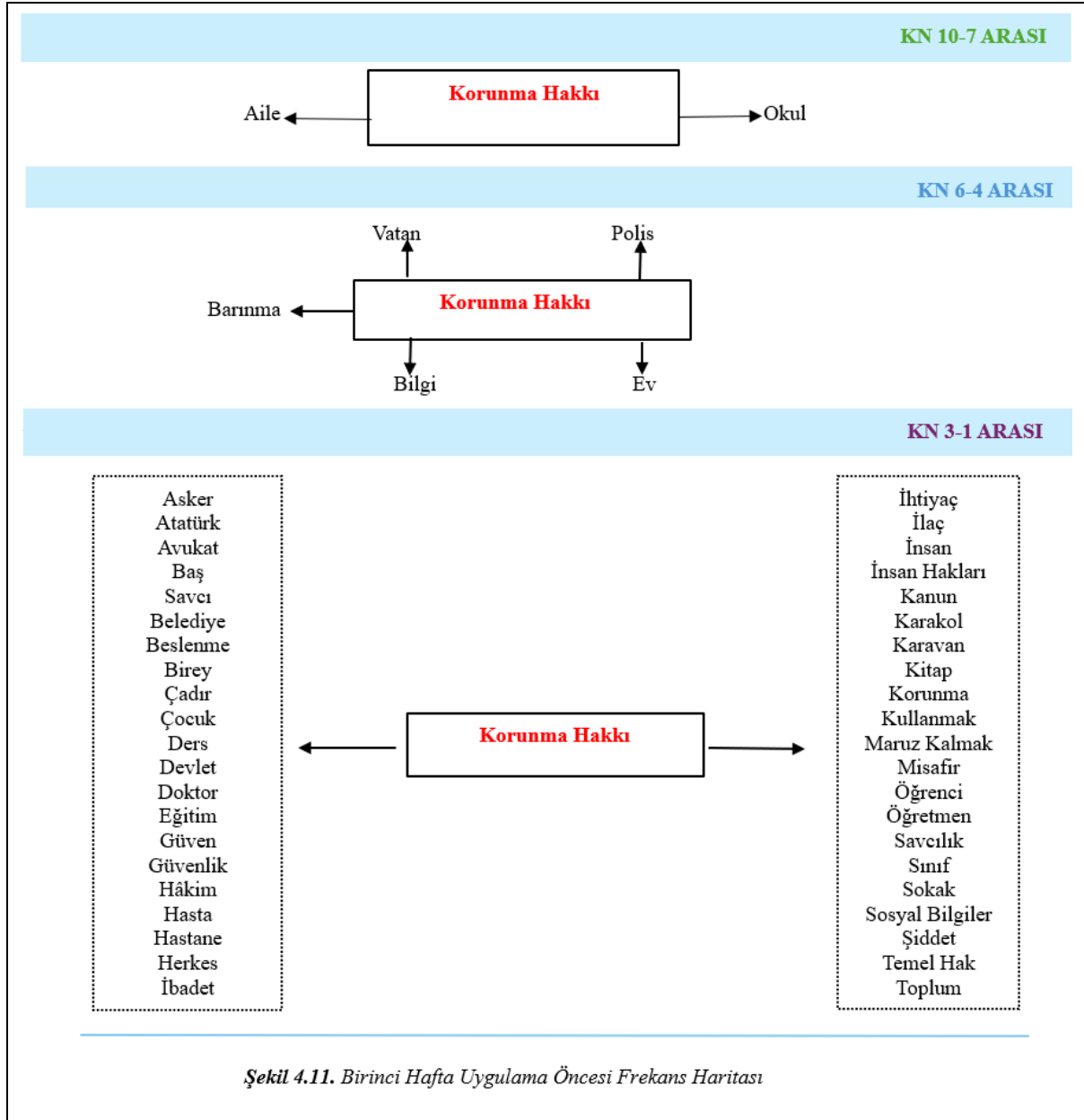
Ben oyunu çok beğendim, Oyuna bir önerim yok.

EK 35- İsim Avı Oyunu Hakkında Öğrenci Görüşleri Örneği

sevimmim.

1) Bu oyun ile neler öğrendin?	Herkesin isim hakkı vardır, her çocuk doğduğundan hemen sonra isim konulmalı, herkesin ismi nüfus kütüğüne yazılmalı.
2) Bu oyunda beğendiğin, ilgini çeken yönler nelerdir?	Çok eğlenceli stres atan bir oyun.
3) Bu oyunda beğenmediğin, hoşuna gitmeyen yönler nelerdir?	Her yönünü beğendim.
4) Oyuna ait her türlü diğer görüş, duygu ve önerilerin nelerdir?	Beğendim son oyunumuzda üzücü ama teşekkürler Emine Hocam 🌸🌸🌸🌸

EK 36- Uygulama Öncesi Kavram Ağı Örneği

Şekil 4.11. Birinci Hafta Uygulama Öncesi Frekans Haritası

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Emine AKÇA

EĞİTİM DURUMU

Lisans: Gazi Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi

YAYINLAR

Akça, E. ve Öztürk, D. (2023). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, *Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi (IX.TURKCESS)*, (s. 251), İstanbul, Türkiye.